

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Это цифровая копия книги, хранящейся для потомков на библиотечных полках, прежде чем ее отсканировали сотрудники компании Google в рамках проекта, цель которого - сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Прошло достаточно много времени для того, чтобы срок действия авторских прав на эту книгу истек, и она перешла в свободный доступ. Книга переходит в свободный доступ, если на нее не были поданы авторские права или срок действия авторских прав истек. Переход книги в свободный доступ в разных странах осуществляется по-разному. Книги, перешедшие в свободный доступ, это наш ключ к прошлому, к богатствам истории и культуры, а также к знаниям, которые часто трудно найти.

В этом файле сохранятся все пометки, примечания и другие записи, существующие в оригинальном издании, как напоминание о том долгом пути, который книга прошла от издателя до библиотеки и в конечном итоге до Вас.

Правила использования

Компания Google гордится тем, что сотрудничает с библиотеками, чтобы перевести книги, перешедшие в свободный доступ, в цифровой формат и сделать их широкодоступными. Книги, перешедшие в свободный доступ, принадлежат обществу, а мы лишь хранители этого достояния. Тем не менее, эти книги достаточно дорого стоят, поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые действия, предотвращающие коммерческое использование книг, в том числе установив технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас о следующем.

- Не используйте файлы в коммерческих целях.
Мы разработали программу Поиск книг Google для всех пользователей, поэтому используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- Не отправляйте автоматические запросы.
Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого вида. Если Вы занимаетесь изучением систем машинного перевода, оптического распознавания символов или других областей, где доступ к большому количеству текста может оказаться полезным, свяжитесь с нами. Для этих целей мы рекомендуем использовать материалы, перешедшие в свободный доступ.
- Не удаляйте атрибуты Google.
В каждом файле есть "водяной знак" Google. Он позволяет пользователям узнать об этом проекте и помогает им найти дополнительные материалы при помощи программы Поиск книг Google. Не удаляйте его.
- Делайте это законно.
Независимо от того, что Вы используете, не забудьте проверить законность своих действий, за которые Вы несете полную ответственность. Не думайте, что если книга перешла в свободный доступ в США, то ее на этом основании могут использовать читатели из других стран. Условия для перехода книги в свободный доступ в разных странах различны, поэтому нет единых правил, позволяющих определить, можно ли в определенном случае использовать определенную книгу. Не думайте, что если книга появилась в Поиске книг Google, то ее можно использовать как угодно и где угодно. Наказание за нарушение авторских прав может быть очень серьезным.

О программе Поиск книг Google

Миссия Google состоит в том, чтобы организовать мировую информацию и сделать ее всесторонне доступной и полезной. Программа Поиск книг Google помогает пользователям найти книги со всего мира, а авторам и издателям - новых читателей. Полнотекстовый поиск по этой книге можно выполнить на странице <http://books.google.com/>

м/о п

ГРАМОТЫ И ДРУГІЕ ИСТОРИЧЕСКІЕ ДОКУМЕНТЫ,

ОТНОСЯЩЕСЯ

ДО ГРУЗИИ.

TSAGARELI
"GRAMOTY"

Томъ II. Выпускъ I.

ГРУЗИНСКІЕ ТЕКСТЫ

съ 1768 по 1801 годъ.

Подъ редакціей А. А. Цагарели,

Ординарнаго Профессора Императорскаго С.-Петербургскаго Университета.

(122)

САНКТПЕТЕРБУРГЪ.

ТИПОГРАФІЯ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІИ НАУКЪ.

(Вас. Остр., 9 лн., № 12).

1898.

Slav 3430.13 (2, pt. 1)
✓

Издание Высочайше учрежденной Комиссии печатанія Государственныхъ Грамотъ
и Договоровъ, состоящей при Московскомъ Главномъ Архивѣ Министерства
Иностранныхъ Дѣлъ.

75 * 2

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Второй томъ настоящаго изданія приходится, къ великому нашему прискорбію, начать синодикомъ лицъ, оказавшихъ покровительство и содѣйствіе его осуществленію.

Изданіе это возникло при нынѣ уже въ Бозѣ почивающемъ Императорѣ Александрѣ III, въ царствованіе котораго русская историческая наука и архивовѣдѣніе получили такое широкое развитіе.

Первый томъ настоящаго изданія былъ поднесенъ мною лично покойному Государю. Принявъ его благосклонно, Государь изволилъ подробно спрашивать меня о составѣ и значеніи его какъ историческаго матеріала. При этомъ я имѣлъ счастливый случай убѣдиться насколько покойный Императоръ, по широтѣ пониманія задачъ Исторіи и исторической правды, стоялъ выше многихъ изъ тѣхъ, которые мнятъ себя присяжными историками.

Когда-же была представлена докладная записка отъ Министерства Иностранныхъ Дѣлъ объ изданіи II-го тома этихъ документовъ, покойному Государю угодно было Собственноручно начертать на ней „хорошо“.

Такъ-же сочувственно относились къ этому изданію покойные министры Иностранныхъ Дѣлъ Н. К. Гирсъ, кн. А. Б. Лобановъ-Ростовскій и управлявшій этимъ министерствомъ, нынѣ здравствующій членъ Государственнаго Совѣта Н. П. Шип-

кинъ. О покойномъ-же директоръ Моск. Архива Мин. Ин. Дѣлъ баронъ Ѳ. А. Бюлеръ, при изданіи II-го тома, остается мнѣ повторить еще съ большимъ основаніемъ то, что я о немъ сказалъ въ предисловіи I-го тома, стр. XXXII, а именно, что издаваемые нынѣ документы „вѣроятно еще нескоро-бы увидѣли свѣтъ, если бы въ многоуважаемомъ директоръ упомянутаго Архива бар. Бюлеръ я не встрѣтилъ живѣйшаго сочувствія и дѣятельной поддержки къ приведенію въ исполненіе этого предпріятія“.

Второй томъ Грамотъ и другихъ историческихъ документовъ, относящихся до Грузіи, будетъ состоять изъ двухъ выпусковъ, содержащихъ въ себѣ документы на грузинскомъ и русскомъ языкахъ. О содержаніи всего II-го тома будетъ рѣчь подробно въ русскомъ (II) выпускѣ, здѣсь-же я ограничусь не многими словами относительно грузинскихъ документовъ, вошедшихъ въ настоящій выпускъ за время съ 1768 по 1801 годъ.

Наибольшая часть этихъ документовъ приходится на царствованіе царя Карталинскаго и Кахетинскаго Ираклія II, столѣтняя годовщина смерти котораго исполнилась 11 января текущаго года. Не много найдется историческихъ первоисточниковъ, которые-бы проливали столь обильный свѣтъ на судьбы Грузіи и на жизнь и дѣятельность этого замѣчательнаго царя за послѣдніе 30 лѣтъ его правленія, какъ настоящіе документы.

Остальные документы приходятся на царствованіе сына Ираклія II, царя Георгія XII, затѣмъ на царствованіе царей Имеретинскихъ Соломона I и Давида, за время правленія владѣтельныхъ князей Каціи и Григорія Дадіани, равно Маміи, Симона и Вахтанга Гуріели и др. Грузинскіе-же документы за царствованіе Соломона II имѣются на-лицо въ дѣлахъ Архива съ начала текущаго столѣтія по 1810 годъ, т. е. по конецъ царствованія Соломона II въ Имеретин.

Кромѣ грамотъ въ это изданіе вошло и нѣсколько договоровъ, заключенныхъ: между царями Иракліемъ и Соломономъ I (см. № 72), между Соломономъ I и Маміей Гуріели (№ 56), между царями и владѣтелями Грузіи (№ 172), между императрицей Екатериной II и царемъ Иракліемъ II (№ 76, ср. 64, 70). Этотъ послѣдній договоръ былъ нанечатанъ въ 80-хъ годахъ XVIII вѣка (дата не показана на печатныхъ экземплярахъ) на отдѣльныхъ листахъ, in-folio, малаго формата, параллельно на грузин-

скомъ и русскомъ языкахъ. Грузинскій текстъ отпечатанъ церковнымъ шрифтомъ (хуцури). Эти листы составляютъ въ настоящее время большую библиографическую рѣдкость. Договоръ этотъ, состоявшійся въ 1783 году между Россіей и Грузіей, есть какъ извѣстно, единственный ратификованный правительствами обоихъ царствъ. Проектъ новаго договора, имѣющаго быть заключеннымъ между императоромъ Павломъ I и царемъ Георгіемъ XII, какъ извѣстно, формально заключенъ и ратификованъ не былъ. Проектъ этотъ былъ выработанъ въ Петербургѣ на основаніи полномочія, даннаго царемъ Георгіемъ своимъ носламъ отъ 7 сентября 1799 года (№ 175), одобренъ (апробованъ) императоромъ Павломъ и подписанъ первоприсутствующимъ въ Коллегіи Иностр. Дѣлъ гр. Ростопчинымъ отъ 23 ноября 1800 года. Проектъ этотъ состоитъ изъ 16 пунктовъ. Русскій текстъ его напечатанъ въ Актахъ Кавказской Археографической Комиссіи, т. I, стр. 179 — 181. Какъ сказано, этому второму договору не суждено было осуществиться.

Грузинскій текстъ договора 1883 года печатается здѣсь цѣликомъ со включеніемъ начала (99—101) и конца (107—110), выпущенныхъ въ старопечатныхъ экземплярахъ. Кромѣ документальной важности грузинскаго текста договора и библиографической рѣдкости его печатныхъ экземпляровъ, основаніемъ къ помѣщенію его здѣсь послужило и то обстоятельство, что въ напечатанныхъ здѣсь документахъ встрѣчаются и съ грузинской и русской стороны безпрестанныя ссылки на разныя статьи этого договора, которыя были бы непонятны читателю безъ полнаго текста его.

Текстъ этого договора списанъ съ подлинника, хранящагося въ Моск. Архивѣ М. И. Д. Онъ писанъ церковными (хуцури) строчными буквами четко и красиво на пергаментѣ, in-folio, на четырехъ листахъ, зашнурованныхъ и снабженныхъ массивною металлическою печатью. Ореографія этого подлинника, какъ и другихъ Актовъ, сохранена въ точности за исключеніемъ знаковъ препинанія. Какъ видно, текстъ договора сначала былъ составленъ на русскомъ языкѣ, и затѣмъ сдѣланъ грузинскій переводъ, который весьма тяжелъ и не вездѣ понятенъ безъ русскаго текста.

Грузинскіе документы, вошедшіе въ настоящій выпускъ, переписывались доцентомъ Лазаревскаго Института Восточныхъ

языковъ А. Хахановымъ, бывшимъ студентомъ Факультета Восточныхъ языковъ Спб. Университета М. Картвелишвили и пишущимъ эти строки, который и свѣрялъ копии съ подлинниками.

Акты эти, за исключеніемъ 5—6 документовъ, являются въ печати впервые. Они извлечены изъ Моск. Архива М. И. Д. за исключеніемъ № 174—180, взятыхъ изъ рукописнаго сборника документовъ царевича Давида Георгіевича, снабженныхъ подлинными подписями, и № 181, изъ документовъ царевича Ираклія Александровича (внука царя Ираклія II), напечатаннаго П. И. Иоселіани вмѣстѣ съ договоромъ № 172 въ его книгѣ: „Жизнь царя Георгія“ (на грузинскомъ языкѣ). Тифлисъ. 1895 г., стр. 22—28, 118—139.

Къ сожалѣнію, въ Архивѣ М. И. Д. грузинскіе подлинники не всегда оказываются при дѣлѣ, а имѣются только русскіе переводы, такъ напримѣръ, грузинскаго текста Ноты, врученной министерству грузинскими послами въ апрѣлѣ 1801 года (№ 181), нѣтъ въ дѣлѣ С.-Петербургскаго Архива М. И. Д. 1—7, № 1, за 1800—1805 г., а имѣется только русскій переводъ его. На нѣкоторыхъ документахъ помѣчено, что изъ канцеляріи Коллегіи Ин. Дѣлъ переданы въ Архивъ только русскій переводъ, а подлинникъ остался въ канцеляріи. Слѣдовательно, нѣкоторые подлинники попали въ другое мѣсто, и есть надежда, что они не потеряны окончательно, а современемъ можно ихъ розыскать и издать.

Впрочемъ такихъ отсутствующихъ грузинскихъ подлинниковъ мало. Остальные на-лицо. Всѣ они писаны съ большимъ тщаніемъ гражданскими (мхедрули) буквами за исключеніемъ заглавныхъ строкъ, писанныхъ нерѣдко церковнымъ (хуцури) письмомъ, вязью. Особенною красотою письма отличаются документы, вышедшіе изъ канцеляріи царя Ираклія. Между ними есть настоящіе образцы грузинскаго каллиграфическаго искусства. Равно красивы и нѣкоторыя грамоты царя Соломона I, напр., оригиналъ номера 166. Быть можетъ средства позволятъ намъ присоединить снимки съ нихъ (фототипіей или литографіей) въ видѣ приложенія къ слѣдующему изданію грузинскихъ и другихъ восточныхъ текстовъ Грамотъ вплоть до 1810 года, когда было присоединено царство Имеретинское къ Россійской имперіи.

Грузинскіе документы, вошедшіе въ настоящій выпускъ

писаны книжно-разговорнымъ языкомъ XVIII вѣка; въ нихъ богословскаго начала и конца (какъ это постоянно встрѣчается въ грамотахъ предшествовавшихъ вѣковъ) вовсе нѣтъ, или встрѣчается только вкратцѣ въ весьма рѣдкихъ случаяхъ; обыкновенно же послѣ титула и краткаго обращенія къ лицу, которому адресованъ документъ, непосредственно слѣдуетъ изложеніе дѣла. При этомъ особенною дѣловитостью отличается переписка царя Ираклія: онъ пишетъ, правда, иногда слишкомъ подробно, нерѣдко въ нѣсколькихъ документахъ послѣдовательно повторяетъ одно и то-же, но безъ фразъ, необыкновенно деликатно и вмѣстѣ съ тѣмъ разумно, убѣдительно, серьезно, и всегда о важныхъ и существенныхъ вопросахъ и „нуждахъ“ (мѣстами въ документахъ встрѣчается это русское слово, какъ и нѣсколько другихъ, записанное грузинскими буквами) своего царства, церкви и народа.

Ему нѣсколько подражаетъ въ манерѣ изложенія имеретинскій царь Соломонъ I, но у этого послѣдняго встрѣчается мѣстами и фразеологія и риторика, соединенныя съ изысканною, утонченною, специфически имеретинскою вѣжливостью.

Особенно интересна переписка этихъ царей съ императрицей Екатериной. Переписка эта проникнута чувствомъ удивленія этой великой женщиной, мудрой и могущественной правительницей своего народа, защитницей христіанской церкви и христіанскихъ народовъ Востока, угнетаемыхъ исламомъ; отсюда и воззванія, постоянно повторяющіяся въ ихъ Грамотахъ по адресу императрицы, что она „мать всѣхъ православныхъ христіанъ“, что „заступница всѣхъ слабыхъ“ и т. п. Обаяніе, которое она производила на европейцевъ, даже на скентиковъ-энциклопедистовъ, было въ представленіи азіатскихъ правителей и народовъ еще сильнѣе; особенно послѣ побѣдоносной первой турецкой войны. Этимъ объясняются отчасти умилительный тонъ переписки и важныя политическія рѣшенія, принятыя этими царями вслѣдъ за 70-ми годами прошлаго вѣка.

Содержаніе документовъ, помѣщенныхъ какъ здѣсь, такъ и въ I-мъ томѣ нерѣдко значительно расходится не только съ извѣстнымъ пересказомъ и очеркомъ русско-грузинскихъ отношеній П. Г. Буткова, но и послѣдующихъ историковъ. Указывать ихъ—не входитъ въ программу настоящаго изданія. Первой и

главной задачей нашего изданія было напечатаніе въ хронологическомъ порядкѣ цѣликомъ, въ подлинникъ и переводѣ, письменныхъ памятниковъ русско-грузинскихъ отношеній съ тѣмъ, чтобы современемъ они послужили прочнымъ основаніемъ для систематическаго и цѣльнаго обзора и изложенія совершившихся историческихъ событій, которыхъ памятниками они служатъ.

Никто, конечно, не станетъ отрицать важнаго значенія подобнаго изданія для исторической науки. Не было еще примѣра, чтобы близкое и основательное знаніе Исторіи по *первоисточникамъ* принесло-бы кому нибудь или чему-нибудь вредъ, но, что, наоборотъ, незнакомство, или поверхностное знакомство съ ней служить часто источникомъ многихъ серьезныхъ недоразумѣній, ошибокъ и заблужденій какъ въ наукѣ, такъ и въ практической жизни—это фактъ общеизвѣстный. Далѣе, если цѣльное и систематическое изложеніе хода историческихъ событій, съ указаніемъ внутренней связи причинъ и слѣдствій ихъ, возможно, такъ сказать, только съ извѣстной исторической дистанціи, и для этого необходимо имѣть мысленно предъ духовнымъ взоромъ извѣстную историческую перспективу, то съ другой стороны безусловно вѣрно и то, что матеріалы, факты и документы для такого связаннаго и цѣльнаго прагматическаго изложенія историческихъ событій должны быть собраны и сохранены для науки въ возможно близкое къ событіямъ этимъ время, ибо почти всегда чѣмъ свидѣтельство ближе къ событію, тѣмъ оно достовѣрнѣе и убѣдительнѣе.—Это и имѣлось въ виду при изданіи предлагаемыхъ документовъ.

Это, скажутъ, элементарныя истины.

Да. Но, къ сожалѣнію, не для всѣхъ. Въ виду этого необходимо всячески поощрять и поддерживать обнародованіе историческихъ документовъ. Архивныя занятія, будучи сами по себѣ весьма важными и существенными для науки, какъ извѣстно, не изъ особенно привлекательныхъ и бросающихся въ глаза, но если работающіе по этой отрасли вмѣсто нравственной поддержки и ноощренія встрѣтятъ при своихъ занятіяхъ не только равнодушіе, но нерѣдко разнаго рода затрудненія и препятствія, то охотниковъ до подобныхъ занятій найдется не много. А это будетъ очень жаль, ибо Исторію пришлось бы тогда *сочинять* помимо документовъ.

Письменными намятниками русско-грузинскихъ отношеній, хранящимися въ Моск. Архивѣ М. И. Д. я занимаюсь съ 1881 года. Въ теченіи этого времени мнѣ пришлось пересмотрѣть почти все что имѣется по этой части въ упомянутомъ Архивѣ за XVIII вѣкъ, а часть ихъ я уже издалъ; изъ остальной части документовъ многое можно было бы издать съ пользою для науки, если бы средства позволяли, но между ними я не нашелъ ни одного документа ни на русскомъ, ни на грузинскомъ, ни на другихъ языкахъ, котораго бы по тѣмъ или инымъ соображеніямъ нельзя было-бы передать гласности пынѣ, когда цѣлый вѣкъ отдѣляетъ насъ отъ событій того времени. Да едва ли подобные документы, трактующіе о минувшихъ русско-грузинскихъ отношеніяхъ, не подлежащіе оглашенію, имѣются въ какихъ-либо другихъ государственныхъ Архивахъ и древнехранилищахъ.

Нанротивъ того, изъ близкаго знакомства съ этими памятниками русско-грузинскихъ отношеній выносивъ несомнѣнное убѣжденіе, что желаніе сблизиться у грузинскаго и русскаго правительствъ было обоюдное, что тяготѣніе Грузіи и Россіи другъ къ другу было взаимное. Грузія, вслѣдствіе относительной близости границъ обоихъ царствъ и но единовѣрію, предпочитала союзъ и покровительство Россіи таковымъ не только Персіи и Турціи, но и покровительству западно-европейскихъ державъ. Россія съ своей стороны желала сблизиться съ Грузіей какъ съ единственнымъ фактически существующимъ *христіанскимъ* царствомъ въ Передней Азіи (да и въ цѣлой Азіи) не только съ цѣлью распространенія при ея нравственномъ и матеріальномъ содѣйствіи своего военно-политическаго и торговаго вліянія на Востокъ, но, безъ сомнѣнія, и съ цѣлью религіозно-гуманною — защитить и поддержать ослабѣвающую единовѣрную Грузію въ вѣковой неравной борьбѣ съ полумѣсяцемъ; словомъ, въ лицѣ Грузіи Россія хотѣла поддержать вообще христіанство на Востокѣ. Конечно, сближеніе это не могло осуществиться разомъ и безъ задержекъ, — этому мѣшали и разстояніе между границами Россіи и Грузіи, и труднопреодолимые природныя препятствія, и отсутствіе дорогъ и безопасности, и дороговизна передвиженія войскъ, и враждебные народы, чуждые культурѣ и христіанству, сидѣвшіе между ними, въ особенности же вѣковыя

связи и отношенія, существовавшія у Грузіи съ непосредственными могущественными юго-западнымъ и восточнымъ сосѣдями — Турціею и Персіею. Наконецъ, замедленія и недоразумѣнія происходили въ русско-грузинскихъ сношеніяхъ не только оттого, что обыкновенно въ международныхъ сношеніяхъ и переговорахъ каждая изъ сторонъ имѣетъ въ виду прежде всего пользу и выгоду своего народа и государства, но и потому, что лица, на которыхъ съ обѣихъ сторонъ возлагались трудныя и отвѣтственные военно-политическія миссіи, не всегда стояли на высотѣ своего положенія, и часто изъ „усердія не по разуму“, желая, повидимому, ускорить ходъ историческихъ событій съ цѣлью сближенія этихъ странъ, а иногда и изъ своекорыстныхъ видовъ, агенты эти только тормозили и нерѣдко совсѣмъ разстраивали на болѣе или менѣе продолжительное время добрыя и дружественныя отношенія, уже установившіяся было между Грузіею и Россіею (напр., гр. Тотлебенъ).

Дай Богъ, чтобы уроки прошлаго не пропали даромъ, а послужили бы поучительнымъ примѣромъ для будущаго.

Въ заключеніе считаю пріятнымъ долгомъ принести мою искреннюю благодарность многоуважаемому барону Д. Θ. Стуарту, директору Государственнаго и Мин. Ин. Дѣлъ Архивовъ, за любезность и предупредительность, которыя я постоянно встрѣчалъ какъ въ немъ, такъ и въ его подчиненныхъ, занимаясь столь продолжительное время во ввѣренномъ его заботамъ учрежденіи.

Ал. Цагарели.

23 Апрѣля 1898 года.
С.-Петербургъ.

**ХРОНОЛОГИЧЕСКІЙ ПЕРЕЧЕНЬ ДОКУМЕНТОВЪ, ВОШЕДШИХЪ ВЪ
НАСТОЯЩІЙ ВЫПУСКЪ.**

1768 годъ.

	СТРАН.
23 Іюня. Просительная грамота царя Имеретинскаго Соломона I имп.	
Екатеринъ II	1

1769 годъ.

14 Марта. Записка о Грузіи Кутаисскаго митрополита Максима . .	2
30 Апрѣля. Грамота Карталинскаго и Кахетинскаго царя Ираклія II ген.-м. Потапову, коменданту Кизляра	5
5 Іюня. Грамота царя Ираклія графу Н. И. Панину	6
6 Іюня. Грамота царя Соломона I ген.-м. Потапову, коменданту Кизляра	7
14 Іюня. Краткое описаніе странъ и народовъ, окружающихъ Грузію.	8
4 Сентября. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринъ II. .	13
— Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	14
1769—1770 г. Письмо Ахалцихскаго паши Наами къ царю Ираклію.	—
24 Сентября. Письмо царицы Дареджани (Даріи) къ кн. Ант. Ром. Моуравову	17
» Епископы въ Карталиніи и Кахетіи въ 70-хъ годахъ XVIII вѣка	—

1770 годъ.

СТРАН.

»	Репортъ царю Ираклію отъ Арагвскаго Моурава кн. Кайхосро Андроникашвили	18
»	Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	19
»	Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	20
11 Февраля.	Представленіе отъ царя Соломона имп. Екатеринѣ . . .	21
—	Письмо царя Соломона къ гр. Н. И. Панину	22
8 Апрѣля.	Письмо католикоса Антонія I къ кн. А. Р. Моуравову .	24
2 Мая.	Письмо поручика Дегралія къ царю Ираклію	—
6 Мая.	Письмо царя Ираклія къ кн. А. Р. Моуравову	26
10 Мая.	Письмо царя Ираклія къ вице-канцлеру кн. А. М. Голицыну .	27
—	Письмо царя Ираклія къ гр. Гр. Орлову	30
12 Мая.	Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	31
—	Письмо католикоса Антонія къ гр. Н. И. Панину	33
13 Мая.	Письмо царя Ираклія къ кн. А. Р. Моуравову	34
—	Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	35
25 Мая.	Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	—
—	Письмо царя Ираклія къ кн. А. Р. Моуравову	36
3 Іюня.	Письмо царя Ираклія къ кн. А. Р. Моуравову	37
—	Письмо царя Ираклія къ гр. Тотлебену	—
4 Іюня.	Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	38
1 Іюля.	Письмо царя Ираклія къ кн. А. Р. Моуравову	41
4 Іюля.	Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	44
14 Іюля.	Представленіе отъ царя Соломона имп. Екатеринѣ	47
—	Письмо царя Соломона къ гр. Н. И. Панину	48
1 Августа.	Письмо Арагвск. Моурава Кайх. Чолакашвили къ Ираклію .	49
7 Августа.	Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	—
27 Августа.	Письмо царя Ираклія къ кн. А. Р. Моуравову	52
30 Августа.	Письмо царя Ираклія къ кн. А. Р. Моуравову	53
19 Сентября.	Письмо царя Соломона къ гр. Н. И. Панину	54
—	Представленіе отъ царя Соломона имп. Екатеринѣ . . .	56
24 Сентября.	Письмо царя Ираклія къ кн. А. Р. Моуравову	58
26 Сентября.	Письмо армянскаго епископа Исаи къ царю Ираклію съ замѣткой Ираклія	59
—	Письмо вартапета Исаи къ царю Ираклію	60
9 Октября.	Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	61
10 Октября.	Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	65
30 Ноября.	Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ	66

1771 годъ.

СТРАН.

2 Декабря. Письмо царя Ираклія къ кн. Заалу Орбеліани	67
Февраль. Представленіе отъ царя Соломона имп. Екатеринѣ	68
17 Іюня. Записка царя Соломона къ неизвѣстному.	70
» Письмо Давида, сахитъ-хуцеса царя Соломона, къ кн. А. Р. Моуравову.	71
— Письмо царя Соломона къ гр. Н. И. Панину	—
3 Іюля. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	72
» Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	73
» Письмо царя Ираклія къ ст. сов. Петру Васильевичу [Бакунину?]	74
27 Октября. Письмо царя Соломона къ имп. Екатеринѣ	75
— Договоръ, заключенный влад. кн. Маміей Гуріели съ царемъ Соломономъ І.	76
» Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ	77
19 Декабря. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	78
29 Декабря. Списокъ подарковъ, посланныхъ царемъ Иракліемъ имп. Екатеринѣ.	79
— Списокъ подарковъ, посланныхъ царемъ Иракліемъ гр. Н. И. Панину.	80
30 Декабря. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ	—
» Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ	81
— Письмо царя Ираклія къ вице-канцлеру кн. Голицыну	82
— Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ объ условіяхъ, на какихъ онъ желалъ поступить подъ покровительство Россіи	83

1772 годъ.

21 Апрѣля. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	85
2 Іюня. Письмо царя Ираклія къ гр. З. Г. Орлову	86
13 Іюня. Письмо царя Ираклія къ капитану Ив. Лавр. Львову.	87
24 Октября. Письмо царевича Леона и католикоса Антонія І къ гр. Н. И. Панину.	88

1773 годъ.

16 Марта. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	89
---	----

27 Апрѣля. Представленные гр. Н. И. Панину царевичемъ Леономъ и катол. Антоніемъ I условія, на какихъ царь Ираклій желалъ поступить подъ покровительство Россіи	90
23 Іюня. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	92
27 Іюля. Союзный договоръ, заключенный между царями Иракліемъ и Соломономъ и присланный ими имп. Екатеринѣ	94
1 Сентября. Представленіе отъ царей Ираклія и Соломона имп. Екатеринѣ	96
1 Декабря. Письмо царей Ираклія и Соломона къ гр. Н. И. Панину.	97

1774 годъ.

24 Августа. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ	98
10 Ноября. Представленіе отъ царя Соломона имп. Екатеринѣ. . . .	175
— Письмо царя Соломона къ гр. Н. И. Панину	176

1775 годъ.

30 Марта. Письмо Имеретинскаго посланника Давида Квинихидзе къ гр. Н. И. Панину	—
6 Мая. Письмо царя Ираклія къ ген.-поручику П. С. Потемкину. .	177
29 Мая. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	178

1783 годъ.

24 Іюля. Договоръ, постановленный между Ея Императорскимъ Величествомъ [имп. Екатериной II] и царемъ Карталинскимъ и Кахетинскимъ Иракліемъ Вторымъ	99
---	----

1784 годъ.

23 Мая. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ	111
Май. Представленіе отъ Имеретинскаго царя Давида имп. Екатеринѣ.	180
15 Сентября. Представленіе отъ Имеретинскаго царя Давида, духовенства и вельможъ имп. Екатеринѣ	181

1786 годъ.

13 Декабря. Сообщение въ Иностр. Коллегію отъ кн. Гарсевана Ревазовича Чавчавадзе	111
---	-----

1787 годъ.

2 Марта. Письмо кн. Г. Р. Чавчавадзе къ гр. И. А. Остерману . . . —

СТРАН.

1790 годъ.

Союзный договоръ Грузинскихъ царей и владѣтельныхъ князей. . . 183

1793 годъ.

17 Января. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ. 112

10 Февраля. Представленіе имп. Екатеринѣ о Союзномъ договорѣ,
заключенномъ между царями и владѣтельными князьями Грузіи. —

25 Февраля. Письмо царя Ираклія къ С. Л. Лашкареву 113

12 Декабря. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ 114

— Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ —

— Письмо царя Ираклія къ гр. П. А. Зубову —

1794 годъ.

9 Апрѣля. Письмо княгини Маріи Чавчавадзе къ С. Л. Лашкареву. 115

19 Октября. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ гр. А. А. Безбородко . . —

1795 годъ.

17 Января. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ. 116

27 Января. Письмо царя Ираклія къ гр. А. А. Безбородко —

» Записка кн. Г. Чавчавадзе въ Иностр. Коллегію. 117

24 Марта. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ гр. А. А. Безбородко. . . . 118

1 Юня. Письмо царя Ираклія къ гр. А. А. Безбородко —

6 Юля. Письмо царицы Даріи къ имп. Екатеринѣ 119

23 Юля. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ гр. А. А. Безбородко. —

3 Ноября. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ С. Л. Лашкареву —

— Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ гр. А. А. Безбородко . . . 120

23 Ноября. Записка кн. Г. Чавчавадзе въ Иностр. Коллегію. —

31 Декабря. Письмо царя Ираклія къ гр. А. А. Безбородко 121

1796 годъ.

Январь. Письмо царицы Даріи къ имп. Екатеринѣ —

— Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ 122

8 Января. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ. —

— Письмо царя Ираклія къ гр. Остерману. 123

7 Марта. Представленіе отъ кн. Г. Чавчавадзе имп. Екатеринѣ . .	124
5 Апрѣля. Записка кн. Г. Чавчавадзе въ Иностр. Коллегію.	126

1797 годъ.

3 Февраля. Письмо царя Ираклія къ гр. Безбородко	127
— Письмо царя Ираклія къ гр. Остерману	128
— Письмо царя Ираклія къ гр. Остерману	—
— Письмо царя Ираклія къ С. Л. Лашкареву	—
— Представленіе отъ царя Ираклія имп. Павлу	129
— Представленіе отъ царя Ираклія имп. Павлу	—
4 Февраля. Письмо царицы Даріи къ имп. Маріи Ѳеодоровнѣ . . .	130
— Письмо царицы Даріи къ имп. Павлу	—
16 Апрѣля. Письмо царя Ираклія къ гр. Безбородко	131
— Представленіе отъ царя Ираклія имп. Павлу	132
— Письмо царицы Даріи къ имп. Маріи Ѳеодоровнѣ	133
28 Апрѣля. Отношеніе отъ кн. Г. Чавчавадзе къ кн. Безбородко . .	—
9 Юня. Грузинскій переводъ фирмана, полученнаго въ Тифлисѣ отъ Аги-Магомедъ-хана Персидскаго на имя царя Ираклія . . .	—
10 Юня. Письмо царя Ираклія къ кн. Безбородко	134
11 Юня. Письмо царя Ираклія къ кн. Г. Чавчавадзе	135
— Представленіе отъ кн. Г. Чавчавадзе имп. Павлу	136
23 Юня. Письмо царя Ираклія къ кн. А. А. Безбородко	140
— Сообщеніе кн. Г. Чавчавадзе въ Иностр. Коллегію.	141
18 Сентября. Отношеніе отъ кн. Г. Чавчавадзе къ кн. А. А. Безбородко.	—
30 Сентября. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ кн. А. А. Безбородко. .	142
8 Декабря. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ кн. А. А. Безбородко. .	—
31 Декабря. Представленіе отъ кн. Г. Чавчавадзе имп. Павлу. . . .	143

1798 годъ.

5 Января. Письмо царицы Даріи къ имп. Павлу	146
— Письмо царицы Даріи къ имп. Маріи Ѳеодоровнѣ	147
— Письмо царицы Даріи къ кн. А. А. Безбородко.	148
10 Марта. Письмо царицы Даріи къ имп. Павлу	—
— Письмо царицы Даріи къ имп. Маріи Ѳеодоровнѣ	149
Апрѣль. Сообщеніе въ Иностр. Коллегію отъ кн. Г. Чавчавадзе . .	150
14 Мая. Письмо царицы Даріи къ имп. Павлу	—
18 Мая. Письмо царицы Даріи къ имп. Павлу	151

30 Июня. Представленіе отъ царя Георгія имп. Павлу.	—
28 Июля. Письмо изъ Тифлиса къ арм. архіеп. Іосифу отъ царевича Давида Георгіевича.	152
30 Августа. Письмо неизвѣстнаго (С. Л. Лашкарева?) изъ С.-Петер- бурга къ царю Георгію	153
11 Октября. Грамота царя Георгія, данная кн. Г. Чавчавадзе. . . .	—
— Письмо царя Георгія къ С. Л. Лашкареву	154
— Письмо царя Георгія къ кн. А. А. Безбородко.	—
— Письмо царя Георгія къ кн. А. А. Безбородко.	—
16 Октября. Представленіе отъ царицы Маріи, супруги царя Геор- гія, имп. Маріи Ѳеодоровнѣ.	155
— Представленіе отъ царя Георгія имп. Павлу	—
— Представленіе отъ царя Георгія имп. Павлу	156
» Списокъ инвеституръ и подарковъ, полученныхъ царемъ Георгіемъ отъ имп. Павла.	157
12 Ноября. Письмо царицы Даріи къ имп. Павлу.	158
— Письмо царицы Даріи къ кн. А. А. Безбородко	159
16 Декабря. Сообщеніе кн. Г. И. Авалова въ Иностр. Коллегію . .	—

1799 годъ.

2 Января. Сообщеніе въ Иностр. Коллегію отъ кн. Г. Чавчавадзе. . .	160
8 Января. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ кн. А. А. Безбородко . . .	161
18 Января. Записка кн. Г. Чавчавадзе въ Иностр. Коллегію	—
29 Января. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ кн. Георгію (Егору) Але- ксандровичу Багратіону	162
15 Февраля. Письмо кн. Г. Чавчавадзе въ Иностр. Коллегію.	163
22 Марта. Выдержки изъ письма царевича Давида Георгіевича, представленныя княземъ Г. Чавчавадзе въ Иностр. Коллегію. .	164
26 Апрѣля. Письмо царевича Давида изъ Тифлиса къ кн. Г. Чавча- вадзе	165
1 Мая. Собственноручное письмо С. Л. Лашкарева къ царевичу Давиду Георгіевичу.	183
12 Мая. Письмо кн. Г. Чавчавадзе изъ Москвы къ С. Л. Лашкареву. .	166
11 Июня. Письмо кн. Г. Чавчавадзе изъ Моздока къ С. Л. Лашкареву. .	—
16 Июня. Письмо кн. Г. Чавчавадзе изъ Тифлиса къ С. Л. Лашкареву. .	167
— Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ гр. Остерману.	—
— Представленіе отъ царя Георгія имп. Павлу	184

1800 годъ.

	СТРАН.
7 Сентября. Полномочіе, данное царемъ Георгіемъ своимъ посланникамъ, отправленнымъ имъ въ С.-Петербургъ	195
14 Января. Объявленіе отъ царя Георгія Русскому посланнику при Грузинскомъ дворѣ ст. сов. П. И. Коваленскому	168
27 Января. Объявленіе отъ царя Георгія ст. сов. П. И. Коваленскому.	—
14 Марта. Грамота царя Георгія арм. архіеп. Іосифу Мхаргдзели (Аргут.-Долгорукому)	169
16 Юня. Письмо царя Георгія къ ген. Кноррингу.	170
» Письмо царя Георгія къ кн. Г. Чавчавадзе	—
10 Декабря. Представленіе царю Георгію отъ графа А. А. Мусина-Пушкина и резолюція этого царя	185
28 Декабря. Циркуляръ ген.-м. Лазарева къ жителямъ Кахетіи . . .	189

1801 годъ.

3 Января. Письмо ген.-м. Лазарева къ царевичу Давиду Георгіевичу	190
— Циркуляръ Грузинскихъ дворянъ къ жителямъ Ахмета и Тіанети	—
— Такой-же циркуляръ отъ тѣхъ же къ жителямъ Кахетіи.	192
Апрѣль. Нота, врученная Грузинскими послами министерству.	195

1. Д. VII. 23 Июня 1768 г. Просительная грамота царя Императорского Соломона I Императрицы Екатерины II. Русский переводъ см. т. I. № 7.

საყოველთაო დედაო მართლმადიდებელთა ქრესტიანთაო, რომელი მასლან ბელთა და შორეულთა ზოგად განგებანთდებ და დედობრივითა თანაღმობითა ღმერთებრივსა მოწყალებასა უხვებით მოგვფენ ფელთა; და არა თუ მხოლოდ უოფლობით როსიისა საკეისრომას ხარ სიჭადუღ და ნუგეშინისმცემელ, ან უთა თანერტემათა წის და უზადლას აღმოსაფლეთისა სარწმუნოებისათა ზოგად ხარ სიჭადუღ და ნუგეშინისმცემელ,— ამისთვის მოტყინარიითა გულისთა, ხასოებითა მტკიცითა და შეურყეველითა სარწმუნოებითა ედ დიდებულსა საუდარსა გარეა მოფლითა, შევრდომით და თაყვანისცემით მტერთა ქრისტეს ჭისათა დამთრ გუნველსა თერკთა იატაკსა შეგვირდებით და შეწყალებისა და მოწყალებისა მთხა გელი სამსა სავედრებელსა სიტყვასა განვფენ წინაშე დედობრივისა ედმოს წყალებისა თქვენისა:

პირველად, რათა გამომიკსნა უცხოთესლთა, ოსმანთა, კელისკან და ედ ძლიერი კელი დასდგა ჩვენსედა და ქრესტიანსა და ერსა ჩვენსა ზედა, და ხუკუ ნოდ მონად, მსახურებად და საიმპერიოდ აღგვრაცხნე; და ესე უმეტეს სხვას თასა ტრფიალებით საწყადელ არს ჩემდა, ძლიერო კელმწიფეო, რათა მონა შენი, მეფე იმერეთისა სოლომონ, შემერთა მონათა შენთა, რამეთუ მრავლით ჟამადგან მსურს, რათამტა სისხლი ჩემი დაითხიოს ქრისტეს მოტემულისა სჯულისათვის, და, თუმიტა ედ მოწყალე კელმწიფე ინებებს და დაგვდებს ძლიერსა კელსა თვისსა,— მეტ ამ აღთქმას მოვასხენებ, ქრისტეს შეწევნითა, რომ აღმოსა ფლეთის სარწმუნოებისა და სჯულისათჳს ედ მოწყალის კელმწიფის სამსახურსე უცხო თესლთა, ოსმალთ, შევაკვდე და ვიდრე სისხლის დათხევამდე კელმწიფის სამსახურსედ ვიღვარე. ათარმეტო წელიწადი არის რომ სვანთქრის ჟარსა და

ჩვენ ძლიერი ბრძოლა გვაქვს, და შეიძლება ჩემს ქუანაში შემოსულან იმათი სარასკერები და ფაშები, ტუფის ხარაჟა და ტუფე უთხოფიან, და რომ არ მიმიტია, ზამთარ და ზაფხულ რამი გვჭონებია ძრეული. ქრისტეს შეწევნითა და უდმოწყალის კელმწიფის წყალობით, ყოველთვის დამარცხებით და სირცხვილუღნი წარსულან, და თვით კელითა ჩემითაც მრავალნი მომისრავნ; რომელიმე ჩემი ტიხეები აიღეს და ისევ დაგადებინე, და გავეყარე, და ახლა ჩემი ქუანა ერთობით მევე მიჭირავს.

და უკეთუ ესე არა ინებოს, მეორედ: სახიერებისა, წყალობისა და მადლისათვის აქავე განგვამტკიცოს უდ მოწყალე კელმწიფემ საკმატოა და შეწევნათა მიერ, რომ ჯარის მიტემა შეეძლო და მით უძლეთ წინააღდგომად ოსმანთა, რომეთუ ჩვენ სახმართაგან ფედ ნაკლულყენ ვართ.

მესამედ: მტერნი ჩვენნი მაჰმადიანნი, ოსმანნი, ფედ უძლიერეს ჩვენსა არიან, უკეთუ, ცოდვითა ჩვენთათვის, ვერღარა უძლეთ წინააღდგომად, — უდ მოწყალე კელმწიფემ შეგვიწინაროს სამშვიდობისა თვისსა, ვითარცა შეუწყნარებანი სხუანი მეფენი, რათა მართლმადიდებლობით გმსახურებდეთ მოწაათა თვისთა თანა. და რა მელიცა ინებოს უდ მოწყალის კელმწიფის გონებისა სიწმინდის და შეწყალებისა ცამს—ეგრეთ განაცოს. სხვა ჩვენი გულის სიტყვა და განზრახვა ჩვენის ქუთათელ მიტროპოლიტისა მაქსიმეს მიერ მოკსენდეს.

წელსა ჩღაზ, თვესა ივნისს ჩგ.

2. Д. II. 14 Марта 1769 г. Записка о Грузин митрополита Нутаисскаго Максима. Переводъ т. I. № 11.

საქართველოში ორნი მშვიდობელნი არიან ახლა: მეფე სოლომონს უჭირავს სამიერეთო, მეფე ერეკლეს ქართლი და კახეთი; ისინი ერთმანერთში დიდი მეტობები არიან, ასე რომ ერეკლე, ოსმალნი რომ იმერეთში მოვიდნენ, საიდუმლოდ მეუკმატა ორჯულ, აგრევე მეფე სოლომონ ცხადად ცხრა ცხრა ათასის კაციოთ, თითონაც იქ ბრძანდებოდა ორჯულ და მესამეთ თავისი ძმა არჩილ რამდენიმე კაციოთ ლეკებზედ შეაწია, და ყოველთვის გაიმარჯვეს. იმერეთში თავადები, დადიანი, გურიელი, ერისთავი და აგრეთვე სხვანი სულ ყველანი მეფე-სოლომონის მოაჩილნი არიან ყოველ ფერში და არც შეუძლიანთ, რომ მოაჩილნი არ იყვნენ. იმერეთს სამძღვარი აქვს აღმოსავლეთიდან ქართლი და კახეთი. ტფილისი, ქართლის ტახტი, ორის დღის სავალია; სამსრეთიდან ურუმის ქვეყანა; ჩრდილოეთიდან ოსებისა—მთაში მსახლობელნი; დასავლეთიდან—შავი ზღვა. იმერეთზედ ოსმალოს ქალაქი ახალციხე ასრე ახლო არის, რომ ერთის დღის სავალია იმერეთის სამძღვრიდან. იმ ახალციხიდან აზრუმი რვის დღის სავალია, ტრაპიზონი იმერეთიდან ექვსის დღისა. ამ სამს ქალაქებში სამთუნიანი ფაშები უფროსათ არიან. იმერეთში წყლები: შირველი,

რინი, ოსეთიდან გამოდის და შუგა იმერეთში, ქუთაის ქალაქში, ჩადის; მეორე, მუვირილა, — ისიც ოსეთიდან გამოდის და ქუთაისიდან სამს გერსზედ რინს შეეყრება; მესამე, ძირულა, იმერეთის და ქართლის სამძღვარსა ჰყოფს; და ქართლიდან გამოდის, მუვირილას შეეყრება; მეოთხე, ხანის წყალი, იმერეთის მხრიდან სამხრეთიდან გამოდის და მუვირილას შეეყრება. ეს ოთხი წყალი შავ ზღვაში ჩადის. ამათ გარდა მთელ იმერეთში პატარა წყლები, ტბები და წყაროები, თევზის სხვა და სხვა გვარისა მრავალი არის. იმერეთი შავზღვაზედ არის ტყიანსა და მთიანსა, და ასე მაგარს ალაგსა, რომ შუა იმერეთში დიდი ოსმალის ჯარი მოვიდეს, დიან ცოტას გაციო პასუხს გასცემს. სამი იმერეთის ციხე: ბათომი, ფოთი და სოხომი ზედ ზღვის პირზედ არიან, და კაი მისადგომი აქვს სომალდისა და ნავისა. შუგა იმერეთში პირველი ქალაქი ქუთაისია, მერმე ბაღდადი, შორაფანი, ცუცხვატი. ამ შვიდს ციხეებში შვიდსამდის ოსმალა იდგება. ამ ციხეებში დიდისანი არიან, მაგრამ ზიანი და წინამდგომობა არ შაუძლიანთ და გერც იქმნენ. მეფე სოლომონს რამდენსამე კიდეც მორჩილობენ ამ ალაგებში; ამიტომ უძლებს და არა ჰყრის, რომ ოსმალა კელახლა არ აიშალოს. ამ ციხეების გარეშე მთა ასე დიდრფანი ტყეები არის და დიდრინი ხეები, რომ სომალდები აშენდება; ფისი და კანაფი მრავალია იმერეთში. ამ შვიდს ციხეს გარდა იმერეთში მომცროს ქალაქები და ციხეები მრავალია, რომელიც მეფე სოლომონს უჭირავს; იმ ციხეებში რაც ოსმალნი არიან, ზარბაზანი დიდი და პატარა ოთხმოც და ხუთი, და სხვა ალაგებში, საცა ოსმალნი არ არიან, სთუთმეტამდის იქნება; უფროსი ერთი, ოსმალნი ახლა რომ იმერეთში მოვიდნენ, იმადგან დაინარჩუნეს, და ზოგიერთი ასეთია, რომ მინდორში დააქვთ და მტერსზედ ხმარობენ. იმერეთში მოდის თეთრი ჰური, შავი ჰური, ქერი, ფეტილი, ბრინჯი, სამარხო, წამლის ბაღახები, ყურძენი და სხვა ხილი; ამეების დიდი სიმრავლე არის ყოველს ფერში და ასეთი ნაყოფიერი ქვეყანაა, რომ ტყეებშიაც მრავალი ყურძენი და სხვა კარგი ხილი არის; შავის ზღვის პირზედა ნარინჯი და ზეთის ხილი მოდის; აბრეშუმი, ბამბა და დიან წმინდა სელი არის ამდენი, რომ ვაჭრებს სხვა ქვეყნებშიაც მიაქვთ, დიან იათათ ჰქვიდულობენ. ცხენი და სხვა პირუტყვი, დიდი და პატარა, დიან მრავალია; ღვინო და ოტკა მრავალია. ქუთაისის ქალაქიდან ვაჭრები დადიან ნაფითა იმ სამს ციხეში — ბათომს, ფოთს და სოხომს, გასასუილათ დააქვსთ წმინდა სანთელი, აბრეშუმი, ბამბა, ბეწვი მელისა, კვერნისა და გვეზვისა, და საჭმლის ხორაკი; იქიდანაც წყლით მოაქვთ ოსმალის საფაჭრო: სხვა და სხვა ფერი ფარჩა, მაუდი, შაქარი, ყავა და სხვა (სტამბოლიდან რვას დღეზედ და უირიმიდან ხუთს დღეზედ სომალდები იმ ციხეებში მიდიან) ოსმალნი იმერეთს მოდიან ხმელეთით: ახალციხიდან, აზრუმიდან და ტრანზი ზონიდან. ქართლში, სწორედ ტფილის ქალაქზედ, უიზლიბაშის მხრიდან იმერეთი მარჯვნივ დარჩება. ზოგიერთს ალაგას იმერეთში ოქროსი და ვერცხლის და სხვების ქანი არის, მაგრამ ესენი იმერეთს არაოდეს არ მოუხმარია, ექთი რკინის მეტი, ამიტომ რომ მეტი მტერი არ აუზნდეს, ყოველთვის

ამის ტღაში არიან, რომ დაუბარონ და სამართლ არ შეიტყონ; ასეა იმერეთში სამართლის თეთრი შედის და გადის, მარტო ჩქაროსი და გვრცელისა. იმერეთში თავადნი და აზნაურნი მტრის პირდაპირ თავისის კაცებით, იარაღით და აზნაურთა გამოფლენ; რაღა ხუთი ათასი და ან რაღა ათი ათასამდის კაცი შეიყრება მაშინ, რაღაღა მტერი იმერეთში შემოვა. თეთრი რომ არ არის ჯარის მისატყვი, ამიტომ სამძღვარს იქით ვერ მიეგებებიან და ვერ უმტრებენ; და თუ ჯარის შესანახავის თეთრი აუფს მსწრაფათ რომელიმე ათასს კაცს და მტრსაც შეიძლება შეუკას და მტრის სამძღვარს იქითაც მიეგებებიან, და იმერეთშიაც არ შემოუშვებენ. ყოველს სამართლს ალაგებში, მერტადრე ასეა იმერეთში, გარე-შემო ბევრი საქართველოს კაცნი არიან, უთუთო შემოეყრებიან ამისთანას საქმეს რომ გაიგონებენ; იმერლებს ზარდა ყოველთვის იშლება თეთრითა მეომარი ლეკი და რისი რაზმადა ათასამდის და მტრიც. ამას წინათ მეფემ სოლომონმა რამდენიმე ლეკი იქირავა ტოტახანსა, თითო კაცი ორმოც თუმნათ უჯდებოდა. თუ იმერლებს უღუფა მიეცემათ და ყოველთვის განწყობილნი იქნებიან ქვეითი და ტყენოსანი, როგორც რუსეთში სალდათი და დრატუნი ჯდება, ისე მოუნდება. იმერლები ხმარობენ რაში თოფსა, ხმაღსა და შუბსა; იმ რაგათ, როგორც სამართლის შეიბმან და ქვეითიცა და უფრო ტყენოსანიცა. ხალხი იჭაურს მამადი, მეომარი და მორჩილი იქნება, მის დროს რამის რიგი ასე ისწავლოს, როგორც ევროპაში. თოფსა, კმაღსა და ტყეისს შოლობენ სამართლს ქვეყნიდან, უიზღიბას შიდა და ტყეისის ქალაქიდან; თოფის წამალს თუმიცა იმერეთშიაც აკეთებენ, მაგრამ უფროსი ერთი ამ შემოწმების ქალაქებიდან შოლობენ. იმერეთის სამართლად მოზდოკამდის ხუთი დღის საფალი არის; რსებზედ და პატარა ყბარდო-ზედ თუმიცა გზა ასე ავი არის, რომ რისი დღის საფალზედ ურმებით არ იფლებო-დეს, ტყენოსანი და სამართლისანი გაიფლის გაზაფხულზედ, ზაფხულში და შემოდგომა-ზედ; სამთარშეი ფოტეკრა, დიდი თოფი რომ მოვა, ტყენითაც არ გადაისვლება, ქვეითნი ყოველთვის გადაიფლიან, მაგრამ გზა გაკეთდება ასე, რომ ურმითაც გაიაროს. თუ იმერეთის ქვეყანა ასე ბუნდოური შეიქნება, რომ ძლიერი და მართლ მადიდებელი აღმოსავლეთის სარწმუნოების ტახტი კელს დასდებს და საუკუნოდ იუმბეს, და მეფე სოლომონს რუსეთიდან ხუთი ათასამდის კაცს თავისის გაწყობილობით და სანარჯის თეთრით გაუგზავნის რუსეთი, ის რომ დანახავს საფარ-ველად მართლმორწმუნეს და ძლიერის იმპერატორისა საბრძანებლის ქვეშე, იქნება ასეთი იმედი მიეცემა თვითონ და იმის ხალხსა, რომ იმ ტყეებში სამართლები რომ არიან, სულ ყველას ამოწმებენ, და რამდენისაც ათასის კაცის შეუკას ებძინება, და იმათიც ხარჯი ებძება, იმთენს იშოვნის და შეუკის, და ამავე ზაფხულს სამართლ დიდს შიანს უზამს, და რაც იმერეთის გარეშე სამართლს ალაგები არის დაიჭერს, და რამდენიცა ჯარის შესანახავათ თეთრი მიეცემა მის დროს გადახდას შეიძლება, ხალხიც რომ დანახავს თავის თავს, მოდგმის მამადობას ერთი-ორათ გამოიჩენს და უსჯულოს კელის დაჭხნისათვის მათის მადლის

ბრძანებით მტკრზედ თხუის სისხლის დაღვრას არ დაზოგვენ, და მანადის კელ მწითის ერთგულობასუდ მტკიცეთ იქმნებიან. ამას მეფის სოლომონის გამაგზავნილი ქუთათული მიტროპოლიტი მაქსიმე მოგახსენებს.

3. Д. XIX. 30 Апрель 1769 г. Грамота Карталинскаго и Кахетинскаго царя Ираклія II ген.-м. Потапову, коменданту Кизляра.

იუნისის შეიღსა თქვენის მაღალმსრუტელობის წიგნი მივიღეთ, რომელს მანც ჩვენ დიდად სასურველი ჰქმნა, გვასხარა, რომელ მისის დიდებულების არ მასა ოსმალთა ზედა სასელოვანი ძლევა მიუღია. ამ საზოგადოს ბედნიერებას ღვთის-შემაღლობელის პირით და გუდით გარდამეტებულის სისარგულით მოგილოცავთ.

რომელიც რომ ჩვენ თქვენს მაღალმსრუტეობას წიგნი მოგწერეთ, და ის უმაღლესს კარს წარგველნათ, ამისთჳს ვმადლობთ თქვენს კეთილ მეგობრობას; ვითარცა ჩვენ და მისის სიმაღლის მეფის სოლომონის შეერთება ამ კეთილის აღზრევაზედ მისის მაღალ ღრთობის ბრწყინებულების წიგნში ეწერა, იმ სახით ჩვენ და მეფე სოლომონ ტფილისს შევიჯარებით. თუმცა პირუტყვი ასეთი მტკიცე სიუჟარული ქრისტიანეთა შეშენის, მაგრამ ამ მართლმადიდებელის საწმუნოებისა და უოფლად მოწყალის ხელმწიფის სამსახურისათჳს ორთაგანგანით და კაცნიცა განგაწესეთ, რომელნიც რომ მისის დიდებულების წინაშე წარმოვიდგინებინ. იუნისის 4 მეფე სოლომონ ტფილისით წაბძანდა და ამავე იუნისის თთჳს 8 პორუნიც უფალს განაზ გრიგორის ჭობულოვს რომ გვზანდით და ჩვენგან თქვენის მაღალმსრუტეობის მომართ წარმოვდგინილი კაცი მოგვივიდა თქვენის მაღალმსრუტეობის წიგნითა და მეფის სოლომონის, და მის მართ თქვენ რომ წიგნი მოგვწერათ, ამ უფალმან პორუნიცა ჩვენ კაცი გამოაგზოვო და ამერელ მეფეს სოლომონთან გაისტუმრა, რათამცა მისგან ებძანოს, ამისი ნება იურს იქ მოვიდეს, და ეს თქვენ მაღალმსრუტეობის მოწყრილი წიგნი იქ განუცხადოს, და აწ გჳდ ამ მიზნით დაეუფნა, და მისთვის ჩვენნი კაცნიც ამ პორუნიცის წამოსტყდამდის დაეუენეთ; ის ჩვენნი მეორე წიგნი უმაღლესს კარს რომ წარგვეზავნათ, ვითარც იმ წიგნში მოგვწერათ ჩვენს ჰასარნი, გჳდ მასვე ჩვენს ჰასარსა გაგიმეორებთ.

მისის მაღალ ღრთობის ბრწყინებულების გამო უმეტესი სასოება გუჳჩქს, რომ ეჳდ მოწყალის კელმწიფის ძალი ეჳლს საქართველოში მოწყალებით დაიდება, და ასეთი ღრთა წარმოადგომილა, რომ რადენ უმსწრთესისა და უწადიერისა ძადადობითა იმოქმედება, ეგოდენ მისის დიდებულების სამსახური ჩვენგან უფროს კეთილ შემთხვევებითა წარემართება; ეჳლნი საქართველოსკანნი, დიდნი

და მტრენი, უფრიადესისა გულისმოგონებითა დადებად თავთა განმზადებულნი ფართ.

ამ ხანად პარუნიგმატ წარმოგზავნა თავისთან მუოფი კაცი და ამას გამოგზატანეთ ჩუქნი კაცი, რომელიც რომ ამ ჩუქნს წიგნს ის მოართმევს თქუქნს მაღალ მსუღუღლობას და მოგვლით მაღიად გამოაბრუნეთ ეს ჩუქნი კაცი.

ტფილისი.

4. Д. V. 5 Июня 1769 г. Грамота царя Ираклия гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 18.

მისი იმპერატორისა და ხუანტარის ზაფის დახსნის ჭამბაფი რა გუქსმა, გელადით სურვილით უჭეშმარიტესა უწყებასა ჩუქნდამო, ხალა დროსა ამას გუქწია ჭამბაფი, ფითარმედ უიზლარიდამ კნიაზ ოფიცარი მოსრულ არს სარტუარსა ქართლისასა და მიმავალ არს მისის სიმაღლის მეფის სოლომონისადა, და მუის წარმოგზავნა ჩუქნგან კნიაზი ერთი, რათამტა კეთილ მგზავრობითა მიიუწანოს მეფის სოლომონისადა. შემდგომად ამა ოფიცარისა მეფე სოლომონს თავისი მისანდო კაცი თქვენი ღრუბსბრწყების წიგნით წარმოველიან ჩუქნდამო და მოემტნო, ფითარმედ—რომელსაც ადგილსა ქართლისასა მოგიწვიოთ, მუნ შეგუქრებთ; და შემდგომად რაოდენისაჲ დღისა ხსენებული ოფიცარიცა ჩუქნდამო წარმოველიან. ფინაადგან მეფეს სოლომონს თვისსაჲე ქუქუანასა საჭიროანი და საკმარნი საქმენი შესდო მოდენ, რომელ მისი განუგებლობა არ ეკებოდა, ამისთჳს რაფდენტამე დროთა დაეყოფნა. და რდეს იგი მოხმანდა ჩუქნდა მომართ, ფითარ თ. ღ. ბ. წიგნი გუქა წუქნდა მართლმადიდებელის სარწმუნოებისათჳს და უოფლად მოწუალის გელმწიფის სამსახურისათჳს, თუმიტა ჩუქნ მტკიცითა სიუტარულისა ერთობითა ფიუქნით, მაგრამ ამა მიზეზათათჳს უმტკიცესისა ფიცითა გუფიცენით ერთმანერთსა და განმზადებულნი ფართ უმეტეს შეძლებისა ჩუქნისა ამ ჩუქნისა სანატრელისა საქმიოსათჳს.

თქვენი ღრუბ. ბრწყ.წიგნში მეფის სოლომონისათჳს და ჩუქნ ფოფლისა საქარ-თუქლოებისათჳს უოფლად მოწუალის გელმწიფის იმედი და დაუგდებლობა, და უოფლს ჟამს შეწეგნა აღტუქნობა, ამისათჳს მზადდობელნი ფართ პირველად ღვთისა და მ. ი. ღ. და მექმე თ. ღ. მ. ნუტემისა. და რომელიც ჩუქნი დიდი სასურუქლი არის ოსმალთათანა ბრძოლა, და ამას ზედ უწუქვიფართ თ. ღ. ბ. შეწეგნითა ღვთიოსათა ამაჲედ განმზადებული ფართ ბედნიერობით მ. ი. ღ. მაგრამ ფინაადგან მართლმადიდებლობისა სარწმუნოებისა და უოფლად მოწუალის გელმწიფის სამსახურისათჳს მაჭხმადიანთა მიმართა ბრძოლათა აღუადგენთ შეძლებისაჲერ ჩუქნისა, რომელნიც ჩუქნნი გარემონი მტერნი იმუოფებიან, და უფროსრე დაღისტუნელნი, რადგან სარწმუნოების სარწმუნოთ იმოქმედება კეთილ აღრჩევა ესე, — ზედ

მიწვევით ვუწყოთ, იგინიცა ჩუქნიდამო მტერობას შეძლებისაებრ უმეტესად ჭეო-
ფენ.

ჩუქნიგან ჩუქნის გედრების მოხსენება ესე არს თ. ღ. ბ. რათა უზამდგომე-
ლად აღძრა განათლებული გონება. თქუნი და მისმან ედ მოწყალებამან ამა
კეთილსა მარჯუქსა დროსაზედა მზეებრი თვისისა მოწყალებისა შუქი მოგუფინოს
და გასწავლებული ჯარი გუქნობოც, რომ მ. ი. დ. საფარქელი ჩუქნიდამო უოგელთა
თანა განეცადნეს და ჯარითა მით, და რომელიც ჩუქნი ჯარი გუფეს და შეძლება
გუქნეს, ამა ორითავე უმეტეს შეძლებისა ჩუქნისა ოსმალთა თანა მტერობას
სრულის წადილით გეცადნეთ.

ჩუქნი ამ სათხოველს გერ გვადნიერდებოდათ, მაგრამ თ. ღ. ბ. ჭეშმარიტების
წიგნმა კადნიერება მიგვალბინა. ეს უეჭველად ვიცით, რა უოგელად მოწყალის
გელმწიფის ძალი აქ მოიწვეა და მ. ი. დ. საფარქელი დაგუქნება, რადგან დღეს
სამარსეთი უეკელმწიფოდ ძეგს, ამისთვის მრავალთა ურთიერთთა მიმართ ბრძოლა და
მტერობა აქუსთ; ამას ზედა ჩუქნი მიერ მოხსენებულის გედრების მიზეზით შიშის
საგან შეიკრფიან და რომელიც მაჰმადიანნი ჩუქნისა კარგმონი არიან, და ან
ჩუქნის მეფობელობას ქუქნში იმყოფებიან დღეს, ჩუქნი ამას უეჭველად გუქნებთ,
ესენიც რომელნიმე გაგვეერთოებიან, და ოსმალთ მტერობასზედ რაოდენი სიმხნე
და გამორდილება აქუსთ, ზოგნი შიშისაგან და ზოგნი რომლისავე მიზეზისაგან,
ჩუქნთან სიმართლით გაიბრუნებიან.

თ. ღ. ბ. წიგნის გამო და ამა ზემო აღწერილთა მიზეზთათვის მისის უმაღ-
ლესისა კარისა მიმართ ჩუქნი მიერ წარმოიგზავნა კნიაზ არტემი ანდრონიკოვი,
რათამცა მოასწეროს თ. ღ. ბ., რომელიც ჩუქნი მიერ ამისდა ჭრწმუნებული იყოს.

ვითხოვ თ. ღ. ბ. რათა რომელიც ამან მოგასწეროსთ უოგელსავე ერწ-
მუნნეთ.

ქალაქსა ტფილისს, იუნისსა 5, 1769 წელსა.

Б. Д. XIX. 6 Июня 1769 г. Грамота царя Соломона ген.-м. Потопову, коменданту Кизляра.

ვიცით გულდაჯერებით, რომ თქვენის მეგობრობისა და სიუყვარულისა
ფრიადი თანამდებობა გვაქუქს, ჟერეთ სიამოვნე და სმისხური არაა გამოქსცხა-
დება თქუქნის მაღალმსლუქლობას, ამაღ რომელ დროთა მათ ოდეს დიდსა
შეჭირგებასა შინა ვიუქნით უსჯულოთა ქრისტეს მტერთაგან, და მამინ ჩვენი
სარწმუნო კაცი კნიაზი ქაიხოსრო რა მოსრულ იყო მხარესა მაგას, დიდისა
პატივითა მიგედოთ და შეგეწენარებინათ, და აწცა ოდეს ჩუქნი მიტროპოლიტი
უოგელადსამეფელო მაქსიმე წარმოგზავნეთ დესპანად მისის დიდებულების
მადლისა ხელმწიფისა წინაშე, უცხოს სხის პატივით და დიდებით მიგედოთ, და

ამათ უოგელთათჳს უმეტეს ზომისა მმადლობელ ფართ თქმუწისა მაღალ მსლუწ-
ლობისა.

აწცა ამას ვითხოვ თქვენის მაღალმსლუწლობისაგან, რათა უმეტეს ინებოთ
და იწადოთ კეთილწარმართება საქმისა ჩუწნისა, და რომლისც გზით შეწყვეს
იუოს, შეეწივნეთ მისის იმპერატორების დიდებულების უმაღლესისა კარისადმი
წარმოგზავნულსა ამას კაცსა ჩუწნისა კნიაზ დავითსა. დაიწკა ქალაქსა ტფი-
ლისს, ივნისს 6, დღესა 1769 წ.

6. Д. XIX. 14 Июня 1769 г. Краткое описание странъ и на- родовъ, окружающихъ Грузію. Пер. т. I. № 198.

აღწერა ახალციხისა. ახალციხის ქვეყანა, რომელიც, არის ქართლის ქვეყნის
ნაწილი ერთი, რომელიც უჭირავს ახლა ხვანთქარსა ძალითა, და არიან გაქამამადი-
ნებულნი, და ადგილ ადგილ მტირედნი ქრისტიანენიც იბოგებიან, და ქვეყან ადგილ-
თა ამათ საათაბაგო. ამას მთაცა აქუს და ბარიცა. ვაკეა მინდურნი და კეთილნი-
უოთიერი. არს დასავლით კერძო მდებარეობა ამისი და მტირედრე დაზიდული
სამხრით კერძოდცა, არს მესაზღვრე ხეების ადგილებისა—ზემოქართლისა, სომ-
ხითისა და თრიალეთისა. აქა ზის ვეზირი სამთულისა და არს შემძლებელი
თაფისა ადგილში ხუთის ათასის მეომრის კაცის გამოყვანისა, მაგრა ჯაბანნი და
შეუბედაფნი არიან ომსა შინა. ამას მრავალნი ადგილები აქუს ლეკისაგან აოხრე-
ბული და იმათგან მრავალი ძალი აქუსთ დაკლებული, და ეს ახალციხელნი ჩვენთან
უმფოთლად არიან და მშვიდობით.

აღწერა უარსისა. უარსი არს ქვეყანა ერთი მახლობელად არაგვის მთისა.
ესეცა ნაწილი არს სომხითის სამეფოჲსა და არიან დღეს გაქამამადიანებულნი;
მაგრა ქრისტიანენი მრავალნი იბოგებიან აქა—სარწმუნოებით სომეხნი და მცო-
რედნი ქართველნიცა; აქუს მთა, მაგრა ბარი უდიდესი აქუს; და არს ვაკე მინდურნი,
უტყეო; ძვეს სამხრეთ კერძო და მტირედრე დაზიდულ დასავლით კერძოდ. ზის
ფაშა ორთულისანი და ხან სამთულისანი, და არს შემძლებელი თაფისა ქვეყანაში
ორი ათასის მეომრის კაცის შოვნისა; და ჩვენის ქვეყნის ადგილების საზღვარი
და უარსისა ერთმანერთში არიან. ამასაც მრავალი ადგილი აქუს ლეკისაგან აოხრე-
ბული, და არიან ესენიც ომში შეუბედაფნი, ჯაბანნი და გამოუტყდენი.

აღწერა ბაიაზეთისა. ბაიაზეთი არს ქვეყანა ერთი, რომელშიც ზის ფაშა
ორთულისანი, და არს ნაწილი სომხითის სამეფოჲსა, და შეუძლია გამოყვანა თაფისა
ქვეყანაში უჯამაგიროს კაცისა, მეომრისა, ათას ხუთასისა. აქ იბოგებიან მრავალნი
ქრისტიანენი—სარწმუნოებით სომეხნი. ეს ბაიაზეთის ქურობი ხვანთქარს მაგოდ-
ნად არას ემსახურებიან, თუ არ თაფისის ნებითა. ძვეს სამხრით კერძო და დამოკი-
დულ არს ზურგსა არაგვისასა, და მესამზღვრენი არიან ერევნისა, საღმისისა და

უაჩისისა, და ესენი იმათზედ ომში უფრო გამოცდილნი არიან და აქუსთ ქვეყანა შენი და მტრისაგან წაუმხდარი.

აღწერა ერევანისა. ერევანი არს ერანის საბეკლარბეგო ადგილი ერთი, რომელიც რომ უოფილა პირველ სომეხთ მეფისა ტახტი; ზის აქა ბეკლარბეგი, მაგრა უმეკვიდრო, და აქვე არს ტახტი სომეხთ ქათალიკოზებისა. მთაც მრავალი აქუს და ბარბა, და არს ნაუოფიერ-მოსაფლიანი. სახლობენ აქა მრავალნი ქრისტიანენი სარწმუნოებით სომეხნი. ამათი ქვეყანა წამხდარი იყო ათას თხუთმეტის წლის (?) წინათ ლეკთაგან და ვიზილბაშთაგან, სანამდის ჩვენ ხელს დაფარებდით. ახლა რომ ჩვენგან ხელდადებულნი შეიქნენ, ვეელათგან დაფარულნი არიან, და ჩვენ გვემოსახურებთან, მაგრა უშენი ადგილიც მრავალი აქუსთ. ძვეს სამხრით კერძო, საშუალ ქართლისა და ბაიაზეთისა. ჩვენის ქვეყნის სირონი და ესე ერთმანერით არიან. ჩვენსა და იმათ შუა მთა ძვეს ურმისა და ქარაგნის საფალია. და შეუძლია გამოუყანა თავისაჲ ქვეყანაში ორის ათასის მეომრის კაცისა, მაგრა ესენიც ომსა და შებმაში ჯაბანნი, შეუძათაენი და გამოუცდილნი არიან უფროსდა.

აღწერა განჯისა. განჯა არს ქვეყანა ერთი ერანის საბეკლარბეგო, ქალაქი შატიოსანი და ტიხე ქვეული. ესენი ჩვენზედ მახლობელნი მესამხლურენი არიან. ამათში ქრისტიანენი მრავალნი არიან, სარწმუნოებით სომეხნი; მთასა, თუ ბარში არს ადგილი ნაუოფიერი, და უზისთ ხანი შემეკვიდრებოთ; ამათ შეუძლია თავისაჲ ქვეყანაში სამის ათასის მეომრის კაცის გამოუყანა. ძვეს ქვეყანა ესე საშუალ აღმოსაფლისა და სამხრისა—შირვანისა, ყარაბაღისა, ერევნისა, ხამისისა და ქართლისა შუათ; მთიან ბარბანნი და წყლიან ნაუოფიერი. ამ განჯის მეპატრონენი გარკვევით მეზოხ ბლებისაგან და თავისის ხალხისაგან ბევრჯერ გარდაცვიდენ თავისის ადგილიდამ, და ჩვენის მოხმარებით, და ჯარის მიტემით მტრებიც გაუფუჭეთ, ქალაქი, ტიხე, ქვეყანაც მოუღვეით ამათ მტრებსა და ისევე ეს შემეკვიდრებო დაფსხით, და ჩვენგან დაპყრობილი ადგილები იმათვე მივეცით; და ამ მიზეზებით ერევანსაგით გვიოხრხილებენ შეძლებისაგან, და რადგანც ლეკზედ მახლობელად არიან, ამათი მძევლეუბიც გუჟაფს; და ომში ერევნელთაგან უმეტესი და უმხნესი გამოცდილება აქუსთ.

აღწერა ხამისისა. ხამის არს ქვეყანა ერთი, რომელსა შინა არიან შვიდნი სამეფოქონი; ესენი ქრისტიანენი არიან, სარწმუნოებით სომეხნი, და უზისთ ამათაც ქათალიკოზი, და სპარსთ მეფისა სახლეულოთ ხარჯის მძღველნი უოფილან ესენიც. როდესაც სპარსეთის კელმწიფობა მოიშალა იმ ადგილის ერთმან ელის კაცმან მოჰმადიანმა, გვარით ჯოანშირმან, ძალი მოიცა, და ამ ხამისის საშუალს ადგილს ტიხე არის ძველადგან მაგარი, და სიფერაგითა დაიპყრა ის ადგილი; რამა დენჯერმე ჩვენსა და ამ ჯოანშირში შფოთი ჩამოყარდა, და, ძალითა ღვთისათა, ჩვენგან და ჩვენის ჯარისაგან დამარცხდენ და დაიხრნენ, არათუ ის ქრისტიანენი სომეხნი—არა, მარტოდ ის ჯოანშირნი. ამ უამად მიზეზები შემოგვიხდა იმ გვარი, რომ ჩვენსა და იმათში მშვიდობა არის. აქუს ხამისს სიმაგრე დიდი, მთა მრავალი კლდინა-ტუიანი და ბარბა აქუს წყლიანი, დიდად ნაუოფიერი. თავის ქვეყანაში შეუძ

ღია გამოუყვანა ჯოანშირსა მეომრის კაცისა ორი ათას ხუთასისა, და სომეხნიცა გამოეღწეა ოთხი ათას ხუთასი. ძვეს საშუალო აღმოსავლეთისა და სამხრეთისა ქვეყანა ესე და უჭირავსთ ამით საზღვრამდე უარადაღისა და განჯისა, და არს საშუალო შირვანისა და ნახჩევანისა, განჯისა და უარადაღისა. კაცი ამ ხამსისანი არიან, რომელნიც რომ სომეხნი არიან, დიდად მამაცნი, მეომარნი და შემბუდავნი, და ამ მედიქტების ერთმანერთში შერისა და მტერობის ჩამოყარდნამ ჯოანშირების ხელში შეუარსა ესე სომეხნი.

აღწერა ურბისა. ურბასანი, რომელიც რომ არის ერთი მდარის ადგილის მეპატონე; მაგრამ ამ ურბასანთან დაღისტანის ლეკის ძალითა დაიჭირა დარუბანდი, ბაქრა და სოღანი, და მისი გარკემო ადგილები, და ამ ადგილების დაჰერით ამ ახლახანებში არსი მიჭსწერა ხვანთქარსა იმ ძალით, როგორც წინათ სულხაგს შირვანი ეჭირა, რომელიც ქერანის ერთი საბეგლარბეგო ადგილია და ხვანთარისაგან იყო, ამანაც ისე მოინდომა, და იმ არხის პასუხად ფარვანი და ბძანება მოუფიდა ხვანთქარისაგან, რომელნიც ჩვენ გსცნაით ესრეთ: შენ მანდუდან იმ ზღვის პირები გაამაგრეო, წამოდეგ მანდელამ და შირვანი დაიჭირეო, როგორც სულხაგს ეჭირაო. ადგა წამოვიდა დაღისტანის ჯარითა და შირვანი დაიჭირა, იქიდან შაქის ხანსუდ მოვიდა და დამარცხა. ეს საქმე რომ ჩვენთან განცხადებული შეიქნა, ამ ჟამად ჩვენ შაქის ხანს ჯარით შეგვიწიებით და ამ ჩუქნის შეწყების გამო ურბასანს თავისი წადილი დაუხსნა და შერიგება მოინდომა, და შემოვიდა.

აღწერა კუმუხისა. კუმუხის მთავარნი ქურდულად გუმტერობენ. ამ კუმუხის ბატონს სანამდის მამა ცოცხალი ჰქონდა ხვანთქარი ხაზინასაც უგზავნიდა, ძალსაც აძლევდა და კიდევ ელაპარაკებოდა, და შირვანიც ეჭირა, და ახლა ამისი შვილებიც ნიდაგ ხვანთქარს ელაპარაკებიან, და მუდამად მიდიან და მოდიან, და ახლაც იქ არის; ამ ჟამად ერთი სულხაგს შვილი ხვანთქართან მივიდოდა, უირიშიკი მივიდა, იქ იყო და ამ ამბებში რა იქნა და რა არა — აღარ ვიცით რა. და ესეც ითქვა, რომ ხვანთქარს ვითამ ჯარის თაობა მიეცეს იმისთვის. და სულ ქვეყანაზედ განცხადებულია თუ როგორ გულსმოდგინებით გუმტერობენ ან კუმუხის კაცი, ან ურუმისა, და მის კაცი, და ან შამხალის კაცი, და ან რომელნიმე დაღისტანის ადგილები, და ზოგნი ლეკნი კიდევ შემოგვიერთდნენ რომელთაზე მიზეზებითა.

აღწერა შაქისა. შაქის ხანი, რომლის პაპას ჭაჭი ჩაღაბი ერქვა და ამ ჭაჭი ჩაღაბის მამა სომხის ხერცესი იყო, და თვითონ ჭაჭი ჩაღაბი გარდაქცეული იყო მაჭმადიანობასა ზედა, და ოსტატობითა რითმე დაიჭირა ის ადგილი ჭაჭი ჩაღაბ მან. ძველად ეს ადგილი კახეთის სამეფოს ნაწილი უოფილა და ძალით წართმევიათ მაჭმადიანთაგან დროთა შესაბამის არარკელისა, სპარსეთის კელეწიფისათა. ამას შინა მსახლობელნი არიან მრავალნი ქრისტიანენი სომეხნი ცხადად და ქართველნი ფარულად, მაჭმადიანთა შიშითა. ძვეს ქვეყანა ესე შირვანის შემოღვევებით იალბუზის კალთის ქვეშე და კახეთის დასწორებით მიდევნებოდა. მთად იალბუზი

აქუს და ბარბა აქუს, და არს კახეთზე აღმოსავლეთ კერძო. შემდეგელი არის თავისივე ქვეყანაში სამის ათასის მეომრის კაცის გამოყენისა. დღევანდელადის ჩვენსა და იმათში დიდი მტკრობა იყო ხანდახან, და რდესმე მშვიდობა და შენაი გება იყო.

აღწერა აღის სულტნისა. აღის სულტანი, რომელიც ძველად კახეთის მეფის ერთი მთავარი არის და კახის სულტნად სახელდებული, და დროთა შატაბაჲ პირველისათა გაჰმამადიანებული, და გამდგარი კახეთის სამეფოსაგან, და ესეცა აღმოსავლეთ ძვეს კახეთზე.

აღწერა ჭარის ხეობისა, ჟინისისა, თაღისა და ბელაქნისა. თაღის ხეობა, ჟინის ხეობა, ჭარის ხეობა და ბელაქნის ხეობა. ესენი უბატონონი არიან და ამათი ხალხი ფაჲს რაიათი თარაქმას, რომელშიაც იბოეობიან მტრედნი ქრისტიანნი, ზოგნი მართლმადიდებელნი ფარულად და ზოგნი სომეხნი არიან განცხადებულად. ძველად ეს ადგილები სულ კახეთის სამეფოს ნაწილები არიან და ამ მასხლობელს ჟამებში მრავალჯერ უმსახურათ კახეთის მეპატრონეთათვის, და ეს ადგილები მოარსებულა შატაბაჲ პირველისა დროთა, და ამ მოარსებულს ადგილებს ზედ ზოგი თათარი თვითონ დაუსახლებია შატაბაჲს და ზოგნი ლეკნი თვითონ გაკდმოსახლებულან და დაშენებულან. ამათ დაღისტანის იაღბუსზედ უუდიათ ზურგი და ძალიც იმათგანა აქუსთ. შიგა და შიგის ქვეყნები ხან შემოარიგებულნი არიან ჩვენი და ხან აშლილნი. შამანიდამ ბელაქნამდისინ მრავალჯერ ჩვენს მტკრობაზედ ერთნი ყოფილან; და დაღისტანის ძალს გარდა შეუძლია ამ ძირს ბასა მეომრის კაცის გამოყენა ხუთის-ექუსის ათასისა: ესენი სულ კახეთის მიწაში სახლობენ და ქისიუის ასე ახლოს მეზობელნი არიან, რომ სოფლით სოფლადმდე ზოგი რცხათი ვერსი არის და ზოგი რცხანუთისა, და არს ქვეყანა ესე ძნელად შესასულელი, ტუიანი, მრავალწყლიანი და მაგარი.

აღწერა ხუნძახისა. ხუნძახის მთავარი, რომელიც არის აგარი, დაღისტანში, და არს ქვეყანა ამისი მთის ადგილი; თავისი უმა მეომარი გამოუა ათას ხუთასი, და რადესაც მოინდომებს დაღისტანში იშოენის თხუთმეტს-თექვსმეტს ათასს კაცს, და არს კახეთზედ აღმოსავლესა და ჩრდილოს საშუალ. ძველად კახეთის მეფის ერისთავი ყოფილა; ჟამთა ფითარებისაგან და მოჰამადიანთ ძალისაგან სხუა ადგილად იგიც მრავალი ჩამოკრთმეფა კახეთსა და ესეც მიღებიათ. ესენი წინა ხანებში ხან შემოარიგებული იყო ჩვენთან და ხან არა; მასუგან დიდი მტკრობა მოინდომა ჩვენსედა, დაღისტანის ჟარით მოვიდა უცრად და ქართლში ერთს ციხეს შემოა ადგა; შევებენით და დიდად დამარცხდა ჩვენგან, ძალითა ღუთისათა, და მრავალნი ამოსწყდნენ. მეორეს წელიწადზედ კიდევ შერი იძა ჩვენსედა და მეორედ წამოვიდა კიდევ დაღისტანის რცხაროი ათასის ლეკითა, და რაც კახეთის მეზობლები იყუნენ შირვანს ზეით, ანუ ტანჯულნი, ამათაც ძალი მოსცეს, ჰაჟი ჩაღაბი შვილი და აღის სულტანი თვითონ იყუნენ, ჭარულნი, თაღულნი და სულ იმ ძირბობის კაცნი,— ესენიც იქნებოდნენ ათათასი კაცი, და კახეთის ერთს ციხეს შემოადგნენ; სანამა

ჩვენ ძლიერი ბრძოლა გვაქვს, და შეიძლება ჩემს ქუანაში შემოსულან იმათი საჩასკერები და ფაშები, ტუფის ხაჩა და ტუფი უთხოვით, და რომ არ მიმიტია, ზამთარ და ზაფხულ რამი გეჭონებია ძრეული. ქრისტეს შეწვევითა და ედმოწყალის გელმწიფის წულობით, უოველთვის დამარცხებით და სირცხვილეულნი წარსულან, და თვით გელთა ჩემითაცა მრავალნი მომისრავნ; რომელიმე ჩემი ცხებები აიღეს და ისევ დაგბდებინე, და გავეარე, და ახლა ჩემი ქუანა ერთობით შეგე მიჭირავს.

და უკეთუ ესე არა ინებოს, მეორედ: სახიერებისა, წყალობისა და მადლისათვის აქვე განგვამტკიცოს ედ მოწყალე გელმწიფემ საკმართა და შეწვენათა მიერ, რომ ჟარის მიტემა შევიძლო და მით უძლოთ წინააღდგომად ოსმანთა, რამეთუ ჩვენ სახმართაგან ფედ ნაკლულევან ვართ.

მესამედ: მტერნი ჩვენი მაჰმადინნი, ოსმანნი, ფედ უძლიერეს ჩვენსა არიან, უკეთუ, ცოდვითა ჩვენთათვის, ვერღარა უძლოთ წინააღდგომად, — ედ მოწყალე გელმწიფემ შეგვიწყნაროს საიმპერიოსა თვისისა, ვითარცა შეუწყნარებთან სხუანი მეუენი, რათა მართლმადიდებლობით გმსახურებდეთ მონათა თვისთა თანა. და რამელიცა ინებოს ედ მოწყალის გელმწიფის გონებისა სიწმინდის და შეწყალებისა ცამან—გვრეთ განაცოს. სხვა ჩვენი გულის სიტყვა და განზრახვა ჩვენის ქუთათულ მიტროპოლიტისა მაქსიმეს მიერ მოკესნდეს.

წელსა ჩღაზ, თვესა ივნისსა კგ.

2. Д. II. 14 Марта 1769 г. Записка о Грузии митрополита Кутаисского Максима. Переводъ т. I. № 11.

საქართველოში ორნი მზერობელნი არიან ახლა: მეფე სოლომონს უჭირავს საიმპერიო, მეფე ერეკლეს ქართლი და კახეთი; ისინი ერთმანერთში დიდი მეგობრები არიან, ასე რომ ერეკლე, ოსმალნი რომ იმერეთში მოვიდნენ, საიდუმლოდ მეგობარა ორჯულ, ატრევე მეფე სოლომონ ცხადად ცხრა ცხრა ათასის კაცით, თითონაც იქ ბრძანდებოდა ორჯულ და მესამეთ თავისი ძმა არჩილ რამდენიმე კაცით ლეკებზედ შეაწივა, და უოველთვის გაიმარჯვეს. იმერეთში თავადები, დადიანი, გურიელი, ერისთავი და ატრეთვე სხვანი სულ უველანი მეფე სოლომონის მოაჩილნი არიან უოველ თერში და არც შეუძლიანთ, რომ მოაჩილნი არ იუვნენ. იმერეთს სამძღვარი აქვს აღმოსავლეთიდან ქართლი და კახეთი. ტფილისი, ქართლის ტახტი, ორის დღის სავალია; სამხრეთიდან ურუმის ქვეყანა; ჩრდილოეთიდან ოსებისა—მთაში მსახლობელნი; დასავლეთიდან—შავი ზღვა. იმერეთზედ ოსმალის ქალაქი ახალციხე ასრე ახლო არის, რომ ერთის დღის სავალია იმერეთის სამძღვრიდან. იმ ახალციხიდან აზრუმი რვის დღის სავალია, ტრაპიზონი იმერეთიდან ექვსის დღისა. ამ სამს ქალაქებში სამთუხიანი ფაშები უფროსათ არიან. იმერეთში წყლები: შირველი,

რწინი, ოსეთიდან გამოდის და შუგა იმერეთში, ქუთაის ქალაქში, ჩადის; მეორე, მუვირილა, — ისიც ოსეთიდან გამოდის და ქუთაისიდან სამს გერსზედ რწინს შეეუ-
რება; მესამე, ძირულა, იმერეთის და ქართლის სამძლვარსა ჭეოფს; და ქართლიდან
გამოდის, მუვირილას შეეურება; მეოთხე, ხანის წყალი, იმერეთის მხრიდან სამხრე-
თიდან გამოდის და ყვირილას შეეურება. ეს ოთხი წყალი შუგ ზღვაში ჩადის. ამით
გარდა მთელ იმერეთში პატარა წყლები, ტბები და წყაროები, თევზი სხვა და სხვა
გვარისა მრავალი არის. იმერეთი შუგ ზღვაზედ არის ტყიანსა და მთიანსა, და ასე
მაგარს ალაგსა, რომ შუგ იმერეთში დიდი ოსმალის ჯარი მოვიდეს, დას ცოტას
გაციო პასუხს გასცემს. სამი იმერეთის ციხე: ბათომი, ფოთი და სოხომი ზედ
ზღვის პირზედ არიან, და კაი მისადგომი აქვს სომალდისა და ნავისა. შუგა იმე-
რეთში პირველი ქალაქი ქუთაისია, მერმე ბაღდადი, შორაფანი, ცუცხვატი. ამ შვიდს
ციხეებში შვიდსამდის ოსმალ იდგება. ამ ციხეებში დიდხანი არიან, მაგრამ
ზიანი და წინამძღოლობა არ შაუძლიანთ და გერც იქმნენ. მეფე სოლომონს
რამდენსამე კიდევ მორჩილობენ ამ ალაგებში; ამიტომ უძლებს და არა ჭერის,
რომ ოსმალ გელახა არ აიშალოს. ამ ციხეების გარეშე მოსა-
ტყეები არის და დიდრწინი ხეები, რომ სომალდები აშენდება; ფისი და კანაფი
მრავალია იმერეთში. ამ შვიდს ციხეს გარდა იმერეთში მომცრო ქალაქები და
ციხეები მრავალია, რომელიც მეფე სოლომონს უჭირავს; იმ ციხეებში რაც ოს-
მალნი არიან, ზარბაზანი დიდი და პატარა ოთხმოც და ხუთი, და სხვა ალაგებში,
სადა ოსმალნი არ არიან, სოთამეტამდის იქნება; უფროსი ერთი, ოსმალნი
ახლა რომ იმერეთში მოვიდნენ, იმაღვან დაინარჩუნეს, და ზოგიერთი ასეთია,
რომ მინდორში დააქვთ და მტერსზედ ხმარობენ. იმერეთში მოდის თეთრი ჰური,
შავი ჰური, ქერი, ფეტვი, ბრინჯი, სამარხო, წამლის პალახები, ყურძენი და
სხვა ხილი; ამეების დიდი სიმრავლე არის ყოველს ფერში და ასეთი ნაყოფიერი
ქვეყანაა, რომ ტყეებშიაც მრავალი ყურძენი და სხვა კარგი ხილი არის; შავის ზღვის
პირსზედ ნარინჯი და ზეთის ხილი მოდის; აბრეშუმი, ბამბა და დას წმინდა სელი
არის ამდენი, რომ ფაჭებს სხვა ქვეყნებშიაც მიაქვთ, დას იათათ ჭეიდულობენ. ცხენი
და სხვა პირუტყვი, დიდი და პატარა, დას მრავალია; ღვინო და ოტკა მრავალია.
ქუთაისის ქალაქიდან ფაჭრები დადიან ნაფითა იმ სამს ციხეში — ბათომს, ფოთს და
სოხომს, გახსნიდლათ დააქვსთ წმინდა სანთელი, აბრეშუმი, ბამბა, ბეწვი მელისა,
კვერნისა და გვეზვისა, და საჭმლის სორავი; იქიდანაც წყლით მოაქვთ ოსმალის
სავაჭრო: სხვა და სხვა ფერი ფარჩა, მაუდი, შაქარი, ყავა და სხვა (სტამბოლიდან
რვას დღესზედ და ურჩიმიდან ხუთს დღესზედ სომალდები იმ ციხეებში მიდიან)
ოსმალნი იმერეთს მოდიან ხმელეთით: ახალციხიდან, აზრუმიდან და ტრაპი-
ზონიდან. ქართლში, სწორედ ტფილის ქალაქსზედ, უიზლიბაშის მხრიდან
იმერეთი მარჯვნივ დარჩება. ზოგიერთს ალაგს იმერეთში ოქროსი და
ვერცხლის და სხვების ქანი არის, მაგრამ ესენი იმერეთს არაოდეს არ მოუხმუ-
რია, ერთი რკინის მეტი, ამიტომ რომ მეტი მტერი არ აუზნდეს, ყოველთვის

ამის ცდაში არიან, რომ დაუბრუნონ და აღსადგონ არ შეიტყობენ; ისეა იმერეთში აღსადგონ თეთრი შედის და გადის, მარტო რაჭოსა და გურჯისტისა. იმერეთში თავადნი და აზნაურნი მტრის პირდაპირ თავისის კაცებით, იარაღით და აზნაურთა გამოცდენ; რაჭა სუთი ათასი და ან რაჭა ათი ათასამდის კაცი შეიკრება მასინ, რაჯესა მტერი იმერეთში შემოვა. თეთრი რომ არ არის ჯარის მისაღებად, ამიტომ სამძლვარს იქით ვერ მიეგებებიან და ვერ უმტკრებენ; და თუ ჯარის შესანახავის თეთრი იუარს მსწრთათა რამდენადმე ათასს კაცს და მეტსაც შეიძლება შეიკრას და მტრის სამძლვარს იქითაც მიეგებებიან, და იმერეთშიაც არ შემოუშვებენ. ყოველს აღსადგონ ალაგებში, მეტადვე ახლო იმერეთში, გარე-შემო ბევრი საქართველოს კაცნი არიან, უთუოთ შემოეკრებიან ამისთანას საქმეს რომ გაიგონებენ; იმერლებს ზარდა ყოველთვის იშლება თეთრითა მეომარი ლეკი და რსი რამდენადმე ათასამდის და მეტად. ამას წინათ მეფემ სოლომონმა რამდენიმე ლეკი იქირავა ცოტასანსა, თითო კაცი რაოდენ თემნათ უჯდებოდა. თუ იმერლებს უღუთა მიეცემათ და ყოველთვის განწყობილნი იქნებიან ქვეითი და ცხენოსანი, როგორც რუსეთში სალდათი და დრაგუნი ჯდება, ისე მოუხდება. იმერლები ხმარობენ რაში თოფსა, ხმალსა და შუბსა; იმ რიგით, როგორც აღსადგონი შეიბმან და ქვეითიცა და უფრო ცხენოსანიცა. ხალხი იჭაურს მამაცი, მეომარი და მორჩილი იქნება, მის დროს რამის რიგი ასე ისწავლოს, როგორც ევროპაში. თოფსა, კმალსა და ტყეფის შორობენ აღსადგონ ქვეყნიდან, უიღობაში დამ და ტყეფისის ქადაქიდან; თოფის წამალს თემცა იმერეთშიცა აკეთებენ, მაგრამ უფროსი ერთი ამ შემოწერილის ქადაქიდან შორობენ. იმერეთის სამხ-ღვრიდან მოზდოკამდის სუთი დღის სავალი არის; რსებზედ და პატარა ყაზარდო-სზედ თემცა გზა ასე ავი არის, რომ რისი დღის სავალზედ ურმებით არ იფლებო-დეს, ცხენოსანი და სპაჰიანი გაიფლის გაზაფხულზედ, ზაფხულში და შემოდგომა-ზედ; ზამთარშიცა ზოგჯერ, დიდი თოვლი რომ მოვა, ცხენითაც არ გადაიფლება, ქვეითნი ყოველთვის გადაიფლიან, მაგრამ გზა გაკეთდება ასე, რომ ურმითაც გაიაროს. თუ იმერეთის ქვეყანა ასე ბენდიერი შეიქნება, რომ ძლიერი და მართლმადიდებელი აღმოსავლეთის საწმუნოების ტახტი კელს დასდებს და საუკუნოდ იუმობს, და მეფე სოლომონს რუსეთიდან სუთი ათასამდის კაცს თავისის გაწყობილობით და სახარჯოს თეთრით გაუგზავნის რუსეთი, ის რომ დაინახავს საფარ-ველად მართლმორწმუნეს და ძლიერის იმპერატორის საბრძანებლის ქვეშე, იქნება ასეთი იმედი მიეცემა თვითონ და იმის ხალხსა, რომ იმ ციხეებში აღსადგონი რომ არიან, სულ ყველას ამოსწევდეს, და რამდენისაც ათასის კაცის შეკრება, და იმათიც ხარჯი ებოძება, იმთენს იშოვნის და შეკრის, და ამჟ ზაფხულს აღსადგონ დიდს ზიანს უზამს, და რაც იმერეთის კარგებო აღსადგონ ალაგები არის დაიჭერს, და რამდენიცა ჯარის შესანახავათ თეთრი მიეცემა მის დროს გადასდაც შეიძლება, ხალხიც რომ დაინახავს თავის თავს, მოდგმის მამადობას ერთი-ორათ გამოიჩენს და უსჯულოს კელის დაჭხნისათვის მათის მადლის

ბრძანებით მტკრზედ თავის სისხლის დაღვრას ან დაზოგვენ, და მარადის კელ მწიფის ერთგულობასედ მტკიცეთ იქმნებიან. ამას მეფის სოლომონის გამოგზავნილი ქუთათელი მიტროპოლიტი მახსივე მოგვასენებს.

3. Д. XIX. 30 Апрель 1769 г. Грамота Карталинского и Нахетинского царя Ираклия II ген.-м. Потапову, коменданту Кизляра.

ივნისის შეიდას თქვენის მაღალმსუქლელობის წიგნი მივიღეთ, რომელ მანც ჩვენ დიდად სასურველი ჰამბავი გვასარა, რომელ მისის დიდებულების არ მასა ოსმალთა ზედა სახელგანი ძლევა მიუღია. ამ საზოგადოს ბედნიერებას ღვთისმშაფლობელის პირით და გულისთ გარდამეტებულის სიხარულით მოგილოცავთ.

რომელიც რომ ჩვენ თქვენს მაღალმსუქლეობას წიგნი მოგსწერეთ, და ის უმაღლესს კარს წარგვედინათ, ამისთჳს ვმადლობთ თქვენს კეთილ მეგობრობას; ვითარცა ჩვენ და მისის სიმაღლის მეფის სოლომონის შეერთება ამ კეთილის აღრჩევასედ მისის მაღალ ღრთობის ბრწყინებადების წიგნში ეწერა, იმ სახით ჩვენ და მეფე სოლომონ ტფილისს შევიყვარებით. თუმიცა პირუტყვს ასეთი მტკიცე სიუწარული ქრისტიანეთა შექმნის, მაგრა ამ მართლმადიდებელის სარწმუნოებისა და ეოფლად მოწყალის ხელმწიფის სამსახურისათჳს ორთაგანდაგიდით და კაცნიცა განგწესეთ, რომელნიც რომ მისის დიდებულების წინაშე წარმოიფინებიან. ივნისის 4 მეფე სოლომონ ტფილისით წაბძანდა და ამავე ივნისის თთჳს 8 პორუიკს უფალს განაზ გრიგორის ჭობულოვს რომ გვზანდით და ჩვენგან თქვენის მაღალმსუქლელობის მომართ წარმოფლენილი კაცი მოგვიფიდა თქვენის მაღალმსუქლელობის წიგნითა და მეფის სოლომონის, და მით მართ თქვენ რომ წიგნი მოგეწერათ, ამ უფალმან პორუიკმა ჩვენ კაცი გამოგუთხოვა და აძერკელ მეფეს სოლომონთან გაისტუმრა, რათამცა მისგან ებძანოს, იმისი ნება იუოს იქ მოვიდეს, და ეს თქვენ მაღალმსუქლელობის მოწყრილი წიგნი იქ განუცხადოს, და აწ გდ ამ მიზეზით დაეუფნა, და მისთვის ჩვენნი კაცნიც ამ პორუიკის წამოსუქლამდის დაეუენეთ; ის ჩვენნი მეორე წიგნი უმაღლესს კარს რომ წარგვგზავნათ, ვითარ იმ წიგნში მოგეწერათ ჩვენნი ჰაზრნი, გდ მასვე ჩვენს ჰაზრსა გაგიმეორებთ.

მისის მაღალ ღრთობის ბრწყინებადების გამო უმეტესი სასოება გუჰქვს, რომ ედ მოწყალის კელმწიფის ძალი ელს საქართუქლში მოწყალებით დაიდება, და ასეთი ღრა წარმოდგომილა, რომ რაოდენ უმსწრთესისა და უწადიერულისა ძაღადობითა იმოქმედება, ეგოდენ მისის დიდებულების სამსახური ჩვენგან უფროს კეთილ შემთხუქლებითა წარემართება; ელნი საქართველოსგანნი, დიდნი

და მტრენი, უფრიადესისა გულისმოდგინებითა დადებად თავთა განმზადებულნი ფართ.

ამ ხანად პორუნიგმატ წარმოგზავნა თავისთან მუოფი კაცი და ამას გამოგზავნა ტანეთ ჩუქნი კაცი, რომელიც რომ ამ ჩუქნს წიგნს ის მოართმევს თქუქნს მაღალ მსრულებლას და მოგვლით მაღიად გამოაბრუნოთ ეს ჩუქნი კაცი.

ტფილისი.

4. Д. V. 5 Июня 1769 г. Грамота царя Ираклия гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 18.

მისი იმპერატორისა და ხუანტუისა ზეგის დახსნის ჭამბაფი რა გუქნმა, გელადით სურვილით უჭეშაქიტესა უწყებასა ჩუქნდამო, ხოლო დროსა ამას გუქნითა ჭამბაფი, ვითარმედ უიზლადიდა კნიაზ ოფიცარი მოსრულ არს საზღვარსა ქართლისასა და მიმავალ არს მისის სიმაღლის მეფის სოლომონისა, და მუის წარიგზავნა ჩუქნგან კნიაზი ერთი, რათამცა კეთილ მგზავრობითა მიიუწანოს მეფის სოლომონისა. შემდგომად ამა ოფიცარისა მეფე სოლომონს თავისი მისანდო კაცი თქვენი ღრუბერწყების წიგნით წარმოეგლინა ჩუქნდამო და მოემტნო, ვითარმედ—რომელსაც ადგილსა ქართლისასა მოეწვიოთ, მუნ შეეჭკრებო; და შემდგომად რადენისაჲ დღისა ხსენებული ოფიცარიცა ჩუქნდამო წარმოეგლინა. ვინაჲდგან მეფეს სოლომონს თვისსაჲე ქუქუნასა საჭირონი და საკმარნი საქმენი შესდო მოდენ, რომელ მისი განუგებლობა არ ეკებოდა, ამისთჳს რადენთაჲე დროთა დაეუოგნა. და რადეს იგი მობძანდა ჩუქნდა მომართ, ვითარ თ. ღ. ბ. წიგნი გუჴა წუქნდა მართლმადიდებელის საწმუნოებისათჳს და უოგლად მოწყალის კელმწიფის სამსახურისათჳს, თუმცა ჩუქნ მტკიცითა სიუჴარულისა ერთობითა ვიუქნით, მაგრამ ამა მიზეზითაჲ უმტკიცისა ოფიცითა ვიუქნით ერთმანერთსა და განმზადებულნი ფართ უმეტეს შეძლებისა ჩუქნისა ამ ჩუქნისა სანატრელისა საქმიანათჳს.

თქვანი ღრუბ. ბრწყ. წიგნში მეფის სოლომონისათჳს და ჩუქნ უოგლისა საქარს თქულუბისათჳს უოგლად მოწყალის კელმწიფის იმედი და დაუგებლობა, და უოგლს ჟამს შეწყვნა აღკუთქუბო, ამისათჳს მმადლობელნი ფართ პირველად ღვთისა და მ. ი. ღ. და მერმე თ. ღ. მ. ნუგეშისა. და რომელიც ჩუქნი დიდი სასურუქლი არის ოსმალთანა ბრძოლა, და ამას ზედ უწყუქვიფართ თ. ღ. ბ. შეწყვნითა ღვთისათა ამიჴედ განმზადებული ფართ ბედნიერობით მ. ი. ღ. მაგრამ ვინაჲთგან მართლმადიდებლობისა საწმუნოებისა და უოგლად მოწყალის კელმწიფის სამსახურისათჳს მაჭხმადიანთა მიმართა ბრძოლათა აღუადგენო შეძლებისაჲე ჩუქნისა, რომელნიც ჩუქნნი გარემონი მტერნი იმუოფებიან, და უფროსრე დაღისტნელნი, რადგან საწმუნოების საჩუქლით იმოქმედებო კეთილ აღჩეჴო ესე, — ზედ

მიწევნით ვუწყოთ, იგინიცა ჩუქნდამო მტერობას შეძლებისებრ უმეტესად ჭეო-
ფენ.

ჩუქნგან ჩუქნის გედრების მოხსენება ესე არს თ. ღ. ბ. რათა უზამდგომე-
ლად აღძრა განათლებული გონება. თქუქნი და მისმან ედ მოწყალებამან ამა
კეთილსა მარჯუქსა დროსაჲდა მსკეპრი თჳსისა მოწყალებისა შექი მოგუთინოს
და ტასწაფლებული ჯარი გუქნბოძოს, რომ მ. ი. დ. საფარქსლი ჩუქნდამო ყოველთა
თანა განეცადნეს და ჯარითა მით, და რომელიც ჩუქნ ჯარი გუყავს და შეძლება
გუქაქს, ამა რითთავე უმეტეს შეძლებისა ჩუქნისა ოსმალთა თანა მტერობას
სრულის წადილით გეცადნეთ.

ჩუქნ ამ სათხოველს გერ გადნიერდებოთ, მაგრამ თ. ღ. ბ. ჭეშმარიტების
წიგნმა კადნიერება მიგვაღებინა. ეს უეჭუელად ვიცით, რა ყოვლად მოწყალის
კელმწიფის ძალი აქ მოიწვეა და მ. ი. დ. საფარქსლი დაგუქსფარება, რადგან დღეს
სამარსეთი უკელმწიფოდ ძეგს, ამისთჳს მრავალთა ურთიერთთა მიმართ ბრძოლას და
მტერობას აქუქს; ამას ზედა ჩუქნ მიერ მოხსენებულის გედრების მიზეზით შიში-
საგან შეიკრფიან და რომელიც მაჭხმადანნი ჩუქნისი გარემონი არიან, და ან
ჩუქნს მფლობელობას ქუქნ იმყოფებიან დღეს, ჩუქნ ამას უეჭუელად გჭკონებოთ,
ესენიც რომელნიმე ტაგვეროდებიან, და ოსმალთ მტერობასჲდა რაოდენი სიმხნე
და გამორდილება აქუსთ, ზოგნი შიშისაგან და ზოგნი რომლისაჲ მიზეზისაგან,
ჩუქნთან სიმართლით გაირჯებიან.

თ. ღ. ბ. წიგნის გამო და ამა ზემო აღწერილთა მიზეზთათჳს მისის უმაღ-
ლესისა კარისა მიმართ ჩუქნ მიერ წარმოიგზავნა კნიაზ არტემი ანდრონიკოვი,
რათამცა მოასწენოს თ. ღ. ბ., რომელიც ჩუქნ მიერ ამისდა ჭრწმუნებული იყოს.

ვითხოვ თ. ღ. ბ. რათა რომელიც ამან მოგახსენოსთ ყოველასავე ერწ-
მუნნეთ.

ქალაქსა ტფილისს, იუნისსა 5, 1769 წელსა.

5. Д. XIX. 6 Июня 1769 г. Грамота царя Соломона ген.-м. Потапову, коменданту Кизляра.

ვიცით გულდაჯერებით, რომ თქვენის მეგობრობისა და სიყუარულისა
ფრიადი თანამდებობა გვაქუქს, ჟერეთ სიამოვნე და სამსახური არარა გამოჭსცხა-
ლებია თქუქნს მადამსღუქლობას, ამაღ რომელ დროთა მათ ოდეს დიდსა
შეჭირვებასა შინა ვიუქნით უსჯულოთა ქრისტეს მტერთაგან, და მაშინ ჩვენი
სარწმუნო კაცი კნიაზი ქაიხოსრო რა მოსრულ იყო მხარესა მაგას, დიდისა
პატრიოთა მიბედოთ და შეგეწენარებინათ, და აწცა ოდეს ჩუქნი მიტროპოლიტი
ყოვლადსამღუქლო მასსიმე წარმოგზავნეთ დესპანად მისის დიდებულების
მადლისა ხელმწიფისა წინაშე, უცხოის სახის პატრიოთ და დიდებით მიბედოთ, და

ამათ უოგულათაჲს უმეტეს ზომისა შმაღლობელ ფართ თქმნისა მაღალ მსლქმლობისა.

აწცა ამას გითხროგ თქვენის მაღალმსლქმლობისაგან, რათა უმეტეს ინებოთ და იწადოთ კეთილწარმოება საქმისა ჩუქნისა, და რომლისაგ გზით შეწევნა იუოს, შეეწივნეთ მისის იმპიატორების დიდებულების უმაღლესისა კარისადმი წარმოგზავნულს ამას კაცსა ჩუქნისა კნიაზ და გითხრა. დაიწკრა ქალქსა ტფილისს, ივნისს 6, დღესა 1769 წ.

6. Д. XIX. 14 Июня 1769 г. Краткое описаніе странъ и народовъ, окружающихъ Грузію. Пер. т. I. № 198.

აღწერა ახალციხისა. ახალციხის ქვეყანა, რომელიც, არის ქართლის ქვეყნისა ნაწილი ერთი, რომელიც უჭირავს ახლა ხვანთქარსა ძალითა, და არიან გაჭამამადონებულნი, და ადგილ ადგილ მტირედნი ქრისტიანენიც იბოგებიან, და ჭკვიან ადგილთა ამათ სსათბაგო. ამას მთაცა აქუს და ბარიცა. ვაკეა მინდურჩიანი და კეთილხაუროფიერი. არს დასავლით კერძო მდებარეობა ამისი და მტირედრე დაზიდული სამხრით კერძოდაცა, არს მესაზღურე ხეების ადგილებისა—სეროქართლისა, სომხითისა და თრიალეთისა. აქა ზის გეზირი. სამთულიანი და არს შემძლებელი თაფისაჲ ადგილში ხუთის ათასის მეომრის კაცის გამოუყანისა, მაგრა ჯაბანნი და შეუბედავნი არიან ომსა შინა. ამას მრავალნი ადგილები აქუს ლეკისაგან აოხრებული და იმათგან მრავალი ძალი აქუსთ დაკლებული, და ეს ახალციხელები ჩვენთან უშეოთლად არიან და მშვიდობით.

აღწერა უარსისა. უარსი არს ქვეყანა ერთი მახლობელად არაქატის მთისა. ესეცა ნაწილი არს სომხითის სამეფოაჲსა და არიან დღეს გაჭამამადონებულნი; მაგრა ქრისტიანენი მრავალნი იბოგებიან აქა—სარწმუნოებით სომეხნი და მტირედნი ქართველებიცა; აქუს მთა, მაგრა ბარი უდიდესი აქუს; და არს ვაკე მინდურჩიანი, უტყეო; ძვეს სამხრეთ კერძო და მტირედრე დაზიდულ დასავლით კერძოდ. ზის ფაშა ორთულიანი და ხან სამთულიანი, და არს შემძლებელი თაფისაჲ ქვეყანაში ორი ათასის მეომრის კაცის შოვნისა; და ხეების ქვეყნის ადგილების საზღვარი და უარსისა ერთმანერთში არიან. ამასაც მრავალი ადგილი აქუს ლეკისაგან აოხრებული, და არიან ესენიც ომში შეუბედავნი, ჯაბანნი და გამოუცდელნი.

აღწერა ბაიაზეთისა. ბაიაზეთი არს ქვეყანა ერთი, რომელშიაც ზის ფაშა ორთულიანი, და არს ნაწილი სომხითის სამეფოაჲსა, და შეუძლია გამოუყანა თაფისაჲ ქვეყანაში უჯამაგიროს კაცისა, მეომრისა, ათას ხუთასისა. აქ იბოგებიან მრავალნი ქრისტიანენი—სარწმუნოებით სომეხნი. ეს ბაიაზეთის ქურობები ხვანთქარს მაგოდუნად არას ემსახურებიან, თუ არ თაფისის ნებითა. ძვეს სამხრით კერძო და დაშოკოდულ არს ზურგსა არაქატისასა, და მესამზღურენი არიან კრეგნისა, საღმასისა და

უარსისა, და ესენი იმათსეჲდ ომში უფრო გამოცდილნი არიან და აქუსთ ქვეყანა შენი და მტრისაგან წაუშინდარი.

აღწერა ერევანისა. ერევანი არს ერანის საბეგლარბეგო ადგილი ერთი, რომელსეჲდ რომ უოფილა პირველ სომეხთ მეფისა ტახტი; ზის აქა ბეგლარბეგი, მაგრა შემევიდრო, და აქაჲ არს ტახტი სომეხთ ქათოლიკოზებისა. მთაჲ მრავალი აქუს და ბარიცა, და არს ნაყოფიერამოსაფლანი. სახლობენ აქა მრავალნი ქრისტიანენი სარწმუნოებით სომეხნი. ამათი ქვეყანა წამსდარი იყო ათას თხუთმეტის წლის (?) წინათ ლეკთაგან და უიწილბაშთაგან, სანამდის ჩვენ ხელს დაგვარებდით. ახლა რომ ჩვენგან ხელდადებულნი შეიქნენ, უგელათგან დაფარულნი არიან, და ჩვენ გვემოსახურებთან, მაგრა უშენი ადგილიც მრავალი აქუსთ. ძვეს სამხრით კერძო, საშუალ ქართლისა და ბაიაზეთისა. ჩვენის ქვეყნის სირობი და ესე ერთმანერთში არიან. ჩვენსა და იმათ შუა მთა ძვეს ურმისა და ქარაგნის საფალია. და შეუძლია გამოუყანას თავისაჲ ქვეყანაში ორის ათასის მეომრის კაცისა, მაგრა ესენიც ომსა და შეპაშაში ჯაბანნი, შეუძარათენი და გამოუცდილნი არიან უფროსდა.

აღწერა განჯისა. განჯა არს ქვეყანა ერთი ერანის საბეგლარბეგო, ქალაქი შატიოსანი და ციხე ქებული. ესენი ჩვენსეჲდ მახლობულნი მესამზღერენი არიან. ამათში ქრისტიანენი მრავალნი არიან, სარწმუნოებით სომეხნი; მთასა, თუ ბარში არს ადგილი ნაყოფიერი, და უზისთ ხანი შემევიდროებით; ამათ შეუძლია თავისაჲ ქვეყანაში საშის ათასის მეომრის კაცის გამოუყანას. ძვეს ქვეყანა ესე საშუალ აღმოსავლისა და სამხრისა—შირვანისა, უარბაღისა, ერევნისა, ხამსისა და ქართლის შუათ; მთიან ბარბანი და წყლიან ნაყოფიერი. ამ განჯის მეპატრონენი გარეშემო მესობლებსაგან და თავისის ხალხისაგან ბევრჲკერ გარდაცვიდენ თავისის ადგილიდამ, და ჩვენის მოხმარებით, და ჯარის მიცემით მტრებიც გაუფიქრეთ, ქალაქი, ციხე, ქვეყანაც მოუღვეით ამათ მტრებსა და ისეჲ ეს შემევიდრებები დაესხით, და ჩვენგან დაპყრობილი ადგილები იმათჲე მიეცეით; და ამ მიზეზებით ერევანსაჲთ გემორობილებენ შეძლებისაგან, და რადგანც ლეკსეჲდ მახლობულად არიან, ამათი მძევლეუბიც გუჟავს; და ომში ერევნელთაგან უმეტესი და უმხნესი გამოცდილება აქუსთ.

აღწერა ხამსისა. ხამსა არს ქვეყანა ერთი, რომელსა შინა არიან შვიდნი სამეფოქანი; ესენი ქრისტიანენი არიან, სარწმუნოებით სომეხნი, და უზისთ ამათჲდ ქათოლიკოზი, და სპარსთ მეფისა სახლეუდით სარჯის მძღვევლნი უოფილან ესენიც. როდესაც სპარსეთის კელმწიფობა მოიშალა იმ ადგილის ერთმან ელის კაცმან მოჰმადიანმა, გვარით ჯოანშირმან, ძალი მოიცა, და ამ ხამსის საშუალს ადგილს ციხე არის ძველადგან მაგარი, და სიგერაგითა დაიპყრა ის ადგილი; რამდენჲკერმე ჩვენსა და ამ ჯოანშირში შფოთი ჩამოყარდა, და, ძალითა დღოთისათა, ჩვენგან და ჩვენის ჯარისაგან დამარცხდენ და დაიწხნენ, არათუ ის ქრისტიანენი სომეხნი—არა, მარტოდ ის ჯოანშირნი. ამ ჟამად მიზეზები შემოგვიწდა იმ გვარი, რომ ჩვენსა და იმათში შვიდობა არის. აქუს ხამსას სიმაგრე დიდი, მთა მრავალი კლდინა-ტუიანი და ბარიცა აქუს წყლიანი, დიდად ნაყოფიერი. თავის ქვეყანაში შეუძ

ღია გამოუყვანა ჯოანშიძისა მეომრის კაცისა ორი ათას ხუთასისა, და სომეხნიცა გამოეღუნ ოთხი ათას ხუთასი. ძვეს საშუალ აღმოსაყდისა და სამხრეთისა ქვეყანა ესე და უჭირავსთ ამათ სახელურამდე უკრადლისა და განჯისა, და არს საშუალ შირვანისა და ნახჩევნისა, განჯისა და უკრადლისა. კაცნი ამ ხამისიანი არიან, რომელნიც რომ სომეხნი არიან, დიდად მამაცნი, მეომარნი და შემბედავნი, და ამ მედიქების ერთმანერთში შურისა და მტერობის ჩამოვარდნამ ჯოანშიძეების ხელში შეჰაყანა ესე სომეხნი.

აღწერა ეუბისა. ეუბასანი, რომელიც რომ არის ერთის მდარის ადგილის მეპატონე; მაგრამ ამ ეუბასანმან დაღისტანის ლეკის ძალითა დაიჭირა დარუბანდი, ბაქო და სალიანი, და მისი გარეშეშო ადგილები, და ამ ადგილების დაჰკრით ამ ახლოხანებში არსი მიჭსწყრა ხვანთქასსა იმ ძალით, როგორც წინათ სულხაგს შირვანი ეჭირა, რომელიც ქუანის ერთი საბუკლარბუგო ადგილია და ხვანთრისაჲ იყო, ამანაც ისე მოინდომა, და იმ არსის პასუხად ფარვანი და ბძანება მოუვიდა ხვანთქრისაგან, რომელნიც ჩვენ გსცნაით ესრეთ: შენ მანდუდან იმ ზღვის პირები გაამაგრეო, წამოდეგ მანდუდამ და შირვანი დაიჭირეო, როგორც სულხაგს ეჭირაო. ადგა წამოვიდა დაღისტანის ჯარითა და შირვანი დაიჭირა, იქიდან შაქის ხანზედ მოვიდა და დაამარცხა. ეს საქმე რომ ჩვენთან განცხადებული შეიქნა, ამ ჟამად ჩვენ შაქის ხანს ჯარით შევეწიეთ და ამ ჩუქნის შეწყების გამო ეუბასანს თავისი წადილი დაუხსნა და შერეგება მოინდომა, და შემოარიგდა.

აღწერა კუმუხისა. კუმუხის მთავარი ქურდულად გუმტერობენ. ამ კუმუხის ბატონს სანადის მამა ცოცხალი ჰყვანდა ხვანთქარი ხაზინასაც უგზავნიდა, ძალსაც აძლევდა და კიდევ ელაპარაკებოდა, და შირვანიც ეჭირა, და ახლა ამისი შეილებიც ნიადაგ ხვანთქარს ელაპარაკებოდა, და მუდამად მიდიან და მოდიან, და ახლაც იქ არის; ამ ჟამად ერთი სულხაგს შეილი ხვანთქართან მივიდოდა, ყირიმშიკი მივიდა, იქ იყო და ამ ამბებში რა იქნა და რა არა — აღარა ვიცით რა. და ესეც ითქვა, რომ ხვანთქარს ფითამ ჯარის თაობა მიეცეს იმისთვის. და სულ ქვეყანაზედ განცხადებულია თუ როგორ გულისმოდგინებით გუმტერობენ ან კუმუხის კაცნი, ან ურუმისა, და მის კაცნი, და ან შამხალის კაცნი, და ან რომელნიმე დაღისტანის ადგილები, და ზოგნი ლეკნი კიდევ შემოგვიერთდნენ რომელთაზე მიზეზებითა.

აღწერა შაქისა. შაქის ხანი, რომლის პაპს ჰქაჟი ჩალაბი ერქვა და ამ ჰქაჟი ჩალაბის მამა სომხის ხუცესი იყო, და თვითონ ჰქაჟი ჩალაბი გარდაქცეული იყო მაჭმადიანობასა ზედა, და ოსტატობითა რთიმე დაიჭირა ის ადგილი ჰქაჟი ჩალაბ მან. ძველად ეს ადგილი კახეთის სამეფოს ნაწილი ეოფილა და ძალით წართმევიათ მაჭმადიანთაგან დროთა შაჰაბაზ არარკელისა, სპარსეთის გელმწიფისათა. ამას შინა მსახლობელნი არიან მრავალნი ქრისტიანენი სომეხნი ცხადად და ქართველნი ფარულად, მაჭმადიანთა შიშითა. ძვეს ქვეყანა ესე შირვანის შემოღვევებით იალბუზის კალთის ქვეშე და კახეთის დასწორებით მიდევნებოდა. მთად იალბუზი

აქუს და ბარიცა აქუს, და არს კახეთზე აღმოსავლით კერძო. შემდეგელი არის თაფისაჲ ქვეყანაში სამის ათასის მეომრის კაცის გამოყვანისა. დღევანდელმდის ჩვენსა და იმათში დიდი მტრობა იყო ხანდახან, და ოდესმე მშვიდობა და შერიკება იყო.

აღწერა აღის სულტნისა. აღის სულტანი, რომელიც ძველად კახეთის მეფის ერთი მთავარი არის და კახის სულტანად სახელდებული, და დროთა შესაბამის პირად ველისათა გაჭმამადიანებული, და გამდგარი კახეთის სამეფოსაგან, და ესეცა აღმოსავლით ძვეს კახეთზე.

აღწერა ჭარის ხეობისა, ჟინიხისა, თაღისა და ბელაქნისა. თაღის ხეობა, ჟინის ხეობა, ჭარის ხეობა და ბელაქნის ხეობა. ესენი უბატონონი არიან და ამათი ხალხი ფაგის რაათი თარაქმას, რომელშიაც იზოებთან მტოვრდნი ქრისტიანები, ზოგნი მართლმადიდებელნი ფარულად და ზოგნი სომეხნი არიან განცხადებულად. ძველად ეს ადგილები სულ კახეთის სამეფოს ნაწილები არიან და ამ მასხობელს ჟამებში მრავალჯერ უმსახურათ კახეთის მეპატრონეთათვის, და ეს ადგილები მოახრებულა შესაბამის პირველისა დროთა, და ამ მოახრებულს ადგილებს ზედ ზოგი თათარი თვითონ დაუსასლებია შესაბამის და ზოგნი ლეკნი თვითონ გარდმოსასლებულან და დაშენებულან. ამათ დაღისტანის იაღზუსზედ უუფლიათ ზურგი და ძალიც იმათგანა აქუსთ. შიგა და შიგის ქვეყნები ხან შემოარიგებულნი არიან ჩვენიან და ხან აშლილნი. შამანიდამ ბელაქნამდის მრავალჯერ ჩვენს მტრობაზედ ერთნი ყოფილან; და დაღისტანის ძალს გარდა შეუძლია ამ ძირს ბასა მეომრის კაცის გამოყვანა ხუთის-ექვსის ათასისა: ესენი სულ კახეთის მიწაში სასლობენ და ქისიუის ასე ახლოს მეზობელნი არიან, რომ სოფლით სოფლადმდე ზოგი ორდითი ვეკისი არის და ზოგი ორდახუთისა, და არს ქვეყანა ესე ძნელად შესასულელი, ტყიანი, მრავალწელიანი და მაგარი.

აღწერა ხუნძახისა. ხუნძახის მთავარი, რომელიც არის აგარი, დაღისტანში, და არს ქვეყანა ამისი მთის ადგილი; თავისი უმა მეომარი გამოუა ათას ხუთასი, და როდესაც მოინდომებს დაღისტანში იშოვნის თხუთმეტს-თექვსმეტს ათასს კაცს, და არს კახეთზედ აღმოსავლსა და ჩრდილოს საშუალ. ძველად კახეთის მეფის კრისთავი ყოფილა; ჟამთა წითარებისაგან და მოჭამადიანთ ძალისაგან სხუა ადგილებიც მრავალი ჩამოკრთმევია კახეთსა და ესეც მიღებულია. ესენი წინა ხანებში ხან შემოარიგებული იყო ჩვენთანა და ხან არა; მასუკან დიდი მტრობა მოინდომა ჩვენსა, დაღისტანის ჟარით მოვიდა უეცრად და ქართლში ერთს ტიხეს შემოა ადგა; შევებენით და დიდად დამარცხდა ჩვენგან, ძალითა ღუთისათა, და მრავალნი ამოსწიდნენ. მეორეს წელიწადსეც კიდევ შუკი იძია ჩვენსა და მეორედ წამოვიდა კიდევ დაღისტანის ორდაროი ათასის ლეკითა, და რაც კახეთის მეზობლები იყუნენ შირვანს ზეით, ანუ განჯელნი, ამათაც ძალი მოსცეს, ჭაჯი ჩაღაბი მფილი და აღის სულტანი თუთონ იუენენ, ჭარელნი, თაღელნი და სულ იმ ძირსობის კაცნი, — ესენიც იქნებოდნენ ათათახის კაცი, და კახეთის ერთს ტიხეს შემოადგენენ; სანამა

დის ჩვენ ჯარს შემოვიყრიდით, ჩვენს მისულამდის, წინათვე ჯარი მივაშველეთ და ცხილდამ მრავალი კაცი ამოუწყდით და სირცხვილუდნი გაბრუნდნენ. მასუკან ჩვენთან შემოკრიგება მოინდომა, ჩვენც შეერიგდით და მტერეს რსმე ჯმაგირს ვაძლევთ. კახეთის საზღვრიდან ოთხის დღის სავალი გზა არის. თუმა ეს ხუნძახის მთავარი შემოკრიგებული არის, მაგრამ იმას რატ კაცი უაფს ისინი კი ქურდულად გუმტერობენ ჩვენს ქვეყანაში.

აღწერა დიდოქის ტისა, დდიდოქ-ზურზუკისა, თუმ-თუ შავაჩევის ურისა და კეგისა. კიდეც კახეთის სამეფოს ნაწილი, რომელნიც კახეთსად წდოდოდ კერძო არიან ოთხნი თუმნი,—დიდოქთი, ქისტი, დდიდოქი და ზურზუკი ლეკთაგან მიგუხმინან და გაჭუმამდიანებიათ. ახლა ცდილობენ და სურსთ, რომ თუშეთი და ხევსურთუშები და კეგი, რომელიც რუსეთის საკელმწიფოა და საქართველოს შემოსავალი და გასავალი გზა არის, ესეც დაიპყრან და თავიანთ საწმუნებოებად მიიზიდონ, და იმათი ჭაზრი ეს არის: რომელნიც ნათესავნი არიან ოსნი, და ან-უ სხუა გვაჩნი ნათესავნი ამ მთებში იმყოფებიან — ესენი უირიმამდის სულ გაჭამამადიანონ, და ამ მთას შინა არა მტირუდნი არიან ახლად მიქცეულნი იმათს საწმუნებოებად და ნიადაგაც აქცევენ.

აღწერა გადმოსავალისა გზისა. და ეს გზა რომ დაგვიწერია — ეგებთის რუსეთის საკელმწიფოში ასე განცხადებული იყო, რომ ასეთი რამ იყო ვითომ გაკეთებაზედ ბევრი საჩუქელი მოუხდეს,—ამის გაკეთება ჩვენგან ადვილად შეიძლება. და ამ გზაზედ ზიმი არის, რომელიც საზღვარი არის, იქიდან მოკიდებული რაც მთა არის ორმოცი ვერსი იქნება, და ამ ორმოცს ვერს იქით და აქით სულ ფაქე არის, და ამ ორმოცის ვერსის მთის გზაზედ შიგ და შიგ გავაკებული გზა ბევრი არის.

აღწერა ქერიმხანისა. ქერიმხან, რომელიც არის დღეს ადმეგარი და შირაზისა ზის, და სპარსეთი, რომელიც ოთხს ნაწილად გაუოფილი არის—ადრბეჯანად, არაუად, ქარსისტანად და ხვარასანად, და კიდ ქონან ადგილებიც სხუნი გილანისა, მაზანდარისა და ამაღანისა, ამ სპარსეთის ოთხის ნაწილისაგან ადრბეჯანში უჭირავს მტირედი რაჰმე, არაუი სრულებით უჭირავს, ხვარასანში სულ არა უჭირავს რა, ქარსისტანი, რომელიც არის შირაზი, უჭირავს; ესენი, რაც რომ უჭირავს, რომელნიმე ოდესმე მოჩნილ არიან და ოდესმე უჩნნი; გილანამაზანდარელნი და ამაღანელნი—ესენი კი ემსახურებიან; ამან მრავალი გამოცდილება მიიღო გამარჯვებასა და დამარცხებაში, და ახლა რომ იმის საქმესა და განზრახვასი სჩანს—შირაზს გარეთ გამოსვლა აღარსად ნებაჲს, ჩვენთან მეგობრობას იხეშებს, კაცსა და წიგნს გვიგზავნის, მაგიერს კაცსა და წიგნს ჩვენც უგზავნით.

აღწერა ასურთა. სირიელნი, რომელნიცა იმყოფებიან საშუალ სპარსეთისა და ოთმანიანთა, და არიან ერნი მრავალნი, მქონებელნი მთისანი, თუ ბარისანი, საწმუნობით სრულად ქრისტიანენი, ვითარ რადელნიმე მიდიონნი, და უფროსი ერთი გამოცდილნი ბრძოლათა შინა. ერთი წელიწადი არის, რომ მრავალჯერ მოგვივლინეს კაცნი გედრებისანი სამღუდელონი, ეპისკოპოსნი და მღუდელონი,

ანუ თუ მთავართაგანნი, გვეუდრენ და გვეუდრებიან იქიდან ზურასა და ჩვენს ქვე-
უანაში მოსულასა. ამათგანნი ზოგნი ჩვენსედ დიდად შორიელნი არიან და
ზოგნი მახლობელნი; ჩვენც აღმსედრებას ვაპირებდით, და რომელთაც მახლობე-
ლებს სირიელთ ჩვენი ხელი მისწვდებოდა იმათ მოუყანას ვაპირებთ და შორიელ-
თაცა ზედა სსუგავარ კელის მიცემას, როგორც ჩვენგან შეიძლებოდა, და ამ გან-
ზრახვასა შინა რა ვიყენით, მაშინ წარმოგვიდგა ღვთის განგებულის აღჩვენა ესე
მისის დიდებულებისა ედ მოწყალის კელმწიფისა—მოხედვა საზოგადოდ უო-
ველთა ქრისტიანეთა ზედა, და ჩვენ დიდებულებისა მისისა სამსახურისა ღონის-
ძიებაში შევედით და ვართ, და რდეს ედ მოწყალის ხელმწიფის მზის თუალის
სახე შუქი გამოუბრწყინდებათ ჩვენის მხრის ქრისტიანეთა და მისის დიდებულების
ხელი დაგვეთარება, მაშინ ამ სირიელთა ერისა და ადგილისაგან ძალსა არა
მტირედსა მოვირთხამთ ჩვენს მახლობელთაზედ და ბარის კაცთაზედ, რომელსაც
ადგილზედ ხელი მიგვიწვდება იმათ ჩვენს ქვეუანაში მოვიყვანთ და აქედამ მოვირ-
თავთ იმათ ძალსა, და შორიელთა, რომელნიცა მათთა და სიმაგრეთა შინა არიან, და
რაც ერთის მხრის მაჭამადიანთ ეგ უნდათ, რომ არას ემორჩილებიან,—ამათ თავიანთ
ადგილიდამ შემოვიერთებთ, და ქრისტიანობის მტკრთზედ აღმსედრდებიან,
და აღვამსედრებთ.

ეს ინსტრუქცია მ. ბ. კანტელარისად მიერთიგვად კეთილ შესაბამობით ვრსა-
ცხეთ,—ამისთვის აქაურნი საქმენი და გარემოებათა ჩვენთანი მ. ბ. იუწყოს.

**7. Д. VIII. 4 Сентября 1769 г. Представление царя Ираклия
имп. Екатерине II. Пер. т. I. № 202.**

მისის იმპერატორების დიდებულებისა წინაშე განცხადებულ იქმნას ესე,
რომელიც უფლისა იანაჩად მაიორის ტოტლებენის ზეპირ დაბარებულობით ჩემ,
მდაბლის მონისთჳს, მოწყალებით გებრძანათ, რათა ხონთქრისა სამფლობელოსა,
რომელიც ჩქვზგან შეიძლებოდაც საქართველოს ნაპირებიდამ მტკრობად განვე-
წყუნეთ და თქვენისა უოფლად დიდებულებისაგან ჯარითა და სხუას შეწყვნით
ჩქვზ, მდაბლნი მონანი, დათარული ვიქმნენთ, ამას ზედა თქვენს უოფლად მოწყა-
ლებას დიდისა სიმაბლითა გმადლობთ და ვსასოებთცა თქვენის დიდებულებისა-
გან, რომ შემდგომად ამისა დაუგდებლად დაგვიცუნე.

აწინდელისა ამის თქვენისა უდიდებულესობის და უუმაღლესის ბრძანების
წინათვე ჩქვზ, რომელიც მისს ბრწყინებას ღრავს მინისტრს მეფის სოლო-
მონისდა მოწყენეს, იმ წიგნისა გამო ამ კეთილისა აზრისა ღვთისა მადლობით
და მხარულებით მიმდებულ-ვიქმენით, რომლისთჳსცა უუმაღლესსა კარსა დამოა-
ჩილებით თქვენის დიდებულებისა სურვილით სამსახურსა ზედა განმზადებულება
მოგახსენეთ. და კუალდაც ამ სასოებისა მომხსენებელნი თქვენის დიდებულებისანი

გიკადნიერებით, რათა როდესაც თქვენს უმაღლესი განზრახვა სვანთქრისა მიმართ ბრძოლისა ნებას ბრძანებდეს—ჩვენც იმ თქვენის დიდებულების ნებისა და ბრძანებისა თანშეკრულნი ვიუვნეთ; დითისა და თქვენისაგ მოწყალებით რაოდენ ძალ გუძღვას უმეტესსა მტერობას ვაჩვენებდეთ, და როდესაც კუალად მშვიდობას ინებებდეს თქვენსა უოგლად მოწყალება—ჩვენც მშვიდობით თანადაცუდნი ვიუვნეთ საუკუნოდ, და შემდგომად, რომელნიცა სრულებით ჩვენსა მოსახსენებელნი გვუქუნდნენ მისის ბრწეინებალებისა პირუტყლის მინისტრისთვის კუალად განგვიცხადებიეს და კუალად ჩვენსა უოგლნი გარემონი საქმენი უფლისა იანარაღ მაიჩის ტოტლებინისაგან უუმაღლესობისა თქვენისა კარსა მოხსენდება.

8. Д. VIII. 4 Сентября 1769 г. Письмо царя Ираклия къ гр. Н. И. Панину.

მ. დ. ბ. ესეცა განცხადოს: თხუთმეტი პოლკი ჯარი რომ მოგვისენებოიეს, ამ თხუთმეტის პოლკისაგან ხუთი პოლკი ჯარი ახლა გვებოძოს, ამ ზამთრამდისვე. ამიტომ, რომ თუმცა ამისა დ. ბ. ათას ხუთასი ცატი აღგვითქუა მაღალს კარს მოუგსენებლად, მაგრამ ესე არა გმა არს; და ეს ხუთი პოლკი ჯარი ამაღ გვენებაგ ზამთრამდის და ამისთვის მოგასენებოთ და გთხოვთ, რომ რადგან ოსმალთ ძალი ჩვენს საზღურადმდე არ მოწყუელა, ჩვენც იმ ჯარის შეწყენით, რომელნიც რომ არა რატის მთის გარემო, ანუ ახლცხისა და ანუ უარსისა გარემო ქრისტიანნი არიან, და იგინი ოსმალთა მოხებასა ქმსე იყოფებიან, და კუალად, რომელნიც შავის ზღვის გარემო ჩვენ კერძო ადგილნი უჭირავს, შესაძლებელი არს, რომ უოგელივე ძალითა დღეთისათა მიუღოთ, და ათი პოლკი გაზაფხულზე, რადესაც დროსა და საქმესა ეშესაბამებოდეს, მაშინ გვიბოძეთ. დღითითა და უოგლად მოწყალის კელმა წითის ბედნიერებით გვგონებოთ, რომ მ. დ. სხუას ჯარებისაგან ჩვენც კერძო ნაკლები ბრძოლა არ ვაჩვენოთ და სამსახური.

სხუას ჩვენგან თ. დ. ბ. განსაცხადებდეს ზეპირს სიტუუას უფალი მაიჩი რატივე მოახსენებს.

9. Д. VХ. 1769 — 1770 г. Письмо Ахалцихскаго Паши Наами къ царю Ираклию.

მაღალ დანიშნულ მეთეო!

სასურველო, მართებრო და გულით შეერთებულ, შემძლებლო მეზობელო ჩვენო და მეგობარო—შენ კეთილ ნაბეჭდი პირველი და უკანსკნელი, და სო მართლის შესწორებული და საკადრო მოკითხვა კარგად უოფნისა უცხოს მოკითხვით მოგიკითხავთ, და შენის მეფობის ხათრის ჭამბის კითხვის უკან ჩვენის

მეგობრობის ჩვენება ეს არის, — რომ წამდენითავე დღითა ამის უწინ ჩვენგან მოჭთაბარის ოჯახიანის ჩინებულის კაცებისაგან თქვენს სიმაღლესთან გამოგზავნილი კაცები თქვენკენ წარმოიგზავნა. იმათის მოსვლის დროს თქვენი დიდებულება უარსის მხრისაკენ ბძანებულ იყო; იმ კაცების როგორ ურიგოდ დაბრუნება ისევ უკანვე თქვენს სიმაღლესთან ცნობილი იქნება; ახლა ზოგი ერთის მიზეზი ეს არის, რომ მაჭმად ალა გამოიგზავნა ზოგი ერთის სალაპაგოს საქმიანათვის. ჩვენის მეგობრობის მხრიდან ახალის კაცის გამოგზავნის მიზეზი ეს არის, რომ მაჭმად ალა გამოიგზავნა. მაღალ დოფლათანის და საუკუნოსა პირველიდგანვე, დროთავე ნადირ შაჰისათა ფრთად შეკრული და შემტკიცებული მშვიდობიანი შერიგება, ორის დოფლათანის მტკიცედება და საზღვრების პირობის დადება და ფიცი საუკუნოდ, — ამ აღთქმების წაყენა, როგორც რომ საკადრისი იყო, ისე დატყულ იყო დოსტოვის ბედის გაცხელებაზედ, და აღძრვა სულ შორს უოთილ იყო ჭკანის საზღვრებზედ ერთის კაცის წყენის და შეძულებისაგან — დიად შორსა ფართ და გუოთილფართ. ამ დიდს საქმესზედ მუდამ დიდდითა დიდნი ვეზირები და უფროსთა უფროსნი და სხვათა ლაშქართა უდიდესნი, და საზღვართა უზუტესნი ძლიერად მომხრედალნი უოთილან; ვითარ განთიადის მზის შარავანდედი განცხადებულ არის, ისე ეს განცხადებულ არის, რომ მომხრედალნი არიან. მისის დიდებულების სიმაღლისაგან ხოც რომ მათს ფეხთა მიწასა ჩლდირის ვეზირობა მეობა მასუკან თქვენის მაღლის მხრისაკენ ჩვენი ასე ანკარა იყო და საუკუნო მეგობრობა დამტკიცებული იყო, რომ ერთი წამ წყენა არა მომხრედა არც თქვენადამ ჩვენთან და არც ჩვენიდამ კვალად თქვენთან, ნიდაგ მეგობრობა გამოცხადებულ უოთილა, და საუკუნოს მეგობრობისათვის გვეჭვრიტა და იმ დოსტოვის სიმაგრის მიწისზედ ფეხით დამტკიცებული გუოთილფართ. მეფე სოლომონი, ბოლო დატვირთული, ამასუწინ თაგვამზიდურობითა თავის გზიდან გასულ იყო, ამისთვის იმასზედ რისხვა გაცოცხლად დიდის ქვეყნის მშურობელისა, დიდ შარავანდიანისა, ძლიერისა ძალისა სვიანისა და ქალაქებთა მჭირავისა მისის ბედნიერობით იმ დანიშნულს სოლომონის პატრიჟის მიტემისათვის. ჩვენ იმისის გარდახდეინების ფარმანი მოგვივიდა, და ფარმანის მოსვლის დროს ის მოვიდა და ჩვენ შემოგვეხვეწა შონებისა და სამსახურის ჯაჭვის უელმოდებითა და პირობის დადებითა. ჩვენ, საბრალოსა, შეწუხებულისა, ახრებულისა, უხელფეხოსა და გათავებულის ხალხის სიწყაღულსა და სიბრაღულისათვის მაღალსა და აღმატებულს ხელმწიფეს არზი უუხვით, და ამ არხის მიერთმევაზე, და ჭეშმარიტმან და ზეციერმან მეუფემან და შარავანდედიანმან ძლიერმან მოწყალებამან მაღალმან კელმწიფემან და ქვეყნის მოსამართმან ის დიდებით უოთნა სოფელის დასასრულამდე უენებელად და განუსაზღვლად მისცეს. კელმწიფობის ტახტზედ და სუფევაზედ საუკუნოდ აგოს, იმისი ჯემდომის მტრების თავი თავქვე იყოს! მან ჩვენი ვედრება შეისმინა, და რომ გორც უოთილ იყო წყალობა უუო და მაღალი ფარვანი უობა. ჩვენის საყვარელის ქექიას ხელით გავგზავნეთ. ხალათი ჩაეცმევინა, წამდენსავე თვეს იმერეთიც

დამშვიდებაში შესულ იყო; იმ დანიშნულის სოლომონისათვის რამდენი ფერად ფერადი იმედი იყო წყალობისა და შეწყნარებისა; მაგრამ ესენი დაიფიქრა და გულში ჩადებული ორტულაობა, სიაყე, სიფინთე, დაღატი, მუხანათობა და ჭკამისადაობა გა-
მოაღება. მოსკოვის უსჯულოებთან, დემეტრის იმითი ბოლო დაქტობის, სოლო-
მონს კაცი გაეგზავნა იმ უსჯულოებთან და რამდენიმე ასი კაცი მოუყვანივნია, რომ
თქვენ ორისავე დოვლათსაგან მართლსაწმენოდ და მისანდოდ დიდ გვარობა-
ზედ ცნობილ ხართ, თქვენის მიწილამ რომ ის უსჯულოები თქვენს შეუტულობად
და უნებურად გარდამოსულ იუვნენ—ეს სომ არ იეჭვება, ხუთსა ან ათს დღესა თქვენს
ქვეყანაში უფლიათ, ამასუგან იმერეთს გარდასულან, კელმწიფის ტიხეებისაგან შარაპ-
ნის სახელდობით ტიხეს რამდენსავე დღეს შემოდგომოდნენ, ღვთის წყალობით და
კელმწიფის ბედნიერობით, ვერ ექნათ და ხელი ვერაზედ მისწდომოდნათ, რჯულის
მოაღაღატის და სიწმინდის საზომის მქონებელის სოლომონის ვითარება შეეტუათ
და ისევე უკანვე. დაბრუნებულ იუვნენ თავისავე სამკელის მიწისაგან. უკან დაბრუ-
ნებაში ახლა თქვენს მიწაში დამდგარან, და გვიგვირს ამისთანა საქნელი საქმე,—
გასინჯეთ საჭარათების დიდ დიდებას და უფროსების გულის შეცვლა, შეძრვა და
ამდურევა. არ იქნება ახლა ეს განცხადებული და გამოპირული საქმე და ეს განსაცდუ-
ლები საჭარათის ბეგებმა, ან ერანის მიწაში შეოფმა თათრებმა რომ შეიტყონ—ეს
დიდი ნასკე თავიანთი გულში ავის ფიქრით უოფილა. ამ საქმის ქნითა თქვენის
სისწორის გზისა, თქვენის ორისავე დოვლათის კეთილმეგობრობისა, და იმდენის
სიკეთის გაფუჭება—არ იქნება ეს საქმე. სწორედ მაღლის დაფლათის მხრიდამ
ერთი შიში და ზარი ის მეგობრობა საუკუნედ დადგრომილ ამასევე ერთი დაუმი-
შვიდებელი საქმე თქვენს გულში ან შემოსული, ან შემოხდომილიყოს. ჩვენის
საჭარათების ვეზირებისაგან თქვენ ჭკანის საჭარათებისაგან ერთი მეგობრობა, ან
განსხვავებულ შემეგობრობა იქნეს ერთმანეთის გატანა, როგორც მეგობრობას
და ძმით მოყვარებას შევინის, და მეგობრობის ბელს უჭობდეს, და კარგი იყოს,
იმისი მიხედვად და გარიგება ჭკუისაგან და დიდის საქმისაგან არ იქნება, მაგრამ
მაგ უსჯულოების თქვენს ქვეყანაში ყოფნა და დგომა მაღლის საუკუნოდ შეოფის
კელმწიფის დოვლათისათვის და ჭკანის დოვლათისათვის სხვა და სხვა ფიქრი
და თქვენის სისწორისა და მეგობრობის უოფილის ვითარებისა დიდი ზარალი
და დასაჯლისი არ იქნება ჩვენსა და თქვენში ამისთანა მტკიცე საზღის საკრ-
ველი რომ არის? და უმეტესად ამ ორს წელიწადში განცხადებულად და სჩინოდ
ხილულია მეგობრობაზედ. თქვენის მეგობრობის ხათრისათვის ეს ერთობის
წიგნი დაიწერა, იმ შემოწერილის აღის კელით გამოიგზავნა წინაშე. დიდება
დთსა, რომ თქვენს სამსახურში მოიწევა ამ წიგნის ვითარებას და ძალს რომ
სტნობ და შეიტუებთ, განცხადებულ იქნება თქვენის მხრისაგან რატ გამოჩენილი
ნიშნები არის და შესდომილი მომხდარი ვითარებანი იუვნენ — ჩვენის მხრისა-
გან მოიწერეთ, და ის შემოწერილი აღა უკანვე გამოაბრუნეთ ჩვენთანავე.
და ჩვენს თქვენის მეფობის გონებიდამ არ დაგვიფიქროთ თქვენის მეფოა

ფობის გონებიდამ ითხოება და იყვარება თქვენგან ჩვენი დაუფიქვებლობა, ნია-
დავ თქვენს შეგობრობის სისწორეზედ იუწნეთ.

გულწმიდა ნაჰამან, ვალი ჩლდირისა.

**10. Д. XV. 24 Сентября 1769 г. Письмо царицы Даред-
жани (Дарім) къ кн. Ант. Моуравову.**

ბრწუინვალეს კნიაზს ანტონი რომანიჩს მოურავს,

ჩვენს ძმისაღაცს საგულეგებელსა.

რადგან თქვენი ბრწუინვალება ჩვენის ქვეუნიის ბძანდება და მისის სიმაღლის
მეფის ერთგული და კეთილისშეოფელი ხარო, ჩვენც ძმის ალაგას გვეგულეებით,
და ვიცით, რომ ჩვენის სამშობლოს საქმეზე კეთილად გაიჩვენებით, და ამისთვის
მოგასხენებო: რომელიც სიტუვას ირანადს (ტოტლებენს) ებძანა, ჩვენ იმ საქმეზე
ჩვენს ძმას დადიანთან ერთი კნიაზი მამუკა ხიდირბეგიშვილი გავგზავნეთ, ან
თვითონ ნახავს ირანადს, (ან) ძმას აახლებს. თქვენის ძმობისაგან მოველით რაოდენ
შესაძლებელ იქოს ჩვენის სამშობლოს საქმეზე ბეჭითი ბძანდებოდეთ. ზოგი ჩვენი
სიტუვას ამ ჩვენის თავადის მამუკასათვის დაგვიბარებია—ეს მოგასხენებს. რაც
ზეპირი გამოგვეგზავნა, მოგვივიდა, მაღლობა მოგვისხენებია.

დედოფალი ქართლისა და კახეთისა დარია.

**11. Епископы въ Карталиніи и Кахетіи въ 70-хъ годахъ XVIII
вѣка.**

ქდ სამღუდელონი მღუდელთ-მთავარნი ქართლისა და კახეთისანი.

კახეთისა:

ქართლისა:

ზენონ არქიეპისკოპოსი ალავერდელი.
დავით მიტროპოლიტი ქისიუისა.
საბა ნინოწმინდელი მიტროპოლიტი.
ზოსიმე არქიეპისკოპოსი რუსთველი.
დოსითეოს ეპისკოპოსი ნეკრესელი.

ბესარიონ მიტროპოლიტი სამთავროდოსა
და გორისა.
ქრისტეფორე მიტროპოლიტი.
გერმანე ეპისკოპოსი მროველი.
იოსებ ეპისკოპოსი ურბნელი.
დავით ეპისკოპოსი ნიქოზელი.
ეპისკოპოსი სამთავნელი, ჟერეთ განუწე-
სებელი.

დაცლილნი აოხრებისაგან:

საეპისკოპოსო სამეპისა.	სამიტროპოლიტო ანტაღისა.
საეპისკოპოსო გიშისა.	საეპისკოპოსო მანგლისისა.
საეპისკოპოსო ჭკამისა.	საეპისკოპოსო წილკანისა.
საეპისკოპოსო ხარჭიშოსი.	საეპისკოპოსო წაღკისა.
	საეპისკოპოსო ბოლნისისა.
	საეპისკოპოსო წინწაროსი.
	საეპისკოპოსო დმანისისა.

**12. Д. VIII. 1770 г. Рапортъ царю Ираклію отъ арагвскаго Мое-
рава (губернатора) Каихосро Андроникашвили.**

ქ. ღთნ ბედნიერის კელმწიფის ჭირი არაგვის მოურავს ქაინოსროს მოს-
ცეს: რატ ხეში საქონელი გრათმა აკლებინა, რატ თქვენის ბძანებით მოგვბარდა
პოლკოვნიკისა და ღვარდიის კაპიტანის ხელით ჩემი ვაბზი უჭირავსთ, და რომე-
ლიც მაკლია და არ მომცემია ამას ქვემოთ უწერია. ამის მოხსენებას ამისთვის
ვაგვიანებდი — თქვენის სიმაღლისა და მათის ბრწყინვალეების იანაჩლის ერთად
შეუქნას ველოდი; მე უოვლად მოწყალის ხელმწიფის სამსახურზედ და ბარგის
გარდმოსაზიდვით გამისტუმრეთ, თორემ იანაჩლს იმერეთს გარდაეგვებოდი და
გრათს იქ ჩემს საქონელს ვთხოვდი; მანამ აქ ამ უოვლად მოწყალის ხელმწიფის
სამსახურს აღვასრულებდი, მანამ გრათი გაისტუმრეს და ჩემი საქონელი და დავა
გრათთან დარჩა, და ახლა სამართალს ვითხოვ.

რატ მაკლია:

ქ. უოვლად მოწყალის ხელმწიფის წყალობა: რქრს საათი აღმასით გაწყო-
ბილი.

ქ. მეორე საათი ვერცხლისა.

ქ. ვერცხლის ტაშტი და აღთაფა.

ქ. ვერცხლის სინი ექვსის ფიალით, ნაღბაქით და კოფზით.

ქ. სამოცი ფულური ფინდილი.

ქ. ათი თუმანი ქალაქის თეთრი.

ქ. სამი ვერცხლის თასი.

ქ. მაუდის ქათიბი კვერნით სავსე გილნის ღილით.

ქ. ოთხი რქრს ბეჭედი: ამაში ორი იაკუნდით იყო, ერთი ლაღი და ერთი
ზურმუხტი.

- ქ. ორი ღილი: ამაში ერთი მინაქარა იყო, ერთი მარგალიტისა.
 ქ. ქალის საკაბე უღამქრისა.
 ქ. ერთი თავზედ დასასურავი უღამქარი.
 ქ. ორი ხადრი უღამქრისა: ერთი შეკერილი, მეორე შეუკერავი.
 ქ. ერთი უთი წამლებისა ოთხის თუმნისა.
 ქ. საწოლის იარაღი ორასი ნაჭერი, ჩინი, ქაშანური და მინა.
 ქ. სპილენძის იარაღი: ჯამი, თეფში, ნაღბაქი, ფსუზი, ჩამადანი, ფანარ-
 ტაშტი, ალთაბა, მსხვილი და წვრილი სამასი ნაჭერი.
 ქ. ოთხი ხალიჩა, სამი ფარდაგი, ორი უიზილბაშის ქეჩა, ორი თაქნაბადი.
 ქ. ეჭესი ცხენი თავის უნაგირებით.
 ქ. სამი ჯოჯი.
 ქ. შვიდი თოფი, ხმალი და იარაღი.
 ქ. ერთი დაბანჩა ფრანგული კარგათ გაწეობილი.
 ქ. ერთი ჩემი შვილეუად გაზდილი თაფადისშვილი იოსებ ამ ჩემს აკლესის
 დღეს მომიკლეს.
 ქ. ერთი ჩემი კაციც ამ დღესვე აიკლეს, ოცი თუმნისშეტი საქონელი [წააწ-
 თვეს].

13. Д. VIII. 1770 г. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину.

თ. მ. დ. ბ. მოსახსენებლად ესენიგ საჭიროდ გგონეთ, რომელთაც მოგა-
 ხსენებთ: დრ. ტოტლებენი მ. დიდებულებისაგან წარმოგზავნილთა შტაფთა და
 ოფიცართა არესტს უშვრება, რომელთა ბრალი არა არს განცხადებულ. ამათ იჭერს,
 ხმაღსა ჭერის და უკანვე აბრუნებს, რომელთაგანი ერთი არს კნიაზ რატიევი, პოდ-
 პოლკოვნიკი, რომელიც ღრაფმა, შემდგომად აწუხრით გამოპარვისა, მოინდომა
 არესტის საქნელად, და რატიევი, რადგან საქმენი ღრაფისანი ჭსტნა, არ დამოწმილ-
 და, მე მადნობა თვისი მოსვლა და ჩვენ მ. დიდებულების სამსახურისთვის ესრეთ
 ვამჯობინეთ აქ მოგვეყვანა, დავიბარეთ და მოვიყვანეთ თავისთან მოყოლილის
 ჯარით.

კჟალა, პოდპოლკოვნიკი ნაუმ ნიკოლაიჩი ჩოდლოკოვი, რომელიც ჩვენი
 ნება არ იყო, ჩვენდა მოვიდა და ღრაფმა, პირველ აწუხრს წასვლისა, არესტი უყო-
 და პეტერბურს გამოისტუმრა, და ჩვენ რომ მტრის ქვეყნიდამ მოგედით ტფი-
 ლისს, და ცნა ჩოდლოკოვმა მოსულა ჩვენი, გამოქცევადთ და აქ მოვიდა. არ გიცით
 ან ამას რა დანაშაული აქვს და ან იარაღი რას ბრალს ადებს, რომელიც წარმო-
 ფადს უმადლესსა კარსა, და თუ რაიმე ბრალი აქვს, თვით გასცეს პასუხი. დეკრალი,
 რომელი პირველ ახალციხეს წასწდის ჩვენისა, რომელსაც ამბობენ სიტყვით მე-
 სიდეშელედ მისსა (ტოტლებენისა) და თვითცა ესრეთ ასე ამბობს, და ეს გაკშეა ოფ-
 შეტით (პოჩოტით?), წულობით და ჩინის მომატებით, და მე მითხრა ბრწყინს

ვალემ ღრადმა, რომ ჩემი და ჩემის ქვეყნისა მრავალი ძვირი მოეწეროს ამ დეგრა-
ლის რუსეთში და იმას არესტი ექნას და გაეგდოს, — ამ საქმისათვის მე ასე მაჩ-
მუნა ღრადმა. და როდესაც ჩვენ ტფილისს მოგვადით და ჩვენი მოსულა შეეტყო
დეგრადს, ისიც გამოპარულიყო გზიდან და ჩოღლუკოფთან ჩვენთან მოვიდა, და
ეს დეგრადი ამას წერილით მოწმობს: არა თუ თუთ ამას თავისის ნებით დაეწე-
როს, არამედ ღრადის ბრძანებით დაეწეროს ჩემი და ჩემის ქვეყნის ძვირები, და
რომელიც ღრადს ისტრუქცია: ქქონებიც, ყოფლითურთ მის წანადმდეკად ემოქმე-
დოს. დედრადი ასე სწერს თავისის კელით, რომელიც მოუტია ჩემთვის.

თქვენს ბრწყინვალეებასთან ამისთანა საქმეების გამოცხადება დიად შეზარება
ჭეშმარიტად და ვითხოვ თქვენის ღრადობის ბრწ. ბოდიშს, რომ თავი არ შეგწ-
ყინდესთ, მაგრამ საქმისაგან დამჭირნო შეიქვენ, რომ უნდა მომესხენებინა. ეს დე-
გრადი ჩვენგან გაშვებულია და როდესაც უნდა წარმოგვალს.

ამ სამთათვისვე იარანალ მაიორს მანიტესტი გაეწერა ჩვენს ქვეყანაში, რომე-
ლიც იყო ჩვენდა მომართ მძიმედ აღსაჩენელი და ავი, რომლისაც, მანიტესტის პირი,
თ. დ. ბ. მოერთმევა.

და თვითონ იარანალ მაიორი უკან გამობრუნებული მივიდა, და სადაც რომ
საქართველოთგან რუსეთის გზის კარია, ესე იგი ანანური, იქ მივიდა თავისის ჯა-
რით და იქ დადგა, რომელიც სხვათაგან ავით დასანახავი იყო, და ესრეთ საგონე-
ბელი არს, რომ რომელიც აქ პოლკოვნიკი კლავერა არის მომავალი, ვგონებთ
ისიც თავის გამანდაში მიიუყანოს, და არ ვიცით თუ რა ეკუთვლების უოფად შემდ-
გომად.

ამასტა კუალად მოგახსენებთ: ღრად იანაჩალ მაიორმა ტოტლებენმა პოდ-
პოლკოვნიკს სიმეონ ჩოლაუოვს რომ არესტი უყო და წარმოგზავნა, — მაგისი
დანაშაული არა ჩანს რა; თუ საკემწითო დანაშაული არა ქქონდეს რა თ. მ. დ. ბ.
ვითხოვ, რომ ყოფლადმოწყალის კელმწითის წყალობით აქავ გამოიგზავნოს
სამსახურზედ, და ამას დიდ წყალობად ჩავიგდებ.

14. Д. VIII. 1770 г. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину.

პირველ ამისსა უმაღლესსა კარსა ჩვენმიერ მოხსენდა: ნამო ნიკოლაიჩი
ჩოღლუკოფი, რომელსაც იარანალ მაიორმა უწინარეს ამის არესტი უყო, რომელი-
საც ვერ შევიტყუეთ თუ რომლის დანაშაულის თანამდებობა ქქონდა, — ეს, ღრად
ტოტლებენის იასულების გამოქცეული, მოვიდა ჩვენთან; რადგან ჩვენგანაც მოხ-
სენებული იყო ეს კადნიერება — ამის გამო თქვენს მაღალს ღრადობის ბრწყინვა-
ლებასთან მივიდეთ და კვალად მოგახსენეთ, რომ ვინათგან უმაღლესს კარს უნდა
წამოსულ იყო, აწ ამა დროსა ჩვენგან წარმოიფინა ეს ჩოღლუკოფი; უკეთუ თქვე-
ნის მ. დ. ბ. ნება ქქონდეს, აქაური ამბავი მოგახსენოს.

15. Д. VII. 11 Февраля 1770 г. Представление царя Соломона имп. Екаторинъ II. Пер. т. I. № 35.

მათის უუფოვლად დიდებულების მოწყალებისა და წყალობის შარავანდედით მიიღენილი მეფე აფხაზიშვირთა სოლომონ კდ მოსაკსენებელსა ამას შევდრთ მითითა განკარგულებითა მოგახსენებთ: ოდეს უდ დიდებულისა იმპერატორობისა მათისა წე წარმოიგდინა ჩვენ შრ ქუთაისის მიტროპოლიტი მაქსიმე, და მეურთვალთა გონებითა, გედრებითა მრავლითა სამშვიდროდ და სამფლობელოდ მივართო ვით საუკუნოდ თავნი ჩვენნი და სამეფო ჩვენი, ს უცხო თესლთა, ოსმანთაგან, ჩვენ ს დადებულ მიღებად შეუწყალებელნი ჭიკნი და ტყვეობანი ამისავე ხელითა მართო მუღლს არსას შა უდ უუმოწყალებისა კელმწიფისა წე თითოეულად გამოვარცხადეთ, და რომელისა ვედრება ფრად უმეტეს სატროფოსაწადელ ჩვენდა იყო წყალობად, იგი მიითვალა ღმერთებსა გონებასა უოვლად მოწყალისა კელმწიფისა საუკუნოდ სამშვიდროდ მათდა აღრცევა და შეკრება ვრცელისა სამფლობელოსა თვისისა ჩვენი და სამეფო ჩვენი სათნო ეყო, ს დედობრივითა თანაღმობითა ს კნოდ შეწვევისა, წყალობისა და მფარველობისა უქაზი ეწყალობა და უდ ძლიერი კელი დაეღვა ჩვენ ს, და ჯარიცა მისის განწესებით ებოძა, და მრავლითა სახიერებითა ესრეთ შეწყალებულ ვიყვნით. ოდეს მოიწია მხედარმთავარი მათითა მკედრობითურთ საზღვარსა თემისა ჩვენისა, მრავლად მოხარული წინ მივეგებებით, და აღმოვიგითხეთ რა ბრძანება და წერილი გამოგზნისა და შეწყალებისა ჩვენისა, მუკლდადგმით მადლობა შევწირეთ და მივართვით უდ ღთსა და მერმე უდ მოწყალებს კელმწიფეს, და ზოგად ვისრეთ გარდაწყულითა სინარულითა სამღვდლოთა და საეროთა, დიდთა და მცირეთა, და უღმან საესებაშან ქუჩისა ჩვენისაშან ესრეთ განისარაგა ეგვიპტით მონებისაგან გამოგზნითა ისრადითა, და მუის თანა თაუზანისმცემელ, მლოცველ, მმადლობელ ვიქმენით უნივე მათის უდ ძლიერის იმპერატორობის დიდებულებისა, რომელმან ეშმანოელისაგან გამოგზნისა და შეწყალების შარავანდედი მოგვფინა. შოროშანის ციხესა, რომელიცა ოსმანთა აქვნდათ გამაგრებული, მაშინვე დაუოფნებულად მათი ბედნიერი ჯარი და ჩვენც კრთობით შემოვადგით. ამას ჟამსა ერთი თავადი ჩვენი დადიანი, უღთვის ოსმანთ მიმდგომი და მტერი ქეანობისა, შეგვიოგრუელდა, თათრის ჯარი და თავისი შემოიჭრა და ჩვენი წინაგანწყობა და ამ კეთილის საქმეების დარღვევა მოინდომა, ამის გამო ჩემის ჯარით თათრის ჯარსა და დადიანსე საომრად წავედ და უდ მოწყალის კელმწიფის ბედნიერი ჯარი შოროშანის ციხეს შემოოფენე; ჩვენ მაგიერად ჩვენი ძმა იოსებ კათალიკოსი და ქუთაისის მიტროპოლიტი მაქსიმე და სხვანიც კრთულნი ჩემნი გვერდს მოუყენენ. ქეს ცხოველის მეოფელის ჟვარის შეწავნით, უდ მოწყალის ხელმწიფის სახელით, თათრის ჯარსა და დადიანს შევებით,

მშინვე გაჯაჭვიტო, ამოვსწვიტო, მრავალი ცოცხალი და მეუდარი დაინარჩუნეთ. ბუკის ციხე ეპურათ თათართა, ისიც ავიღეთ და დაჯაჭვიტო, მისი ჯაბახანაც ჩვენ დაგვრჩა. და ამ საქმეებში რომ ვიუყუთ, შოკაშანის ციხეს რომ უდ დიდებულის გელმწიფის მკედართმთავარი ადგა, იმავე მეორე დღეს წასვლა მოენდომებინა, ჩვენი ძმა კათოლიკოსი და სხვანიცა დიდად შესვენოდნენ: „მოიგადე, აგერ ჩემი ძმა, მეფეც, მალე მოგეშველება და ღმერთი ამ ციხეებსაც მალე აიღებთო“. — შითაც არ დაეშალა. მეორე დღეს ჩვენდა შეუტულობად, დაუკითხავად გაბრუნებულ იყო და ქართლშიდ გადასრულიყო. და ამისა შდ მრავალგზის ვეკედრე ჩვენს ქვეყანაში მოსვლასა, უდ მოწყალის გელმწიფის ბრძანება ასე გაქვსთმეთქი, მაგრამ არას გზით არ იხებეს [მოსვლა]. აწ ამას მუგელადგებით და მრავალგზის შევრდომით მოვასხე ნებთ ვედრებითა მკურვალთა მათს იმპერატორობის უდ დიდებულებას: ვინათგან დედობრივის მოწყალებით, სხიერებით მოხელდა ჭეო ჩვენ ზედა და სუგუნოდ დაფარვისა და თვისთა მონათა თანა აღრიცხვა და შეტვის წყალობა და უქაზი გვიბოძა, ესოდენთა მართლმადიდებელთ ქრისტიანთა გულნი სისარულით აღაჰსო, იმათი უდ დიდებულება ოსმანთ ტუევთ ნულარ მიეცემს, ნუ დაგვადებს, და მტერთ გულისად ნუ გაგვზდის: პირველადგა მოგვიცენება და აწც მასვე მტეოდ და შეურეველად მოვასხენებთ: ჩვენ და ჩვენი სამეფო რაც შეძლება გვაქვს განმზადებულნი ვართ უდ მოწყალის ხელმწიფის სამსახურზე სისხლის დათხევად, და სადაც იხებეს, მათს წინაღმდეგებს შევეხოცებით. სხვა ჩვენი ვედრების სიტყვა კნიაზ დავითის პირით მოგცენდეს.

თებერვალს ია, წელს ჩდმი.

16. 10 Февраля 1770 г. Письмо царя Соломона къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 35.

მეფე აფხაზიძერთა სოლომონ მივართმევ დიდითა ვედრებითა წინაშე მათსა სავედრებელსა ამას არზას: ოდეს წარმოივლინა ჩვენ მიერ ქუთაისის მიტოროპოლიტი მაქსიმე სავედრებელად უდ დიდებულისა იმპერატორობისა მათისა წინაშე, და სამიშვრინად და სამეფლობელად მათდა მრავალითა ვედრებითა მივართვით თავნი ჩვენნი და სამეფო ჩვენი, და უცხო თესლთა ოსმანთაგან მრავალ ჟამ დადებული ტუევობა და ოკრობრიფითა თანაღმობითა, რომელიცა უმეტეს გვსურდა, მით შეწყალებულ ვიუყენით; წყალობა და ჯარი თავის განწყევებითა, და სამიშვრინად და სამეფლობელად მათდა დადებად უდ ძლიერისა კელისა და სუგუნოდ დაფარვისა და შეწევნისა უქაზი ეწყალობა ჩვენთვის. ხოლო ოდეს მოიწივნენ სასამეფოსა ჩვენსა, მდიდარნი და გლახანი სისარულით მიეგებენით და, რა აღმოვიკითხეთ ბრძანება და წერილი გამოგსნისა და შეწყალებისა ჩვენისა, ყოველნივე

ერთბამად მმადლობელ, თაყვანისმცემელ ვიქმნენით ღვთისა და ედ მოწაყაღესისა კელმწიფისა. მასვე ჟამსა დაუყოვნებელად კელმწიფის უძლეველი ჯარი და ჩვენცა შორაპნის ციხეს შემოვაღებოთ,—ოსმანთ ქონდათ გამაგრებული. მაშინ ღმერთმან ცათამან საგვირგელო შიშის ზარი დასცათ ოსმანთა, ციხეებიდამ ერთმანა ერთს კაცს აპარებდნენ: რუსეთის ჯარი მოეშველათ ჯაბახანითაჲ, შიგ ცეცხლით დაგვწვეს, გავიპარნეთო! ამა ჟამს, ერთი თავადი არის ჩვენი დადიანი, ყოველთვის თათრების მიმდგომი იყო და ქრისტიანების მტერი, ეს შეგვიორგუელდა, თათრის ჯარი შემოიყარა და თავისი, და ჩვენი წინაგანწყობა მოინდომა. ამის გამო ჩემის ჯარით თათრის ჯარზე და დადიანზე წავედი, და ედ მოწაყაღის კელმწიფის ჯარი შორაპნის ციხეს შემოვაყენე, ჩემი ძმა კათალიკოსი და სხვანი ერთგულნი ჩემნი გვერდს მოუყენე. იესო ქრისტეს შეწევნითა, ედ მოწაყაღის ბედნიერს უღურებედ, შეუვებენით, თათრის ჯარი და დადიანის ამოვსწევიტეთ, გაჟაჭრეთ, მრავალი ცოცხალი და მკვდარი დაგინარჩუნეთ. სანამდის ომიდამ გამოვბრუნდებოდი, ჩემ შეგვითხავად და შეუტყობდა, მერვე დღეს, კელმწიფის მკვდართმთავარი ქართლში გარდასულიყო; ჩემი ძმა კათალიკოსი და სხვანიც მრავალს ხეყნოდენ დიდის ვედრებითა, მაგრამ არას გზით არ მოეცადა. ამასუკან კიდევ მრავალი ვევედრე: ჩემსავ ქვეყანაში გარდა მობძანდით, ედ მოწაყაღის კელმწიფის ბრძანებაც ასე გაქვსო მეთქი,—არას გზით აღარ ინებეს. თურქომ ეს ზამთარი აქ მოეცადათ, ღვთისა და ყოვლად დიდებულის კელმწიფის ძალმან ასეთი შიშის ზარი დასდვა ოსმანთა—რაც იმათი ციხეები იყო აქ სრულ ავიღებდით ამ ზამთრობითა. თქვენის მაღლის ბრწეინვალებების წინაშე, ღვთის ჭეშმარიტებით და ღვთის დაუძინებელი თვალი მხედველ არს, რომ ჭეშმარიტს მოგახსენებთ: ჩვენ ედ ძლიერის ხემწიფის მკვდართმთავრისათვის არა შეგვიცოდებია რა, არცარა გვიწყენია; ჩვენის ცოდვისაგან ასე მოხდა, რომ ედ მოწაყაღის კელმწიფის წყალობა და ჯარი ჩვენის ქვეყნიდამ გაგვეცადა. რაც პირველს არსაში პირაბა მომისხენებია,—ჭეშმარიტებამ იცის, სრულის გონებითა და ანთებულის გულითა განმზადებული ვარ, რომ ედ დიდებულის კელმწიფის ბედნიერს უღურებდა ქრისტიანობისათვის ჩემი სისხლი დაგთხო, და მეცა და ჩემი სამეფოცა კელმწიფის მტერს შევეკოცნეთ. ახლა თქვენს აღმატებულს სიმაღლეს და ღვთის მოყვარე გონებასა დიდის ვედრებით და ქენებითა მოგახსენებთ, რომ ედ მოწაყაღის კელმწიფისთან მეოხად აღდგეთ ჩვენთვის და ესოდენთა ქრისტიანეთათვის, და შეგვაბრალეთ: ვინათგან ინება და ღმერთებრი მოწაყაღება და სახიერება მოგვფინა და თვისთა მონათათნა აღგვარცხნა, ნულარ დაგვადებს, შეგინებულთა ოსმანთა ტყვედ ნულარ მიგვცემს, მტერთ გულისად ნუ გაგვედის, და მათის ედ დიდებულის იმპერატორობის საუკუნოდ მონანი, თაყვანისმცემელნი და მმადლობელ-მლოცველნი გვაყოფოს. სხვას ჩვენს სიტყვას სავედრებელსა ეს ჩვენი გნიაზი დაგით [გვინიხიძე] მოგახსენებთ.

თებერვალს ი, წელსა ჩღჲი.

17. Д. XV. 8 Апрель 1770 г. Письмо католикоса **Антона**
кн. А. Р. Моуравову.

ბრწყინვალეო კნიაზო უფალო ანტონ რომანოვი

ჩემო საყმუნო მეგობარო !

ქეს ცხოვრების მომცემელის ჩუქნდა ყოვლად ბრწყინვალეს ადგ
დღესასწაულს მოგილოცავ და მეგობრობითითა შეკრულებითა ვიგიოთხავ
ნის ბრწყინვალეობისა ვითარყოფისა, რომლისა სიმრთელესა შევჭრაც
ბედნიერებად. ვითხოვ შენისაგან ბრწყინვალეობისა, რომ მომწერო: მინდა ღ
ნიკიტა ივანოვიჩის წიგნი მიეჭსწერო, რომ იმის დიდებულებას პანდიის ბო
მადლობა ჩემი იმისგან მოხსენდეს, და ტიტლო მომწერე ღრფისა, წიგნში
წერიცა და პაკეტზედ დასაწერიცა, და მანდ იმის სიმაღლეს მეფეს მოვართმე
წიგნს, ასე რომ პაკეტზედ ჩემი ბეჭედი იჯდეს, მაგრა ერთი პირი შეუპ
იყოს, და ჩემი ღრფ ნიკიტა ივანოვიჩთან მიწერილი წიგნი თქვენს ჭსთარჯ
რუსულად, და იმ პაკეტში ჩაიდუხს ისიც და ისე წარიგზავნოს.

რომელიც სათქმელი იყოს რუსული ამბავი — ვითხოვ რომ მომწეროთ,
ან დაცლილს არქივების საუდრებზედ ვინ განწესებულან — ისიც მომწერეთ.

თქვენის ბრწყინვალეობის მარად კეთილის მეწადე ანტონ კათალიკოს
დაიწერა ქალაქს ტფილისს, აპრილის 8 დღეს, წელს 1770.

18. Д. VIII. 2 Мая 1770 г. Письмо поручика Деграли
царю Ираклию. Пер. т. I. № 209.

ქ. მის სიმაღლეს უგანთლებულესს მეფეს,

ჩემს კელმწიფეს ირაკლის.

რადგან იარანალის ტოტლებენისაგან გასტუმრებული ვიყავ იმ მიზეზით, რომ
გორც მოგხსენებიათ, რომ მე დამიწერია ამისთანა წიგნები, რომელიც ჩემის
კელმწიფის სახიანო და უმეტესად კელმწიფის ირაკლის წინამდებე იყო, — გავეტყობ
რომ ღრფს თქვენის სიმაღლისათვის მოუხსენებია, რომ მე დანაშაული მქონდეს,
დავეჭირო და გავეგდო, ის წიგნები ჩემის ნებით დამიწეროს. ამას ვგონებდი, რომ
ტფილისის ქალაქს მოვიდე და ჩემი თავი გავიმართლო. მართლაც, რომ ის წიგ
ნები დამიწერია, მაგრამ იარანალის ბძანებით: პირველი დამიწერია ადონ მინდრო

დაც მისი სიმაღლე ირანადს შეეყარა, მეორე წიგნი—როდესაც იმერეთიდან
მოვედით; კიდევ დამიწერია საქართველოს გასინჯულობა—მუდამ ირანის
ბატონებით; მესამე წიგნი დამიწერია ზამთარში, მოზღოქს რომ წავედით,—ტფი-
ლის ქალაქის გასინჯულობა, და სულ ეს წიგნები ყოველი სიმაღლისა და მის
სიმაღლის მეფის ირაკლის დიდების სრულიად წინააღმდეგი ყოფილა, და ჩემგან
ტონილილი ყოფილა ირანადის ბატონებით, როგორც იპოქსა კოპია იმის წიგნებში.
სამი გვირა აჩის, რომ თქვენის ლაგირიდან ღრფი მოვიდა და თავის ოფიცრებს
დამაბეზდა, რომ მე ამისთანა წიგნები დამიწერია. მეც მე ირანადს მოს-
ენე: შენ ხომ იცი,—ეს წიგნები შენის ბრძანებისაჲს დამიწერია. როცა ირანადმა
ტფი, რომ იმ საიდუმლოს შენსაჲს მე არ მინდოდა, მიბძანა, რომ პეტერ-
ს ქალაქის გავისტუმრებ კაის პატივით, და მანუქა შვიდი ველენდიხის ოქრო და მოს-
ტფი სახელი—ზორუნიკობა, ამ იმედით წავედით; მაგრამ შემიტყუა, რომ თქვე-
ნი სიმაღლისათვის მოუხსენებია, რომ მე გამაგლო ერთის ჯვის გაცნისავით და სა-
თველოს წინააღმდეგსავით; გერ მოვითმინე ამისთანა დაბეზდება, რადგან მუდამ
თავილი ვყოფილვარ ამაღლებულის ჩემის კელმწიფის წინაშე და თქვენის სიმა-
ღის წინაშე, და თქვენგან დიდის ვედრებით ვითხოვ მფარველობასა. ირანადის
ქრები და ნიშნები მუდამ წინააღმდეგი ყოფილა თავის ინსტრუქციისა და ჩვენის
კელმწიფის ბრძანებისა, და მუდამ მოატყუა რუსის პირველი მინისტრები: ბევრჯერ
მწერია ირანად ჩერნიშოვთან და ირანად პანინთან, რომ ერთი ჟამი დაიხელის
საქართველო დაიჭიროს თავის იმპერატორის სახელით, რომელი ქვეყანაც
თვის ერეკლეს საბატონებელს ქვეშ აჩის. ესეც მისწერა: რუსეთს აბაზი მოსტრან, აქ
მოგზავნონ და, თუ იმ აბაზებს მეფე ირაკლი არ მოიწონებს, ამას მტრობას
ამოუცხადებს. კიდევ სხვაც ბევრი წიგნები აჩის ჩემგან დაწერილი ირანადის ბატ-
ონებით, რომელიც თქვენის სიმაღლის წინააღმდეგია და სრულიად საზიანოდ აჩიან.
კრიად გვედრები, რომ ეს დამიწერა: გაჭირვებულმა დავსწერე. ახლა თქვენ გვე-
დრები, რომ არ დამაბეზდოთ ამაღლებულის იმპერატორისა წინაშე, რომლის,
იმპერატორის, და თქვენის სიმაღლის მუდამ ერთგული და დიდის სიმაღლით
იყავ და ვიქნები.

ჩემო უკანათლებულესო ბატონო კელმწიფე, ფრად მდაბალი და ფრად
მოჩნილი მოსამსახურე კარლო დეკრალი და პოდპორუნიკი.

ქ. კარლო დეკრალისაგან ჩემთან მოწერილის წიგნის პირი აჩის.

ირაკლი.

ტფილისს. მაისის 2, წელსა ჩლო.

19. Д. III. 6 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклия къ нн. А. Р. Моуравову. Пер. т. I. № 42.

ღრადი ტოტლებენი აწუურის ტიხიდამ თუ როგორის საქმით წამოვიდა და გამოიპარა—ამის თვითმნახუნი ხართ და დამსწრენი და კარგათ იცით. ჩვენ რომ ღრადის უოფნა, თუ სად იყო, რომ არ ვიცოდით, რა რომ მტრის ქვეუნიდამ ამ საქმით დაბრუნდა; მასუკან პოდპოლკოვნიკი რატევი, რომელიც ახლის ჯარით გარდმოსრულიყო, აქ ტფილისს მოუწოდეთ, რომ იმ ჯარის სურსათისათვის გვეზრუნა, და გელიც მოუმართეთ, და კიდევ, რადგან უდ მოწყალის გელმწიფის იმპერატორის სტაფაფიცარია, უნდა გამოგვეცხადებინა თუ რას მიზეზებით მოვცდით ამ დროებში მისის დიდებულების სამსახურს; და ამასობაში გრადისა საგანგებოდ კაცი გაუგზავნეთ და აქ, ტფილისს, მოვიწვიეთ, რომ რაც რომ დღეს იმას ჯარი უფანდა მოგვესვენებინა, კანს ადგილს დაგვევენებინა, საკმარო სურსათი ეშოვნათ, მომავლის ჯარისთვისაც რიგი მიგვეცა და მასუკან ისევ უდ მოწყალის გელმწიფის სამსახურსად აღდგურულ ვიყავით ჩვენ და ისინი საზოგადოდ მტერსედ. ანათუ მოვიდა, პასუხიც არ მომსვლია იმ ჩემის წიგნისა, და თვითონვე იწერება პოდპოლკოვნიკი რატევისას, ჩოღლუკოვისას და დეგრადისას, ეს მეორე დღეა მოეწერა,—ესენი დამეჭირა და იმასთან გამეგზავნა; ჯერ ამის თავის მოწერილის წიგნის პასუხიც არ მოიცადა ჩვენგან, და დღეს ტფილისს და უდ ჩემს ქვეუნიდამ წიგნები და კაცები გაუგზავნა, და შემოუთვლია: ვინც იმათ ცოცხალს მომგურის ათას ფულურს მიესცემო, და ვინც მეუდარს მომიტანსო ასს თუმიანსო,—და ეს თქვენ გასინჯეთ თუ რა ბოროტი და მოსაყიფებელი გმა გავა ამგვარის საქმეების დაჭერითა ჩვენს ქვეუნიდამ. უდ მოწყალის რუსეთის გელმწიფის ტახტისა ასეთი სასოება აქუსთ უოველს ჩვენის ქვეუნიდამ კაცთა დიდთა და მცირეთა და მოჩიილება, ანათუ დიდის გელმწიფის სარდალსა, ერთს დაბაღს სალდათსაც გაუგონებეს ამგვარს სიტყვას, თუმიც ბოროტია, მაგრამ ასე მოჩიილებით შეკრულნი არიან ამ ძალით. დღეს რომ ესენი ქნა, ხვალ უბოროტესებს მოინდომებს, და ამითი რაც ჩემის უდ მოწყალის გელმწიფის სასოებით აღთქმული წაღება მაქუს წიგნითა, თუ საქმითა, საგონებელია, რომ სუვეელს ბოროტად გარდაცვლას ეცდება. თანა მდებობა არ ქონდა ჩემს უკითხავად ჩემს ხალხთან ამისთანას წერილის მოწერისა. ამ მიზეზებით მე მაგას ჩემს ქვეუნიდამ ვერ გაუძლებ და ჩემის მოწყალის გელმწიფის სამსახურსაც მომაცდენს. თუ ამისთანა უდ ბოროტს კაცს მომაშორებთ, რაც აქ გელმწიფის ჯარები არის იმათთვის სურსათისა და კეთილ გამოზრდის საქმეც თავსმიდვია და მტრის მტერობაცა—წინაშე ღთისა და წინაშე ჩემის უდ მოწყალის გელმწიფის ავლურტან წინაშე, და პასუხის მიმცემიც ვიქნები, და საქმის წარმართება ნება დავთისა არს.

ტფილისს. წელსა 1770, მაისის 6 დღესა.

20. 10 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклия къ вице-канцлеру
А. М. Голицыну.

გინაჲდგან წყალობითა ზეგარდაშოჲთა უოგელთა სჳქართჳსლოთა, დიდთა
და მცირეთა, სუგრძილისაშეპრ ჩჳსნისა, კეთილი ღრჲ გჳსწია და მ. დ. მოწყაღუ-
ბით სჳზოგადოდ აქეთა შეოფთა ქრისტიანეთა უოგელსა ღრჲსა მჳარგელობით,
სჳსოკება ადჳქმით, უმაღლესისა უდ მოწყაღესა აღვისტასა ებჳნა, უკეთუ ჩვენ მ. დ.
ქრისტიანეთა მტერთა ოსმანთა ზედა მტერობა ვაჩვენოთ, და აწ ამა უმაღლესისა
ბჳძანებისა უდ დამორჩილებულთა სინაზულთი მივიდეთ ბჳძანება ესე და იარჳნალ
შაიოარს ოკრჳის და სჳმგზის კაცნი წარუგზავნეთ და დიდის ვედრებით—ან მუხ-
რანს და ან ჩვენს ქალაქს მოვიდეს ტფილისს, და ან გორის ქალაქის სოფლების
მანკობელად ჩვენ იმასთან მივიდეთ, და მტერზედ მისვლა როგორ სჳთანადო
იქმნებოდა, კვალადცა სურსათი რა ერთი მოუნდებოდა, და ან რომელი გზა უმჳო-
ბესი იყო—ეს გამოგვეჩინა, მაგრამ არ ინება: არც ჩვენთან მოვიდა და არც ჩვენ
მიგვიწოდა, და უკმარნი მიზეზნი დასდჳნა, და პირველ ვიდრე ამისა და შემდგომ
მადცა ითხოვდა ჩემგან, რათამცა მიმეცა სჳმასი, ანუ ათასი კაცი, რომლისა მეცნიერ-
მან ვიცოდი მცირედითა ჯარითა მტერს ვნებას ვერას მისცემდა, და უფრო თჳს-
თანა, რომელი კადეც ალვასრულე, რადენს შეძლება ჩვენი იყო უოგლითურთ.

ტოტლებენს სურჳშს ღაგიკისა თჳსსა შევეყარენით მარტის იზ და იქიდან
იმერეთის მეფეს სოლომონთან კაცის გაგზავნით, ანუ თუ წიგნის მიწერით
ჩვენთან მტერზედ სამტეროდ შემოსაერთებულად; რომლისაც გვარითაც ვეცა-
დენით, უეჭო არს, ვითარცა თანამდებობა აქვს ნადვარნი სოვეტნიკს გნ.
ანტონ მოურჳგავს, რათა უმაღლესისა კარსა მოახსენოს. და როდესაც ჩვენ და
იარჳნალ შაიორი სურჳშიდამ ქვიშხეთს ავედით და ზეგარდაშოებრი წყალობა
მ. დ. ბოძებულნი წმ. მოციქულისა ანდრჳა პირველწოდებულისა ორდენი მივიდეთ
ღვარდიის ოფიცრისაგან, რომლისაც მადლობა უმაღლესისა კარსა უვრცელესად
მოახსენდება; როდესაც ქვიშხეთიდან მტერზედ განვემზადენით რაც სურსათი
მთხოვა ღრჳთა პური და ქერი უშოვნეთ, ასე რომ სურჳშიდამ მრავალი დაგდო,
და სჳკლავიც უშოვეთ, ამაჳბის ზოგის ფასი არცკი მიუცია. რადგან ჩვენი ჯარი
დიდხნის გამოსული იყო თჳვის ადგილთაგან, ვისაც პური და ქერი შემოაკლდა,
იმის (ტოტლებენის) მესურსათისაგან იუიდეს; თვითონ მე, წავდენისაშე ჩვენის
ჯარის კაცისათჳს მეც ვივიდე პური და ქერი—რაც რომ მთის კაცნი შორიულნი
გვანდენ იმ ჯარისთვის, რადგანაც მალე გჳსტონა მტერზედ მისვლა და დავ-
გვიანდით, ეს იყო მიზეზი ჩვენის ჯარის სურსათის სჳიდვისა; და სადღესწავლიოდ
აგდებდა მტერზედ მისვლასა და მიზეზობდა მიზეზთა უძლურთა, რადგანაც
განებაში ეს ედვა, და თვითონაც როცა მოუნდის ურმის ხარებდამ გლჳხვაცს

ართმევდა, უგოცდა და ნახევარს ფასს არ აძლევდა, მაგრამ მ. დ. სამსახურის სურვილი აქვსთ აჭურთ დიდთა და მცირეთა, რომელნიც გონების მჭონებელნი არიან. თუ მ. დ. გონების განზრახვის წარსამართლებელი იქნება, როგორც თავის სისხლს ახლა ამ დროს არ დაზოგავს და ეგრეთვე უზესთაქსს საქმესა არა ჭრიდებენ.

ვინაა მთავან მძებნელ იყო მიზეზისა, რათამცა ეპოვნეს მიზეზი მტერთა ზედა მიუსულელობისა, ამისთვის განაგრძელებდა დროთა, მაგრამ რაოდენ შემძლებელ ვიყავით აღმასრულებელ ვიქმენით მიზეზებთა მათ მისთა, და სადგურის ციხეს მის ვლასსა, იქიდან მტრის ციხე და სოფელაქალაქი, რომელი იყო აწუური; ამას ჭქონდა გზა მისასრულებელი ორი, ერთკერძოაჲს გზისა სიგრძე იყო ვერსი ორმოცე, რომელსა ზედა არტილერიის გაიფლიდა, და მეორისა კერძოაჲს გზისა სიგრძე იყო ვერსი ოცდა ოთხი, რომელსა ზედა თავისის რიგით არტილერიის დაუშლელად არ გაიტარებოდა. უგრძესისა გზასა რვა ზარბაზნი ჩვენ მოგვიყარა თავისის განწყობილობით და უგრძესისა გზასა ზედა ჩვენ გამოგვიჩინა წარსულაჲ, და გვარწმუნა ჩვენ ერთისა ზარბაზნის დაგდება სადგურის ციხეში სომოცის კაცით; და მე რომ შირობა მომცა და გამოგვაცილა, იმაჲ დამეს იქავ სადგურს დადგა, და მეორეს დღეს ექვსი ზარბაზნი თავისის განწყობილობით და ოთხსაჲ მეტი ჯარის კაცი ბარგიით, და რაც კარავი ჭქონდა იქ სადგურს დაეგდო და თვითან უმოკლესს გზაზედ მსუბუქის ჯარით წამოსულყო, რომელსაც მტრის ციხეს საკირე ჭქვიან, და უწინაჲსვე ჩვენი ასი კაცი დაგვეყენებინა, იქ შემოგვეყარა, და ქვიშეთიდან აურაში ათას ხუთასი კაცი გამოგვართვა თავისის არტილერიისათვის, თავისი ბარგიც იმათ აზიდვინა, რომელისთვისაც არც ერთი კოპიეი გასვლია და, მე თვით ავსა, ჩემს გარჯასა მ. დ. სამსახურისთვის ჩემდა ბედნიერებად ვრაცხდი.

თთქმისა აზრილსა 17, შუადღისას, მივსრულეაჲთ აწუურს და იქ ჩუქნმა ჯარმა და ღრათის კამანდის ქუჩაშ განწყობულმა ჯარმა შირტუფი მრავალი იშოგეს, ჰუკი და ქერი, აგრეთვე მეორეს დღეს; მაგრამ აწუურის ციხის შემოღობაჲ ჩემი ნება არ იყო, ამისთვის რომ რადგან მტრის მამულში ვიყავით უმჯობესად ეს აღმოჩნდა: მათნი ქონებულნი, რომელნიც სოფლებით სურსათი აქწნდათ, სულ ჩუქნ მოგვეგრძობინა და შემდგომად მისსა, უკეთუ უმჯობეს იქმნებოდა, მივსრულეიყავით ახალ ციხეზედ, და თუ არა, ან მასვე აწუურსა, და ან სხუათა რომელთაჲ ციხეთა და ქალაქთა მტერთასა შემოვდგომოდით, მაგრამ ესე არა ჭყო დრ. ტოტლებენმან, და ესე ვითარი შირობა დაჭსდჳა ჯარში, რომ მტერს დღესვე ციხეს წაართუო, და ესე ვერ შევიტყუთ— ვერ შეიძლო, თუ არ ინება, და ჩუქნდა მომართ მიზეზებთა წინადასა დებდა; მეორეს დღესაც კიდევ იგივე შირობა დასდჳა, მაგრამ მისნი საქმენი სიმართლით და სისწორით ვეროდეს ვნახეთ. მასვე თვესა 18 რაოდენიმე კაცი და რამდენიმე ჯორი თხოვით გამომართვა, რაც ზარბაზნი და თოფხანი დაეგდო იმაჲბის მოსატანად ფათხოეთ, და მას რაც თავისი მცირე რამ ბარგი თან ჭქონდა ის იმ ჯორებისათვის იმ დამეს მალვით უკან გაეღვენებინა, და რომელნიმე ჯარის კაცნიც; მასვე დღეს ღვენი და ოსმანნი მიეშველენ აწუურს 19 აზრილს, რომელთაჲ

ლეკთა ჩუბნი შემოღობება მოინდომეს, მძევლებიც გააძლიერეს, მაგრამ ზოგი ლეკთა და ოსმანთა არ გამოუშვეს შესარიკებულად. ამასვე დღეს აიყარა ტოტლეუ ბენი, და ჩვენთვის მიზეზი ეს შემოკოვალა: მტერს და მტრის ციხეს სხვას მტრით ზარბაზნის ვესვრიო. შევიტყუეთ, რომ უკან დაბრუნებას აპირებდა, და მსწრაფად თუთ მე გამოუდგე და მიველ ღრათთან, ვნახე გზაზედ მიმავალი, ჯარი წინ გაესტუმრებინა და თითონ რაოდენითავე ზარბაზნით და მცირედის კაცით უკან მივიდოდა. გზაზედ, რომელსაც იმის კაცს მივეწიე და ვკითხვდი—თუ რა ამბავი არის ესე,—იგინი მოჩივარნი იუზნენ ამ გუარის საქმისა ურიგოსა ტოტლეუბისგან ქმნილისა. მე მიველ და ღრათს დიდად ვევედრე და ჩემი თავი ვითა ერთი მისისა კამანისა ოფიცარი ეგრეთ კამანდაში ვაძლიე, და მრავალს ვევედრე გამობრუნებას მტერსად. ამ საქმისათუთ ღვარდიის ოფიცარი და სხვანი მრავალნი ჯარის კაცნი რუსნი და ქართველნი დამსწრე არიან და მოწამე. იმ ჩემს ვედრებაზედ ორი ზარბაზნი გამოაბრუნა და ერთს მალალს გოჩაზედ აიტანა, რომელიც დიდად შორეულად მტერსად, მუნიტგან ოთხი ხუთი ზარბაზნი ესროლა და გაბრუნდა, და აღმითქვა, რომ აქვე ახლო ერთს ბალახიანს ადგილს ჩამოვადებო, და ამ სახით გამოიპარა. ეს გამოპარვა იარაღისა ჩვენმა ჯარმა რა ქსცნა, დიდსა და გამოუთქმელსა დრტვინვასა მიეცნეს, და მტერთა, რა იხილეს და სცნეს, დიდად განიხარეს და სიმტეხე მიიღეს. ამას უფალსა ამისი ბრწყინვალეობა კნ. ანტონი რომანიჩი მოუწავსოა ვი, ვითა თუთმხილველი, უმაღლესსა კაცსა კეთილად მოახსენებს იქ ჩვენის მტრისა მიმართ ომსა, და ან ვითარ შეგვკვეთ ციხესა და სოფელში. ჩვენ წარმოვედით ახალ ციხის მხრისაკენ და აწუურის ციხეს ორს ვეკრზედ დაუდგეთ. მაშინვე ღრ. ტოტლეუბენს კაცი გაუგზავნეთ და ჩვენთან მოვიწვიეთ; კიდევ მას დღეს და მეორეს დღეს დიდხანს მუნ ველოდით, ტოტლეუბენი აღარ მოვიდა, მაშინვე ქართლში სურამისკენ წასრულიყო. ჩვენი იქ დგომა 3 დღე—ტოტლეუბენის მოცდა იყო, და მეორედ—ამისი შიში, რომ კელმწიფის ჯარს მტერთ ჯარი არ გამოხდგომოდა უკან ვიწროსა და ავს გზებზედ, რომელზედაც არტილერია შეუძლებელ იყო მოხმარებად, და ჩვენ თუ იქ არ დაგვეყოფნა იმ დღეს, ჩვენ მიერ ჰერობილნი ახალციხელნი ტყვენი ქსწა მებენ, რომ ღრათის უკანდევნა ქსწადებისათ, და თუ ასე იქმნებოდა უეტველად დიადს განსცდელს მიეცემოდენ. ჩუბნი მუნიტგა ავიყარენით და რაოდენ შეიძლებოდა მტერთ სოფლების წახდენს ვეცადენით, და რომელიც მტკვარს გამოღმას სოფლები იყო, იმას მივმართეთ, რომ იქითგან რაც მტერობა შეგვეძლო გვემოქმედებინა. იქ რა ვიუვენით, ახალციხის ფაშას რაც ჯარი ქეოლოდა ოსმანისა, თუ ლეკისა სულ აწუურს გამოეკზავნა და იქიდგან წამოსრულიყვნენ, რაც ახალქალაქს და ხერთვისის ათას ხუთასი ლევანდი უდგათ ისიც დაებარებინათ, ამ ჯარს უნდა შემოჭეროდათ; ღვთის მოწყალებით და მ. დ. ბედნიერობით მოგხუდით და გაგვემარჯვა იმ ლევანდებზედ, ასეთს ძლეულებას მიეცნენ, რომ ნახევარი მათი არ გასულა,—ზოგნი მტკვარში მოიშთუნენ გაქცეულნი და ზოგნი კლმითა მოიხრნენ. ასე მცირეს ხნს, რომ ჯერ მტრის დევნისგან არ გამოვბრუნებულ ვიყავით, აწუურითგან ოთხი

ათასი კაცი ოსმანი და ლეკი, ფაშისგან გამოგზავნილნი, მოვიდნენ ჩვენზედ. რად-
გან ღვთის მოწყალებით სასოება გვაქნდა მათზედ ძლევისა, ხიდი უწინვე წაუხდო-
ნეთ, ომი მოგვივიდა ურთიერთთ მიმართ ძლიერი და ფიცხელი; მცირეს დროს
ისინიც იძლივნენ და მიისწრაფეს მსასოებელთა ხიდისათა ხიდისა მიმართ, და
ხიდი წამხდარი დახვდათ, და ვსდევნიდით რა, მიისწრაფეს მდინარედ, რომელ არს
მტკვარი, და ესრეთ ამოსწადენ კრძლით და მოიშთუნენ წელით, რომელ თვით თვა-
ლითა ჩვენითა ვსდევდით ოცნი, გინა ოცდა ხუთნიდა განკრენენ—ესრეთ აღიგოცნენ,
და რომელნიც ახალციხესა შინა პირველნი, ანუ ჩინებული კაცნი იუფენ, ფაშანი,
ანუ ბეგნი სრულიად მოსწუდნენ, და კვრეთვე დაღისტანის ჩინებულნი და თავნი,
რომელნიც მუნ იყოფოდნენ ისინიც აღიგოცნენ. კ'დ ამისა მტრის მამულში ჯარი
გაუსიევით და მრავალი პირუტყვი და სახლის ავეჯთულობა იშოვეს. და მუნით წაქმო-
სრულნი ტფილისს მივედით, ამ მიზეზითა, რომ მ. დ. ბაქანებით ჯარი მოსას-
ვლელი იყო, და ღრუფისაჲ არ ვიცოდით იმ დროს სად იყო, და რადგანც ეს საქ-
მენი ასე გვეტულებოდა, ამისთჳს მოვედით ქალაქად ჩვენდა, რათა მივსცეთ ამათ
ჩივი დგომისა, სურსათისა და აღლამებისა.

გინათგან ჩემდა თანამდებობად ვიცოდი თ. ბ. ამ ამბისა მოხსენება, ამისთჳს
მოვსწერე ბრ. თ. და რომელიცა ფრიად სასურველად ვიცი ჩემ მიერ თქვენდამი
წიგნის მოკრთმევად და ვსასოებ ღვთისაგან, და მოვედით თ. ბ. რათა დაუფიქრებულნი
ვიუქნეთ. დაიწერა ქალაქს ტფილისს. მაისის 10 დღესა, 1770 წელსა.

**21. Д. VIII. 10 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклія къ гр. Гр.
Гр. Орлову (по содержанию почти тождественное съ письмомъ Ираклія къ
Панину и Голицыну №№ 20 и 22).**

გინათგან წყალობითა ზეგარდამოათა ყოველთა საქართუმელთა....
(ეს წერილი შინაარსით იგივეა, რაც წერილი „უბრწყინვალეს თავადს ალექს-
სანდრე მიხაილოვიჩს“, ბოლო მხლელად სხვა აქვს,— ამგვარად). ... ეგების ასე
გაგრძელებულს და შეუტუანებულად შეწუბილისა წიგნისთჳს თავი შეტყუინ-
დესთ, მაგრამ მიზეზი ეს არის, რომ მტრის ქვეუნიტგან ახალი მობრუნე-
ბული ვიუავით და სჩქაროდ კაცი რომ გამოვიტრუმრეთ, და მრავალნი საქმენიც
გვქონდენ, და წიგნის მოკრთმევადს ესევე მოკრთმევა უმჯობესად გრაცხეთ,
და უფრო ამისთჳს გავბედეთ, რომ თქვენს მ. დ. ბ. ჩუჭნის კნ. ანტონ ანდრონი-
კოვისათჳს ებრძანა, რომ თქვენ წიგნს მოკრთმევდე და ჩვენს ამბავს მოგახსენე-
ბდე, რომლისაჲ თანამდებობა გვაქვს—და ჩუჭნს თქუჭნის ღრუფობის ბრწყინ-
ვადებისაგან ამისი მთხროველი ვართ, რომ მოგანუბნისგან არ დაგვაგდოთ, და რომ
მელიც სამსახური გუნებოსთ, გვიბრძანებდეთ. დაიწერა ქალაქს ტფილისს.

22. Д. VIII. 12 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклия къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. 1. № 211.

(დასაწყისი იგივეა, რაც ზემოთ № 20 მოხსენებაში: წერილი „უბრწვინება ლესს თავადთან ალექსანდრე მიხაილოვიჩთან“, შემდეგ მომატებულია ასე):

...მოკუდა [ასპინძის ომში]: არტანბეგი ბექირბეგ, რომელიც იყო ახალციხის ჩინებულთაგანი—უოველთა ზედა თავი, მოკუდა გოლაფაშა, მოკუდა შავშეთის ბეგი, ორი არტანბეგის ძმისწული—ემინბეგ, ქისკან ბეგი, ნარიმანის ბეგი, არტაჭნის უაღაი ბეგი, თასკარის მუსალიმი რაჭაბადა, ახალციხის გუმრუქში ჭამადადა, ლევანდის ბაშადა, ფაშის სალამაღასი, საჭყალაღასი ფაშისა, ბანლი უსუფაღა, ბაშდელი ბელუქა ბაში, დაღისტნის ჩინებულნი და თავნი კაცნი, კუმუხის მთავრის შვილი, რომელს თვით ზვანთქარმა ფაშობა მისცა, აჯი გაჭრაი, და ამისი სიკუდილი უფრო ჩანს, ვიდრე სიცოცხლე, ამ მიზეზით, [რომ] მისი ცხენი აღკაზმული ჩვენ მოგვართვეს, და ჩვენი კაცი ახალციხეს აღარ დავა მტერობის მიზეზით, და ზოგნი სიცოცხლესაც ამბობენ; მაღახილა, რომელი იყო დაღისტნის პირველი და ჩინებული ბელადი, უოჟა ბელადი, უსუფ ბელადი, ჭაჭიმაშად ბელადი, მუსა ბელადი—ესენი და სხვანი მრავალნი ჩინეუ ბელნი კაცნი ოსმანთა და დაღისტნისანი, რომელთა [გან] დაგვჩნა ტყვე, დროშა, ცხენი და იარაღნი, და სხვანიც მრავალი, რომელთაგანსა რაოდენსავე ცოცხალთა ტყვეთა, დროშათა და იარაღთა მათთა შემდგომად ათისა დღისა გამოგვზავნით უმაღლესსა კარზედ და ჩინებულის კაცის კელით მოვართმევთ.

ამას უკან ახალქალაქი, რომელიც რომ მტრის ადგილშია, უსასხა ჩინებული და ციხე მაგარი, ამათ კაცი და წიგნი მიუვლინეთ და შემოარიგებას ვაწვიეთ, მაგრამ, რადგან რომ რამდენიმე ოსმანთა ჯარის კაცნი შიგ ციხესა და ქალაქში უდგათ, ჩვენს თან მოსულა ველარ შეიძლეს. მასუკან ჩვენ ჯარები გაუსიეთ, ახალქალაქი და იმისი გარეშემო სოფლები მოვარბევინეთ და მრავალი პირუტყვი და ებრეთვე სურს სათი კმასაყოფელი, და სახლის ავეჯულება იშოვნა ჩვენმა ჯარმა, და ჩვენ, რადგანც აქედამ არტილერიას სამის ზარბაზნის მეტი არ წაგვეღო და იარაღის სადუოფა ნაც არ ვიცოდით, და უკან მომავლის ჯარების მოსულის ამბავიც მოგვივიდა, და იმ ჯარების კეთილ დაუენებისა და სურსათის ზრუნვაც გვეთანამდებოდა, ამ მიზეზებით იქიდან კაცი და წიგნი მიუვლინეთ და დავიბარეთ, რომ ჯარებისათვის აღდ გილიც გამოგვეჩნია და სურსათის რიგიც მიგვეცა. და კიდევ მომავლის ჯარეუ ბისათვის სახმარნი და საჭიროანი ნივთნი გვეუფიქრა, და მტერზედ მისულისა დრო და ჰემანიც გამოგვეჩნია, მაგრამ მასუხი არა მოგვცარა ჩემის წიგნისა, რომელმაც მტერზედ წასვლის უწინარეს მრავალნი ბოროტნი იმოქმედა ჩვენს ქვეყანაში ჩემს თავადებზედ და აზნაურებზედ, და ჩემს გლეხებზედ, და თვით ჩემზედაც, მრავალის წამებით ჩემი სული შეაწუხა, მაგრამ უოველივე დაუთმი, რადგან მ. დ. იარა

ნაღ მამიერი იყო; არა უკითხიარა აქამომდე. ახლა რომ ეს ორგულება აღასრულა უდ მოწყალის კელმწიფისა, რომ მტრის ადგილიდამ გაუჭირებლად გამოქცევით გამოგვეპარა, მე რომ თავისი ამხანაგი ვიყუ, მე გამიშვა, და ახლა მანიფესტიც გააკეთა, რომლისა მოქმედებისაგან მრავალნი რუსეთის და საქართველოს კაცნი უოფლითურთ განცვიფრებულნი არიან, რომლისა სქმენი ღვთით უმაღლესისა კარსა მოხსენდება, ვითხოვ თ. მ. დ. ბ. რომელიც ამ ქვეყანაში მ. დ. სამსახურის თანამდებობისაებრ მსახურობს, ეს იანარაღ მამიერი ჩემზე ისეთის რიგით მოიქცა, მ. დ. სამსახურზედ და ჩემს ამხანაგობაზედ, რომ უმაღლესს კარს ამისთანა მოხსენება გაგებდე და თქვენ ჩემს სასურველს ბრწენივალეს თავს ბეგრის ლაჰარაკით შეგაწყენ.

ჩვენი ჩგულება არის მრავალ გზის დაღისტნელნი ლეკნი შემორიგებულნი გუფოლიან რომელისამე მიზეხეებითა—ზოგი ჩვენის ქვეყნის დაცვისათვის და ზოგი მტრზედ მოხმარებისათვის, და ერთი ამისთანა შემძლებელი კაცი მუყანდა შემორიგებულნი, რომლისაც მიზეხით დაღისტნელნი მრავალნი კაცნი ჩვენთან შემოაღებულნი იუჟენ, და ამით ოსმანთ ქვეყნის ნატუგენავი და საქონელი ჭუჟანდათ, რომ ოსმანთა ქვეყანას არბევდენ,—ამისთანას ჩვენთან შემორიგებულს კაცს და ჩვეუნი ქვეყნის შესამატს კაცს მიუხდა სოფელს ქარელს და ამოსწყვიტა იმ სოფლის კაცნი; ეგვდრენ ამ საქმის ესრეთ არ უოფსა, მაგრამ არც მოისმინა მათი ვედრება და არც დაიშალა, და ამ მიზეხით იმდენი კაცი აგვიშალა და მშვიდობიდან დაგვიკარგა, და მტრად გაგვიხდა; ის ლეკნი ცამეტის კაცის მეტნი არა უოფილან, ცამეტი მოკლა, და იარანალ მამიერს ოცდა ორი კაცი მოუკლეს და დაუჭრეს იმ ლეკთა. ჭამაკი, რომელიც რომ ჩვენის ქვეყნის სამთავროს ბორჩალოს ერთი ნაწილი არის, ოსმალოს ჯარი მოხდომოდა ჩვენს ისევ მტრის ქვეყანასა უოფაში და ჩვენგან იქ დადგინებულთ კაცსა და იმ ქვეყნის კაცთაც სახელოვანი ძლევა მიეღოთ კმასა-უოფელი. და ოდეს ჩვენ მტრის ადგილებიდან ჩვენს ქალაქში შემოგვდით სამსა და ოთხს ჰირად მარბიელს უსრეთ მტრის ქვეყნებში და ვცდილობთ, რომ რიგთანად უმტეროთ.

დასასრულ ამისა, ამით დაფამტკიცებ ერთგულებასა ჩემსა და ჩემის ქვეყნისასა მ. ი. დ. რომ ეს სრულიად უდ დიდებულს რუსეთის იმპერიაში მრავალჯერ არს განცხადებული და თ. მ. დ. ბ. გამოწულიფით უნდა იცოდეს—თუ წინაპარნი ჩვენი, მოადგილენი, მშობელნი ჩვენნი და ქვეყანა ჩვენი მრავლის წლითგან ცდილობდენ და მრავალნი კიდევ გარდაიცვალენ უმაღლესისა კარსა ამ დღისათვის, რომ მ. ი. დ. საფარველი დაგვდებოდა და ჩვენს ქვეყანაში მათი ჯარი გვენას, და ამას რა ვედიჩენით ჩვენ ღვთისა მიმართ სათხოველს, თუ როგორ მიეგებენით ღრამს აღოს მინდორში და როგორ სურვილით მივიდეთ, და ესრეთ ჩვენს ქვეყანასა შინა გარდმოუძებით, და რაოდენ ჩვენგან შეიძლებოდას მსახურს ვეცადენით, და, ბრძანებისაებრ უდ მოწყალის კელმწიფისა, მიერ დღითგან მტერსა ყარსსა და ბაიანეთსა ზედა რა ვაჩვენეთ ძლიერი მტერობა, და ამას საქმისა მოქმედებითა ჩვენი

გარემონი წარმართნი, ჩვენდამო დატეხულნი, რაგვარა მტრად გავიხადეთ, და კვალადცა ახლად კიდევ უფროსად ახალციხის ქვეყანაში, ახვინძას, ესოდენისა ოსმანისა და დაღისტნელთ სისხლის დაღვრასჲდ თუ როგორ მესისხლედ გვხადიან, და ეს მ. ი. დ. სამსახურისათვის, ჩვენდა სასურველი საქმე არს, — მაგრა ღრადი ტოტლებენი თვის სისა ერთგულებისა საქმეს სადიდგან დაგვიმტკიცებს?!
და ამას ვითხვოთ თ. მ. დ. ბ. ესოდენის მოხსენებისათვის არ შეგწინდეს და თ. ბ. დაუგდებულ ვიუჟნეთ.

მ. ი. დ. ბედნიერობით და ღვთისა მიერ შეწევნით, მტერთა ზედა გავიმარა ჟგუთ რა, წარმოიგზავნა ჩვენ მიერ მახარობელი უმაღლესსა კარსა კნიაზ გრიგოლ ზვახულაფი და გიორგი ნათანაილაფი, აზნაური, რომელიც ბრძოლაში დამსწრები არის, და ამის მიერ მოგხსენდებათ ბრძოლის ამბავი, უკეთუ ინებებს მ. დ. ბ. თ.

დაიწერა ქალაქსა ტფილისს. მაისის 12 დღესა, 1770 წელს.

23. Д. VIII. 12 Мая 1770 г. Письмо католика Антонія къ гр. Н. И. Панину.

განადგომებს გონებასა ჩემსა თქმულებისადმი მადლისა ღრადობის ბრწინება ლებისად აწინდელი გარემოებაჲ, და უდიდესად ესე, რამეთუ მისი იგი დიდებულეუ ბაჲ, გონიერი მზე, აფლუსტა ჩუქნი გამოუტყვებს რა შარავანდედთა წყალობისათა სიმსწრაფლისამებრ უგრძეს და უშორეს განტყვებასა, ამსაგავსებს მოძრაობასა და შორსმიმწოთმელობასა მზიურთა შარავანდედთასა, ხოლო უოველსავე ზოგად მიჭყენს წყალობისა შარავანდედთა მახლობელთა ზედა და შორიელთა.

ესე გჭარბით ამით განუენითა წყალობისათა მეტა უღირსი წყალობასა ნიჭუ ბულ ვიქმენ მ. დ. უხუდად შეილთადმი შესაბამთა წყალობისა დინებითაგან, რომელ მივიღე მჭსგავსებაჲ საცხოვრებელისა მის ჩუქნისა საღმრთოჲსა განტეხულებისა, რომლითაცა შეჭქმნა ღმერთმან ცხოვრებაჲ შორის ქუჩუანისა, ვინამცა ვინათგან სამღუდეღმთაფროჲთა მით ჰანადიითა წყალობით ნიჭუბულ ვიქმენ სამღუდელოჲსაგან. იმჲ. მ. წინაჲე საკურთხეველისა მდგომარე ვჭმადლობ მ. დ. ჩემდამო ესე გჭარბისათჲს წყალობისა. ხოლო საქართველოჲსა მომართ ესე გჭარ შეწყა ლებისა და ძეთა შორის თჲსთა აღრიცხვასათჲს ჩუქნისა მ. დ., რამეთუ განიღჲს მძინარემან სურვილმან ჩუქნმან და წინაჰართა ჩუქნთმან, უგალობ კითა მადლო ბისათა მადიდებელსა აფლუსტაჲსა ჩუქნისასა და ვიტყვი: ღმერთი უფალი და გამოა გვიჩნდა ჩუქნ, განმზადეთ დღესასწაული ჟამისა უოველთასა ვიდრე რქათამდე სას კურთხეველისათა; ჩუქნთანა არს ღმერთი, ჭსტანთ წარმართთა და იძლიენით!

ესოდენისა კეთილშემთხუჭესა ჩუქნისა შემდგომად მივიღეთცა უბედურეუ ბაჲ, — რომელ ღრადი ტოტლებენი, ღენერალი გარდამავალი ფიცისა თჲსისა და ღენუ

**17. Д. XV. 8 Апрель 1770 г. Письмо католикоса Антонія I къ
кн. А. Р. Моуравову.**

ბრწყინვალეო კნიაზო უფალა ანტონ რომანიხო,

ჩემო საყმუნო მეგობარო!

ქეს ცხოვრების მომცემელის ჩუქნდა უოფლად ბრწყინულეს ადგომის
დღესასწაულსა მოგილოცავ და მეგობრობითითა შეკრულებითა ვიკითხვ თქუქსა
ნის ბრწყინულებისა ვითარეოფასა, რომლისა სიმრთელესა შეუჭრატს ჩემდა
ბედნიერებად. ვითხოვ შენისგან ბრწყინულებისა, რომ მომწერო: მინდა ღრფის
ნიკიტა ივანოვიჩის წიგნი მიგვსწერო, რომ იმის დიდებულებას პანალიის ბოძების
მადლობა ჩემი იმისგან მოხსენდეს, და ტიტლო მომწერე ღრფისა, წიგნში დასა-
წერიდა და პაკეტსედ დასაწერიდა, და მანდ იმის სიმაღლეს მეფეს მოვართმევ იმ
წიგნს, ასე რომ პაკეტსედ ჩემი ბეჭედი იჯდეს, მაგრა ერთი პირი შეუკრავი
იუოს, და ჩემი ღრფი ნიკიტა ივანოვიჩთან მიწერილი წიგნი თქუქსნ ჭსთარგმნე
რუსულად, და იმ პაკეტში ჩაიდუხს ისიც და ისე წარგიზავნოს.

რომელიც სათქმელი იუოს რუსული ამბავი — ვითხოვ რომ მომწეროთ, და
ან დატლილს არქიერების საუდრებსედ ვინ განწესებულან — ისიც მომწერეთ.

თქუქსნის ბრწყინულების მარად კეთილის მეწადე ანტონ კათალიკოზი.
დაიწერა ქალაქს ტფილისის, აპრილის 8 დღეს, წელსა 1770.

**18. Д. VIII. 2 Мая 1770 г. Письмо поручина Дегралии къ
царю Ираклию. Пер. т. I. № 209.**

ქ. მის სიმაღლეს უგანთლებულებს მეფეს,

ჩემს კელმწიფეს ირაკლის.

რადგან იარანალის ტოტლებენისგან გასტუმრებული ვიყავ იმ მიზეზით, რომ
გორც მოგხსენებიათ, რომ მე დამიწერია ამისთანა წიგნები, რომელიც ჩემის
კელმწიფის საზიანო და უმეტესად კელმწიფის ირაკლის წინაღმდეგ იუო, — გაგმტკრდი,
რომ ღრფის თქუქსნის სიმაღლისათვის მოუხსენებია, რომ მე დანაშაული მქონდეს,
დავეჭირო და გავეგდო, ის წიგნები ჩემის ნებით დამეწეროს. ამას ვგონებდი, რომ
ტფილისის ქალაქს მოვიდე და ჩემი თავი გავიმართლო. მართალია, რომ ის წიგ-
ნები დამიწერია, მაგრამ იარანალის ბძანებით: პირველი დამიწერია ადონ მინდორო

ში, სადაც მისი სიმაღლე ირანალს შეეყარა, მეორე წიგნი—როდესაც იმერეთიდან გარდმოვყვით; კიდევ დამიწერია საქართველოს გასინჯულობა—მუდამ ირანალის ბძანებით; მესამე წიგნი დამიწერია სამთარში, მოხდოქს რომ წავედით,—ტფილისის ქალაქის გასინჯულობა, და სულ ეს წიგნები ყოველი სიმაღლისა და მისის სიმაღლის მეფის ირაკლის დიდების სრულიად წინააღმდეგი ყოფილა, და ჩემგან დაწერილი ყოფილა ირანალის ბძანებით, როგორც იმაჟბა' გოზის იმის წიგნებში. დღეს სავი კვირა არის, რომ თქვენის ლაგირიდან ღრუი მოვიდა და თავის რაფიერებასთან დამაბეზლა, რომ მე ამისთანა წიგნები დამიწერია. მეკე მე მაგ ირანალს მოაფასენე: შენ ხომ იცი,—ეს წიგნები შენის ბრძანებისაჲრ დამიწერია. როცა ირანალმა შეიტყო, რომ იმ საიდუმლოს შენსაჲ მე არ მინდოდა, მიბძანა, რომ ზეტერა ბურღს გაგისტუმრებ კაის ზატოვით, და მახუქა შვიდი ველენდისის ოქრო და მოა მიმატა სახელი—ზორუნიგობა, ამ იმედით წავედით; მაგრამ შემიტყუია, რომ თქვენის სიმაღლისათვის მოუხსენებია, რომ მე გამაგლო ერთის ზვის კაციისაჲთ და სასაქართველოს წინააღმდეგსაჲთ; გერ მოვითმინე ამისთანა დაბეზლება, რადგან მუდამ ერთგული ყოფილყარ ამაღლებულის ჩემის კელმწიფის წინაშე და თქვენის სიმაღლის წინაშე, და თქვენგან დიდის ვედრებით ვითხოვ მფარველობასა. ირანალის თქმები და ნიშნები მუდამ წინააღმდეგი ყოფილა თავის ინსტრუქციისა და ჩვენის კელმწიფის ბრძანებისა, და მუდამ მოატყუა რუსის პირველი მინისტრები: ბევრჯელ მიუწერია ირანალ ჩერნიშოვთან და ირანალ ჰანინთან, რომ ერთი ჟამი დაიხლოს და საქართველო დაიჭიროს თავის იმპერატორის სახელით, რომელი ქვეყანაც მეფის ერეკლეს საბძანებელს ქვეშ არის. ესეც მისწერა: რუსეთს აბაზი მოსტრან, აქ გამოგზავნონ და, თუ იმ აბაზებს მეფე ირაკლი არ მოიწონებს, ამას მტრობას გამოუცხადებს. კიდევ სხვაც ბევრი წიგნები არის ჩემგან დაწერილი ირანალის ბძანებით, რომელიც თქვენის სიმაღლის წინააღმდეგია და სრულიად საზიანოდ არიან. ფრად გეგედრები, რომ ეს დაიჭერო: გაჭირვებულმა დავსწერე. ახლა თქვენ გეგედრები, რომ არ დამაბეზლოთ ამაღლებულის იმპერატორისა წინაშე, რომლის, იმპერატორის, და თქვენის სიმაღლის მუდამ ერთგული და დიდის სიმაღლით ვიყავ და ვიქნები.

ჩემო უგანათლებულესო ბატონო კელმწიფე, ფრად მდაბალი და ფრად მოჩინილი მოსამსახურე კარლო დეგრალი და პოდპორუნიკი.

ქ. კარლო დეგრალისაგან ჩემთან მოწერილის წიგნის პირი არის.

ირაკლი.

ტფილისს. მაისის 2, წელსა ჩლო.

19. Д. III. 6 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклия къ кн. А. Р. Моуравову. Пер. т. I. № 42.

ღრადგი ტოტლებენი აწუჟრის ცინიდაჲ თუ როგორის საქმით წამოვიდა და გამოიპარა— ამის თვითმნახენი ხართ და დამსწრენი და კარგათ იცით. ჩვენ რომ ღრადგის უოფნა, თუ სად იუო, რომ არ ვიცოდით, რა რომ მტრის ქვეუნიდამ ამ საქმით დაბრუნდა; მასუკან ჰოდზოლგოვნიკი რატიევი, რომელიც ახლის ჯარით გარდმოსრუდიუო, აქ ტფილისის მოუწოდეთ, რომ იმ ჯარის სურსათისათვის გვეზრუნა, და გელიც მოუმართეთ, და კიდევ, რადგან ედ მოწყალის კელმწიფის იმპერატორის სტაფუათიცარია, უნდა გამოგვეცხადებინა თუ რას მიზეზებით მოყვდით ამ ღრადგებში მისის დიდებულების სამსახურს; და ამასობაში გრაფსაც საგანგებოდ კაცი გაუგზავნეთ და აქ, ტფილისის, მოვიწვიეთ, რომ რაც რომ დღეს იმას ჯარი უფანდა მოგვესვენებინა, კაის ადგილს დაგვევენებინა, საკმარო სურსათი ეშოვნათ, მომავალის ჯარისთვისაც რიგი მიგვეცა და მასუკან ისევ ედ მოწყალის კელმწიფის სამსახურსეჲდ აღძრულ ვიუზით ჩვენ და ისინი საზოგადოდ მტერზედ. არათუ მოვიდა, ჰასუხიც არ მომსვლია იმ ჩემის წიგნისა, და თვითონვე იწერება ჰოდზოლგოვნიკი რატიევისას, ჩოდლეუოვისას და დეგრადისას, ეს მეორე დღეს მოეწერა,—ესენი დამეჭირა და იმასთან გამეგზავნა; ჯერ ამის თავის მოწერილის წიგნის ჰასუხიც არ მოიცადა ჩვენგან, და დღეს ტფილისის და ედ ჩემს ქვეუნიებში წიგნები და კატები გაუგზავნია, და შემოუთვლია: ვინც იმათ ცოცხალს მომგურის ათან ფლეურს მივსცემო, და ვინც მეუდარს მომიტანსო ასს თუმანსო, — და ეს თქვენ გასინჯეთ თუ რა ბოროტი და მოსაყენებელი გმა გავა ამგვარის საქმეების დაჭე-რითა ჩვენს ქვეუნიებში. ედ მოწყალის რუსეთის კელმწიფის ტანტისა ასეთი სასოება აქუსთ უოგელს ჩვენის ქვეუნიის კაცთა დიდთა და მცირეთა და მოჩიილება, არათუ დიდის კელმწიფის სარდალსა, ერთს დაბაღს სალდათსაც გაუგონებენ ამგვარს სიტუვას, თუმცა ბოროტია, მაგრამ ასე მოჩიილებით შეკრულნი არიან ამ ძალით. დღეს რომ ესენი ქნა, ხვალ უბოროტესებს მოინდომებს, და ამითი რაც ჩემის ედ მოწყალის კელმწიფის სასოებით აღთქმული წყალობა მაქუს წიგნითა, თუ საქმითა, საგონებელია, რომ სუეველს ბოროტად გარდაცვლას ეცდება. თანა მდებობა არ ქონდა ჩემს უკითხავად ჩემს ხალხთან ამისთანას წერილის მოწერისა. ამ მიზეზებით მე მაგას ჩემს ქვეუნიებში ვერ გაუძლებ და ჩემის მოწყალის კელმწიფის სამსახურსაც მომაცდენს. თუ ამისთანა ედ ბოროტს კაცს მომამოკრებთ, რაც აქ კელმწიფის ჯარები არის იმათთვის სურსათისა და კეთილ გამოზრდის საქმეც თავსმიდვია და მტრის მტერობაცა—წინაშე ღთისა და წინაშე ჩემის ედ მოწყალის კელმწიფის ავლურტას წინაშე, და ჰასუხის მიმცემიც ვიქნები, და საქმის წარმართება ნება ღთისა არს.

ტფილისის. წელსა 1770, მაისის 6 დღესა.

**20. 10 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклія къ вице-канцлеру
А. М. Голицыну.**

ვინაჲღებან წყალობითა ზეგარდამოჲთა უოგველთა საქართუშლჲთა, დიდთა და მცირეთა, სურვილისამებრ ჩუშნისა, კეთილი დრო გუშწია და მ. დ. მოწყალეუ ბით საზოგადოდ აქეთა მყოფთა ქრისტიანეთა უოგველსა დროსა მთარველობით, სასოება ადრევე, უმადლესსა უდ მოწყალესა ადვისტასა ებძანა, უკეთუ ჩვენ მ. დ. ქრისტიანეთა მტერთა ოსმანთა ზედა მტერობა ვაჩვენოთ, და აწ ამა უმადლესისა ბძანებისა უდ დამორჩილებულთა სიხარულით მივიღეთ ბძანება ესე და იაჩანად მაიოროს ორგზის და სამგზის კაცნი წარუგზავნეთ და დიდის ვედრებით—ან მუხრანს და ან ჩვენს ქალაქს მოვიდეს ტფილისს, და ან გორის ქალაქის სოფლების მახლობელად ჩვენ იმასთან მივიდეთ, და მტერზედ მისვლა როგორ სათანადო იქმნებოდა, კვალადცა სურსათი რა ერთი მოუნდებოდა, და ან რომელი გზა უმჯობესი იყო—ეს გამოგვეჩინა, მაგრამ არ ინება: არც ჩვენთან მოვიდა და არც ჩვენ მიგვიწოდა, და უკმაძრნი მიზეზნი დასდუნა, და პირველ ვიდრე ამისა და შემდგომადცა ითხოვდა ჩემგან, რათამცა მიმეცა სამასი, ანუ ათასი კაცი, რომლისა მეცნიერს მან ვიცოდი მცირედითა ჯარითა მტერს ვნებას ვეკას მისცემდა, და უფრო თქსთანა, რომელი კიდეც აღვასრულე, რადენ შემლება ჩვენი იყო უოგვლითურთ.

ტოტლებენს სურამს ღაგიკის თქსსა შევეყარებით მარტის იზ და იქიდან იმერეთის მეფეს სოლომონთან კაცის გაგზავნით, ანუ თუ წიგნის მიწერით ჩვენთან მტერზედ სამტეროდ შემოსაერთებულად; რომლისაც გვართავ ვეცადებით, უეჭვო არს, ვითარცა თანამდებობა აქვს ნადვარდნი სოვეტნიკს კნ. ანტონ მოურავოვს, რათა უმადლესსა კაქსა მოახსენოს. და როდესაც ჩვენ და იანარაღ მაიორი სურამიდან ქვიშხეთს ავედით და ზეგარდამოებრი წყალობა მ. დ. ბოძებული წმ. მოციქულისა ანდრია პირველწოდებულისა ორდენი მივიღეთ ღვარდიის ოფიცრისგან, რომლისაც მადლობა უმადლესსა კაქსა უფრცვლესად მოხსენდება; როდესაც ქვიშხეთიდან მტერზედ განვემზადენით რაც სურსათი მთხოვა ღრადმა ჰური და ქერი უშოვნეთ, ასე რომ სურამშიაც მზავალი დაადგო, და სავლავიც უშოვნეთ, ამაების ზოგის ფასი არცკი მიუცია. რადგან ჩვენი ჯარი დიდისნის გამოსული იყო თავის ადგილთაგან, ვისაც ჰური და ქერი შემოაკლდა, იმის (ტოტლებენის) მესურსათისგან იყიდეს; თვითონ მე, რადენისაჲ ჩვენის ჯარის კაცისათჳს მეც ვიყიდე ჰური და ქერი—რაც რომ მთის კაცნი შორიელნი გვასლდენ იმ ჯარისთვის, რადგანაც მალე გუშგონა მტერზედ მისვლა და დავუგვიანდით, ეს იყო მიზეზი ჩვენის ჯარის სურსათის სუიღვისა; და სადღესაჲლიოდ აგდებდა მტერზედ მისვლასა და მიზეზობდა მიზეზთა უძლეურთა, რადგანაც გონებაში ეს ედვა, და თვითონაც როცა მოუნდის ურმის ხარებიდან გლეხკაცს

ართმევდა, უგოცდა და ნახევარს ფასს არ აძლევდა, მაგრამ მ. დ. სამსახურის სურვილი აქვეს აჭაურთ დიდთა და მცირეთა, რომელნიც გონების მქონებულნი არიან, თუ მ. დ. გონების განზრახვის წარსამართლებელი იქნება, როგორც თავის სისხლს ახლა ამ დროს არ დაზოგავს და ეგრეთვე უზესთაქსს საქმეს არა ქრიდებენ.

ვინაშთაგან მძებნელ იყო მიზეზისა, რათამცა ეპოვნეს მიზეზი მტერთა ზედა მოუსვლელობისა, ამისთვის განაგრძელებდა დროთა, მაგრამ რადგან შემძლებელ ვიყუ ვით აღმასრულებელ ვიქმენით მიზეზებთა მათ მისთა, და სადგერის ციხეს მისი ვლასა, იქიდან მტრის ციხე და სოფელაქალაქი, რომელი იყო აწუური; ამას ქქონდა გზა მისასრულებელი ორი, ერთკერძოაჲს გზისა სიგრძე იყო ვერსი ორმოცი, რაჲს მეღსა ზედა არტილერიის გაივლიდა, და მეორისა კერძოაჲს გზისა სიგრძე იყო ვერსი ოცდა ოთხი, რომელსა ზედა თავისის რიგით არტილერიის დაუშლელად არ გაიტარებოდა. უგრძესსა გზასა რვა ზარბაზნი ჩვენ მოგვიყარა თავისის განწყობილობით და უგრძესსა გზასა ზედა ჩვენ გამოგვიჩნია წარსვლაჲ, და გვარწმუნა ჩვენ ერთისა ზარბაზნის დაგდება სადგერის ციხეში სამოცის კაციით; და მე რომ პირობა მომცა და გამოგვაცხილა, იმაჲ დამეს იქავ სადგერს დადგა, და მეორეს დღეს ექვსი ზარბაზნი თავისის განწყობილობით და ოთხსაჲ მეტი ჯარის კაცი ბარგიითა, და რაც კარავი ქქონდა იქ სადგერს დაეგდო და თვითან უმოკლესს გზაზედ მსუბუქის ჯარით წამოსუდიო, რომელსაც მტრის ციხეს საკირე ქქვიან, და უწინარესვე ჩვენი ასი კაცი დაგვეყენებინა, იქ შემოგვეყვარა, და ქვიშეთიდან აყარა ათას ხუთასი კაცი გამოგვართვა თავისის არტილერიისათვის, თავისი ბარგიც იმათ აზიდვინა, რომელისთვისაც არც ერთი კოპიეი გასვლია და, მე თვით ავსა, ჩემს გარჯასა მ. დ. სამსახურისთვის ჩემდა ბედნიერებად ვრაცხდი.

თთქელსა აპრილსა 17, შუადღისას, მივსრულვართ აწუურს და იქ ჩუქნმა ჯარმა და ღრაფის კამანდის ქქელს განწყობულმა ჯარმა პირუტყვი მრავალი იშოვეს, ჰური და ქერი, აგრეთვე მეორეს დღეს; მაგრამ აწუურის ციხის შემოღობამ ჩემი ნება არ იყო, ამისთვის რომ რადგან მტრის მამულში ვიყავით უმჯობესად ეს აღმოჩნდა: მათნი ქონებულნი, რომელნიც სოფლებით სურსათი აქვედათ, სულ ჩუქნ მოგვეგრძელებინა და შემდგომად მისსა, უკეთუ უმჯობეს იქმნებოდა, მივსრულვიყავით ახალ ციხეზედ, და თუ არა, ან მასვე აწუურსა, და ან სხვათა რომელთაჲ ციხეთა და ქალაქთა მტერთასა შემოვდგომოდით, მაგრამ ესე არა ჭეო ღრ. ტოტლებენმან, და ესე ვითარი პირობა დაქსდჷა ჯარში, რომ მტერს დღესვე ციხეს წავართვეო, და ესე ვერ შევიტყუეთ— ვერ შეიძლო, თუ არ ინება, და ჩუქნდა მომართ მიზეზებთა წინადასა დებდა; მეორეს დღესაც კიდევ იგივე პირობა დასდჷა, მაგრამ მისნი საქმენი სიმატოლით და სისწორით ვეროდეს ვნახეთ. ამასვე თვესა 18 რადგენიმე კაცი და რამდენიმე ჯორი თხოვით გამომართვა, რაც ზარბაზნი და თოფხანი დაეგდო იმაჲბის მოსატანად ვათხოეთ, და მას რაც თავისი მცირე რამ ბარგი თან ქქონდა ის იმ ჯორებისათვის იმ დამეს მალვით უკან გაედევნებინა, და რომელნიმე ჯარის კაცნიც; ამასვე დღეს ლეკნი და ოსმანნი მიეშველენ აწუურს 19 აპრილს, რომელთაჲ

ლექთა ჩუბნი შემოარიგება მოინდომეს, მიჰვლებიჯ გვაძლივეს, მაგრამ ზოგი ლექთა და ოსმანთ არ გამოუშვეს შესარიგებულად. ამასვე დღეს აიუარა ტოტლეუ ბენი, და ჩვენთჳს მიზეზი ეს შემოეთვალა: მტერს და მტრის ციხეს სხვას მკრით ზარბაზნს ვესვრიო. შევიტყუეთ, რომ უკან დაბრუნებას აპირებდა, და მსწრაფად თუთ მე გამოუდგე და მიველ ღრმეთან, ვნახე გზაზედ მიმავალი, ჯარი წინ გაესტუმრებინა და თითონ ჩაოდენითავე ზარბაზნით და მცირედის კაცით უკან მივიდოდა. გზაზედ, რომელსაც იმის კაცს მივეწიე და ვკითხვადი—თუ რა ამბავი არის ესე,—იგინი მოჩივარნი იუწუნენ ამ გჳრის საქმის ურიგოსა ტოტლებნისგან ქმნილისა. მე მიველ და ღრმეს დიდად ვევედრე და ჩემი თავი ვითა ერთი მისისა კამანდისა ოფიცარი ეგრეთ კამანდაში ვაძლივე, და მრავალს ვევედრე გამობრუნებას მტერზედ. ამ საქმისათუთ ღვარდიის ოფიცარი და სხვანი მრავალნი ჯარის კაცნი რუსნი და ქართულნი დამსწრე არიან და მოწამე. იმ ჩემს ვედრებაზედ ორი ზარბაზნი გამოაბრუნა და ერთს მაღალს გორაზედ აიტანა, რომელიც დიდად შორეულად მტერზედ, მუნიტგან ოთხი ხუთი ზარბაზნი ესროლა და გაბრუნდა, და აღმთქვა, რომ აქვე ახლო ერთს ბაღახიანს ადგილს ჩამოგვდებო, და ამ სხვით გამოაპარა. ეს გამოაპარვა იარანლისა. ჩვენმა ჯარმა რა ჰსცნა, დიდსა და გამოუთაქმელსა დრტვივნასა მიეცნეს, და მტერთა, რა იხილეს და სცნეს, დიდად განიხარეს და სიმეცე მიიღეს. ამას ყოველსა ამისი ბრწყინვალეობა კნ. ანტონი რომანიჩი მოუჩაფოა ვი, ვითა თუთმხილველი, უმაღლესსა კაცსა კეთილად მოახსენებს იქ ჩვენის მტრის მიმართ ომსა, და ან ვითარ შევრეკეთ ციხესა და სოფელში. ჩვენ წარმოვედით ახალ ციხის მხრისაკენ და აწუურის ციხეს ორს ვეკრზედ დაუდგით. მაშინვე ღრ. ტოტლებენს კაცი გაუგზავნეთ და ჩვენთან მოვიწვიეთ; კიდევ მას დღეს და მეორეს დღეს დიდხანს მუნ ველოდით, ტოტლებენი აღარ მოვიდა, მაშინვე ქართლში სურამისკენ წაქსრულიყო. ჩვენი იქ დგომა 3 დ—ტოტლებენის მოცდა იყო, და მეორედ—ამისი შიში, რომ კელმწიფის ჯარს მტერთ ჯარი არ გამოსდგომოდა უკან ვიწროსა და ავს გზებზედ, რომელზედაც არტილერია შეუძლებელ იყო მოხმარებად, და ჩვენ თუ იქ არ დაგვეყოფნა იმ დღეს, ჩვენ მიერ პურობილნი ახალციხელნი ტუვენი ჰსწამებენ, რომ ღრმეთის უკანდევნა ჰსწადებოთ, და თუ ასე იქმნებოდა უეჭველად დიადს განსაცდელს მიეცემოდენ. ჩუბნი მუნიტცა ავიყარენით და ჩაოდენ შეიძლებოდა მტერთ სოფლების წახედნას ვეცადენით, და რომელიც მტკვარს გამოდმა სოფლები იყო, იმას მივმართეთ, რომ იქითგან რაც მტერობა შეგვეძლო გვემოქმედებინა. იქ რა ვიფიქრით, ახალციხის ფაშას რაც ჯარი ჰყოლოდა ოსმანისა, თუ ლეკისა სულ აწუურს გამოეგზავნა და იქიდგან წამოსრულიყვნენ, რაც ახალქალაქს და ხერთვისს ათას ხუთასი ლევანდი უდგათ ისიც დაეპარებინათ, ამ ჯარს უნდა შემოჰყროს დათ; ღვთის მოწყალებით და მ. დ. ბედნიერობით მოვხუდით და გაგვეძარჯჯა იმ ლევანდებზედ, ასეთს ძლეულებას მიეცნენ, რომ ნახევარი მათი არ გასულა,—ზოგნი მტკვარში მოიშთუნენ გაქცეულნი და ზოგნი კლდითა მოისრნენ. ასე მცირეს ხანს, რომ ჯერ მტრის დევნისაგან არ გამოგბრუნებულ ვიყავით, აწუურითგან ოთხი

ათასი კაცი ოსმანი და ლეკი, თაშისგან გამოგზავნილნი, მოვიდნენ ჩვენზედ. რად-
გან ლეთის მოწყალებით სასოება გვაქმნდა მათზედ ძლევისა, ხიდი უწინვე წახედო-
ნეთ, ომი მოგვივიდა ურთიერთთ მიმართ ძლეუნი და ფიცხელი; მტირეს დროს
ისინიც იძლივნენ და მიისწრაფეს მსასოებელთა ხიდისათა ხიდისა მიმართ, და
ხიდი წამხდანი დახვდით, და ვსდევნიდით რა, მიისწრაფეს მდინარეჲდ, რომელ არს
მტკვარი, და ესრეთ ამოსწყდენ კრმლით და მოიშთვნენ წელით, რომელ თვით თვა-
ლითა ჩვენითა ვხედვით ოცნი, გინა ოცდა ხუთნიდა განეკნენ—ესრეთ აღიგოცნენ,
და რომელნიც ახლცხესა შინა პირველნი, ანუ ჩინებულნი კაცნი იყვნენ, თაშანი,
ანუ ბეგნი სრულად მოსწყუდნენ, და ეგრეთვე დადისტანის ჩინებულნი და თავნი,
რომელნიც მუნ იყოფოდნენ ისინიც აღიგოცნენ. კედ ამისა მტრის მამულში ჯარი
გაუსიგეთ და მრავალი პირუტყვი და სახლის ავეჯულობა იშოვეს. და მუნით წარმოა-
სრულნი ტფილისს მივედით, ამ მიზეზითა, რომ მ. დ. ბაქანით ჯარი მოსას-
ვლელი იყო, და ღრადისაჲ არ ვიცოდით იმ დროს სად იყო, და რადგანც ეს საქ-
მენი ასე გვეგულებოდა, ამისთჳს მოვედით ქალაქად ჩვენდა, რათა მივსცეთ ამათ
რიგი დგომისა, სურსათისა და აღაშქრებისა.

გინათგან ჩემდა თანამდებობად ვიცოდი თ. ბ. ამ ამბისა მოხსენება, ამისთჳს
მოვსწერე ბრ. თ. და რომელიცა ფრად სასურველად ვიცი ჩემ მიერ თქვენდამი
წიგნის მოკრთმევად და ვსასოებ ლეთისგან, და მოვედით თ. ბ. რათა დაუფიქვებულნი
ვიქნეთ. დაიწერა ქალაქს ტფილისს. მაისის 10 დღეს, 1770 წელს.

**21. Д. VIII. 10 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклія къ гр. Гр.
Гр. Орлову (по содержанию почти тождественное съ письмомъ Ираклія къ
Панину и Голицыну №№ 20 и 22).**

გინათგან წყალობითა ზეგარდამომათა უოველთა საქართველთა....
(ეს წერილი შინაარსით იგივეა, რაც წერილი „უბრწვინვალეს თავადს ალექ-
სანდრე მიხაილოვიჩს“, ბოლო მხალად სხვა აქვს, — ამგვარად). ... ეგების ასე
გაგრძელებულს და შეუგუანებელად შეწყობილისა წიგნისთჳს თავი შევწყინ-
დესთ, მაგრამ მიზეზი ეს არის, რომ მტრის ქვეყნიდან ახალი მობრუნე-
ბული ვიუავით და საჩქაროდ კაცი რომ გამოვისტუმრეთ, და მრავალნი საქმენიც
გექნდენ, და წიგნის მოკრთმევადსა ესევე მოკრთმევა უმჯობესად გრაცხეთ,
და უფრო ამისთჳს გაგებდეთ, რომ თქვენს მ. დ. ბ. ჩუჭნის კნ. ანტონ ანდრონი-
კოვისათჳს ებრძანა, რომ თქვენ წიგნს მოგაერთმევდე და ჩვენს ამბავს მოგახსენ-
ებდე, რომლისაჲ თანამდებობა გვაქვს—და ჩუჭნს თქუჭნის ღრადობის ბრწყინ-
ვალეობისგან ამისი მთხროველი ვართ, რომ მოგონებისგან არ დაგვაგდოთ, და რომ
მელიც სამსახური გეხებოთ, გვიბრძანებდეთ. დაიწერა ქალაქს ტფილისს.

22. Д. VIII. 12 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклия къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. 1. № 211.

(დასაწყისი იგივეა, რაც ზემოთ № 20 მოხსენებაში: წერილი „უბრწყინვა ღესს თავადთან ალექსანდრე მიხაილოვიჩთან“, შემდეგ მომატებულია ასე):

...მოკუდა [ასპინძის ომში]: არტანუჯი ბექიბეგ, რომელიც იყო ახალციხის ჩინებულთაგანი—უოველთა ზედა თავი, მოკუდა გოლაფაშა, მოკუდა შავშეთის ბეგი, ორი არტანუჯის ძმისწული—ემინბეგ, ქისკან ბეგი, ხარიმანის ბეგი, არტაჭნის ყალაი ბეგი, თაოსკარის მუსალიმი რაჟაბადა, ახალციხის გუმრუქში ჭამადადა, ლევანდის ბაშადა, ფაშის სალამაღასი, სუჟალაღასი ფაშისა, ბანლი უსუფადა, ბაშდელი ბელუქა ბაში, დაღისტნის ჩინებულნი და თავნი კაცნი, კუმუხის მთაფრის შვილი, რომელს თვით ზვანთქარმა ფაშობა მისცა, აჟი გაჭკანი, და ამისი სიკუდილი უფრო ჩანს, ვიდრე სიცოცხლე, ამ მიზეზით, [რომ] მისი ცხენი აღკასმული ჩვენ მოგვართვეს, და ჩვენი კაცი ახალციხეს აღარ დავა მტერობის მიზეზით, და ზოგნი სიცოცხლესაც ამბობენ; მაღახილა, რომელი იყო დაღისტნის პირველი და ჩინებული ბელადი, უოჟა ბელადი, უსუფ ბელადი, ჭაჟიმაშე ბელადი, მუსა ბელადი—ესენი და სხვანი მრავალნი ჩინეუ ბელნი კაცნი ოსმანთა და დაღისტნისანი, რომელთა [გან] დაგვრჩა ტყვე, დროშა, ცხენი და იარაღნი, და სხვანიც მრავალი, რომელთაგანსა რაოდენსავე ცოცხალთა ტყვეთა, დროშათა და იარაღთა მათთა შემდგომად ათისა დღისა გამოგვზავნით უმაღლესსა კარზედ და ჩინებულის კაცის კელით მოვართმევთ.

ამას უკან ახალქალაქი, რომელიც რომ მტრის ადგილშია, ყასბხა ჩინებული და ციხე მაგარი, ამით კაცი და წიგნი მიუფლინეთ და შემორიგებას ვაწვიეთ, მაგრამ, რადგან რომ რამდენიმე ოსმანთა ჯარის კაცნი შიგ ციხესა და ქალაქში უდგათ, ჩვენ თან მოსულა ვეღარ შეიძლეს. მასუკან ჩვენ ჯარები გაუსიეთ, ახალქალაქი და იმისი გარეშემო სოფლები მოვარბევინეთ და მრავალი პირუტყვი და ებრეთვე სურსათი კმასაყოფელი, და სახლის ავეჯულება იშოვნა ჩვენმა ჯარმა, და ჩვენ, რადგანც აქედამ არტილერიას სამის საცხაზნის მეტი არ წაგვეღო და იარაღადის სადუოფა ნაც არ ვიცოდით, და უკან მომავალის ჯარების მოსულის ამბავიც მოგვივიდა, და იმ ჯარების კეთილ დაუენებისა და სურსათის ზრუნვაც გვეთანამდებობოდა, ამ მიზეზებით იქიდან კაცი და წიგნი მიუფლინეთ და დავიბარეთ, რომ ჯარებისათვის აღდ გილიც გამოგვერჩია და სურსათის რიგიც მიგვეცა. და კიდევ მომავალის ჯარეუ ბისათვის სხმადრნი და საჭირონი ნივთნი გვეფიქრა, და მტერზედ მისულისა დრო და ჰამანიც გამოგვერჩია, მაგრამ ჰასუხი არა მოგვცარა ჩემის წიგნისა, რომელმაც მტერზედ წასვლის უწინარეს მრავალნი ბორბოტნი იმოქმედა ჩვენს ქვეყანაში ჩემს თავადებზედ და აზნაურებზედ, და ჩემს გლეხკაცებზედ, და თვით ჩემზედაც, მრავალის წამებით ჩემი სული შეაწუხა, მაგრამ უოველივე დაუთმე, რადგან მ. დ. იარა

ნაღ მაიორი იყო; არა უკითხიარა აქამოდ. ახლა რომ ეს ორგულება აღასრულა უდ მოწყალის კელმწიფისა, რომ მტრის ადგილიდამ გაუჭირებლად გამოჭრევით გამოგვეპარა, მე რომ თავისი ამხანაგი ვიყავ, მე გამიშვა, და ახლა მანიფესტიც გააკეთა, რომლისა მოქმედებისაგან მრავალნი რუსეთის და საქართველოს კაცნი უოფლითურთ განცვიფრებულნი არიან, რომლისა სქმენი ღვთით უმაღლესსა კარსა მოხსენდება, ვითხოვ თ. მ. დ. ბ. რომელიც ამ ქვეყანაში მ. დ. სამსახურის თანამდებობისაებრ მსახურობს, ეს იანაწალ მაიორი ჩემზე ისეთის რიგით მოაიქცა, მ. დ. სამსახურზედ და ჩემს ამხანაგობაზედ, რომ უმაღლესს კარს ამისთანა მოხსენება გაგებდე და თქვენ ჩემს სსსურველს ბრწყინვალეს თავს ბევრის ღაპარაკით შეგაწყენ.

ჩვენი ჩვეულება არის მრავალ გზის დადისტნელნი ლეკნი შემოარიგებულნი გუფოლიან რომელისაში მიზეზებითა—ზოგი ჩვენის ქვეყნის დაცვისათვის და ზოგი მტერზედ მოხმარებისათვის, და ერთი ამისთანა შემძლებელი კაცი შევანდა შემოარიგებული, რომლისაც მიზეზით დადისტნელნი მრავალნი კაცნი ჩვენთან შემოარიგებულნი იუვნენ, და ამით ოსმანთ ქვეყნის ნატუფენავი და სქონელი ჭეჭნადათ, რომ ოსმანთა ქვეყანას არბევდნენ,—ამისთანა ჩვენთან შემოარიგებულს კაცს და ჩვენის ქვეყნის შესამატს კაცს მიუხდა სოფელსა ქარელს და ამოსწყვიტა იმ სოფლის კაცნი; ეგდრნენ ამ საქმის ესრეთ არ უოფსა, მაგრა არც მოისმინა მათი ვედრება და არც დაიშალა, და ამ მიზეზით იმდენი კაცი აგვიშალა და მშვიდობიადმ დაგვიკარგა, და მტრად გაგვიხდა; ის ლეკნი ცამეტის კაცის მეტნი არა უოფილან, ცამეტი მოკლა, და იანაწალ მაიორს ოცდა ორი კაცი მოუკლეს და დაუჭრეს იმ ლეკთა. ჭამბაკი, რომელიც რომ ჩვენის ქვეყნის სამთავროს ბორჩალოს ერთი ნაწილი არის, ოსმალთა ჯარი მოხდომოდა ჩვენს ისევ მტრის ქვეყანასა უოფში და ჩვენგან იქ დადგინებულთ კაცსა და იმ ქვეყნის კაცთაც სახელოვანი ძლევა მიეღოთ გამსაუოფელი. და ოდეს ჩვენ მტრის ადგილებიდან ჩვენს ქალაქში შემოგვდით სამს და ოთხს ზირად მარბიელს უსევთ მტრის ქვეყნებში და ვცდილობთ, რომ რიგია ნაღ უმტეროთ.

დასასრულ ამისა, ამით დავამტკიცებ ერთგულებასა ჩემსა და ჩემის ქვეყნისა მ. ი. დ. რომ ეს სრულიად უდ დიდებულს რუსეთის იმპერიაში მრავალჯერ არს განცხადებული და თ. მ. დ. ბ. გამოწულილვით უნდა იცოდეს—თუ წინაპარნი ჩვენი, მოადგილენი, მშობელნი ჩვენნი და ქვეყანა ჩვენი მრავლის წლითგან ცდილობდენ და მრავალნი კიდეც გარდაიცვალნენ უმაღლესსა კარსა ამ დღისათვის, რომ მ. ი. დ. საფარველი დაგვდებოდა და ჩვენს ქვეყანაში მათი ჯარი გვენახა, და ამას რა ვედიწენით ჩვენ ღვთისა მიმართ სათხოველს, თუ როგორ მივეტებენით ღრადეს ადო მინდოწში და როგორ სურვილით მივიღეთ, და ესრეთ ჩვენს ქვეყანასა შინა გარდმოუქებით, და რაოდენ ჩვენგან შეიძლებოდას მსახურს ვეცადენით, და, ბრძანებისაებრ უდ მოწყალის კელმწიფისა, მიერ დღითგან მტერსა უარსსა და ბაიასეთსა ზედა რა ვაჩვენეთ ძლიერი მტერობა, და ამა საქმისა მოქმედებითა ჩვენი

გარემონი წარმართნი, ჩვენდამო დატეხულნი, რაგვარა მტრად გაუიხადეთ, და კვალადცა ახლად კიდევ უფროსად ახალციხის ქვეყანაში, ახშინძას, ესოდენისა ოსმანისა და დაღისტნელთ სისხლის დაღვრაზედ თუ რაგორ მესისხლედ გეხადიან, და ეს მ. ი. დ. სამსახურისათვის, ჩვენდა სასურველი საქმე არს, — მაგრად ღრადი ტოტლებენი თვის სისა ერთგულებისა საქმესა სადიდგან დაგვიმტკიცებს?!

და ამას ვითხოვ თ. მ. დ. ბ. ესოდენის მოხსენებისათვის არ შეგწოდეს და თ. ბ. დაუგდებელ ვიუჩნეთ.

მ. ი. დ. ბედნიერობით და ღვთისა მიერ შეწევნით, მტერთა ზედა გავიმარა ჟვეთ რა, წარმოიგზავნა ჩვენ მიერ მახარებელი უმაღლესისა კარისა კინაზ გრიგოლ ხვაბულაოვი და გიორგი ნათანაილაოვი, აზნაური, რომელიც ბრძოლაში დამსწრები არის, და ამის მიერ მოგხსენდებათ ბრძოლის ამბავი, უკეთუ ინებებს მ. დ. ბ. თ.

დაიწერა ქალაქსა ტფილისს. მაისის 12 დღესა, 1770 წელს.

23. Д. VIII. 12 Мая 1770 г. Письмо католика Антонія къ гр. Н. И. Панину.

განაღვიძებს გონებას ჩემსა თქვენისადმი მადლის ღრადობის ბრწვინჯალებისად აწინდელი გარემოებაჲ, და უდიდესად ესე, რამეთუ მისი იგი დიდებულეუბაჲ, გონიერი მზე, ავღუსტა ჩუქნი გამოუტყვებს რა შარავანდედთა წყალობისათა სიმსწრაფლისამებრ უგრძეს და უშორეს განტყვებასა, ამსაგავსებს მოძრაფობასა და შორსმიმწოთმელობასა მზიურთა შარავანდედთასა, ხოლო ყოველსავე ზოგად მიჭყენს წყალობისა შარავანდედთა მახლობელთა ზედა და შორიელთა.

ესე გუჟართ ამით განთენითა წყალობისათა მეტა უდიდისი წყალობასა ნიჭუბულ ვიქმენ მ. დ. უხუად შეილთადმი შესაბამთა წყალობისა დინებითაგან, რომელ მივიღე მჭსგავსებაჲ საცხოვრებელისა მის ჩუქნისა საღმრთოაჲს განტეხულებისა, რომელითაცა შეჭქმნა ღმერთმან ცხოვრებაჲ შორის ქუჭყანისა, ვინაჲცა ვინათგან სამღუდელოთაგროჲთა მით პანადიითა წყალობით ნიჭუბულ ვიქმენ სამღუდელოაჲსგან. იმჟ. მ. წინაშე საკურთხეველისა მდგომარე ვჭმადლობ მ. დ. ჩემდამო ესე გუჟარისთჳს წყალობისა. ხოლო საქართუჭლოაჲს მომართ ესე გუჟარ შეწყალებისა და ძეთა შორის თჳსთა აღრიცხვასათჳს ჩუქნისა მ დ., რამეთუ განიღჳძა მძინარემან სურვილმან ჩუქნმან და წინაპართა ჩუქნთამან, უგალობ გმითა მადლობისათა მადიდებელსა ავღუსტაჲს ჩუქნისასა და ვიტყვი: ღმერთი უფალი და გამოაგვიჩნდა ჩუქნი, განმზადეთ დღესასწაული ჟამსა ყოველთასა ვიდრე ჩქათამდე საკურთხეველისათა; ჩუქნთანა არს ღმერთი, ქსცანთ წარმართთა და იძლიენით!

ესოდენისა კეთილშემთხუჭვას ჩუქნისა შემდგომად მივიღეთცა უბედურეუბაჲ, — რომელ ღრადი ტოტლებენი, ღენერადი გარდამავალი ფიცისა თჳსისა და ღენუ

რადი თუნიერ უოფლის ჯირის მღტოლფარე ბრძოლითგან, არა მცირედთა მოქმედებს ძვრთა. ხოლო ამათ უოფელთა მიერთა გარემოებათაგან უცალოა ჩემი ძმა მეფეა ირაკლი, მტერთა მიმართ მოქმედი, დიდის ბრძოლისა და ჩინებულისა ძლევისა მომგები, დააყენა მტერთა მიმართ ბრძოლისაგან, ამაღ რომელ ლენერადი რუსეთისა ივლტუს და არა მისცემს ღაშქართა რუსეთისათა ნებსა მტერთა მიმართ ბრძოლისა, და ჭსცავს ძლიერად არტილერიასა, რათა არაფინ წარიღოს მტერთა მიმართ ბრძოლისა სხმარად,—ამათ მიერ დგას აღუსრულებელ მსახურებაჲ მ. ი. დ.

ვითხოვ თ. მ. დ. ბ. რათა ძმა ჩემი მეფეა ირაკლი სმეფოაღთურთ თუნით აქუნდეს ბრწენუალებასა თქვენსა მფარულბასა ქვეშე, არათუ ამისთუ, რომელ შესაფერი თ. ბ. მიიღოთ ნაცუალი, არამედ ვითარცა ქრისტიანეთათუ იღუწიდეთ ამათთუ თქვენს—კეთილ მსახურებისათუ თქვენისა ჭრწმუნებულისა მ. დ. უოფლისა როსიისა უბირჭლესისა მინისტრობისა.

შემდგომად ამისა შევედრებ თავსაცა ჩემსა მფარულბასა თქვენისა მადლის დ. ბ.

თ. მ. დ. ბ. მარად ღვთისადმი მლოცველი და უქვეშემისი მოსამსახურე ანტონი არხიეპისკოპოზი (ბ) კათალიკოსი უოფლისა სჭარბთქლოაჲს. დაიწერა ქალაქს ტფილისს. მაისის 12 დღეს, 1770 წელს.

24. Д. XV. 13 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклія къ кн. А. Р. Моуравову.

თქვენ ბწენუალებას ჩვენთვის რომ რჩევაები მოაწერა—იმის ჰასუსად ეს იუწეუ: განცხადებით იგი მე ღრად ტოტლებენტან მტრობის მიზეზი არ მაქვს, ამის მეტი, რომელიც აწუერიდამ იმ სხით გამოხბუნდა, ჩემის თავით და ქვეყნით აღსასპობელად მტერს მიგვცა, ჩვენი უოფლითურთი იმედი მისის დიდებულების ჯარი მოიტაცა, ახანურს მიიყვანა, რომლისცა ყველას გვეგონა სწორეთ რუსეთსავე წასულა,—ეს მეორეთ ჩვენის ქვეყნის წახდენა იუა. ყველას თვით მისის დიდებულების სწვენი გვეგონა, და ჩვენს გონებაში ამ ზემოთქმულებით ღრადი ტოტლებენი უოფლად მოწყალის კელმწიფის ორგულად აღმოჩნდა. რადგან დაჟინებით გირჩევია არესტის უქნელობა და კლავერის ჩვენთან მოუსვლელობა, მერე ახლაც კაცი მოგვივიდა,—ღრადი რუსეთად აღარ წასულა. ამ საქმისათვის დიდათ მადრიკლნი ვართ, რომ კაი რჩევა მოგვივიდა: რადგან აღარ წავიდა ღრადი რუსეთს, არესტიც აღარ დამტკიცდა შენის რჩევისაებრ, და კლავერიც აღარ დავიბარეთ მეორეთ.

მაისის იგ, ჩლო წელს.

25. Д. VIII. 13 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклия къ гр. Н. И. Панину.

გნ. ანტონი მოურავოვის დამარწმუნა [ტოტლებენმა]: იმერეთში რომ იყო—
კამისია ჭქონიაო, იქიდან რომ მოვიდაო საქმე და ვაღდებულობა აღარა აქვს რაო
საქართველოშიო, მერმე ასე თქვა—შვიონი, თუ ჯაშუში არისო, და იმისგან უოველო
ფერში საქმეებში მათგონილებდა საიდუმლოთ, და მეუბნებოდა, რომ ხმაღ აურილი
არისო, ამისთუხ, იმ ღრაფის ტოტლებენის სიტყვითა [სიტყვით გამო], თითქმის
დიდი კჭვი მქონდა; და ახლა 30 აპრილს მ. ი. დ. და თ. მ. დ. ბ. წიგნები რომ მომი-
ვიდა იმათის ძალით ცხადად ჭსჩანს, რომ ამასიაც მოტუეუბას ცდილობდა. ამასაც
მოგახსენებ: თითონაც, მოურავოვმა, მგონია იცოდა, რომ ტოტლებენი ავის თვა-
ლით უეურებდა, მაგრამ თავისი ვაღდებულება მ. დ. სამსახურზედ არ დაუგდია, და
ასე გვახალისებდა ჩვენც მ. დ. სამსახურზედ და იმედს გვაძლევდა მ. დ. მოწყალებისას,
როგორც უერთგუელს მ. ი. დ. მონას კებადებს და ვალი ჭსძევს, და ეს ამისთანა
ერთგულება კიდეც საქმიანაც აღსრულა ჩვენთან უოფითა, ასპინძის ომში გაუურე-
ლად დასწრებითა. თუმცა თითონ ღრ. ტოტლებენისგან ამ მოურავოვისა ზემო
წერილი ამბები გვესმოდა, მაგრამ თითონ ისე პატიოსნად იმყოფებოდა ჩვენთან,
რომ ჩვენ და უოველნი ჩვენნი უმანი დიდად მადრიელნი ვართ, და ამისთვის თ.
მ. დ. ბ. მოგახსენებთ, რომ ეს მოურავოვი მ. ი. დ. ერთგულებისათუხ და სამსა-
ხურისა დირსი განლაგსთ, რომ წმიდის გიორგის ორდენის წყალობა დაემართოს
და თ. მ. დ. ბ. მოწყალებით მიიღოს ამისთანა კაცი, რომელმაც მტრის პირდა-
პირაც უოფნით მრავალჯერ კარგი და სსარგებელო რჩევები მოგვითხრა.

ტფილისს. მაისის 13, წელს 1770.

26. Д. VIII. 25 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклия къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 95.

რომელიც რატიევისთვის და მასთან მოსრულის ჯარისთვის თ. მ. დ. ბ.
უწინვე განუცხადეთ, ის მოგხსენდებათ, და როდესაც ამ სსხით დაბრუნებულმა ღრაფმა
იანარაღ მაიორმა ჩამოიარა ქართლი უსმართლობით, და ორჯერ წიგნი მივსწერეთ
და შეურა მოგინდომეთ, ურთიერთა მიმართ მისლვა და პასუხი, არც ერთისა მოგუ-
ცა, და მივიდა ღუშეთად—იქ ციხის ზარბაზნები მოგვტაცა და ანანურს გარდვიდა,
რომელიც უფრო სამარადისო გზა არის რუსეთის იმპერიისა და საქართველოსი,
გვეგონა რუსეთად წარმოსლვა მისი და, ჩვენ ამისა მხილველთა, რუსნი და ქართ-
ველნი აქ მეოფნი შემოვიკრიბენით, და რადგანცა ღრაფისა რუსეთად წარმოსლვა

თავისის კამანდით ჩვენის ქვეყნის დიდი საგნებელი იყო და მ. ი. დ. სამსახურის უკან დასარჩომად ვხედავდით, და მტერთ სიხარულის, და გათამაშების მიცემას, და მიზეზად, ამისთვის ჩვენთან ერთგობითა საზოგადოთა არესტი დაფამტიცნეთ ღრად ტოტლებენისა და კრმლის შემოსნა, და ზოდზოლოგონიკი, რომელიც რომ აქ ჩვენთან მოვიყვანეთ თავისის ნებათა, იმან წიგნი გვთხოვა და გამოგვართვა ღრად ტოტლებენის არესტისა და დადგა ჩვენთან; მასუგან შევიტყუეთ, რომ მ. ბ. ღრ. ტოტლებენი ანანურიდამ რუსეთის იმპერიისაკენ აღარ წარმოსრულიყო და ანანურს იდგა, ამისთვის ღრადის არესტი დაფაღეთ და დაფაცადეთ, და ეს საქმე მ. ი. დ. ნებას მივანდეთ უოფლითურთ, და კნიაზ რატიევს, ჩვენ რომ წიგნი გამოგვართვა, რომელშიც ღრ. ტოტლებენის არესტი ეწერა, ის წიგნი მაღალს კარზედ გამოუგზავნია, რომელსაც, ჩვენის გაშინჯულობით, არღარა ქქონდა ამ არესტის წიგნის გამოგზავნის თანამდებობა, ამისთვის რომ უოფლითურთ უკმარად აღმოა ჩენილი იყო ის წიგნი არესტისა. ამ საქმემ ასე გაიარა და ამისთვის მოფასსენე თ. მ. დ. ბ. რომ ამისის მოკსენებისა თანამდებობა გვაქნდა.

კვალად უჭეშმარიტესად მოკსენდეს მ. დ. ბ.—იანარალ მაიორის არესტი რომა საქმემ გამოგვარჩევინა: ზირველად, აწუურიდამ მისმა გამოპარვით წარმოსლვამ და, მეორედ, ანანურს მისვლამ,—(ეს ხომ) ოსმალისა და დაღისტის გზით უკუნ ქცევა არის, და რადგან ზირველიცა ისტორია მისი გვსმენოდა. ამასაც ვარწმუნებ თ. მ. დ. ბ. რომ ვინც უოვლად მოწყალის რუსეთის კელმწიფის ჯარს ამ ქვეუნიდამ წაიყვანდა, მე იმასედ ჩემს თავს დაფსდებდი და სიცოცხლეს, და არ გაუშვებდი, მანამ მ. ი. დ. ბრძანება მომივიღოდა, ამისთვის რომ ჩემი და ჩემის ქვეუნიის გაოკრება იქნებოდა, და არც უოვლად მოწყალის კელმწიფის ნება ვიცოდით.

დაიწერა ქალაქსა ტფილისის. მაისის 25, წელსა 1770.

27. Д. III. 25 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклия къ кн. А. Р. Муравову.

რაც აქნობამდის საქმეებმა გაიარა ხომ უოველივე ზედმიწევნით უწყის შენმან ბრწყინ. ღრადი რომ ამისთანას საქმეებს მოქმედობს ჩვენს ქვეყნებში: გზებს მიჭერს, ჩვენს ციხეებს იჭერს, ოცი-ოცდაათობით კაცს უსევს და ადგილებს მირბევს და ქვეყანას მიწუხებს, დუშეთიდან ზარბაზნები დაუტაცნია და წაუღია და ანანურის ციხეში შეუტანია, და თითონაც შიგ დამდგარა. და გასინჯეთ ესენი თუ რა უჭეროდ და უწყსოდ მოქცევა არის ჩვენთან, და მიზეზის მიცემას ცდილობს ჩვენგან ამაების მოქმედებით, ვითამ ჩვენგან მიზეზი რამ მიეცეს: ან ჩვენმა მთის კაცმა, და გამოსინჯულობის არა მქონებულმან კაცმან, ან ერთმან უბრალოდ კაცმან ერთი მიზეზი მისცეს რამე, რომ თავისი ღრკუდ ნამოქმედნი საქმეები

ამითი გაიმართლოს—ამას ეძიებს. აწ შენს ბრწყ. თანამდებობა აქვს ამ უწყსოდ ქცევისა და საქმეების დანახებისა, რომ დანახა და კიდევ მისწერო, რომ ის ადგილი ერთის ჯარის დასადგომი ალავი არ არის, არც ბაღახი იშლება და არც საყოფი სურსათი იშლება ჯარის კმასყოფელი; სადაც ინებოს მისმა ბრწყინვალეუბამ ამ ჩვენის ქალაქის სიანდოეს, ან დიდგამს, ან ღილაკედ, ან კოჭორზედ, ან ავჭალას, ანუ თუ მუხრანს, სადაც ბაღახი და წყალი მოეწონოს—თვითონაც იქ დადგეს და ჯარიც იქ დააყენოს. იქ იმისი დგომა და ყოფა მტრისგანაც ავად და სანახავი და სხვათაგანაც. მეც წიგნს მივწერ და ეტების დაგიჟეროსთ, რადგანაც მ. დიდ. ნება და ბრძანება ამისი ჩვენთან ყოფა, უნდა ჩვენთან იყოს.

წელს 1770, მაისის 25 თვესა. ქალაქსა ტფილისს.

28. Д. III. 3 Июня 1770 г. Письмо царя Ираклія къ кн. А. Р. Муравову.

ბრწყინვალეო კნიაზო ანტონი მოუწავოვო,

ჩემო კეთილსარწმუნო მეგობარო!

შენს ბრწყ. ჩვენთვის ეკითხა—მ. დიდ—ბის ოქრო და ვერცხლი როგორ იხარჯება გამომიცხადეო. ჩვენ ასე განგაცხადებთ შენს ბრწყინვალეობისადმი: რომელიც იმპერიალი არის მ. დიდ. ის ერთ თუმნად იხარჯება დაუყოვნებლად; რომელიც ძველი რუბლი არის ის ექვს აბაზად აქაურს თეთრზედ, და ახალი რუბლი ხუთ აბაზ ერთ შაურად. ჩვენ ჩვენს ქვეყანაში ბძანებით ძალსაც მოვინდომებდით ყოფილად მოწყალის კელმწიფის სამსახურისათვის, რომ უნამეტნავესადაც გასულიყო ოქროც და ვერცხლიცა, მაგრამ რადგანაც გარეშეშეშე მოზობლებში მეტად არ დაიხარჯება, ამისათვის გაჭრათ ზიანს გაუფთხილდით, რომ ქვეყანას საფაჭრო არ მოაკლდეს.

შენის სიკეთის მარადის წადიერი

მეფე ქართლისა და კახეთისა

ირაკლი.

წელსა ჩღო, ივნისის გ.

29. Д. XV. 3 Июня 1770 г. Письмо царя Ираклія къ гр. Тотлебену.

თ. ბ. ვგონებ იცოდეს კნიაზ არტემონ ანდრონიკოვის მოტანილის მათის ი. დ. უკაში როგორ მტკიცე ბრძანება არის, რომ რაც თქვენი მოყვანილი ჯარი

არი და ან ახლანდელ რუსეთიდან მოსულა ჩვენთან უნდა ბრძანდებოდეთ შემწედ და ძლიერებად ჩვენის ჯარისა, და თუ მე მიწეუნიებია რამე თქვენთვის, ჩემი სვინოდისი, რომელსაც რომ მე არ მამხილებს, და მეოანია, რომ არას დროს რამე თ. ბ. მინახავს ცოტა და მრავალი არა დამიშავებია რა. თუ თქვენ მიზეზს მიდებთ რასმე, ვიცი რუსეთის მონარქისთვის მოგიხსენებია და მოუცადა მ. ი. დ. ბრძანებას, და, უიჯვო არის, რომ ყველანი ამას უნდა დაუჯერდეთ, და ამისთვის ერთმანერტს ნუ შემოგწერებით, და იმისგან უფრო მე, და თქვენს სამდურავსეუდ მტერს ნუ გავახკებთ, და უოფლად. მ. გ. კრდგულს ჯარსა და ამ ქვეუენებს ნუ შეგაწუხებთ, რომა ლითაც საქმით იქნებოდეს ისევ მ. ი. დ. ბრძანების მოსვლადმდე ერთმანერტის გუულდაფაჯეროთ, და როგორათაც მტერსეუდ ბრძანება გვქონდეს შეძლებისაებრ ჩვენისა ვეცადნეთ, და ნუ წარგსწემედთ ამ კეთილს დროებას. პატრიოუფროსი გვიანსა ლებია და კინაზ ზაზა ამირაჯიბი და სხვას ჩვენს სიტყვას ესენი მოგახსენებენ.

ტფილისი. ივნისის 3 დღეს, წელსა 1770.

30. Д. VIII. 4 Июня 1770 г. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину.

ღვარდიის კაპიტან-პორუჩიკმან, რომელმაც მ. ი. დ. ჩვენთვის უდიდსი მაღალი წყალობა მოგვიტანა, მართებული იყო ჩვენგან ჯეროვანის პატივისცემით და უოფლითურთ შემსგავსებულის სიამოვნით მოგქცეოდით, და გვეამებინა რამე: ახალციხის ქვეუნიდამ რომ მოგბრუნდით ის ღრადთან იმყოფებოდა, სამჯერ და ვიბარეთ და სიტყვაც გვინდოდა უმაღლესს კარს მოსახსენებელი, რომ მისის პაო რით განცხადებულ იყო, მაგრამ არ გამოუშვა იანარაღ მაიორმა, თუ თითონ არ ინება ჩვენთან მოსვლა, სწორე ვერა შევიტყუეთ, და ამისთანა წიგნი მოგვწერა, რომელიც ჩემთვის უოფლითურთ სათაგილო საქმე არის. ეს არ ეგონოს თ. მ. დ. ბ. რომ მე ამ წიგნში რითაც შეურაცხებით რომ მომპყრობოდეს — მე ის ჩემთვის საწყენად და სათაგილოდ მიმაჩნდეს: ეს არის ჩემი საჩივარი და გასაკვირვებელი — მაგისგან ჩემი შეურაცხება და მტერობა. მე ჩემს სენილის რამ ვიცნობ და სჩანს ღვითი მ. ი. დ. სრული ერთგულება, — იმაზედ რა დაფაშვე? ამას მწერს და თავის წყაროში ცდილობს, რომ მე რუსეთის მონარქის საქმეში და მისის ჯარის სამსახურში ცრუდ აღმომაჩინოს და, მსგავსად ღრადისგან ნამოქმედადის საქმეებისა, ორგულად დამდვას, — ამაზედ უოფლითურთ გაკვირვებული ვარ; ვსასოებ ჩემის შემოქმედისგან და მათის ი. დ. სიმათლით მსაჯულებისგან, რომ ამაზედ სწორე განხილვა მოხდეს — სარგულო საქმენი ვისგანაც მოქმედებულან ამ დროებში და ანუ უწინარეს — სრულებით აღმოჩნდეს. მე თუ უერთგულებსი მოსამსახურე არ ვიყუე მ. ი. დ. როდესაც ღრადი გაგვასიის მთებში მოვიდა — ჩემის თავით და ძმით და

შვილით, და ჩემის თავადებით რად მივეგებე? თუ მე რუსეთის მოხარხის სიმართლით მოხუცის მწაფელი არ ვიყავ ამ ერთს ზამთარს მ. დ. ჯარს ჩემს ქვეყანაში რად დაფარედი, რომ სრულიად ჩემნი მეზობელნი, წარმართნი, თვსად მესისხლედ ამ საქმით მხედვენ? თუ ყოფილად მოწყალის გელმწიფის ერთგულობის სრული სინათლე ჩემს გონებაში არ იყო—ყარის და ბაიაზეთის სოფლები, და ელები რად დაფარბი? და კიდევ თუ ჭეშმარიტი ერთგულება ჩემს გონებაში არ იყო, ღრფი რომ ხუთასს კაცსა მთხოვდა, მე ჩემის შვილით და ჯარით შემოგვეყარე; თუ კიდევ სისწორით მ. დ. სამსახური არ მინდოდა, იანარაღმაიორო აწუხებდა რომ წამოვიდა, როდესაც შეგატყვევ, მეც რატომ იმასავით უკან არ გამოვბრუნდი? და მტერზე უფრო წინ წამაყენა ღმერთმან და მ. დ. ბედნიერებამ ამისთანა ჩემგან შეუძლე ბელი ძლევაები მოგვცა? თუ კიდევ ჩემს გონებაში ჭეშმარიტებით რუსეთის ყოფილად მ. დ. ერთგულობის სურვილი და მათგან საფარველის მარადის დიდად წადიოერი არ ვყოფილყავ, ღრფმა ქრცხინვალსა და ქართლის ყოფაში რომ ყოფილთურთ თავისი ბრძანება აძლას და მე სრულებით აღარა მგითხარა, და თვთ მოქმედებდა კაცთაჭერით და გალახვით, და რთმევით, და თუ კიდევაც უმძლავრესი ძალა და შეურაცხება მიეღო ჩემზედ, მაშინაც სრულით მოთმინებით უეჭვოდ დაუთმენდი მანამდის ამისთანას მოქმედებას ვნახედი, მაგრამ ახლა რომელიც თ. მ. დ. ბ. რომ მისნი ნამოქმედნი საქმენი მომიცენებია, და ამისთანას საქმეებში დაფარედი, ვეღარ დაფარე და ყველა სწორებით განვცხადე ჩემის მიკლამისაებრ. ვეცადე მ. დ. სამსახურისათვის და ვცდილობ, რომ ყოფლითურთ ჭეშმარიტებით მოვიქცე. და ეს ნურავის ეგონება საქართველოს დიდის და მტრის კაცისაგან, რომ საქართველოსი, თუ საბოლოოდ გება და ქრისტიანობა უნდა, ამისთანამ კაცმა მტრე ანუ დიდი რუსეთის ყოფილად დიდებულის მოხარხის საოცრულად იმოქმედოს რამე, ამისთვის რომ რუსეთის საფარველის მოშორება და საქართველოს არარად ქცევა ერთს ღრფს იქნება, და უფროსად ამ ერთს წელიწადში რაც საქმეები მოკდა ამ მიზეზებით, და თუ მე ქრისტიანე ვარ, რუსეთის მოხარხის ერთგული მოსამსახურე უნდა ვიყო. მე შარშანდლითგან, როდესაც თ. მ. დ. ბ. იმერეთის მეფეს სოლომონს წიგნი და იმედი მოუწიდა, იმ ღრფს აქეთ აქამომდე მე და ჩემს ქვეყანას მ. დ. სამსახურისათვის და ამ მიზეზებისათვის რამდენის ათასის თუმნისა ჩვენ დაგვხარჯადეს, რომ თვთ რუსნიც მრავალნი მოწამედ გვეყანან ამასე, და კიდევ სხვანინა, რომელთაც ვეელას ზედმიწევნით გვტონებთ მოგხსენდესთ, და ახლა ამ ჯარით მტერზედ წასვლაში რა ხარჯი მოგვინდებოდა ი. ბ. კარგა გაშინა ჯავს ამას, და ეს ჩემ მიერი მოცენებუდი თუ ჭეშმარიტ არს, მამ თუკმე უერთგულესი მონა ვყოფილყარ მ. დ. ს. ნიფთის დახარჯვა მ. დ. სამსახურზედ როგორ უნდა კაცის პირმა დაიქადოს, რომ ჩვენი ცხოვრებაც უშურველია მათის ყოფილად მოწყალების სასიამოვნოდ, მაგრამ ამისთანას გაკემოებას რომ მივეცენით, ამან გაგვაბედინა; და კიდევ ეს უფრო ჩემი და ჩემის ქვეყნის კაცთ ერთგულთბისა უმეტესი დამტკიცება მგონია, რომ ხვანთქკისაგან და მისის სამფლობუ

ლასიგან, და დადისტინისგან, და აგრეთვე სპარსთაგან, რომელნიც ჩვენ მტრად მოგვეწყდებიან, სრულიად სიძაგლად, სამეისისლოდ საუურებელნი შექმნილ ფაქტ, და მათსა შუაშედ მუოფთა, უოფლად ძლიერის ღვთის გარდა, რუსეთის და რუსეთის დიდებულის მონარხის მეტი სასოება ფისიდა გვექნება, და რომელის საქმით უნდა ამათებრთა კაცთაგან ჩვენ ამისთანა მოუთმენელი გმა, ესე იგი რუსეთის მონარხის ორგულება გვეყვდინებოდეს?!

გვალად უსურსათობის მიზეზს იწერება კამიტან-პორუნიკი, რომელიც უოფლითურთ დასაჯრებელი და შესაწენარებელი არ არის; ვგონებთ, რომ თავისის ნებით არ იწერებოდეს. ამის მაგიერი სიტუეისება უწინარესა წიგნსა მოგახსენებთ, რომ რადგანაც უოფლისავე უსაჭიროესი საქმე არის სურსათი,—იანარალ მაიორს ეს უნდა ამ მიზეზით განიმართლოს თავი,—თავრა ქვიშეთის ღაგირსა შინა უოფასა ჩვენსა ჩემმა ჯარმა პური და ქერი მრავალი იუიდეს მისი ჯარისაგან, და მტერსედ წარსვლასში ქერი კიდევ მრავალი დაადგო, და თვთ მეც რომელიმე კაცთა შორიელთათჳს იმაჳ აურასში გამომცხვარი პური ბევრი ფიუიდე მისის ჯარის კაცთაგან; და აწუერს მისვლასში ღრაფის ჯარმა და ჩვენმა ძროხა მრავალი იშოეს, მარტო უასახებოსაგან ასამდის ძროხა იმ ერთს დღეს გვინახავს მოუფანილი, და სურსათიც კიდევ იშოეს, და მეც კიდევ ნაშოფნის სურსათითგან რამდენიმე დღე ფიარე, და თუ სურსათი არ ჰქონდა, რად გაუჭირფა გელმწიფის ჯარს საქმე და არ მოიცადა, მეორეს დღეს სომ მრავალს იშოფიდა და კიდევ მოუტანდით, მაგრამ სულ მიზეზობდა და ახლაც მიზეზობს, თვარემ მოგხსენდებათ და აღმოჩნდება.

იანარალ მაიორი თავის მოწერილს წიგნებში მრავალჯერ იწერება მ. დ. ერთგულებას და მტერსედ მისლვის სურფილს, მაგრამ უოფელნი ასე ფხვადფთ, რომ ცარიელის სიტუკით იქადის, და ეს ერთი წელიწადია, რომ მცირედი რამე საქმით მოქმედებელი არ გვინახავს რა ამის მეტი. ერთგულების მაგიერა ცდილობს, რომ ერთგულნიც შორს დააყენოს მ. დ. სამსახურისაგან, და რომელიც ბრძანებულ არს მტერსედ მისლვა — უფროსად და სად დააგვიანოს.

თ. მ. დ. ბ. ეს კეთილად მოკიცნდეს და მოწყალებით გაშინჯეთ: მე ღრაფ იანარალ მაიორთან რა მიზეზი მაძლევს მტერობისა და რასათჳს უნდა მტერი ვიყო, რომ ამავებს მოფახსენებ თ. მ. დ. ბ. მაგრამ ასეთი გარემოება მომეცა — უფელა უნდა მოგხსენდეს, და უწინარეს ამისაც მოგახსენებთ ღრაფ იანარალ მაიორი მტერის ქვეუნიტგან რომ გამობრუნდა ასეთს დროს, რომ ის გამობრუნება ღრაფისა თვთ მ. ი. დ. ორგულებად გამოგვანდა, და რუსეთის ჯარისა და ჩვენი განსა ცდილში მიცემა იყო, მაგრამ ღმერთმან ავი არ ინება ჩვენსედ; მასუგან მუნით წარმოსრული ანანურად მივიდა, რუსეთის უოფლად მოწყალის გელმწიფის ჯარი მოიტაცა საქართველოთგან და რუსეთის იმპერიის სამზღვარსედ მიიუფანა, ყველამ ასე გზტონეთ, რომ ამ ქვეუნიტგან წამომსვლელი შეიქნა. ეს ამბავი მ. ი. დ. ორგულებად აღმოგვიჩნდა და ჩვენის ქვეუნიის სრული ოგრება იყო. მართალია მე ღრაფსედ ეს ვიმოქმედე — აქ მუოფნი იმ ჟამს რუსნი, ქართველნი და კახნი შემოფკრი-

ბენ და გამოფანჩიეთ გრაფის არესტი და რუსეთის ჯარისა მ. დ. უბრძანებულად წამოუსვლელობა, ჩვენს ქვეყანაში უოფა, ისევ მტერთ ბრძოლა, და არც მიგვიწერია და არც კაცის პირით შეგვითვლია, რომ არესტი გვიქნია ღრფისათვისაო. მართალი არის კნიაზ რატივეს ერთი იმ გვარს ღრფის არესტის წიგნი და თავისთან თანმოყოლილის ჯარის ჩვენთანა უოფისა მივეცით, მაგრამ იმავე დღეს ამბავი მოგვივიდა ღრფისა ანანურსავე დგომისა, და მაშინვე მოგშალეთ მისი არესტი და მოვანდევით მ. ი. დ. ნებას, და ის წიგნი რატივესთან დარჩა დაფიწებით, და იმან ჩვენდა შეუტულობად უმაღლესს კარს გამოგზავნა, და თვით უოფათა ღრფათან ოფიციალათ მისწერა, რომელისასაც, გვგონებთ, რომ თანამდებობა აღარა ჰქონია.

თ. მ. დ. ბ. ჭეშმარიტებით მოიკისნოს, რომ ამ სიგძეს თქვენს თავისწევნას დიდად ვსწუხვარ, მაგრამ ამისთანა საქმეებმა და მწუხარებამ გამაბედვინა: მე ჩემის ქვეყნით რომ მ. დ. მტერს სამსახურისაც ნაკლებად დამდვას კაცმა, ჩემთვის მოუთმენელი გულისტანჯვა არის, არამც თუ ორგული დამიძახოს. კეთილ მოწუალებით გაშინჯოს თ. მ. დ. ბ. რა დიდი შესაწუხებელი საქმე იქნება ჩემთვის და ჩემის ქვეყნისთვის; მ. ი. დ. ხომ ასე გრძლად თავისწევნას ვერ გაუბედავდით და მამ ვისთვის გვეწვინა თავი, რომ თქვენთვის არ მოგვეხსენებინა?

დაიწერა ტფილისს. იუნისის 4, წელსა 1770.

31. Д. XV. 1 Июля 1770 г. Письмо царя Ираклія къ кн. А. Р. Моуравову.

თქვენმა ბრწყინვალემა ზედმიწევნით იცის თუ რა ფრიადის მწუხარებით შეწუხებულ ვარ ჩემის უოფლადმოწულის კელმწიფის მ. დ. ბრძანებისაჲთ, რომ ახლა მტრის ქვეყანაში არ ვიმოქმედებ, რომელიც მტრობა შემოიღია, და მიზეზნი ამისნი ვამჯობინეთ, რომ წერილით გამოგიცხადოთ, და მეც უმაღლესსა კარსა თანამდებობა მაქუს, რომ უნდა მოვასხენო: თვით თქვენ ხართ ამისნი მეტნიერნი დადისტნიდამ ვითარი ჯარის ურდობის ჭამბავი მოგუდის, და თვით უიზლარის კამედანტს თქვენთან და ჩვენთან რაც მოეწერა დადისტნელთაჲს მზადება, და ამ ჭამბის მსმენელი ტოტლებუნი თუ როგორ სასოწარკვეთილებში მაგდებს მე და ჩემს ქვეყანას, რომ გუწერს წერილითაც და ზეპირ დაბარებულებითაც; წერილით ესრეთ, რომელ ღერ შეგაწვია თქვენ სპარსეთში და ვერც საქართველოშიაო, და ზეპირ კაცის პირით ესრეთ, რომ ოსმალთ ქვეყანაში ეგრეთ შეგაწვია როგორც რომ ნახეთ.

მეორედ მიზეზი დაბრკოლებისა ესევე იარანალ მაიორი მექმნა, და ამა უოფ-

ღითურთ ჩემ მიერ სასურველისა საქმისაგან მ. დ. ბძანებით ოსმალთ მტერობით
საგან ჩემის თავით დამატდა და დამაყოფა, და ასე უოფლის გზით საქმე გამიჭირა:
ცხებები წამართვა სამი და ოთხი ქართლში, უოფელი სამღუდლო და თავადები
ზოგნი დაჟიცა და ზოგი ფიცით დაჰატივა, ასე რიგად აფიცებდა და სიტუფითაც
ასწავლიდა და საქმიანაც ასდგებდა, — საქმეში იჭვი აჩ იყო, რომ ქართლი ჩემთვის
უნდა წაერთმეოინა, — და ეს რომ თქვენს მპერობელობას და მეფობრივს საქმეს
ვნება შემოეხოს რამეო. და ამდროებში გორის ცხეშიაც კაცნი გამოგზავნა, რომ
ჟელ და სამჯერ ძლით შესულა მოინდომეს, მაგრამ ჩემგან იქ დაუენებულმა ცხის
მცველებმა ჩემის ბრძანებით აჩ შეუშვეს; ამისთვის რომ მ. დ. აჩ გგონებთ, რომ
ბრძანება ქონდეს ამისთანას საქმეების მოქმედებისა, და ღუთით ჩემი თავიც უდ
მოწყალის იმპერატორის და მათის უმაღლესობის ცესარეფიხის უერთგულესი
მოსამსახურე მგონია ვიდრე ტოტლებენ ღრაფისა, და ამის გარდა რამდენს კაც-
ებს მიჭერდა, რამდენს თავადებს აქეთ და იქით კაცებს ადევნებდა, და ტყეში ემაღუ-
ბოდნენ ისინი, რომ შიშით ახლოს ვერ მიუდგნენ, და რამდენს თავადების ხარებს
იტაცებდა და ართმევდა თავისის ბრძანებით, და რამდენს შესაწუხებელს საქმეებს
სოფლებში შერებოდა, და გინიცის რამდენს შესაწუხებელს საქმეებს პატიჟობდა იმ
სოფლებსა? ჩვენ განათუ ან ჩვენს ქვეყანას ვრიდებთ და ან თვით ჩვენს თავს მ. დ.
სამსახურისათვის, და ჩვენ ჩვენი გასჯა და ჩვენი ქვეყნისა სიხარულადც მიმაჩნია,
მაგრამ მე კი ზოგს ქართლში აღარა მკითხარა, და ამისთვის გასინჯოს თ. ბ. თუ
ჩვენთვის რა შესაწუხებელი საქმეა; და რამდენაც კაცს უგზავნიდით, და ან კიდევ
წიგნსა ვწერდით, რომ სანამდის მ. დ. ბძანება მოვიდეს რამე დამეხსნას და ნუ
შეოთავს, ერთმანერთს ფიცით უდ მოწყალის სამსახურზედ შევერთდეთ, და როდუ-
საც იმისის მოხსენებულის და ჩემის მოხსენებულის რეზოლუცია უმაღლესის
კარიდამ მოგვიფიქროდეს — დაგებით ვუყენო; მაგრამ იმან ჩემი სიტუფა აჩათუ მიიღო,
არამედ უფროსი მტერობაც გამომიცხადა სიტუფით, საქმით და წერილით. იმას
ბძანება აქუს მ. დ. ჩემდამო ბოძებულს წყალობის უკაზში უდ მოწყალის იმპერ-
ატორისაგან უნდა მტერზედ ჩემთან იყოს ჩემის ჯარის განსაძლიერებელად და
განსამტკიცებელად, და შეძლებისაებრ უნდა ვცდილ ვიყავით ოსმალთ მტერობაზედ,
და ღრაფი აჩათუ ოსმალთ მტერობას აჩვენებს, ეს ერთი წელიწადია მოსულა
ჩვენს ქვეყანაში, უფროსდა ჩემზედ მტერობას ცდილობს და ჩემის ერთგულის
კაცის აკლებასა, დაჯერასა და სიკუდილსა.

ახლა ესეც იმოქმედა: რადგან ბრძანება ჰქონდა მტერზედ ჩემთან ერთად
უოფნისა და ჩემზედ წყალობად ბოძებულის მ. ი. ჯარისა, — ეს ჯარი მომტაცა და
იმერეთად წაიყვანა. ეს დიად ნათლად საცნობი არის: არასდროს ზვანთქრის მა-
მულზედ და ჯარზედ ჩვენგან მტერობა არ შეიძლებოდა, მაგრამ მ. დ. საფარფლის
მინდობითა და მათგან წყალობის ჯარისა და ძალისა ბოძებითა, ჩვენ უოფლის
სისრულის შებედვით გაგვიბედავს ზვანთქრის მამულზედ და ჯარზედ მტერობა,
და რადგან ძალგვედგა ამადროს არ ვაცადებთ და ნიადაგ ვესაფთ ღმერთს, რომ

შემდგომადაც არა გრიდოთ და მ. ი. დ. ბრძანებისაჲს გეტყვით საქმისა წარმართებისა.

ესეც იუწყოს თ. ბ. რომ იარანალ მაიორს ესეც უქნია: რომელიც ავად მეოთხე კაცი უოფილა, ორასზედ მეტი, ამ ციხეებში დაუგდია, და ჩვენთვისაც მოეწერა იარანალ მაიორს, რომ ჯარი დამიგდია თქვენის ქვეყნის მფარველადაც, და მეორეს წიგნში ამის წინაღმდეგსა მწერს, რომ უოფლითურთ თქვენს ქვეყანაში ჩემგან შემწეობის მოცემა არ იქნებოდა. და რა ჯარი იქნებოდა ორასამდის ავად მეოთხის მომეფელი კაცი?! და იქილამ ბრძანებასა მწერს, რომ მტერზედ წადიო, რომელიც რომ არ შეჭირვება მე იმისგან მტერზედ მისულის წვევა. შენმა ბრწენივალეებამ იცის, რომ მხსველიც ხარ და გაგონილიც გაქუს, რომ ჩვენი ჯარი ახალციხისა და ურსის ქვეყანასა სტუმს და აოხრებს; არც ახალციხეს აქეთ და არც ურსს აქეთ სოფლებში შენობა აღარ არის ახალქალაქის, შორაგალისა, აწყურისა და ხერთვისის გარდა, და ესენიც არტილერიით არიან გამაგრებულნი; და ეს რომელიც თ. ბ. მოგსწერეთ საქმემ გვაძულა, და უეჭველად უწყოდეს თ. ბ. მე ღრთეს ამისთანას მტერობაჲს არ დაუთმობდი, ამისთვის ვიცით ღრთვისაგან უსამართლოდ ჩემი და ჩემის ქვეყნის გამწარება მ. ი. დ. ნება არ იქნებოდა, მაგრამ ამისთვის დაუთმე, რომ მათის უოფლად მოწყალებისა მოხრედიოთ; და მეორე მიზეზი კიდევ ეს იყო, რომ ჩემს და ღრთეს შუა სხვის სარწმუნოების კაცთა და წარმართთა მატყმადიანთა ჩემსა და იმის შუა სამდურაფი და ავი სახელი არა შეეტყუოთ რა, რომელ აწყურით იმის ასე გამოქცევის უფარავდი გარეშემოთა წარმართთა, და რამდენსაც იმასთან დამშვიდებს და შეერთებს გეტყვით, სანამდის უმადლის კარიდამ ბრძანება მოგვიფიქროდა რამე, მაშინაც არ ინება დამშვიდება, და მიმინდვია ჩემი საქმე ღვთისათვის და მ. დ. სახისათვის, და მრწამს, რომ როგორათაჲს ჩემის წმიდის სარწმუნოებისათვის და უოფლად მოწყალის დიდებულის რუსეთის მონარხისათვის ჭეშმარიტი ერთგულება მაქუს — იმითი ჩემი საქმე და სამსახური ზოგი რომ გამოჩნდა და ზოგი უმეტესად გამოჩნდება.

კიდევ შენმა ბრწენივალეებამ ესეც იუწყოს: მ. დ. რომ ბრძანება გვაქუს მეფის სოლომონის და დადიანის შეკრებებზედ გეტყვით თვით ჩვენგანაც უმადლის კარს მოხსენდა, ჩვენ გურეილები რომ გავგზავნეთ პეტრებუხს, და რომ ამასზედ ან მე, ან ჩემი ძმა, და ან შვილი წავიდეთ, და რადენ შეიძლებოდა მათს შეკრებას გეტყვით. შენგე მერნიერი ბრძანდება რამდენს გეტყვით იმასთა შეკრებას, მაგრამ მეუფემ სოლომონ არ ინება და არც ჩემი სიტყვა მიიღო, და არც დადიანის კაცი ჩემთან გამოუშვა; და თვით დადიანი, მ. ი. დ. ბრძანება რომ მოვიდა შარშან აქეთა მეოფთა ქრისტიანეთა ზედა, რომ ჩვენ უოფელნი შევეერთდეთ და ოსმალთ გუბერნატორთ, ბრძანებისაჲს ედ მოწყალის იმპერატორისა, დადიანმა მაშინვე ჩვენთან მოსულა მოინდომა, მაგრამ მეუფემ სოლომონ გზა არ მისცა, და არც სხუა გზა აქუს, თუ იმეკრეთზედ და რატაზედ არ მოვიდა. ასპინძის გამაგრებების მეოთხეს დღეს დადიანთან ერთი ჩემი კნიაზი გავგზავნე, და ჩემი ჭამბაფი და ეს გამაგრება

გება მიესწერე, და ეგრეთვე მეფეს სოლომონს მიესწერე; დადიანს უკაზის კოპია გაუგზავნე და ჩემი ჭაბუკი და ეს გამარჯვება მიესწერე, და ეგრეთვე მეფეს სოლომონს მიესწერე. დადიანს იმ უკაზის კოპია გაუგზავნე მ. ი. დ. რომელიც ქვიშხეთის ლაგირში ჩვენ და იარანალ მაიორის ერთად უოფნაში მოგვეფიდა, მაგრამ არც ეს გაუშვა სოლომონ მეფემ და იმისმა ძმამ უწმიდესმა, რომლისაც წიგნი თქვენ გინახავსო თავის ძმას არჩილს რომ სწერს ჩემის კაცის გაუშვებლობას დადიანთან, და ამისთანას საქმეს მოქმედებენ, რომ ჩემზედ მიზეზი ამისთანაებისა სულ არა აქვსოთ; მაგრამ მეფეს სოლომონს გონებაში სხვა რამ აქვს და საქმეებისაგანაც აჩენს, როგორაც მ. დ. ბძანებული იყო, რომ ჩვენ და იარანალ მაიორს უნდა შემოგვეერთებოდა, და რამდენს გვეხეწენით ორნივე ჩვენთან ერთად ახალციხეზედ მისულას, და რაც პასუხი იმისგან გამოვიდა გონებ ღრუბლისაგანაც მოხსენდა უმაღლესს კაცსა, და მე ჩემგან მოხსენება მაჩუბებული არ მეგონა; და უწმიდესი და იმერეთის გნიაზი რომ სურამს მოვიდა მე მეფის სოლომონის კაი უმა და მახლობელი სულ ამას მეუბნებოდა, რომ ასე ცოტას კაცს რუსის ჯარს რატომ აჭყევიოთ, შენგან გვიკვირსო, ხომ იტოვითო ხვანთქრის შეძლებაო, ერთი დიდი ჯარი რომ გამოგისიოთო, მეტი ხომ არ გინდათო? ისინი ამისთანას ფიქრებში იყვნენ და აღარც მტერზედ მოგუწენ, და მეტვე თეთრის მიუტყმლობის სამდგურავსაც ამბობდენ, და კიდევ მეფის სოლომონის ჩემზედ ნამოქმედარნი, თუ სხვათა ზედა, კიდევ უმაღლესს კაცს ჩემგან მოხსენებდა.

წელს 1770, ივლისის 1.

32. Д. VIII. 4 Июля 1770 г. Письмо царя Ираклия кь гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 99.

პირველ რაოდენისაჲ დღისა წარმოიგზავნა ჩვენ მიერ გურიელი კნიაზ გრიგორ სვაბულაოვი და აზნაური იაკობ ნათანაილაოვი, და უოველივე ჩვენ მიერ და ღრავ ტოტლებენისაგან ქმნილი მტერთა ზედა აღლაშქრებისა და ახალციხისა მკარეს ზედა ბრძოლად წარსლვისა ამბავნი, და მუნიტგან ღრავ ტოტლებენისა, თჳნიერ ერთისადა საჭიროებისა და თჳნიერ მდევარისა, ღტოლუა და უკუმობრუნება უოფლის თავის კამანდით, და ჩვენი უშინაგეთესის მტრის ქვეყანასა შინა შესლვა, და შეწევნითა ღთისათა და ბედნიერობითა მ. ი. დ. თუ ვითარა ძლევა ვაჩვენეთ, და მოსწყდენ უოველნი თავნი და ჩინებულნი ახალციხისა ქვეყანათა და დაღისტნელთა ბელადნი, თავნი და ჩინებულნი კაცნი მუნ მეოფნი—ესე უოველივე განგაცხადეთ უწინდელს წიგნსა შინა ჩვენ მიერ მორთმეულსა.

აწ ამას განგაცხადებთ თქვენისა მაღლის დრ. ბ. მომართ: ღრავ იანარალ მაიორმა, ჩამოვლო რა ქართლი უსამართლობითა, მისრულმან დუშეთად, წარიტანა

ზარბაზანნი, დუშეთის ტიხუში კაცნი შეიყვანნა და ჩვენგან დაუენებულნი კაცნიც გამოჰყარნა, და თხნიერ შემოკითხუსა ჩვენისა მბრძანებლობს და რაცა ჭნებაჲს მას ჭუოფს: ჯარი გამოუსიგა ანანურითგან არაგვის მოურავს კნიაზ ქაიხოსროს, რომელიც დიდად სამსახურად აღმოჩენილ არის მ. ი. დ. ჯარის გარდმოსლგაზედ სურსათის მიტეპით, არტილერიის გარდმოტანით, ზამთრის სიფიცხის გარდაკლით და მრავლის კაცის ფერკების დასრობით, და აგრევე მრავლის კაცის დაჩრბით, ამიტომ რომ რუსეთის იმპერიას მახლობელი რომელიმე ჩვენის ქვეყნის სამზღჳ-რები და გზები მას აბარია; მოურავი სულ აიკლო, და მოურავი გაქცეული იფლტოდა ცოლ-შვილით. მოურავთან ერთი კნიაზი იყო, იესე შალიკოვი, მოურავის აკლეუბაში ის მოკლეს ჯარის კაცთა, ჩვენი დასკლისი და მეკდრობაში მრავალჟერ გამოცდილი.

მრავალჟერ მოგჭსწერეთ ღრატ ტოტლებენს წიგნი და აქეთ დაგებაჲთ, რომ სადაც მ. ი. დ. სამსახურის კეთილ წარსამართებელია იქ დაფაჲნათ, მაგრამ არ ინება, ანანურს დგას ესოდენი ხანია და იმის იქ უოფას ურიგოდ ზედვენ, და ჩვენც ასე გვგონია; კნიაზ რატიევი ჩვენთან რომ შეოფობდა თანმოყოფილის ჯარით, იმ სახით როგორადაც თ. მ. დ. ბ. კურიელისა გამოგზავნასა ზედა მოვასხენეთ, ესრეთ შეწადა, რომ რადგან ამ ჯარის ანანურს გაბრუნებას აქაურნი ერნი ურიგოდ დაინახედვენ, იანარალ მაიორი აქ ჩამოსულ იყო ჩვენს სიანლოფეს და ეს რატიევის თანმოყოფილი ჯარი იქ მიგვებარებინა, და თვთ რატიევი, რადგანაც იმ სახეებით ტოტლებენისაგან არესტ ნაქნარი იყო, თვთ უმაღლესს კარს წამოსულ იყო, მაგრამ იანარალ მაიორმა რომ არ ინება ჩვენს სიანლოფეს მოსლგა და ნიადაგ ამ ჯარსა გვთხოვდა, კნიაზ რატიევი თავისის კამანდით გაუგზავნეთ ნადგოჩნის სოვეტნიკის კნიაზ მოურავოვის ჩჩევითა და თვით კნიაზ რატიევის მოწადუბითა.

ამასაც მოვასხენებ თ. მ. დ. ბ. რომ იმერეთის მფლობელთა ურთიერთადმი დაგება ებრძანეს მ. ი. დ. და აგრეთვე თქვენ მოგეწერათ ჩვენთჲს, რომ მათის დაგებისათჲს ვიდგაწათ და გავისარჯნეთ. ჩვენგან ეს ჭეშმარიტებით მოგხსენადესთ, რომ უოფლის ჩემის გულსმოდგინებით ამ კეთილს საქმესეჲდ გავრჯილვარ და გვიჩვენია წიგნით, თუ კაცის გაგზავნით, და აწცა, თუ მოცალება მივიღეთ, მ. ი. დ. უკაზსაც მიუტანთ და გამოუცხადებთ, და რომელითაც სახით შეიძლება მათი ურთიერთის დაგება უოფლითურთ ცდას არ დაფაკლებთ, რომ ურთიერთს დაგებენ და მათის ჩვენთან შემოერთებით მტერს ვბრძოთ, და თუ ჩვენ უცალო ვიქმნებით, უწმიდეს ჩემს მძას კათოლიკოსპატრიარქს, ჩემს ძეს და რამდენთამე უოფლად სამღვდელთა და კნიაზთა წარუგზავნით და მათით ვეცდებით, და რასაც იქმენ იგიცა მოგხსენდებათ.

გვალად ესეცა ეუწეოს თ. მ. დ. ბ.— უწინარეს ამისა განგვიცხადებთეს საქმე ესე ღრ. დენარალ მაიორისთჲს და კნ. ანტონ მოურავოვისთჲს, და გვგონებ, რომ თ. მ. დ. ბ. მოხსენებოდეს ეს ამბავი: ნუცადი, რომელიც არის დადისტანში ერთი

უფროსი მებატონე შთამომავლობით, რომელსაც შეუძლია დადისტანში ბევრის ჯარის შეერა და კიდევ უსმენენ დადისტანელნი, ამას, უწინარეს ამისა, ჩემთვის წიგნი მოეწერა, რომ ოსმანთაგან კაცი მოსულიდა და დაუბატონებოდა ბრძოლად და აღუთქვამთ საზინა მიტემად, რომელმაც, რადგან ჩვენთან შემოკრიბებული იყო, ეს ამბავი მუის მატნობა, და ჩემთვის ჩჩევა კეითს წასვლისა და შეერთებისა მასთანა და (ან) არ შეერთებისა, და ჩვენ მ. ი. დ. სამსახურის წარსამატებულად მრავლის გარე-მოკებით უჩრდილო არ შეერთება და არ წარსვლა მათთანა, და უჭადეთ ჩვენგან ნიგითა მიერ მოხადლება და მ. ი. დ. წულობა აღუთქვით; და შემდგომად ამისა კვლად წიგნი მოეწერა და კაცი გამოკეზავნა, რომლისაც წიგნი მოვართვი თ. მ. დ. ბ. უწინარეს ამისა, და აწცა თ. მ. დ. ბ. გავწვევს მტერთა ბრძოლასა ზედა, რომელიც ღვითთა და ბედნიერებით მ. ი. დ. შევიძლით, გვადენით, და კვლად რომლისაცა მიზეზითა დაუბრუნდით მოკესენებულ არს უმაღლესსა კარსა, და უკეთუ აქამომდე ჩვენ და იანაჩალ მაიორი მტრის ქვეუანაში გყოფილიყავით, საიჭვოდ არს გჭკონებოდა, რომ ბედნიერებით დ. მ. დიდ დიდნი სამსახურნი წარემართებო-დნენ. ჩვენ, ბრძანებისაგან თქვენისა, კვლადცა არა გვადებოდა მტერობად ქვეუანასა ახალციხისა და უარსისა, და მარადის მსუბუქს ჯარს გვზავნით, და რომელსაც მტე-რობას შეიძლება—რბევითა და წარმოტყუევებით მეტადინობენ. საჩუქრად ბრძანდებოდეს თ. მ. დ. ბ. რომ ჩვენ მიერ უმაღლესსა კარსა და ამა მტერსა დროსა შემდგომად, უკეთუ ბრძანებისაგან დ. მ. იანაჩალ მაიორი იმედად ჩვენდა იქმნება და ან კიდევ იმერეთის მფლობელნი ჩვენდამო ერთობასა აჩვენებენ მ. ი. დ. სამსახურისათჳს, და ესეცა მოკესენდეს თ. მ. დ. ბ. უკეთუ არცა იმერთა მფლობ-ბელთა ინებოს ჩვენთანა თავის კამანდით შემოერთება, რომელიც ღვითთ ჩვენ-გან შეიძლება მ. ი. დ. ბედნიერებით თუ როგორ მოვიდომებოდა მტერობას ოს-მანთა მიმართ, ყოველივე მოკესენდება უმაღლესსა კარსა, და წარმართებული საქმისა ყოვლად ძლიერი დმერთი არს.

თ. მ. დ. ბ. მოგელოდნეს ჩემთვის უმაღლესნი მოწყალებანი ყოვლად მოწყა-ლისა კელმშითვისა იმპერატრიცასნი, რომელიც ებოძნეს წმიდისა მარტიქულისა ანდრია პირველ წოდებულისა ორდენი, რომლისთვის მდაბლისა და განცხრომი-ლისა გულისა მმადლობელნი მათსა ყოვლად მოწყალებასა სრულისა მადლობითა ვმადლობთ, და ეგრეთვე გმადლობთ თქვენცა სრულისა ერთგულებითა.

ხოლო ვინათგან ჩვეულება არს ამისებრითა ბედნიერ შემთხვეულებითა ძლევათა შინა, რათამცა თქვენსა ყოვლად მოწყალებას კელმშითვეს მძლენი ნიშნითა ძლევისათა მიაწვდინდნენ, ამისთვის წარმოიგდინა ჩვენ მიერ ტყვენი ბრძოლათა მათ შინა ჰეროიზმნი—ოსმანი ორი და ლეკი ერთი, რომელიც გზის სიშორისთვის კმასყოფლად აღგვიჩნდა, და აგრევე ბრძოლისა საჭურჭელნი და დროშანი მათნი, რომელნიც მოკრთმის უმაღლესსა კარსა კნიაზ ზაალ ორბელიანის კელით, რომე-ლიც თვით ბრძოლათა შინა დამსწრე არს და მგნედ გარჯილ. დასასრულ ამას ვითხოვ თ. მ. დ. ბ. რომ ჩვენგან მოკრთმეულის წიგნებისა, რომელიც კნ. გრი-

გორი ზეპულაფისკან და აზნაურის იაგორ ნათანაილოფისკან მოგერთმისთ, და ანუ რომელი ან მოგართუთ ამათი პასუხი მალე გვებოდოს, რომ ჩვენი ეოფლად სძასურფი მ. ი. დ. ეოფლად მალალი ბრძანება მტერთა ვიმატთ ბრძოლა (ისა) არ და ეტადოს ამისკან უფრო.

დაიწეს ქალაქს ტფილისს. იულისის 4 დღეს, წელს 1770.

33. Д. VIII. 14 Июля 1770 г. Представленіе отъ царя Соломона имп. Екатеринѣ II. Пер. т. I. № 67.

მათის იმჰ. დიდ-მოწყალების განმარტებულსა ფრთესა სსოგადოთ ეთა მართლ-მორწმუნეთათვის შეფარებული და ედ განძლიერებულთა და მტერთა ტეშმარიტებისათა დამამკობელთა კელთა შევრდომით თაყვანისმცემელი, და მათის ბრძანების და წამისყოფის მადლობით, სიხარულით და თაყვანისცემით სისხლს თამდე მღწეული და აღმასრულებელი, და მათის ამაღლებულის და კეთილად წარმართებულის რასიის იმჰერანსათანა შეერთებულადრატხილი — სრულიად სიმეურეთოს მეფე სოლომონ I აღექსანდრესი ედ მოწყალესა დედასა ქრისტიანეთა ერთასა და ჩვენის სამეფოსა სსნისა და მაცხოვარებისა მათის უად—ბის კელმწიფობასა მნებებულსა მრავალგზით თაყვანისცემით მადლობასა და ქებასა შეესწირავთ.

რა თქვენი დიდ—ის უკელ—ბის მზისა უბრწ—სი შარვანდელი დაბნელებულსა ქვეყნასა ჩვენსა მოეფინა, სიხარულისა და ბრწ—ბისა პორფირი შემოსა, და მიერიდგან დუმნა მაჰმადიანთა აღზფეგებულება და სატოურიანი სილღისა რქა მათი შეიმუსრა. მანამდის ბრწუ. ღრადი და ახოვანი მსედართ-მთავარი ძლევა შემოსილის და სამამატო ზნეობით სრულქმნილის ჯარით იმერეთს ჩამობრძანდებოდა, მინამდის დიდად გილფაწე და ცუცხგათის ციხე 1770 წელსა, ხოლო თთვესა მაისსა 15, და ამისა შემდგომად ქუთაისისა ქალაქიცა მიუღე მტერთა მაცხოვრის ქრისტესთა ბილწთა ოსმანთა და მათშინა მეოფნი, რომელიც იძულებით გამოფიფვანეთ, რომელთაცა ქრისტიანობა ინებეს, განთავისუფლდეს სრულიად, და რომელთა არა, გითა მათის დიდ—ბის იმჰ—ისა მიერ გვებრძანა ეგრეთ განუგეთ. და რა ბრწუ. გრადი იმერეთის ქვეყნას მოიწია უძლეველის ჯარითა, მაშინვე წინ მიეგებენით და ბადდადის ციხეზე მიფიფვანეთ; და მისვლასაგეთანა ეოფელივე მათი ძლიერება შეიმუსრა, და მათის ციხის სიმეურე დაეცა, და მუისვე დაფიფორჩილეთ, მარა ბრწუ. ღრადისა, რომელიცა მათის დიდ—ბის იმჰ—ბის უკაზითა გვებრძანა უაღრესად და უწარმატებულესად სახელოვანად გამობრწყინდა და მისი მტედართ მთავრობისა ძლიერება სახელოვანად წარმოაჩინა. შემდგომად ამისა მოგედით ქუთაისის დანაშოენსა ციხესა და მოვადეგით, და შორაზანს ჩემი

ჟარი ადრიდგანვე ადგა, და მათი მოუძღურება ვისმინე, წაველ სწრაფათ მხოლოდ ჩემის ჟართ და იგიცა დაუყოვნებელად ავიღე, და აწ ქეთისის ვადგივართ თქვენის დიდ. იმჟ. დაცულნი და წარმატებულნი; და ორისა, გინა სამისა დღისა გაძლება არც ამათ, ძალუტთ, ხოლო ჩვენ, რომელიცა უყოფლადმოწყალების ბრძანებით გვებრძანა და გამოგვეცხადა — უჟამიერო და საუკუნო წყალობა, — ვითხოვთ ჩვენის თხემისაგან აღუხდელობასა და მათის უდიდ — ის უკელმწიფესობისაგან საუკუნოდ დაცულობასა, და მათის დიდ — ბის იმჟ — ბის წარმატებისა და ერთგულებისა წეღთისა ფიცით დამამტკიცებელნი და კელსმოწერით აღმარსულებლნი უგალობთ და განგადიდებთ მათსა უდიდ — ბით დაცულებასა უკელმწიფესობისა მათისასა უკუნისამდე.

აღიწერა ქალაქსა ქეთისისასა. 1770 წელსა, ხოლო თთვესა იულისსა 14.

34. Д. VII. 14 Июля 1770 г. Письмо царя Соломона къ гр. Н. И. Панину.

უოფლისა სამეერთოსა მეფე სოლომონ აღექსანდრესი მოწლითა და აღტუინებულისა გულით საუკუნოსა დაუფიწებლობასა და ჩვენ შორისა სიუვარულისა დღითი დღე უმჯობესად წარმატებულობასა ვითხოვ. რა მათი დ. ი. შარავანდედი მოაფინა წარმატოთა მიერ დახნელებულსა ქვეყანასა ჩვენსა, მიერიდგან განიუარა ნისლი უღოთებისა მათისა და იწექს აღთხურად ქალაქთა და ციხეთა მათთა, და ვითა ძალგვედგა ვიღვაწეთ მათის ი. დ. ბრძანებითა და შეწყენითა. და მანამ ბრწუინვალე ღრფი იმერეთის მოვიდოდა ცუცხვითის ციხე ავიღეთ, შორაჰანს ჟარი შემოვაუენეთ და ჩვენ ურჩეულისა ჟართა ქეთისის ქალაქს მოვადეგით, და ქალაქი უოკელივე, გარდა ციხისა, ავიღევით, და მრავალნი სულნი გამოვიყვანეთ; და რომელთაცა ქრისტიანობა აღიჩნივეს — ნება მივეცით და რომელნიმე, ვითა მათი ი. დ. უკაზით გვებრძანა, ეგრეთ ჟეროვნად განვაცეთ. ჟარის ბრწუინვალე მკედართ მთავარი ღრფი იმერეთის საზღვარზე მოიწია რჩეულისა და სამკედრო მეცნიერების წერტილითა და კელოვანის ჟართა, ჩვენ აქედამ მხარეულითა გულითა წინმივეგებენით, განვიზრახეთ და ბაღდადის ციხეს [შემოვადეგით], და მათი ძლიერება და აღზავებულებისა რქა მაღიად შეიმუსრა და ციხისა სიმიყარე მუის მოუძღურდა, დაუყოვნებელად და დაუხანებელად ავიღევით, და ვითა მათი ი. დ. უკაზით გვებრძანა, მისი მკედართ მთავრობის სიქველე უმცნესად და უწარჩინებულესად გამოაბრწუინდა, და განსწავლულის ჟარის სიმხნესა-სიამაყემან ოსმანთ განლაგებული გული ცვილებრ და ადნო და მიწისაებრ დამდაბლა. წამოვედით მუხით ძლევისა გალობისა მეტუფელნი და ქეთისის ქალაქისა დანაშთენსა ციხესა მოვადეგით, და შორაჰანს, რომელი ჩემი ჟარისა მიერ ადრიდგან მოცულ იყო, გამოაჩეულის ჩემის კაცით წაველ და იგიცა

მისგლასავე ჩემს ავიდე. და აწ ქუთაისს ვიმყოფებით მაგრად ციხისა შემოზღუდულნი და მათის ი. დ. ტეშარიტის ბრძანების და საუკუნოს აღთქმის მარადმხედველნი, და საუკუნოდ მათის უდიდებო. ხელმწი. განძლიერებისა და ერთგულობისა წინაშე ღუთის ფიჭითა მტკიცითა და ხელისწაწერითა ვიდრე სისხლადმდე მღვწელნი, და განგადიდებთ მათს უოგლად უმოწყალებობასა უკუნისამდე.

აღიწერა ქალაქსა ქუთაისისასა. 1770 წ., ხოლო თთვესა იულისსა 14.

უოგლისა საიმერეთოსა მეფე

სოლომონ ალექსანდრესი.

35. Д. VII. 1 Августа 1770 г. Письмо Арагвснаго Моурава Наих. Чолонашвили къ царю Ираклію.

ჩემს უოგლად მოწყალებს კელმწიფეს მეფეს ქართლის და კახეთისას ირაკლის უმაღლესად მოგახსენებ.

თქვენს სიმაღლეს კეთილად მოუხსენება ღრთვი იანაჩად მართრი ტოტლეუ ბენი როგორის სახით დამესხა, როგორ ამიკლა უოგლის ფრით რატკი მქონდა, და ჩემთან მეოფე თქვენი თაყადიშეილი იესე როჭიკაშვილი მომიკლა, და რატ თქვენი წყალობა ან თვალი, ან მარგალიტი, ან ოქრო, ან გეცხლი, ან სახლის მოთუხილობა, ან ტანი, ან ფეხი, და ან ცხენი და იარაღი მქონდა და მეფანდა ჩემის სახლობისა აღარათყრი დამჩნომიარა, და ეს გედრება მაქვს კელმწიფესთან, რომ ამისი წამალი დამედვას რამე: რა რომ მათის ი. დ. უოგლად მოწყალის კელმწიფის იშეკარტრიცას ბრძანება მოსულა და თქვენის სიმაღლისაგან იმათი ერთგულება გამოცხადებულა, მას აქეთ, თქვენის ბრძანებით, მათი და მათის ი. დ. ჯარის ერთგული და დიდად გარჯილი მოსამსახურე ფოფილვარ.

თქვენის უმაღლესობის უმორჩილებულესი მოსამსახურე მოურავი არაგვისსა ქაიხოსრო ჩოლოყი.

აღიწერა აგვისტოს 1, წელსა 1770.

36. Д. VII. 7 Августа 1770 г. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 216.

ჩვენგან გამოგზავნილნი გურიელნი მ. ი. დ. უმაღლესს კარს რომ წარმოედინენ, გინაჲთგან იანაჩად მართრისაგან ჩემზედ მტრობა გამოცხადებული იყო, მაშინ წერილებითა და საქმითა ზოგი ციხეები წართმეული მქონდა იმისგან

და ზოგი მასუკან წამართო, ზარბაზნები დამიტერია და რაც წამალი მქონდა ანა-
ნურის ციხეში სრულიად გაიტანა ვიდრე ორას ფუთამდე, ამასგარდა იმ ქვეუნი-
კაცნი თუ სადაც ქართლში მივიდა, თავადები და იმ ქვეუნი კაცნი ზოგნი რომელ-
ნიმე დააფიცნა; და იმ ციხეების წართმევის უკან მასუკან გოგის ციხესაც მართ-
მედა, მაგრა, ფინათგან მ. დ. ბრძანება არ ჰქონდა, იმ ოთხის ციხის წართმევა კი
დაუთმე, და გოგის ციხე კი აღარ დაფინებე; თუმცა ის ფიცის და ჩემს ციხეებში
მ. დ. ჯარის დადგომა ჩემი სასიამოვნოც იყო და ჩემი სისხლიც მ. ი. დ. სამსა-
ხურზედ დასადებლად და სასურველად მაქუს, მაგრამ რადგან ჩემი ერთგულება
მ. დ. შიმშით ბრწყინვალედ აღმოჩენილ იყო, ჩემ მეზობელთა წარმართთა ამაზედ
რომ ნიშნი მომიტეს და ჩემს ქვეუნი კაცთაც ავით დაინახეს, — ამისთვის წუხს ჩემი
გონება. ამ საქმეებს რომ მოქმედებდა იანაღლ მაირო მე კიდევ ჩემი თანამედებობა
ეს შეგონა და დიდი წადილება მქონდა, რადგან ორთავე კურთხელები უმაღლეს
კარსა გვეყვანდა გამოგზავნილი და ჩვენი საქმეები მოგსენებული გვქონდა, და
მ. დ. ი. რასაც გვიბრძანებდა, ის სრულიადის დამორჩილებით მიგველო, და მანამ
დის ერთმანერთი ფიცის სიმტკიცით დაგვემტკიცებინა, და ბრძანებისაებრ მ. დ.
არ დაიჯერა, არამედ უმეტეს მტერობაც გამოვიტყადა, და რომელიც უოფლად მოწ-
ყალის კელმწიფის ჩემზედ ჯარი და წყალობა იყო ბოძებული, ისიც მიმტაცა და
იმკრთად წაიყვანა.

გვალად ამასაც მწერს, რომ შენ საქართველოში შეწევნას ვერ მოგცემ და
არც მოგესმარებო, თუ არ ოსმალთ ქვეყანაშიო. ეს ჩემის ქვეუნი კაცთათვის
დაიღ ავი გასაგონია და სასოწარკვეთილებას მისაცემი უმიედობა არის, თუმცა
ღვთისაგან და უოფლად მოწყალის კელმწ. არათუ სიტყვისაებრ იანაღლ მაიორის
მოველეით, არამედ უმეტეს მოწყალებასაც ვსასოებით ღვთისაგან და მ. ი. დ. და
იმის სიტყვას უმაღლესი კარი უმჯობესად გასინჯავს.

და ეს ჭეშმარიტი მოგსენება არის: თუ დიდებულის რუსეთის კელმწ. ჯარის
და ძალის სასოება არ გვქონდა და ან არა გვქონდეს საბოლოოდ, ჩვენგან ხვან
თქრის ჯარისა და ქვეუნიების ბრძოლა და მტერობა შეუძლებელ იყო, რადგან ამის
თანას შუათის მიმცა და მომადგინა ჩემს სასურველს მ. დ. სამსახურს რამდენ
სამე ხანსა; რადგან შეძლება ჰქონდა ჩემს ქვეუნიებს ოსმალთ მტერობისა კიდევ
ვერცადე, რომლისა თვითმხილველ და გამგონე არს კნიაზ მოურავოვი სოგეტნიკი,
და ამ დროსაც ღვთით ვზადება გვაქუს ოსმალთ სამტროდ ფრიადის მოსწრა-
ფებით. და რამდენსამე დღეში ვიზლარის კამენდანტის წიგნები მოგვივიდა: დაღესტ-
ნელნი ემზადებანო. თუ ესენი წამოვიდნენ, ჩვენი გასინჯულობით, ან იმერეთზედ
წავლენ, ან ახალციხის შესაწევნელად მივლენ და ან ჩვენზედ მოვლენ, და ამ ცოტას
ხანობით იმათის საქმის მაუურებელნი ვართ; თუ მოვლენ, შეძლებისაებრ ღვთით
იმათს მტერობას ვერდებით, და თუ არ მოვიდნენ ღვთით დაუყოვნებლად ჩვენ
მტერზედ წავალთ.

თ. მ. დ. ბ. ეს მოხსენადეს: თუ თანამედები არ შევიქნები ამ გვარის საქმისა

ჩემის სწინიდასით, დიდად მეზარება თქვენი თავის წყენა. მ. ი. დ. უბრძანებია, რომ ეს მეორე წელი მიდის აქეთის მჭხრის ქრისტიანები ჭეშმარიტის შეკრთუბით შეგერთდეთ და ოსმალთზედ მტერობა და ბრძოლა აღადგინოთ, და თვით ჩვენზედ ბრძანებულ არის და ანაწალ მაიორ ტოტლებენზედ და ნადვარძის სოფეტნიკს კნიაზ მოურაფოფიკედ, რომ იმერეთის მფლობელნი ამ კეთილს დროს გეტადნეთ, რომ შევარიგოთ: და შარშანდელთაგან აქამომდე მ. დ. უკაზით ბრძანებულები მრავალჯერ და მრავალჯის გეტადნით მეფის სოლომონთან, რომ დადიანს შერიგებოდა, და არ ინება მეფემ სოლომონ, მიზეზი ეს იყო, რომ მამულები უნდოდა მეფე სოლომონს დადიანისთვის წასართმევად და ერთმანერთთან სხვა ძველი მტერობაც ქჭონდათ. შარშან, მ. დ. ბრძანების შემდგომად, ჩემთან მოვიდოდა, რომ თავისი ძმა უმადლესს კარს გამოეცხაენა, მაგრამ რამდენიც ეტადა, გზა არ დაანება და არ გამოუშვა მეფემ სოლომონ ჩემთანა, და არც იმისი კაცი და წიგნი გამოუშვა ჩემთანა. მტრის ქვეყანაში ასპინძას ჩვენგან ოსმალზე და დაღისტნელთზედ გამარჯვების მეოთხეს დღეს დადიანთან ერთი ჩემი კნიაზი გაგზავნე და მ. დ. უკაზის პირიც თანგაგატანე, რომელიც რომ ოთხს იმერეთის მფლობელთანა მიწერილი იყო, და არც ის გაუშვა; და იმისის ძმის უწმიდესისაგან მიწერილი წიგნი, რომელსაც რომ თავის ძმას არწილს სწერს, ისიც მოგვიერთმევია. და მე გაგვირგებულ ვარ ამასზედ, რომ მე მეზობელი ვარ და ჩემი კაცი და წიგნი არ გაუშვა, და ეს მტრე საქმე არის ჩვენდა მომართ, მაგრამ მ. დ. უკაზს როგორ ქვადრად ბრუნება! კვლად მე შარშან დადიანისათვის მიმაცემინა და შეურიგდა, ის ჩემგან მოატყუელი საფიცრის წიგნი რომ მიქონდა, მათ შორის მიტყუელი, ის მრავალჯერ გამოიტყა; დიდად ფრიადის გედრებით გვედრე, რომ ის მშვიდობა იმათ შუა არ დაერღვია, მაგრამ სრულად არა მიეღოჩა ჩემი სიტყვა. ეს სიმატლით მოხსენება არის: თუ ორნი მიზეზნი არ მაყენებდენ, ერთი—ქრისტიანების დაგოტა და სისხლის დაღვრა და, მეორედ, მ. ი. დ. ბრძანება, რადგან გვაქვს, რომ ოსმალთ უნდა ვებრძოლოთ, და ესოდენს წყალობასაც აღგვითქვამს თვისის ი. დ. უკაზში, და მე რომ ეს ბრძანება გამეშვა და ქრისტიანების სისხლი დამეღვარა და დამეტყუეებინა,—უსწინიდასობა მეტონა ჩემგან; ვიცი მ. დ. საწყინო იქნებოდა, თვარამ, როგორც რომ ზეით სიტყვაში მომიხსენებია, მე ამას იმას არ დაუთმომდი. მეფე სოლომონს, განცხადებულა, რომ დადიანი დასაჩაგრავად და წასაგდენელად უნდა, რომ მაღლის კარიდამ დაქვარდოს, და რომლისაც თანამდებიც არის — მართლად მაღიდებელს რუსეთის მონარხის სამსახურის მაგიერად უოფლად მოწყალეს კელმწიფეზედ ორგულად დაანარჩინოს, მაგრამ ჩემის ჭეშმარიტის ერთგულობის გასინჯულობით უმჯობესად ამას გგონებ, რომ მაღლის კარიდამ დადიანს უოველთვის სამსახური განთვისებით ებრძანოს—ან ძმა დაიბაროთ იმისი და ან ერთი რჩეული იმისის კნიაზებიდამ, რომ რაც ჭეშმარიტი და სიმატლით მოსახსენებელი რამ ქჭონდეს უმადლესმა კარმა უგელა მიწეფნით მოიხსენოს, და მასუკან ნებისაებრ მ. დ. განგოს.

არაგვის მოურავი ქაიხოსრო თუ ვითარის სახით აიკლო იანაჩალ შაიჩმა, და ან იმის აკლებასი ერთი კნიაზი მოკლა, რომელიცა უწინარეს ამისსა მოგასსენეთ თ. ღ. ბ. რომელისაც მოხსენება წერილით არაგვის მოურავისგან აწ წარმოგვივლენა უმაღლესსა კარსა და ფრიად მთხოველიცა ვართ თ. მ. ღ. ბ. რომ დიდი გარჯილი და ნამსახური არის მ. ღ. ჯარზედ, და მოიკითხოს მ. ღ. იმისი ამ სახით წახდენა, და ვითხოვთ, რომ რაც წაჭდენოდეს ისევე მიეცეს. ჩემგან კნიაზ არაგვის მოურავს ქაიხოსროსთან რამდენიმე მიწერილი წიგნები იმის აკლებასი რომ უმაღლესა იანაჩალ შაიხოს და უმაღლესს კარს გაუგზავნია, რომლისაც პირები გარდაეწერა და ჩემთვის გამოგზავნა, და ესენი არიან რომელნიც რომ უმაღლესს კარს მიერთმის ჩემგან, და ჩემგან მასვე არაგვის მოურავთან სხვა წიგნებიც იყო მოწერილი ამ წიგნების წინათ და უკან,—ისიც უნდა მიერთმეფა იანაჩალ შაიხოს, მაგრამ რადგან მე შეპტერება, თავისის გასინჯულებით ცდილობს, რომ ვითომ ერთს სიმტყუფნუხედ დამდგას მე. და ესე გასინჯეთ ესე: როდესაც ღრავ ტოტალებენი აწუხრიდამ იმ სახით რომდამ გამოგვიბრუნდა მე ყოფლითურთ მ. ღ. დამნაშავედ მგონია ჩემის და ჩემის ჯარის მტრის კელში მიმცემლად, რადგანც ღვთით და მ. ღ. ბედნიერებით მტრის ქვეუნიებში გამარჯვება მოგვეცა, და იმისი არ ვიცოდით—თუ რას იმოქმედებდა, და ჩვენ არაგვის მოურავს მივსწერეთ, რომ ჩვენს უკითხავად არაგვის გზაზედ არავინ გაეშვა, და მისთვის შევანახებინეთ გზა: არც იმისი კაცი და არც სხვა არ გამოგაშვებინეთ—ტუფილი ჭამბავი და ავი არავის წამოეღო, და ოთხს და ხუთს დღეს უკან ბძანება მივეცით, რომ იმისი კაციც გაეშვათ და სხვა მგზავრიც. შოგლეუგოვისა რომ სწერია ამავე წიგნში—მართალია გამოქტეულ იყო და ჩვენთან მოვიდა, და ის ფრიადის ვედრებით შემოგვედრებდა, რომ იმისი საქონელი ჩამოგვეტანინებინა, და ღრავი რადგანც რომ სამტეროდ იყო აღძრული, ამისთვის შოგლეუგოვის ბარგის საიდუმლოდ წამოღება მივწერე მოურავს, რომ ჩემს და ღრავის კაცებსა ჩხუბი არ გამოარეოდათ. გვეწადა, რომ თავის საქონლით უმაღლესს კარს გამოგვეგზავნა, ვითაც აღვასრულეთ და გამოგზავნეთ. გეტყვით ღვთის მოწყალებით, რომ ამ ჩემს წიგნებს ბრალი არა დაუდგის რა.

დაიწერა ქალაქსა ტფილისს. აგვისტოს 7 დღეს, 1770 წელსა.

37. Д. XV. 27 Августа 1770 г. Письмо царя Ираклия кь кн. А. Р. Муравову. Пер. т. I. № 67.

რადგანც ეს სწულება გამოჩნდა ჩვენს ქალაქში ტფილისის და თელავს, ვამოჯობინეთ, რომ ჩვენის ფაშილით ან სასაღორეს, ან დუშეთს და ან მუხრანს დაესდებოდა, და რადგანც ღრავი ჩემი და ჩემის ქვეუნიის კაცთა ამისთანა განცხადებული მტერი არის, მე ამას ვსთხოვ თ. ბ. თუ ამასვე გუდამაქრებული ხარ, რომ ის

ერთს შერთოს გერას იკადრებდეს—მე რომ მტერზედ წასული გიჟო, და ჩემი შვი-
ლები და კერძობა ამ ზემოწერილს ადგილებში იუუნენ, და ერთი ჩხუბი გადაკე-
დებოდესთ ღრათისაგან, წავალ და ამ ადგილებისაგან ერთერთში დაგუენებ, და
მე ღვთით მტერზედ წავალ; და თუ ამ საქმეზედ გულდაჟერებული არა ხართ, წე-
რილით გგუწუეთ, რომ ისევ აქვს ვიქმნებით, ან ისევ კახეთს ჩაიყუენ ჩემს სხს-
ლეულთ და ჩემს შეძლებას, და ღვთით მე ისევ მტერზედ წავალ.

წელსა 1770, აგვისტოს 27.

**38. Д. XV. 30 Августа 1770 г. Письмо царя Ираклия къ
кн. А. Р. Муравову.**

ღრათს რომ მოუწერია უფალს ზოდზოლოცნიკს ტუტჩევთან თქვენ იმან
მოგწერათ, რომ ჩვენ განგიცხადეთ ესრეთ, რომელ ღრათი ახალციხეს წასულა-
იუო და მე იმას ჯარი გაუგზავნო, თუ არ გაუგზავნო, თავისის ნამოქმედა-
რის საქმეების მსგავსად, მე მ. დ. მიმართ მტრად აღმოგჩნდებოდე, —ამის მაგიერი
შენმა ბრწყინვალებამ ეს იუწუო: თვით მნახავი და გამგონე ბრძანდებით, ჩვენ რომ
ახალციხის ქვეუნიდამ მოგბრუნდით ზემოქართლიდამ, თუ ქვემოქართლიდამ და
კახეთიდამ რამედენ რიგათ აუსიეთ ჩვენი ჯარები ახალციხესა და უარსის ქვეუანსა,
და რამდენრიგად წარიტყვენა მტრის ქვეუნიები, და ან თუ როგორ წინებული
გამარჯვება მოუხდათ მელიქოეთს ოსმალთა ზედა; და ეგრეთვე სულხაგის შვილმან
რომ მაღვით და გამოპარვით გამოიარა ჯარით კახეთის ბოლოს, უშენს ადგილებში,
ახალციხის მისაშველებლად ბოჩჩაღუსად გაიარეს, იმას ჩვენი თოფრობაში თარხა-
ნოვი გიორგი, ჩვენგან ბოჩჩაღუში გაგზავნილი, ბოჩჩაღუს გეჭილი ბაადრას
სულთანს და სხვანს დასხმოდნენ და კმა საყოფელი ძლევა მიიღეს, და მრავალი კაცი
მოუკლეს მტერსა, და მრავალი ცხენი და იარაღი დაჩხათ. და აგრეთვე თუში მოუ-
რავი გაგზავნე თუშეთს ჯარი დაგვებარებინა ჩვენთვის მტრის ქვეუანაში ჩვენ-
თან თანსახლებლად, რადგანც ჯარს ვერდიდით, და იმათზედ მაღვით და ქუდუღად
მისულაიუნენ სულხაგის შვილისაგან ბოძებული ოთხი ათასი კაცი თუშეთს მის-
დომედნენ, მერმე ამ მოსულს ლეკის ჯარს ის ჩვენგან გაგზავნილი ჯარის თავნი,
იმ ქვეუნიის კაცნი, შებმოდნენ, მრავალი ლეკი მოეკლათ და კლდეზედ ეუარათ და
თავნი კაცნიც ამოწვევით იმ ლეკის ჯარისა და მრავალი ცხენი და იარაღი დაჩ-
ხომოდათ; თუშთ მოურავმა და იმასთან მყოფთ კაცთა რომ ცხვირები მოგვართვეს—
თვით თქვენც მნახავი ხართ. კვალად თ. ბ. ამისი ზედმიწევნით მეცნიერი ბძანდებით,
რომ, თუ ჩვენს ქალაქში და ან თელავში, და სხვაგან კახეთის რამდენსამე ადგილებში
ამ სნეულების მიზეზი არ ყოფილ იუო, და ან აქამდის სულხაგის შვილისათვის არ
გველოდინებინა, უტყველად ჩვენ ახლა მტრის ქვეუანაში ვიქნებოდით; ამ საქმე

ჩვენი ბევრი საქმეები მოშალა, და ახლაც რაც შეგვიძლია ჩვენ იარანალ მაიორისკან დახატუება არ გვეჭირება მ. დ. ბძანებისებრ აღმასრულებელი ვართ მტერზედ მოქმედებისა.

ესენი რაც მოგვიწერია, თქვენც სომ მოწამე ხართ, სულ ჭეშმარიტია და კარგად უწყით. აბერ ერთი წელიწადია მოსულა ღრავი და ბ. დ. გ. სამსახური რა გაუკეთებია? ნუ თუ ამას იქადის, რომ რაღაც ორიოდ კოშკი შორაპანისა და ბაღდადისა აიღო, რომელშიაც თხუთმეტათხუთმეტი მეომარი კაცი მდგარა? ქუთაისისა თვით თ. ბ. კეთილად უწყის, რომ მეშველი ორი ქვეანდა: ასპინძის დაინოცნეს, — ის ციხეები იმ მიწეზეა აიღო, შიგ საზღო გელარ შეუტანეს მეშველის უძალობით; და სხვა მტრის მამულში იმისგან გაკეთებული მ. დ. სამსახური არა გვინახავს რა. მაღლის კელმწიფის ხაზინას უბრალოდ წარაგებს და მ. ი. დ. ჯარსაც უბრალოდ ხოცს და ღლავს, და მე ღვთის მოწყალებით, რომელიც შეძლება მაქვს, მტერზედ წასვლას ვაპირებ როგორც შევიძლებო. კიდევ მოუწერია ღრავსა: ქართკელთა, თუ ზური არ მოსცეს და ურემიო რუსეთის ჯარსაო, როგორც მოღალატეთ სწორედ ისე გარდავანდებოდნო. ამისი პასუხი ეს იუწყოს თ. ბ. — ღრავს ჩემს ქვეყანაში და ჩემის ქვეყნის კაცთზედ რა საქმე აქვს ან გადასდებოდნა და ან ავად მოსაპურობელად? ჩვენ ბძანება მიგვიცია ქართლში ტუტჩევის რაც ქრცხინაღალში ჯარი ჰქავს ზური მიჭვიდონ და ან კიდევ რაც სხვა საზღო იშოვებოდეს ისიც მიჭვიდონ, აბერ ერთი წელიწადია მ. ი. დ. ჯარი ამ ქვეყანაში არის და თუ არ ჩემის ქვეყნიდამ სხვიდამ სადიდამ უფიქრია და მოუტანია ზური? და იმერეთს რომ გარდავიდნენ და არიან იქაც აქედამ გადაიტანეს ზური და ახლაც მიაქვსთ. კიდევ ღრავს მოუწერია: ლეკებს როგორადაც ჩვეულება აქვსთ ადირბეჯანის და სხვის ქვეყნებში ქურდობისა და რბევისა, და კიდევ ახლა რომ ლეკთ გამოიარეს და ჩვენის ქვეყნის ზიანს ცდილობენ — ვითამ ეს მე შემოქმედებინოს და წამექუზებინოს, რომელიც ეს სიტუვა დიდის სიცილის ღირსი არის; თუ მე სხვა რიგად ბოროტმოქმედი ვიქნები, ჩემის ქვეყნის დასაცლისი და წახდენა მაშინაც არ მენდომება, — ეს ცხადი არის, რომ ჩემი მტერი არის და, მერმე, იმ ქვეყნების საქმეების სრულიად უმეტრია, ამისთვის იწერება იმ გვარებსა. მე ყოვლითურთ ვჭვრეტ მ. დ. ბძანებას, და რაც იქიდან ბძანება მოვა ჩვენ იმისი მახურობელი ვართ და იმის მოჩხილნი ვართ.

წელსა 1770, აგვისტოს 30 დღესა.

39. Д. VII. 19 Сентября 1770 г. Письмо царя Соломона къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 72.

რა პირველად მეკადრთ მთავარი და უძლეველი ჯარი ჩვენს ქვეყანასა მოიწია, რადგენნიმე დღენი დაუუნეს შორაპანის ციხის შემოღობვითა, დაუტოვა

ცხე უჭარბოდ და წარიყვანს უოველი ჯარი, და გარდავიდა ქართლად მეფის ირას კლისად; და მას ზამთარსა არა მტრედნი შეფონი და ბრძოლანი გარდავიხადენ. რა გზათხუელი მოიწია და ქვეყნსა შეენიერებითა აღივსო, წარვიდენ მეფე ირაკლი და ღრადი ახალციხისა ქალაქისა დასაპერობელად, და ბრძოლისა წამსა ღრადი სა- ქართველთა გამობრუნებულ იყო, და საქართველოს ჯარსა რა ამის გამობრუნება ეცნათ, ფრად შერეულდნენ და თითქმის სრულიად დანთქმას მისცემო- დენ; მაგრამ ღუთისა მრავალსა შეწყვენსა დაეფარა და სახელოვანი ბრძოლა აღესრუ- ლებინათ. შერეთ ღრადი, ჯარის და არტილერიისა მომმართველი, მეორედ მოიწია ჩემადვე ქვეყანად, და ამა უწესოთა მიმოსვლითა მეფე ირაკლი და ჩვენ ძმობისა და ერთსულობისაგან ფრად განგეჟო და განგვაშოკა, და რამდენნიმე მიზეზნი და საზნებელნიცა სიტუვანი დასთესნა შოკსა ჩვენსა. რა ვისმინე მათი ჩემადვე ქვეყ- ნად მოქცევა, წარმოუძღვ და ბაღდადისა ციხესა მოვადგეთ, და დიდი და აღმატე- ბული მოძეობა გნახე მაშინ არტილერიისა, რომელმან ადრე დაამსო ბაღდადისა ციხისა სიმაგრე, და სხვადა მრავალი განსაძლიერებელი ამბავი მესმინა ღრადისაგან, რომელი მეტეოდა მიზეზსა შირველისა აქედგან წასვლისასა— ჯარისა სიმტკიცესა, და მეფისა ირაკლიდამ დაბრუნებასა სიუმილსა ახალეებდა, და სხვასა მრავალსა სა- ხელოვანისა აღსრულებასა უთუმცოდ აღმითქმიდა, და ამის ძლით მივეცით დადუ- მებასა მისისა სიტუვისა მრწმუნებულთა და გერ გამოფაცხადეთ. აწ რადგან ვხედავთ სრულიად უოველსავე ნათლად, არ ძალგვიც დაფარვად ფიცისა და აღთქმისათვის: აქაური ციხეებისა ამბავი სრულ იქმნა, რომელი შირველ გამოფაცხადეთ, — ჩვენის ქვეყნისა სანაპირო გრანიტებზედ ზღვის შირად ოსმანთ ციხეები არის, და გვწვიეთ მასზედან მისვლა, და მან არა ინება, და ახალციხის ქალაქი წინა გვიყო, და მუნ განემზადა წასვლად. რადგან აღარ დაიშლებოდა, მეცა განვემზადე ჯარითა ჩემითა და ვაწევე, და კელმწიფის წყალობადა ვითხოვე ჯარის კელისმოსამართავი: არც ჩვენი წასვლა ითნო და არც კელისმოსამართავი მოგვცა. და სხვა რაც შეწყვენა გვთხოვა უოველივე განუკაზმეთ და განუშინადეთ. წარვიდა სწრაფით და, მთაზე ამსვლელი, დაბრუნდა ამაოდ. რა გვოთ? ჩვენგან ამის დაფარვა არ ეტება. ასე უწე- სოდ და უსარგებლოდ მიმოგვეთება ამისთანა საკვირველისა ჯარისა დია შესწუ- ხებელი და საგოებელი, მარა დია თავისუფალი და თავის სიმეცისა და ჭკუის შინა დობილი კაცი უოფელა, და რა გვოთ— არა უწეით! ჩვენ კელმწიფის ბძანების მოკ- ხილუბისათვის გვრათური გვიკადრებია, და ეს ასე უწესოდ მიმოიქცევა, რომ ერთი სათქმელი საქმე კეთილად გერ წარემართეთ. მე რაც ციხეები ავიდე მათი უოვე- ლივე დროშა, ზარბაზან-უშუშარანი და ტყვე უოფილნი რაოდენნიმე კაცნი და ქაღნი მათ მივეც, რომ უოვლად მოწყადის კელმწიფის წინაშე ნათლად გამობრ- წეინდება და მახლობელთა ოსმანთა შიში მიეფინება მეოთხე; და ეს ასერიგად იქცევა, რომ უფროსად განაძლიერებს და მგნე ჭეოფს მტერთა. თუ ურჩეულესი ვინმე გვებოძება სხვა, რომ ჩვენს სიტუვას ვასმენდეთ, და აქაური გზები და მის- ვდის ამბავი დია ჯეროვნად ვიცით, და მრავალგზის გვინახავს, რომელსადა

და ზოგი მასკან წამართო, ზარბაზნები დამიბრუნა და რაც წამალი მქონდა ანა-
ნურის ციხეში სრულიად გაიტანა ვიდრე ორას ფუთამდე, ამისგანდა იმ ქვეუნი-
კაცნი თუ სადაც ქართლში მივიდა, თავადები და იმ ქვეუნი კაცნი ზოგნი რომელ-
ნიმე დაფიცნა; და იმ ციხეების წართმევის უკან მასუკან გორის ციხესაც მართ-
მეფდა, მაგრა, ფინათგან მ. დ. ბრძანება არ ჰქონდა, იმ ოთხის ციხის წართმევა კი
დაუთმე, და გორის ციხე კი აღარ დაფანებე; თუმცა ის ფიცი და ჩემს ციხეებში
მ. დ. ჯარის დადგომა ჩემი სასიამოვნოც იყო და ჩემი სისხლიც მ. ი. დ. სამსა-
ხურზედ დასადებლად და სასურველად მაქუს, მაგრამ რადგან ჩემი ერთგულება
მ. დ. მიმართ ბრწყინვალედ აღმოჩენილ იყო, ჩემ მეზობელთ წარმართთა ამაზედ
რომ ნიშნი მომიტეს და ჩემს ქვეუნი კაცთაც აგათ დაინახეს, — ამისთვის წუხს ჩემი
გონება. ამ საქმეებს რომ მოქმედებდა იანაღლ მაირო მე კიდევ ჩემი თანამდებობა
ეს მეგონა და დიდი წადიერება მქონდა, რადგან ორთავე კურთხელები უმაღლეს
კაცსა გვეყვანდა გამოგზავნილი და ჩვენი საქმეები მოგესენებული გვექონდა, და
მ. დ. ი. რასაც გვიბძახებდა, ის სრულიადის დამორჩილებით მიგვეღო, და მანამ-
დის ერთმანერთი ფიცის სიმტკიცით დაგვემტკიცებინა, და ბრძანებისაებრ მ. დ.
არ დაიჟერა, არამედ უმეტეს მტკრობაც გამომიცხადა, და რომელიც უოფლად მოწ-
უალის კელმწიფის ჩემზედ ჯარი და წულობა იყო ბოძებული, ისიც მიმტაცა და
იმერეთად წაიყვანა.

გვალად ამასაც მწერს, რომ შენ საქართველოში შეწევნას გერ მოგცემ და
არც მოგესმარებო, თუ არ ოსმალთ ქვეყანაშიო. ეს ჩემის ქვეუნი კაცთათვის
დიაღ ავი გასაცონია და სასოწარკვეთილებას მისაცემი უმედობა არის, თუმცა
ღვთისაგან და უოფლად მოწუალის კელმწ. არათუ სიტყვისაებრ იანაღლ მაიორისა
მოგველოთ, არამედ უმეტეს მოწუალებასაც ვსასოებთ ღვთისაგან და მ. ი. დ. და
იმის სიტყვას უმაღლესი კარი უმჯობესად გასინჯავს.

და ეს ჭეშმარიტი მოგესენება არის: თუ დიდებულის რუსეთის კელმწ. ჯარისა
და ძლისა სასოება არ გვექონდა და ან არა გვექონდეს საბოლოოდ, ჩვენგან ხვან-
თქრის ჯარისა და ქვეუნიების ბრძოლა და მტკრობა შეუძლებელ იყო, რადგან ამის-
თანას შფოთის მიმცა და მომადინა ჩემს სასურველს მ. დ. სამსახურს რამდენ-
სამე ხანსა; რადგან შეძლება ჰქონდა ჩემს ქვეუნიებს ოსმალთ მტკრობისა კიდევ
ვერცადე, რომლისა თვითმხილველ და გამგონე არს კნიაზ მოურავოფი სოვეტნიკი,
და ამ დროსაც ღვთით მზადება გვაქუს ოსმალთ სამტროდ ფრიადის მოსწრა-
ფებით. და რამდენსამე დღეში უიზღარის კამენდანტის წიგნები მოგვივიდა: დაღესტ-
ნელნი ემზადებანო. თუ ესენი წამოვიდნენ, ჩვენი გასინჯულობით, ან იმერეთზედ
წავლენ, ან ახალციხის შესაწევნელად მივლენ და ან ჩვენზედ მოვლენ, და ამ ცოტას
ხანობით იმათის საქმის მაყურებელნი ვართ; თუ მოვლენ, შეძლებისაებრ ღვთით
იმათს მტკრობას ვეცდებით, და თუ არ მოვიდნენ ღვთით დაუყოვნებლად ჩვენ
მტკრზედ წავალთ.

თ. მ. დ. ბ. ეს მოხსენდეს: თუ თანამდები არ შევიქნები ამ გვარის საქმისა

ჩემის სწინილისით, დიდად მეზარება თქვენი თავის წყენა. მ. ი. დ. უბრძანებია, რომ ეს მეორე წელი მიდის აქეთის მჭხრის ქრისტიანები ჭეშმარიტის შეერთებით შევერთდეთ და ოსმალთზედ მტეკობა და ბრძოლა აღუადგინოთ, და თვით ჩვენზედ ბრძანებულ არის და იანარაღ მაიორ ტოტლებენზედ და ნადვარძლის სოფეტნიკს კნიაზ მოურავოფზედ, რომ იმერეთის მფლობელები ამ კეთილს დროს გეტადნეთ, რომ შევარიგოთ: და შარშანდელთაგან აქამომდე მ. დ. უკაზით ბრძანებულებად. მრავალჯერა და მრავალჯერ გეტადნით მეფის სოლომონთან, რომ დადიანს შერიგებოდა, და არ ინება მეფემ სოლომონ, მიზეზი ეს იყო, რომ მამულები უნდოდა მეფე სოლომონს დადიანისთვის წასართმევლად და ერთმანერთთან სხვა ძველი მტეკობაც ქტონდათ. შარშან, მ. დ. ბრძანების შემდეგამად, ჩემთან მოვიდოდა, რომ თავისი ძმა უმამლეს კაქს გამოეგზავნა, მაგრამ რამდენიც ეტადა, გზა არ დასნება და არ გამოუშვა მეფემ სოლომონ ჩემთანა, და არც იმისი კაცი და წიგნი გამოუშვა ჩემთანა. მტრის ქვეუანაში ასპინძას ჩვენგან ოსმალზე და დაღისტანელთზედ გამარჯვების მეოთხეს დღეს დადიანთან ერთი ჩემი კნიაზი გაგზავნე და მ. დ. უკაზის პირივით თანგატანე, რომელიც რომ ოთხს იმერეთის მფლობელთა თანა მიწერილი იყო, და არც ის გაუშვა; და იმისის ძმის უწმიდესისაგან მიწერილი წიგნი, რომელსაც რომ თავის ძმას არხილს სწერს, ისიც მოგვიერთვევია. და მე გაკვირვებულ ვარ ამად, რომ მე მეზობელი ვარ და ჩემი კაცი და წიგნი არ გაუშვა, და ეს მტრე საჭმე არის ჩვენდა მომართ, მაგრამ მ. დ. უკაზს როგორც ქკადრა და ბრუნება! გვალად მე შარშან დადიანისათვის მიმაცემინა და შეურთვდა, ის ჩემგან მოცემული საფიცრის წიგნი რომ მქონდა, მათ შორის მიცემული, ის მრავალჯერ გამოიტეხა; დიად ფრიადის ვედრებით ვავედრე, რომ ის მშვიდობა იმათ შუა არ დაეკლვია, მაგრამ სრულად არა მიეღო ჩემი სიტყვა. ეს სიმატლით მოხსენება არის: თუ ორნი მიზეზნი არ მაუენებდენ, ერთი—ქრისტიანების დაკოტა და სისხლის დაღვრა და, მეორედ, მ. ი. დ. ბრძანება, რადგან გვაქვს, რომ ოსმალთ უნდა გებრძოლოთ, და ესოდენს წყალობასაც აღვითქვამს თვისის ი. დ. უკაზში, და მე რომ ეს ბრძანება გამეშვა და ქრისტიანების სისხლი დამეღვრა და დამეტუყუებინა, — უსწინილისობა მეკონა ჩემგან; ვიცი მ. დ. საწყინო იქნებოდა, თვარამ, როგორც რომ ზეით სიტყვაში მომხსენებია, მე ამას იმას არ დაუთმომდი. მეფე სოლომონს, განცხადებულა, რომ დადიანი დასაჩაგრავად და წასადენელად უნდა, რომ მაღლის კარიდამ დაჭკარგოს, და რომლისაც თანამდებოც არის — მართლმადიდებელს რუსეთის მონარხის სამსახურის მაგიერად ყოფილად მოწყალეს კელმწიფეზედ ორგულად დაანარჩინოს, მაგრამ ჩემის ჭეშმარიტის ერთგულობის გასინჯულობით უმჯობესად ამას გვკონებ, რომ მაღლის კარიდამ დადიანს ყოველთვის სამსახური განთავისებით ებრძანოს — ან ძმა დაიბაროთ იმისი და ან ერთი რჩეული იმისის კნიაზებიდამ, რომ რაც ჭეშმარიტი და სიმატლით მოხსენებულა რამ ქტონდეს უმაღლესმა კარმა უგელა მიწეფნით მოხსენოს, და მასუკან ნებისებრ მ. დ. განკეთს.

არაგვის მოურავი ქაიხოსრო თუ გიორგის სახით აიკლო იანარაღ მაიძმა, და ან იმის აკლებასი ერთი კნიაზი მოკლა, რომელიცა უწინარეს ამისა მოგასხენეთ თ. ღ. ბ. რომელისაც მოხსენება წერილით არაგვის მოურავისგან აწ წარმოგვიგულენია უმაღლესსა კარსა და ფრიად მთხოველიცა ვართ თ. მ. ღ. ბ. რომ დიდი გარჯილი და ნამსახური არის მ. ღ. ჯარზედ, და მოციკითხოს მ. ღ. იმისი ამ სახით წახდენა, და ვითხოვთ, რომ რაც წაჭკდენოდეს ისევ მიეტეს. ჩემგან კნიაზ არაგვის მოურავს ქაიხოსროსთან რამდენიმე მიწერილი წიგნები იმის აკლებასი რომ უპოვნია იანარაღ მაიძის და უმაღლესს კარს გაუგზავნია, რომლისაც პირები გარდაეწერა და ჩემთვის გამოგზავნა, და ესენი არიან რომელნიც რომ უმაღლესს კარს მიერთმის ჩემგან, და ჩემგან მასვე არაგვის მოურავთან სხვა წიგნებიც იუო მოწესილი ამ წიგნების წინათ და უკან,—ისიც უნდა მიერთმეფა იანარაღ მაიძის, მაგრამ რადგან მე შემტრეება, თავისის გასინჯულებით ცდილობს, რომ გითამ ერთს სიმტუფუნზედ დამდგას მე. და ესე გასინჯეთ ესე: როდესაც ღრავ ტოტო ლეხენი აწუროდამ იმ სახით ომიდამ გამოგვიბრუნდა მე ყოფილითურთ მ. ღ. დამნაშავედ მგონია ჩემის და ჩემის ჯარის მტრის კელში მიმცემლად, რადგანც ღვითთ და მ. ღ. ბედნიერობით მტრის ქვეყნებში გამარჯვება მოგვეცა, და იმისი არ ვიცოდით—თუ რას იმოქმედებდა, და ჩვენ არაგვის მოურავს მივსწერეთ, რომ ჩვენს უკითხავად არაგვის გზაზედ არავინ გაეშვა, და მისთვის შეგანახენეთ გზა: არც იმისი კაცი და არც სხვა არ გამოგაშვებინეთ—ტუფილი ჭამბავი და ავი არავის წამოკლო, და ოთხს და ხუთს დღეს უკან ბძახება მივეცით, რომ იმისი კაციც გაეშვათ და სხვა მგზავრიც. შოგლეუკოვისა რომ სწერია ამავე წიგნში—მართალია გამოქცეულ იუო და ჩვენთან მოვიდა, და ის ფრიადის გედრებით შემოგვედრებდა, რომ იმისი საქონელი წამოგვეტანინებინა, და ღრავი რადგანც რომ სამტრეოდა იუო აღძრული, ამისთვის შოგლეუკოვის ბარგის საიდუმლოდ წამოღება მივწერე მოურავს, რომ ჩემს და ღრავის კაცებსა ჩხუბი არ გამოეროდათ. გვეწადა, რომ თავის საქონლით უმაღლესს კარს გამოგვეგზავნა, ვითაც აღვასრულეთ და გამოგვზავნეთცა. გჭტონებთ ღვთის მოწყალებით, რომ ამ ჩემს წიგნებს ბრალი არა და კდვის რა.

დაიწერა ქალაქსა ტფილისს. აგვისტოს 7 დღეს, 1770 წელს.

37. Д. XV. 27 Августа 1770 г. Письмо царя Ираклия кн. А. Р. Муравову. Пер. т. I. № 67.

რადგანც ეს სნეულება გამოჩნდა ჩვენს ქალაქში ტფილისს და თელავს, ვამა ჯომინეთ, რომ ჩვენის ფაშილით ან ახალგაზრდს, ან ღუშეთს და ან მუხრანს დაფსდგეთ, და რადგანც ღრავი ჩემი და ჩემის ქვეყნის კაცთა ამისთანა განცხადებული მტერი არის, მე ამას ვსთხოვ თ. ბ. თუ ამასზედ გუელაჯერებული ხართ, რომ ის

ერთს შერთს გერას იკადრებდეს—მე რომ მტერზედ წასული ვიყო, და ჩემი შვი-
ლები და კერძობა ამ შემოწირილს ადგილებში იუვნენ, და ერთი ჩხუბი გადაკე-
დებოდავთ ღრაფისაგან, წავალ და ამ ადგილებისაგან ერთერთში დავაყენებ, და
მე ღვთიით მტერზედ წავალ; და თუ ამ საქმეზედ გულდაჯერებული არა ხართ, წე-
რილით გვაუწყეთ, რომ ისევ აქვე ვიქმნებით, ან ისევ კახეთს ჩაკიფიან ჩემს სახ-
ლელთ და ჩემს შეძლებას, და ღვთიით მე ისევ მტერზედ წავალ.

წელს 1770, აგვისტოს 27.

38. Д. XV. 30 Августа 1770 г. Письмо царя Ираклия къ кн. А. Р. Муравову.

ღრაფს რომ მოუწერია უფალს ზოდზოლოვნიკს ტუტჩევთან თქვენ იმან
მოგწერასთ, რომ ჩვენ განგიცხადოთ ესრეთ, რომელ ღრაფი ახალციხეს წასულ-
აო და მე იმას ჯარი გაუგზავნო, თუ არ გაუგზავნო, თავისი ნამოქმედა-
რის საქმეების მსგავსად, მე მ. დ. მიმართ მტრად აღმოვჩნდებოდე,—ამის მაგიერი
შენმა ბრწყინვალემა ეს იუწუოს: თვით მნახავი და გამგონე ბრძანდებით, ჩვენ რომ
ახალციხის ქვეყნიდან მოგბრუნდით შემოჭართლიდან, თუ ქვემოჭართლიდან და
კახეთიდან რამედენ რიგათ აუსიეთ ჩვენი ჯარები ახალციხესა და ვარსის ქვეყანასა,
და რამდენრიგად წარიტყვიან მტრის ქვეყნები, და ან თუ როგორ წინებული
გამარჯვება მოუხდათ მელიქოფთა ოსმალთა ზედა; და ეგრეთვე სულხაგის შვილმან
რომ მაღვით და გამოძარცვით გამოადარა ჯარით კახეთის ბოლოს, უშენს ადგილებში,
ახალციხის მისაშველებლად ბოროტლუშედ გაიარეს, იმას ჩვენი თაფრობაში თარხა-
ნოვი გიორგი, ჩვენგან ბოროტლუშეში გაგზავნილი, ბოროტლუშე გეჭილი ბაადრას
სულთანს და სხვანი დასხმოდნენ და კმა საყოფელი ძლევა მიიღეს, და მრავალი კაცი
მოუკლეს მტერსა, და მრავალი ცხენი და იარაღი დარჩათ. და აგრეთვე თუში მოუ-
ხავი გაგზავნე თუშეთს ჯარი დაგებარებინა ჩვენთვის მტრის ქვეყანაში ჩვენ-
თან თანახმებლად, რადგანც ჯარს ვერდიით, და იმათზედ მაღვით და ჭერდულად
მისულიყვნენ სულხაგის შვილისაგან ბოძებული ოთხი ათასი კაცი თუშეთს მის-
დომედნენ, მერმე ამ მოსულს ლეკის ჯარს ის ჩვენგან გაგზავნილი ჯარის თავნი,
იმ ქვეყნის კაცნი, შებმოდნენ, მრავალი ლეკი მოეკლათ და კლდეზედ ეყარათ და
თავნი კაცნიც ამოეწევიტათ იმ ლეკის ჯარისა და მრავალი ცხენი და იარაღი დარ-
ჩომოდათ; თუშთ მოურავმა და იმასთან მეოფთ კაცთა რომ ცხვირები მოგვართვეს—
თვით თქვენც მნახავი ხართ. კვალად თ. ბ. ამისი ზედმიწევნით მეცნიერი ბძანდებით,
რომ, თუ ჩვენს ქალაქში და ან თელავში, და სხვან კახეთის რამდენსამე ადგილებში
ამ სნეულების მიზეზი არ ყოფილ იყო, და ან აქამდის სულხაგის შვილისათვის არ
გველოდებინა, შეტველად ჩვენ ასლა მტრის ქვეყანაში ვიქმნებოდით; ამ საქმემ

ჩვენი ბევრი საქმეები მოშალა, და ახლაც რაც შეგვიძლია ჩვენ იარანალ მაიორისაგან დაპატიჟება არ გვეჩივრება მ. დ. ბძანებისაჲს აღმასრულებელი ვართ მტერზედ მოქმედებისა.

ესენი რაც მოგვიწერია, თქვენც ხომ მოწამე ხართ, სულ ჭეშმარიტია და კარგად უწეით. აგერ ერთი წელიწადია მოსულა ღრადი და ბ. დ. გ. სამსახური რა გაუკეთებია? ნუ თუ ამას იქადის, რომ რაღაც ორიოდ კოშკი შორაზანისა და ბაღდადისა აიღო, რომელშიაც თხვთმეტოხუთმეტო მეომარი კაცი მდგარა? ქუთაისისა თვით თ. ბ. კეთილად უწეის, რომ მეშველი ორი ქუანდა: ასპინძის დანხრას, — ის ციხეები იმ მიწეზეა აიღო, შიგ საზღო გელარ შეუტანეს მეშველის უძალობითა; და სხვა მტრის მამულში იმისგან გაკეთებული მ. დ. სამსახური არა გვინახავს რა. მაღლის კელწიფის საზინას უბრალოდ წარაგებს და მ. ა. დ. ჯარსაც უბრალოდ ხოცს და ღდავს, და მე ღვთის მოწყალებით, რომელიც შეძლება მაქვს, მტერზედ წასვლას ვაპირებ როგორც შევიძლებთ. კიდევ მოუწერია ღრადსა: ქართუელთა, თუ პური არ მოსცეს და ურემიო რუსეთის ჯარსა, როგორც მოღალატე სწორედ ისე გარდავახდევინებთო. ამისი პასუხი ეს იუწყოს თ. ბ. — ღრადს ჩემს ქვეყანაში და ჩემის ქვეყნის კაცთზედ რა საქმე აქვს ან გადასდევინებლად და ან ავად მოსაპურებლად? ჩვენ ბძანება მიგვიცია ქართლში ტუტჩევის რაც ქრცხინვალში ჯარი ქუაფს პური მიჭეიდონ და ან კიდევ რაც სხვა საზღო იმოგებოდეს ისიც მიჭეიდონ, აგერ ერთი წელიწადია მ. ა. დ. ჯარი ამ ქვეყანაში არის და თუ არ ჩემის ქვეყნიდამ სხვიდამ სადიდამ უუიღნია და მოუტანია პური? და იმერეთს რომ გარდავიდნენ და არიან იქაც აქედამ გადაიტანეს პური და ახლაც მიაქვსთ. კიდევ ღრადს მოუწერია: ლეკებს როგორადაც ჩვეულება აქვსთ ადირბეჯანის და სხვის ქვეყნებში ქურდობისა და რბევისა, და კიდევ ახლა რომ ლეკთ გამოიარეს და ჩვენის ქვეყნის ზიანს ცდილობენ — ვითამ ეს მე შემოქმედებისო და წამექუზებინოს, რომელიც ეს სიტყვა დიდის სიცილის ღირსი არის; თუ მე სხვა რიგად ბოროტმოქმედი ვიქნები, ჩემის ქვეყნის დასაცლისი და წახდენა მაშინაც არ მენადომება, — ეს ცხადი არის, რომ ჩემი მტერი არის და, მერმე, იმ ქვეყნების საქმეების სრულიად უმეცარია, ამისთვის იწერება იმ გვარებსა. მე უოვლითურთ ვჭვრეტ მ. დ. ბძანებას, და რაც იქიდან ბძანება მოვა ჩვენ იმისი მაჟურებული ვართ და იმის მოჩხილნი ვართ.

წელსა 1770, აგვისტოს 30 დღესა.

39. Д. VII. 19 Сентября 1770 г. Письмо царя Соломона къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 72.

რა პირველად შეკადრთ მთავარი და უძლეველი ჯარი ჩვენსა ქვეყანასა მოიწია, როდენნიმე დღენი დაუენეს შორაზანის ციხის შემოღობულთა, დაუტევე

ცხე უჭარბოდ და წარიყვანა უოგელი ჯარი, და გარდავიდა ქართლად მეფისა ირმა
გლისად; და მას ზამთარსა არა მტრედნი შეჴონი და ბრძოლანი გარდავიხადენ.
რს განათებული მოიწია და ქვეყნსა შეენიერებითა აღივსო, წარვიდენ მეფე ირაკლი
და ღრადი ახალციხისა ქალაქისა დასაპერობელად, და ბრძოლისა ჟამსა ღრადი სსა
ქართველთა გამობრუნებულ იყო, და საქართველოს ჯარსა რს ამის გამობრუნ-
ება ეცნათ, ფრად შერეუდნენ და თითქმის სრულიად დანთქმის მისცემო-
დენ; მაგრამ ღვთისა მრავალსა შეწყვეს და დაუფარა და სხელოვანი ბრძოლა აღესრუ-
ლებინათ. მერეთ ღრადი, ჯარის და არტილერიისა მომმსახურებელი, მეორედ მოიწია
ჩემადვე ქვეყანად, და ამა უწყსოთა მიმოსვლითა მეფე ირაკლი და ჩვენ ძმობისა და
ერთსულობისაგან ფრად განგეჴო და განგეჴო, და რამდენიმე მიზეზნი და
საყენებლნიცა სიტყვანი დასთესნა შორსა ჩვენსა. რს ვისმინე მათი ჩემადვე ქვეყ-
ნად მოქცევა, წარმოუძედ და ბაღდადისა ციხესა მოვადგით, და დიდი და აღმატე-
ბული მძლეობა ენახე მაშინ არტილერიისა, რომელმან ადრე დაამსო ბაღდადისა
ციხისა სიმაგრე, და სხვადა მრავალი განსაძლიერებელი ამბავი მესმინა ღრადისაგან,
რომელი მეტრედსა მიზეზსა ზირველისა აქედგან წასვლისასა — ჯარისა სიმცირესა,
და მეფისა ირაკლიდამ დაბრუნებასა სიუმილსა აბრალედა, და სხვასა მრავალსა სსა
ხელოვანისა აღსრულებასა უთუმცოდ აღმითქმიდა, და ამის ძლით მივეცით დადუ-
შებასა მისისა სიტყვისა მრწამსებელთა და ვერ გამოგაცხადეთ. აწ რადგან ვხედავთ
სრულიად უოგელსაგე ნათლად, არ ძალგვიტ დაფარვად ფიცისა და აღთქმისათვის;
აქაური ციხეებისა ამბავი სრულ იქმნა, რომელი ზირველ გამოგაცხადეთ, — ჩვენის
ქვეყნისა სანაპირო გრანიტებზედ ზღვისა პირად ოსმანთა ციხეები არის, და გარვიეთ
მასზედან მისვლა, და მან არა ინება, და ახალციხისა ქალაქი წინა გვიყო, და მუნ
განეზადა წასვლად. რადგან ადრე დაიშლებოდა, მეცა განგეზადა ჯარითა ჩემითა
და ვაჟივე, და კელმწიფისა წაღობაცა ვითხოვე ჯარისა კელისმოსამართავი: არც
ჩვენი წასვლა ითნო. და არც კელისმოსამართავი მოგვცა. და სხვა რაც შეწყვეს
გვთხოვა უოგელივე განუკარგეთ და განგეზადეთ. წარვიდა სწრაფით და, მთაზე
ამსვლელი, დაბრუნდა ამაოდ. რს ვეთ? ჩვენგან ამის დაფარვა არ ეტება. ასე უწყ-
სოდ და უსარგებლოდ მიმოგვეტება ამისთანა საკვირველისა ჯარისა დია შესწუ-
ხებელი და სატიობელი, მარა დია თავისუფალი და თავის სიმეცხისა და ჭკუისა შინ-
დობილი კაცი უოფლა, და რს ვეთ — არა უწყით! ჩვენ კელმწიფისა ბძანებისა მო-
ხილვისათვის ვერათური გვიკადრებია, და ეს ასე უწყსოდ მიმოიქცევა, რომ ერთი
სათქმელი საქმე კეთილად ვერ წარგმართეთ. მე რაც ციხეები ავიდე მათი უოგე-
ლივე დროშა, ზარბაზან-უეზმარანი და ტყვე უოფილნი რადენიმე კაცნი და
ქაღნი მათ მივეც, რომ უოვლად მოწყალისა კელმწიფისა წინაშე ნათლად გამობრ-
წინდება და მასდობელთა ოსმანთა შიში მიეფინება მეთქი; და ეს ასეკრიგად
იქცევა, რომ უთროსად განაძლიერებს და მტრე ჭეჴფს მტერთა. თუ ურჩეულისა
ვინმე გვებოძება სხვა, რომ ჩვენს სიტყვას ვასმენდეთ, და აქაური გზები და მის-
ვლისა ამბავი დია ჟეროვნად ვიცით, და მრავალგზის გვინახავს, რომელსაცა

უჩუგდეთ დაგვემოწინააღმდეგეს, თუ ადრე სახელგანთი ძლევა ვერ აღვადგინოთ, ჩვენი სიტყვა უმტკიცო და შეუტანელი უოფილა; და თუ არაფერს გაგვიგონებს, ჩვენ უოფლად მოწყალის კემწითის შიშით ვერაფერი გვიწყენია და ბრალეულობისგან თავისუფლებას ვითხოვთ, და ნება მათის მოწყალების იუფენ უოგელს შინა.

ერთს ამას ვითხოვ თქვენის ბრწყინვალეობისაგან, რომ მოზდოგს მაიორის კამანდაში განწყესებულა, სახელად ეფრემ თამაზოფი ქქეინ, ბრძანება იუოს, — რომ მეზოდოს ენის შესაწყენელად, რომ ჩემგან მისის პირით ეუწყებოდესთ ამბავი.

სკედეშეკრ 19, 1770 წ.

40. Д. VII. 19 Сентября 1770 г. Представление царя Соломона имп. Екатеринѣ II.

მოიხილე დედობრივითა წყალობითა დედაო უოგელთა ქრისტესმოსეო-
დულთა ერთა და იხილე განთენილი ვედრება ჩვენი! ოდეს მათი დიდებულების
იმპერატორის მზისა უმბრწყინვალესი დიდთა და მტირეთა სწორად მიმდგენი
შარავანდუდი წარმართთ საცთურითა დარულებულსა ქვეყანასა ჩვენსა გარდამოუ-
ფინა და სიმკნე-მეცნიერებით წუკთილი ჯარის შესაწყენელად ჩვენდა მოიწია, —
მიერთაგან თიფითა ჟეროფანითა და მტკიცითა მათი დიდებ. იმპერ. ამბლბულისა
რქისა ერთგულობასა და განძლიერებასა ზედა საუგუნოსა აღთქმითა კელი მოვა-
წერეთ და ჩვენი სამეფო მათსა განძლიერებულსა იმპერიასთანა შეერთებით, და
რომელიცა მათის უმაღლესობის რაიმე სავნო არის — მისიცა განტანდება აღვსო-
ქვით. აწ ვხედავთ, უდ უდიდებულესო ხელმწიფეო, და ვერ ძალგვიც დაფარად შო-
შისათვის და აღთქმისა: ჯარისა სიმხნე სისრულისა წუკთილება და ზედმიწევნო-
ლებით გამოცდილება თრიად საგვირო და განსაცდითროა, მარა რაოდენნიმე
მიზეზნი მკედართ-მთავრისანი წინაუფოფენ და დამდაბლებენ, და მათსა ძლიერე-
ბასა ჭფარვენ, რომელი რაიცა მათი დიდებ. იმპერ. უკახით გვებძანა, თუცა მკუ-
დართ მთავრისა ენება და ეწადა მისი აღსრულება, მათის უკელმწიფეობის ძლიერ-
ებასა ფეიცავ, რომელ თქუნი სახელნი და სახელოვანნი საქმენი აღსრულებოდენ,
და რამდენნიმე ქალაქნი ოსმანთ მიედებოდენ; მარა უწესოდ მიმოკვეთება თრიად
შეაჭირვებს და ჟერვებს ჯარსა, და რომელიცა უმჯობე და რჩეული გზებია, ბრძანე-
ბისაებრ, რომ გამოუტანდებო, ესრეთ თანწარკდება ვით საფლტოსა რასმე ამასა; და
მარად ვიურვით და გწუხვართ, და სარტყილისა თარდა პირსა გვაფარია, რომე სხვათა
მრ მრავალნი ძლევენი ისმან და ჩვენ ესოდენსა ხანსა ერთი სადიდებელი და სათ-
ქმელი საქმე ვერ აღვასრულეთ; მარა დია თავისუფლებით მტროფრი და სიტყვა
შეუწყნარებელი კაცი უოფილა, და რა გუოთ არა ვუწეით, უდ მოწყალეო? და მეორედ
ჩამოვიდა ჩვენთანავე ქვეყანად, წინ მიგებებე მხიარულებით და წარუძღუ ბაღდა-
დისა ციხესა, და მოვადგით, მარა არტილერიისა სიმარჯვე-წყობილებაჲმან განმა-

კვირება და მხიარულებითა აღავსო გონება ჩვენი, და სხვადა მრავალი საკანსაცხოშო იმედი და ნუტეში გისმინე მამის ღრფისკან, რომელი პირისპირ მეტყუდა: თუცა პირველ აქედამ წასვლით შეტაწუხეო, მარა ჯარი არ შეავდა საკმაო, და მის თვის წაგელ, აწ, რადგან ამდენი ხელოვანი ჯარი მომივიდა, ნახე რამდენნი სახელოვანნი და დიდნი საქმენი აღვასრულებინო. მე ამ ამბის სმენითა მხიარულ ქმნილმან და უფროსად გელოვანისა ჯარისა მიერ ბაღდადისა ტიხისა ადრე დამხობისა მხედველმან, მათი დ. ი. წინაშე გამოგაცხადე მათი სიჭკეუკე; მარა აწ ვხედავ, რომ მხოლოდ სიტყვა იქმნა და არა საქმე. წარმოგედით მუხითცა და, ვითა წინათ, მივეცით მათსა საუწყოსა, და ქუთაისის დანაშთენისა ტიხესა მივადგი, რომელი სიუმილისკან ფრად მოუძღუტებულ იყო და მიწვენილ იყო დანთქმას, მარა ჩემნი კაცნი შამოვანენ და მათ გარწმუნენ ადვილად აიღებენ, და უფროსად დიდი შიში და ძრწოლა მიუთენებთ სხვათა ქალაქთა, და მათის ძლიერების გმა განისმის მეთქი, მარა მან ჩემი კნიაზი და სხვანი უბრალოდონი კაცნი დაიჭირა—ოხმანთ შემწენი არიანო. ედ უამწლესო ხელმწიფეო, ათექვსმეტი წელი სრულ იქმნა, რომ ოხმანთ ბრძოლაში ვიჭირფი და გშტებები, და რამდენნი ბრძოლანი და განსაღდელნი გარდასხე დიან თითოეულად არ წარმოითქმის, და მათნი შემწენი რამდენიმე მოვსწყვიდენ, რამდენნიმე დაყვარბენ, და მრავალნი სულნი ჩვენის სამეფოად წარვსდევნენ, და თუ ესენი ჩემნი მტერნი და ოხმანი შემწენი ყოფილიყუნენ, მათი ჩემთან ყოფა ვითა ეგებოდა, მარა დია სწრაფთა და გაუშინჯავად მხედველობს. აწ კიდენ ჩვენის ქვეყნის სანაპიროს ადგილებზე, ზღვის პირათ, ტიხეები არის ოხმანთა, და ვაიძულე მათზედან მისვლა. დია შორად განმივიდა და არც პასუხი მიგო რიგიანი, თანა წარმხდა და ახალციხეს განემზადა წასვლად, დია სწრაფით, და ჯარისთვის საზრდეულის შეწყება ითხოვა და, რომელიც ჩვენგან შეიძლებოდა, განუმზადეთ. გგონებს ნაკლებობა არაფერი ჭქონდათ საზრდელისა. განემზადე მეცა თავი ჩვენი მუნ წასსვლელად და ვაუწყე ღრფის: რადგან მისვალ, მეც ჩემის ჯარით გელმწიფის ჯართან მოგწედები მეთქი. და რომელიცა მათის დ. ი. წყალობა გეგბოდა ჯარის გელის მოსამართავად ვითხოვე: და არც ჩვენი წასვლა ინება და არც დ. ხ. წყალობა მოგვცა. ასე მიპასუხა: თუ ხუთასის კაცით წამოხვალ, წამოდიო, და თუ მეტს წამოიყვან, შენი წამოსვლა არ იქნებაო. მე ამის სმენა დია მეოცა და განკვირდი,—ხონთქრის ბრძოლა და დიდროანის ქალაქების დაპყრობა ხუთასის კაცით როგორ იქნებოდა? და დავიდუმე. ამას წინათ მეფე ერეკლესთან წავიდა ახალციხეს და დია უჭეროდ და ურტებად დაბრუნდა, და ახლა კიდევ ეს იყო წავიდა და ტზიდავვე დაბრუნდა, და აქვე ჩამოვიდა, და ასე უსარკებლად და უხამსად მიმოკვეთება დია შესწუხებელი და სანირცხელია, და განსაღდებელია მტერთა. ჩვენის დამლით და რჩევით ვერაფერი ვასმინეთ, და რა გეოთ?

აწ ესე ყოველი ჭეშმარიტი ამბავი მათის მოწყალების წინაშე განგვიფენია და ნება ედ მ. ხ. თუ არ გამოგვეცხადებინა და დავეუთარა, მათს მრავალს მხედველს თვალს არ დაეუთარებოდა და შემტოდედ გამოგნებოდა. აწ რადგან

გამოგატანდეთ, ბრალულობისგან თავისუფალნი ვართ. თუცა მათი დ. ი. უკანონო საეპარქიო აღმსარებლებისა და ჩვენ და მეფე ირაკლი ერთმანეთისაგან არ განგეწყვალენით, და ჩვენი უმჯობესის გზების დანახება შეესმინა, და მაშინ კეთილად ვერ წარმარს თებუდიუო ყოფილი საქმე—დათა ბრალუდნი გიქნებოდით, მარა რადგან მე და მეფე ირაკლი განგეწყვალა, და არც ჩვენი რჩევა და სიტყვა შეიწყნარა, მათის აღმსარებლისა საქმისაგან დათა უბრალო ვართ. თუცა მათი დ. ი. ბძანება იქნება და სხვასა ვისმე ურჩუელისა ებძანება მკედართ-მთავრობა, რომელიცა მათი უდიდებულესობის ასამაღლებელი იუოს, და რადგან მათის იმპერიასათანა ჩვენც შეერთებულნი ვართ, სიტყვასა და ურჩუელისა გზების დანახებასა ჩვენც გვისმენდეს; თუ ადრე ვერ გასმინათ მათს უდ ამაღლებულს იმპერატორობას სსხელგანნი ძღვენი, ჩვენი სიტყვა უმტკიცო უოფილა, და თუ ჩვენი სიტყვა არ შეიწყნარება და აქაური გზების და მოსვლის ამბავი არაფერი გვეკითხება, ჩვენც ბრალულობისგან თავისუფლებას ვითხოვთ, და ნება მრავალმოწყალის ხელმწიფისა იყავნ მარადის.

სკადამბერს 19, 1770 წელსა.

41. 24 Сентября 1770 г. Письмо царя Ираклія къ кн. А. Р. Муравову.

რომელიც თ. ბ. ჩვენთვის წერილით ეთხოვნა—თქვენის თხოვისაებრ ბძანება მიგვიცია: ზემოქართლის ქვეყანაში რომ მ. ი. დ. ჯარს ზური მიჭედილან, და რომელიც კაცი როდენსაც ზურის ფასს მიუტანს, იმოდენს ზურს მიჭედიან; ხარისა და ურმისა თვით თ. ბ. მოკისრება, რომ როდენსაც ღრად ტოტლებენი ჩვენს ქვეყანაში იუო თუ როგორ ძალად ართმეფდა, რომ საბრალო გლეხს კაცს ერთს ფულს ჭირას არ აძლეფდა, და კიდევ უხოცდენ ხარსა და უჭამდენ, და ჩემის ბძანების შიშით პატრონი ხმას ვერ ამოიღებდა, და ასლა რომ რაც ქრცხილვანში და იმის კეობაზედ ურემი და კარი უოფილა სულ ძალად წაურთმეფიათ და წაურეფანათ, და სხვა, რომელსაც ტოტლებენის ბძანებით როგორც რომ აჭირვებენ და აწუხებენ ზემოქართლის გლეხთკაცთ და შეურაცხებაში ჭყავსთ თ. ბ. ესეც კარგად ესმის და იცის. მე ჩემსა და ჩემის ქვეყნის უბედურებას ვაბრალებ ამისთანას შოფოთის შემთხვევას, რასაც მწუხარებაში ღრად ტოტლებენისაგან შეუუენებულნი ვართ. მე სპარსეთში სხვას კაცის ამხანაგათაც ვუოფილვარ და სპარსეთის კელმწიფისთვისაც მიმსახურია, მაგრამ მე ჩემს ჟამში ამისთანას შოფოთსა და მწუხარებას არ შეგწერბივარ, და აღარც ამდენის ქვეყნის იმისგან გასაწყლებისა და უსამართლოდ და ურიგოდ მოქტევის მოთმინებადა შემიძლია. ვგონებ, რომ სულ ზედმიწევნით იცოდეს შეშნა ბრწყინვალეობა, და სულ ჩვენის დიდთა და მტრეთაგან ტესმოდეს, რომ რა უოფა დაჭმარებია სოლმე ტოტლებენისაგან, ჩემის მტრობით, ჩემის ქვეყნის კაცთ.

ასლა ხომ იარანაღ მაიორი იმერეთს იმყოფება და ჯარიც თან ახლავს; ვალა
დებული იმერეთის ქვეყანა არის, რომ ჯარი, ურემი და პური რაც ჯარს ეჭირება—
იმით მოუმართონ კელი. ასლა როგორ შეუძლია ზემოქართლს, რომ ლაშქარსაც
გამოვიდეს, შინაზომადგომილს მტერს, ლეკსაც, ჰასუხი გასცენ და შინ საბრალოს
გლეხს კაცს რაც კარი და ურემი ჭქონდეს ისიც წაერთვას? თუ მისის ი. დ. ჯარი
ჩემს ქვეყანაში იყო, რომდენ შეიძლება ყოვლის სამსახურის თანამდებობა გვაქვს,
და სანამდის იყვნენ კიდეც, სამსახური გასწივეს, მაგრამ იმერეთის მაგიერ ჩვენი ქვე-
ყანა რად უნდა პურსა და ხარსა, და სხვის სამსახურისათვის სწუხდეს? მაგრამ ტოტა
ლებენი ჩემი მტერია და ჩემის გულისათვის აწუხებს საბრალოს ჩემს უმებს, და
წელსაც იმ შპარის კაცნი უხანაზნი დარჩნენ.

როგორადაც ასლა თქვენი ჩემთან მოწერილი წიგნი აცხადებს, რომ მოგი-
წერიათ: ღრად ტოტლებენი იწერებოდა სადმე მე კაცი დამეყენებინოს და პეტრე-
ბრუხიძეც ღრადთან მომსვლელს კაცს და ღრადთან პეტრებრუხს წამსვლელს
კაცს ვაჭერინებდე, რომელიც ეს სიტყვა სატანისაგან არის სიღრუთ გაკეთებული
და მოგონილი, და ვინც ამ საქმეში ცრუი და მტყუანი არის სატანისაგან დამცემელი
და შემმუსვრელი დასცემს და შემუსრავს, და რუსეთის დიდის მონარხის რისხვასაც
საუკუნოდ მისცემს; მე ამაში ყოვლითურთ მართალი ვარ, რომ ეს ჩემგან ქმნილი
საქმე არ არის, ეს მტერობით მოგონებული და ტყუილი არის. შენმა ბრწყინ-
ვალვამ გასინჯოს, რომ იმისი რაღა უნდა დაიჯერებოდეს ჩემი და ჩემის ქვეყნის
მტერობა, და თქვენ ვალდებული ხართ, რომ მისგან ჩემი და ჩემის ქვეყნის ეს
ყოფაები უმადლესად მოახსენოთ. ასლა დუშეთიდან რომ გამოვილაშქრეთ, ღმერთს
ვიმოწმებ, რომ არ შემეძლო, ავადც ვიყავ, რომ თვით თქვენვე იცით, მაგრამ მე
მ. ი. დ. სამსახური ასე მსურს ვითა თვით ქრისტესი, და ამისთვის ჩემს შეუძლე-
ბლობას არ მივხედე და გამოველ მ. დ. მტერზედ ბრძოლად, და წინააღდგოა
მად. არ ველი მ. დ. ყოვლად მოწყალის კელმწიფისაგან, რომ ჩემი და ჩემის ქვეყნის
შეწუხება და შეურაცხება არ მოიკითხოს.

დაიწერა სეკდემბრის 24, წელსა 1770, აღკეთზედ.

42. Д. VIII. 26 Сентября 1770 г. Письмо армянскаго епископа Исаи къ царю Ираклію и примѣчаніе этого послѣдняго. Пер. т. I. № 75.

მონა იესო ქრისტესი და თქვენი თვითა მტვერი ისაია ეპისკოპოსი, დღე და
ღამ თქვენი მღვდელი და თქვენი გამარჯვების მონატრი! ჩვენო ბედნიერო კელმა
წითვე, ასლა აქ [ვარ] და ასლა შევიქენით: წავედი მაჭმედა ქურდისტანს, იეზიდების
უმთეროსი ვნახე, თქვენი ბედნიერი რაჟამ უზგენე—დიდად გაეხადათ, თქვენი (მ) თავი

ზედ დაიღვეს და თქვენი შორხილი შეიქნენ. ჩემო კემწიფე, ამას გეხეყებინ, რომ ღუთით გამარჯვება მოგეტყოს; სოშომას ტიხეს თხოულობენ: ტარიელი ტიხე ჩვენ მოგეტყოს, საქონელი არ გვინდა, რომ თამამი იეზიდხანა იქ მოგგროვდეთ. ამ წყალობას ეძებენ თქვენგან, ამას მოვასვენებ ჩვენ მწყალობელს კემწიფეს, რომ დიდ კარგი ფაქტები არიან; მოსულს აქვთ რაც იეზიდები არიან სულ ამის შორხილი არიან, თავი იეზიდებისა ეს ჩობანადა არის, ჩემო კემწიფე.

დაიწერა შარამობის თვის ი გ კასულს, ქ კს უნტ.

(აზის ბეჭედი სომხური
ზეწარწერით).

ქ. ეს ესაია აისრით ეფესკოპოსის მოწერილად; ამას თქვენი მად. ღრად. ბრწე. გაშინჯავს. თუ რუსეთის ჯარი და მეფე სოლომონ და ჩვენ ამ სათხუელ ერთად ვყოფილიყავით, ჩვენს ქვეყნებსაც მტრისაგან დავიცავდით, ესენიცა და ამ მხრის ქრისტიანებიც ჩვენ შემოგვიერთდებოდნენ, და დიდი ძალი მოგვემატებოდა საზოგადოთ ქრისტიანეთ მტერთ ოსმალთზედ. ეს წიგნი მომივიდა სკადემბრის კვ, წელს ჩდო.

ი რ ა კ ლ ი .

43. Д. VIII. 26 Сентября 1770 г. Письмо варталета Исаи къ царю Ираклию.

მონა იესო ქრისტესი, თქვენი ფეკთა მტვერი და თქვენი ბძანების შორხილი, და ნიადგვამ თქვენი გამარჯვების მლოცველი ესაია ვართაშეტი—მოგასხენებთ! ჩვენ ბედნიერს კემწიფეს ამას მოგასხენებთ: თქვენი ბედნიერი ოჯახიდან რომ წამოვედით აშრილის კა, მოველი ერეკანს სადამოთათ, გვინდოდა ერეკნიდამ ჩუმათ წამოვსულიყავით, რომ აზავის არ ვეცნეთ ვისმე. ერთიც ვნახოთ ეზმიადინის კათალიკოზმა: ოსაულები გამოგვისია, დაგვიჭირეს, წაგვიყვანეს ეზმიადინს, ბევრი დარდუ-სარი გაგწიეთ, თქვენის წყალობით ჩითჩიოლლი გურგინა იქ მოგვესწრო, იმან მოგვარჩინა, იმ დარდით გზაზედ ავთ გახვდი, იმ დღეს შეუძლოთ გახვდი, მასუგან თქვენი წყალობით კარგათ შევიქნენ, წავედი იეზიდებიც ვნახე და აისრის კათალიკოზიც სიუფარულობით თქვენი უუელი შეიქნენ, ჩემო კემწიფე. მე რაც თქვენი ბძანება იყო ყოველს კუთხეზედ გავისარჯეთ. სანამ ცოცხალი გახლავართ, თქვენი მლოცველი და თქვენი მოსამსახურე გახლავარ. ამას გეხეყებით ჩვენს ბედნიერს კემწიფეს, რომ დიად მეშინიან—ერთი თქვენი წყალობის უმობის წიგნი გვიბოძათ. ერთ ამას მოგასხენებ, რომ ამ იეზიდებს, ამ კათოლიკოზს სიმონს ერთი თქვენი წყალობის წიგნი უბოძოთ ქართულსა ენით, რომ ამით გუდიც გაუმაგრდესთ. დაიწერა შარამობის თვის იე, ქ კს უნტ.

(აზის სომხური წარწერით ბეჭედი).

ქ. ასურთ კვისკობოზი ისაია, რომელიც ამის უწინარეს ჩვენთან მოვიდა და გვითხრა: ასურთ შემოკრთება უნდათ თქვენიო, — ეს იმის მოწყობილია, და იმ ასურთ მოციქულიც იყო ჩვენთან დიდის გედრების ხმით, რომელიც უწინ ამისსა მალღს კარს მოგახსენეთ, რომ ამათ ჩვენი შემოკრთება უნდოდათ. ეს წიგნი მომივიდა სკეტემბრის კვ, წელსა ხლო.

იკაკლი.

44. Д. VIII. 9 Октября 1770 г. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину. Содержаніе т. 1. № 50.

საჭიროდ თანაგჳრის, რათა მასადის ჩუქნი ვითარება უმაღლესსა კაცსა მოჭს სენდეს:

ოდეს მტრის ადგილიდამ მოგებრუნდით და ჩუქნი კუჩიელი, რომ წარმოიგზაგნა უმაღლესსა კარსა, შემდგომად ამისა, რადენ ჩუქნგან შეიძლება, არ ვაგნა დეთ ჩსმალთა ზედა მტერობაჲ. აწ განცხადებულ იქმნას თქუქნისა მალ. დრადგ. ბრწყ. წინაშე, რომ ამ მასლობელ დროსა ხამგზის და ოთხგზის ჩვენმა ჯარებმა კმასყოფელი ძლევაბი მიიღეს ჩსმალთა და ლეკთა ზედა, ეგე ვითარე, რომ მათი კმასყოფელი იყო წყალობისა ღვთისათა და ბედნიერობითა მ. იმზ. დიდებ., სხუგჳრ მტრის ქუქნის დაბრეგასა და წარმოტუქუქნისა გარდა, რომელთაცა პირუქლი გამარჯუქნა მოუფიდათ კნიაზ მელიქოვთა ავთანდილს და გიორგის ჩსმალთა ზედა, რომელთაცა მრავალი მოკლეს და მრავალი შეიპურეს, და გზის სიშორისგან უნაშეცხვეს ვერ გამოგვყავნეთ ბრძოლასა ამასა შინა დაშთომილი კაცი, და არს გამოგზავნილი სსმი ჩსმალი, — ერთი ფაშის შვილი და ორი სხუა, და ამ ბრძოლასა შინა მოიკლა ჩუქნის მხრიდამ კნიაზი ბაადურ ციციანოვი, ბრძოლასა შინა გამოცდილი. და კვალად ათხუთმეტსა აგვისტოს კუშუხის მთავრის შვილს მან, ჭაჭი გერეიბეგის ძმაჲ, მსჭმად, რომელმაც რომ ათას ორასის კაცით გამოიარა ახალციხის მისაშველებლად კახეთის უშენის ადგილებიდან, და გზიდან გამომაკრით გამოვლო, და ბორჩალოს უეცრად გამოიარა, და რომელიც ჩუქნგან გავგზავნილი თათგნიბაში კნიაზ გიორგი მოუწავოვი და სულთანის ბაიდრისსა, და ბორჩალოს ვეაქილი ჯარით იმ ადგილის მტველად დაგვედგინა — ესენი უკანდამ მოეწივნენ და შეებნენ, და კმასყოფელი მოსწყვიტეს და შეიპურნეს ლტოლვილნი, ზოგნი უკან გაიქცნენ და ზოგნი ახალციხისკენ გაიქცნენ; და ამასა ძლევისა შინა შეპურობილი სსმი ლეკი წარმოგვადინეთ ამაჲ ჩსმალთა ტუქუქთაგანა, რომელიც არის ერთი ანა დიელი ფირმაქმად და ერთი შამხლის კაცი, და ერთი ქოდალელი.

ამ კუშუხის მთავრის შვილის ჭაჭი გარაი ბეგისგან და იმისის ძმებისგან დაბარებულნი თუშეთის მასლობელნი ოთხი ათასი დაღისტნის ლეკნი ოცს აგვისტოს თუშეთს მოუხდნენ, და რომელიც თუშეთის მოუწავი კნიაზ ჩოლყოფი

დუმბიშან თუშეთს გაგებდა, თუშეთის ჯარის შემოსეულად, ეინათგან გვე-
რულებოდა მტერზედ წასვლა, ეს კინაზი ჩოღაყი თაფისის თანხლებულის კაცით
იქ დაესწრა; ცხადგლის მუოფფელის ჯარის ძლიერებით ამან თუშნი თანშემო-
ყარა, ქსელიეს და გააქცივნეს ლეკნი თუშთა და ამ კინაზთან მუოფფთა კასელებთა,
დიდად მათთვის გამსაყოფელნი კაცნი მოსწყვიტნეს, რაღა ჩუქნ მტერს მტერს ნიშნად
ძლევისა მტერთა ცხვირები და ან კიდევ თუშებს რაც თითონ მოეწყვიტათ ნიშნად,
თავიანთ წესისაებრ, მარჯუნიან მოკლელთა მოკლელის მტრისათვის, რიცხვი აღვიდა
ათშვიდმეტრი, და მეორეს დღეს კიდევ ათხუთმეტრი ლეკი დაეჭირათ ამავე თუშთა,
და დაესოცათ; და ჩუქნის მხრიდან მოკლდა თუშნი ხუთი და დაიჭრა ათხუთმეტრი.

კუჭლად ეს განცხადოს თქუქნს მად. ღრაფ. ბრწყ.—ჭარლნი ლეკნი, შე-
მოკიბებულნი რომ იუქნენ ჩუქნის, და ამ ახლანდელის გაკემოებისაგან ჩუქნისთან
მშვიდობა დაარდვიეს, ესენი შეჭკბენ და გამოვიდნენ რაი ათასი კაცი რც და
ექქნის აგვისტოს ქისიუის სოფლების ბოლოს. ღუთითა და მისის იმპერატორების
დიდებულების ბედნიერებითა, ვერა ავნეს რა; და კუჭლად გამოვიდნენ რცდა ცხვას
აგვისტოს სამიათს ხუთასი კაცი ლეკნი ჭარლნი და ბელაქნელნი, და თაღელნი
ამავე ქისიუს, და შემობმოდნენ და დიდი რამი გარდაჟდომოდან, და ქისიუს სარდალი
კინაზი ანდრანკოვი იქ დაქსწრებოდა. წყალობითა ღუთისათა და ბედნიერებითა
მათის იმპერატორების დიდებულებისათა ქსელიეს, გააქცივნეს და მრავალნი ლეკნი
მოსწყვიტნეს—რიცხვით ას ოთხმოცდა შვიდი, და ჩუქნის მხრიდან მომკლადან იყო
კაცი ცხრა, დაჭრილ იყო ათხუთმეტრი. და ატრეთვე ჩუქნის კაცნი ქისიულნი მიუხ-
დენ ამ ჭარლთა ლეკთა კაცის სოფლებსა, მრავალი სოფლის კაცნი მოკლეს და რცდა
ათხუთმეტრი სულ დაატრუქნეს, და ბირუტუგის სამი ათასზედ მეტი მოიუქნეს; ამათ
უკან მდევარი გამოუდგათ მიუბრუნდენ იმ ლეკებსა ქისიულნი, ქსელიეს, გააქცივნეს
და მოუკლეს ლეკთა კაცი ორმოცდა შვიდი, და ჩუქნის მხრიდან მოკლეს კაცი სამი
და დაქსწრეს კაცი ხუთი. კუჭლად ჭაჭიარკისა და ამის ძმის ჯარი მიუხდნენ ჩუქნ-
ნის ქუქნის ადგილს თამბაკას ახლცხის ქვეყნიდან: იქ ჩუქნთან იმ ადგილის
მცემლად დადგინებული კინაზი ვანაძე პაპა შეება, ღუთითა და მის დიდებულების
ბედნიერებით გამსაყოფელი ძლევა მიიღეს და მოუკლეს მტრის კაცი ას ორმოცდა
ათშვიდმეტრი, და ცოცხალი შეიპყრეს ორმოცდა ათორმეტრი, და ამ ძლევისა ნიშ-
ნად წარმოგვიფლენა ლეკი ერთი. კუჭლად რსმაღთა მრავლის მიტეგითა და ქადუ-
ბითა ხუნძანის ბატონის გარდა და იმის ამოღეს კაცს გარდა, რც დაღისტინის
უფროსნი და ავასკანი ქუქნი ლეკნი აჩიან ჩუქნს ქუქნასაში აგვისიეს, და რც
მტერობა შეუძლიათ ცდილობენ, და იმათგანნი გაპარვით ზოგნი ახლცხისაგ
მივიდნენ, და იქიდან ჩუქნს ქუქნასაგ ქსელენ; და ეს დაღისტინის უფროსნი
ჭაჭი გირკისა და იმის ძმებისაებრ მართალია რსმაღთან თვით თავის თავადვი
არ აჩიან მტრის დაშქარში, მაგრამ თავიანთ კელსქუქნ მუოფფთა და უმათაც, და
ან ვინც იმათის სიტუგის დამჯერონი აჩიან ახლცხისაგ და ქსელის სარხელზე
აწვევენ, და ჭეზანთან. აჭურის საქმისა თანამდებობა გვაქვს, რომ უმაღლესს კარს

ჰეშმარიტი მოვასხენოთ, რომელნიც დაღისტნელნი უფროსები და ქვეყნები მისი იმპერატორების დიდებულების საფარველს ქმნიან შეკრებებით იმურობებიან, ისინი რომ შეშინდნენ ძალითა, თუ რომლითავე სახით, და იმათი უმა და კელსქმნეშ უყოფნი იმათ დაიჭირონ, და სხვა რომელიც ლეკნი მთის კაცნი არიან, რომ იმ ზემოკესენებულთ ლეკის უფროსთა და ქვეყნებმა დახლა ვაკეში იმათი ოთხფერკი და სქონელი აღარ ჩაუშვან, და აღარც სავაჭრო ავაჭრებიან, ვჭტონებ, რომ ისინიც დადგნენ, და ამ საქმით უფრო ბევრი სიაგაკრე მოიშალონ.

და ამ ლეკებს გარდა ვისაც შეძლება ქქონდათ, წარმართთა, ჩუქნის გარეშე მოეზობელთა, ზოგნი ცხადად და ზოგნი ფარულად ჩუქნის მტერობას ცდილობდნენ: რომელ ერთი ამათგანი არს ერეგნის ხანი, რომელმაც რომ აიხდა საფარველი საქართველოსი, რომელიც საფარველი ქქონდა, და დჭაქლევიც ის მოჩინილების პირობა, რომელიც რომ ჩუქნისა და იმათში პირობა იყო დადებული, და ოსმალთ მიენდო უოფლითურთ თავისი თავისისა და თავის ქუქნის მიცემითა, მზავლის გელის მომართვითა და პრავიანტის მიცემითა, რომელმაც უკისს მოსრულს სახას კარსა მზავალი პრავიანტი მისცა და მზავალი ჩემი სამტერო საქმეები იმოქმედა სხანთქართან მიწერთა, სახასკართან და ახალციხის ფაშასთანა, ესენი რომ ჩუქნის მიტერნი არიან, და კიდევ ქარმიხანთან, უუბა ხანთან და კიდევ სხუქნებთან ცდიოთ,— და ამას ფრიადის წადიერებით ცდილობდა; ესენი სულ გაერთხმებინათ და ჩუქნისგდ სამტეროდ აღძრეს, რომლისა ძალი და ცდა, ღუთითა და მის იმპერატორების დიდუბულებს ბედნიერობით, ჟურხანად უფროს დედაზარდილის ქსელისგან უუძლიერესად აღმოჩნდა და კვალადცა უუსუსტეს აღმოჩნდება; მაგრა ესე უოგელი ღრუბტოტლებნის მიზეზით დაგვემართა, რომელიც რომ ჩემსგდ და ჩემს ქვეყანაგდ იმოქმედა სრულებით თქუქნისა მადლ ღრუბების ბრწყინვალეებას მოხსენებია, რომელმაც მათის დიდებულების ჟარი მომშოკრა. ამ საქმით მსჭმადიანთ, რომელნიც ჩუქნის მგარეს მეზობელნი არიან ურთიერთთა შინაგან დიდი ელჩების გზავნა აქვსთ და ოსმალთაგან ხაზინების ქადება და დაპირება, მითომ რომ ლეკებსაგით ეს აღრიბეჯანის ხანებიც შეიერთონ, და თუ ამათ რომლისავე ჟარისა და ძალის ჩუქნებით დაბანდილამ გმა შემოესმათ, ასეთს სახსა და შიმში მიემთხუქნვიან, რომ დიდად შეიბნაონ.

თქუქნის მადლის ღრუბების ბრწყინვალეების წიგნი რომ მოუგვიდა იმერეთის მეფეს: სოლომონს წარსრულს წელიწადებში და როგორათაც მისი იმპერატორების დიდებულების ბრძანება იყო ამ მგარეთ მყოფთა ქრისტიანთა ზედა მისი იმპერატორების დიდებულების მტერთა ზედა ბრძოლა და ჩუქნ ან პირუქლ თუ ვითარცა წადიერება ვანუქნეთ იმათ შემოერთებაგდ, და ან ახლა თუ რავდენ გზით მოსწრაფება ვანუქნეთ იმათს შემოერთებაგდ ვედრებითა და რჩევითა, რომ ისინი ჩუქნთან მოსრულიუქნენ და შემოგუქნდნენ, და ან ჩუქნ თავისთან მივეს შეით და შევეერთებინეთ ამ კეთილს საქმეგდა, მაგრა არ ინებეს და ამაგდ დიდის მწესარებით ვიუოფები, რომ აქეთნი საქმენი მისი დიდებულების სამსახურით

ფრანგულს წარმატებას მიიღებდა, მაგრამ ამით მიზნისათვის დაგეგმონენ აქამომდე, და ამასიქით ღწ წარმატოვს.

წარსრულს წელს ღრადი ტოტლებენი რომ იმერეთიდაჲ ჭართლად გარდმოჲ გიდა იმის გარდმოსვლას იმერეთის მეფე სოლომონ და მისი ძმა კათოლიკოსი და მათნი განმზრახნი ასე ჭსდებდნენ ვითამ ჩუენ ერთის ნიგითთ და მისაცემელთ რითმე მოგვებირჩს და დაგვეჭყრებინჩს, რომელისთვისცა, ვჭტონებთ, იმერეთი და მაც მოხსენებულთ ჭჭონდეს მადლს კარსა, რომელსედაც ღრად ტოტლებენი და ნადგობნი სოვეტნიკი კნიაზ ანტონი მოწამენი არიან, რომ ამ საქმეში სრულად უბრალონი ვართ. რადესაც რომ მე და ღრად ტოტლებენი ახლდინეჲ ზედ წასვლას ვაპირებდით, მაშინ ჩაგდენგზის ვაწვიგეთ, და აგრეთვე სურამს ღაგერში ჩუენ და ღრად ტოტლებენ რომ შევიყარენით მაშინ იქ იმერეთის კათოლიკოსიც მოსულ იყო, და იმერელ მეფის თანგანზრახნი აბულაძე ჭახოსრო თანა ახლდა იმერეთის კათოლიკოსსა; და ჩემთან მოსულმან ამ მეფის თანგანზრახმან აბულაძემ ორგზის და სამგზის ღაპარაკი ასე მითხრა გაკვირვებითა: შენგან არ მიკვირსო ასე ცოტას რუსეთის კელმწიფის ჭარს როგორ აჭევეო და ხვანთქარს აეშალეო, ამით ხვანთქარს რა უნდა დააკლო შენაო? ხვანთქარმა რომ ერთი სერასკირი წარმოაყენოსო და იქიდაჲ დაღესტანს უბძანოსო — მასუკან რი ღათი შეიძლება იმათს წინააღმდეგობასო? და ჩუენ პასუხი მივეცით: ჩუენ ღთის და მართლის საწმენკების მქონებულს მართლმადიდებულს დიდს კელმწიფეს მივინდობივართ, ამასეღ რაც მოგვადგება ვეელს სისარულთი მივიღებთ; და ესეც უთხარ: ღთით ჩუენ ახლა მტერთზედ მივალთ და თუ თქუენ არ წახვალთ, რომეჲ ღიგ რომ მისის იმპერატორების დიდებულების ერთგულებასა და სამსახურზედ ტფილისის ქალაქს დაგვიფიცავს, ის ფიცი გატეხილი შეიქნება თქუენგან; და ღიად დიდი პირობა მომცა, რომ უთუოდ რადესაც რომ წახვალთ — მეფე სოლომონ შე მოგვეყრებათო; მაგრამ, ხომ მოგხსენებით, რომ აღარ მოვიდა მაშინ მეფე სოლომონ, და ღრად ტოტლებენიც მათის იმპერატორების დიდებულების ჭარბი, რომელიც რომ ჩემის ჭარის განსაძლიერებლად ბოძებულ იყო, მისის დიდებულების უკანის ბრძანებისამებრ, ჭარბი და წყალობა მომაშორა. და რადენიც ცდა შემეძლო სიმდაბლის სხით და სიტუგით ვეცადე და ურჩივე, რომ აქაურნი საქმენი ვეელა უმაღლესის კარისათვის ორთაჲ მოგვეხსენებინა, და სანამდის იქიდაჲ ბრძანება მო გვივიდეს ჩუენც ერთმანერთს შეფიფიგოთ მისის დიდებულების ერთგულობაზედ, და მტერზედ ერთად მივიდეთ, და მასუკან რაც ბრძანება მოგვივიდეს ის აღსრულდეს, მაგრამ არ ინება.

ჩემზედ რაც უნდა მტერობა გამოეცხადებინათ, მაგრამ მისის იმპერატორების დიდებულების სამსახური არ უნდა ჩემის შერით უკანდაეცდო. მარათლად ერთი ქუთათის ციხე და ორი სხუა სიმაგრე აიღეს, მაგრამ მართალი უნდა მოგხსენდეთ: ასპინძის და აწუურს ოსმალთა და ლეკთა ამოწყურებამ და სამგზის იმათზედ გამარჯვებამ, და კიდევ იმათის ადგილების ჩემის ჭარბებისგან რბევამ,

რომ ალარ მოგვცაღეთ, და ზენძახის ბატონის დადისტანელებთან შეუერთებლობამ აადებინათ ციხე, თუარემ ოსმალნი და ლეკნი ჯარსაც დაუყენებდნენ და საზღვრსაც შეუტანდნენ იმ ციხესა და სიმაგრეთა, და არც კატისა და ესე ვითართა ოთხთუერსათა გორცსა ჭსჭამდნენ მეცნიზონენი, და ამ სუსტს საჭმეზედ ასე მოსტდნენ.

ამისებრივითა შუერთთა დადინი, რომელიც რომ ოდიშის მეფობელი არის, შუა მოუერთებული ჭეფსთა ქაზომდე, და აწ თუ შეიერთებენ—არ ვიცით, რომელსაც დიდი წადიერება აქვს მისის იმპერატორების დიდებულების სამსახურისა, და რომელიც არა მცირედი გამოსაუყენებელი არის აქეთმკარეს მათის დიდებულების სამსახურში; და მე, რომელიც რომ ან უწინარეს ამისა, და ან ახლად უმაღლესისა კარისთჳს მოამისუნებია ჩემი განზრახვა, თუ უოგელივც სიმაართლით უოგელაა ღისა და ჩემის მართმადიდებელის სარწმუნოებისა და უოგლად უმაღლესისა რუსეთის იმპერატორისა მართმადიდებელის კელმწიფის ერთგულობასა და სამსახურსედ,—ვისსოკებ ღსაგან, რომ მისის იმპერატორების დიდებულების წინაშეც მართლად აღმოჩნდე და ჩემიერ მათის იმპერატორების დიდებულების სამსახურმან წარმატებად მიიღოს.

მრავალჟერ თქუქსნს მაღალს ღრაფობის ბრწუინჭალებას ჩემგან თაგი შეჭსა წუინდა წერილის სიგრძითა და სიმძიმითა, მაგრამ ქუქსნის ვითარებანი გუაიძულებს: თუ არ თქუქსნს მაღალს ღრაფობის ბრწუინჭალებას, ვის უნდა გამოუცხადოთ ჩუქსნი და ჩუქსნის ქუქსნის საჭმენი, და ან ვის უნდა მიფანდოთ?

ეს რიცხვით ათერთმეტი წიგნი სხუა და სხუა უმაღლესს კარს რომ მოვართო ვით—ოჩნი მიზეზნი მაჭუნდნენ: პირველი ეს, რომ აქეთის ქუქსნების ამგჳრის ამბების განცხადება უმაღლესს კარსა ჩემი თანამდებობა მგონია, და მეორე, ჩემი პირველის და ახლის მოხსენებულის სიმაართლისთჳს, რომ მე ასე ვიცი უმეტეს სიფრთხილესა შინა ვიმყოფებოდე დიდის რუსეთის უმაღლესის მონარხის სამსახურსა შინა, ჩემსა კეთილ ცხოვრებასაც ამ საჭმით ვსასოკებ; და ამისთვის წარმოავგზავნეთ უმაღლესს კარსა ჩუქსნი აზნაურშეილი თარხანი, და ვითხოვთ აქუქსნი მაღლის ღრაფობის ბრწუინჭალებისგან, რომ უწინდელისა და ახლანდელის მოჭხსენებულის პასუხი მალე გვებოძოს.

დაიწერა ბოჩჩალუს. ოკტომბერს 9 დღეს, წელსა 1770.

45. Д. VIII. 10 Октября 1770 г. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 76.

ეს განეცხადოს თქვენს მაღალს ღრაფობის ბრწუინგალებას, რომ ეს ჩვენი აზნაურშეილი თარხანა წარმოსრულ იყო, კვალად კაცი მომიფიდა,—უარსისა სარასკოის ელჩი მოვაო,—რომელსაც შეუთვალე: უოგლად მოწუალის ხელმწიფის იანარაღი

ამ ქვეყნებში არის და იმასთან, თუ ჩემთან სიტყვა გაქვს სთქმელი, ამას გამოეცხადეთ, და ჩემთან ნუ მოხვალთ, რომ ჩემგან თქვენ მშვიდობის ხმას ვერ გაიგონებთ,—და ამ სხილთ გაგადევ.

უწინარეს ამისა თქვენს მაღალ ღრფობის ბრწინვას მოხსენებული აქვს: ჭარქელი ლეკნი და თალაღელნი, და ბელაქნელნი, რომელნიც კახეთის მამულში სახლობენ, ახლა ატემავენ ამ ჩვენს ახალციხეზედ წარსვლისთვის, და ფრადის წადიერებით არიან ოსმალთ მიდგომილნი რაც შეუძლიათ უოგლითურთ, და მათი გარდახლეფინება ღვთით სამთარში ადგილი არის ჩვენგან, მაგრამ შირვანელნი უშველიან ხოლმე, რადგანაც ერთსარწმუნოებისა არიან. მე იმ შირვანელებს ასე რიტად ვეცდები, რომ უფრო შემორიგებაზედ განვამტკიცო, და სხვა მეშველი—ზამთარია, ამას მეტი არა ჭეფსთ: დადისტინის ლეკებს თოფლი შეუკრავს გზას, და, თუ მისის იმპერატორობის დიდებულების ჯარს ამ სამთარობით ჩვენს ქვეყანაში მოუხდეს დგომა სამთარის მიხეზით, რომ ახალციხის და უარსისაკენ ძნელად შეიძლება დაშქრობა სამთარს, რადგანაც დიდი მთები და ცივი ქვეყნები არის, და ან კიდევ სხვას მიხეზით დაშქრობა არ მოუხდესთ ოსმალეთზედ, თუ შეიძლება დეს ბრძანება ჭქონდესთ აქ მყოფთ რუსეთის ჯარს,—თუ ვამჯობინო, ერთად ვილაშქროთ ერთს თვეს ამ ჭარქელთა და ბელაქნელებზედ; და ასეთი ადგილიც არის, რომ სამთარ კარგად იქნება დაშქრობა და პრეფინატსაც მე მიეცემ უფროდ ამ ერთის თვი სის მათის იმპერატორობის დიდებულების ჯარსა, თუ არა და, ნება მათის დიდებულების უოგლად მოწუჯე ხელმწიფისა არის; და რადგანაც რუსეთის დიდებულის ხელმწიფის ჯარი ჩვენთან იქნება, შირვანის ქვეყანას ასეთი შიში მიეცემათ, რომ იმათ ისინი გულარე უშველიან. მე ესენი ამისთვის მოვასხენე თქვენს მაღალ ღრფობის ბრწინვას, რომ ოსმალთა და დადისტინელთა შეერთების დიდნი მიხეზნი ესენი არიან და შემწენი, და თუ რუსეთის ჯარი და იანარალი ახალციხეზედ და უარსზედ წაყლენ ამავე სამთარობით, მე დიდის მხარულის გულისთ მწადე ვარ—ან თვით გაუფები თან, და ან ჯარს გაახლებ; და თუ მე თან არ გამიოლას და არ შემიერთა, ჯარს გაახლებ იანარალსა, და მე სხვას მტერობას ვეცდები. შირვანელნი ამ დროებში ჩვენთან შემორიგებულნი არიან.

დასასრულ ამას ვითხოვ ვედრებით თქვენ მაღალ ღრფობის ბრწინვას, რომ ეს ჩვენი კაცი აზნაური თარხანა მალე გამოისტუმროთ.

დაიწერა ჭაშაღას. ოკტომბრის 10 დღეს, წელსა 1770.

46. Д. VIII. 30 Ноября 1770 г. Представление отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ II. Пер. т. I. № 108.

დროსა ამა თ. ი. დ. უქაზით ბრძანება და ზეპირდაბრებულება გვებოძა, და მოვისმინეთ ღვარდიის კაპიტანის უფლის ნიკოლაი დანილოვიჩის აზნიკოა

ვისაგან, რომლისაგან ესრეთ განცხადებულ იქმნა, რომ ჩუქსის ქვეყანაში თ. ი. დ. ბრძანებით გამოცხადებულ ჯარის თავს იანაჩად მართოს და რომელთაზე იმის გამანადსა მეოფეთა და ჩუქს შორის რომელმანც შფოთებთან გაიარა—იმა საქმისაგან რომელნივე უდიდებულესობის თქვენის უმაღლესსა კარსა მოხსენებია, და მისა გამო თ. ი. დ. წმიდა სული შეწუხებულა; და ეს საქმე ჩვენდა უდიდესისა მწუხარებისა მომცემელი შეიქმნა, და ჩუქსმან ადრინდელმან უბედურებამან განიღვიძა, და თუხადმე მუისთანად თ. ი. დ. უკასსა შინა და თვით ამ ღვარდიის კაპიტანის ნიკოლა იაზიკოვისაგან წყალობისა და მფარველობისა ნუგეში არ მიგვეღო, ფრთხილადსა უნუგეშინისცემობასა მივეცემოდით. და ვინათგან უოფლად მ. კ. ესრეთ განაგებეს და ესრეთ ჭებავს უ. თ., რათამცა აქაურნი წარსრულნი შფოთნი ეგნენ საუგუნოდ მოუკესებლად, და აწ მეოფისა ჟამის ახლად ვჭერთ ჩვენა და იანაჩად მართმან, რომლისაგან თანამდებობა გვაქვს ორთავე, და რათა გერწმუნეთ ორნივე ბრძანებასა ი. დ. თ. ოსმანთა და მიმდგომთა მათ მტერობად, და კუვლად განზრახვით ურთიერთა მიმართ დავამტკიცებდეთ საქმეთა უმჯობესთა, რომელნიცა მტერთა ზედა გვეკმარებოდენ, და ესე უოფელი თ. ი. დ. ბრძანებულნი სრულის მორჩილებით მიგვიღიეს და უოფლითურთ შედგომილ ვიქმნებით უოფლად სასურველისა ჩვენისა სამსახურის თქვენისა კეთილ წარმართებისა მოქმედნი. რატივესა და ჩოდლეუკოვსა და სხვათა ებრძანეს რა ი. დ. თ.—იმათთვის უწინაჲს ამათსა მოგვიხსენებეს,—და ჩოდლეუკოვი უარყოფით გამოგვიგზავნიეს, და მოზდოგს მიჭბარებიეს. და კვლად რომელნიცა ჩვენგან თ. ი. დ. უმაღლესსა კარსა რამდენიმე გზის კაცნი წარმოიღვინენ ევლით იმათსაგან რეზოლუციასა, და მაშინცა რომელსა თ. ი. დ. გვებრძანება შეძლებისაებრ ჩვენისა უოფლითურთ მორჩილნი და აღმასრულებელნი ვიქნებით.

დასასრულ ესრეთ მოჭკსენდეს უოფლად მოწყალებასა ი. დ. თ.—ზანდ ქარიზ ხანისაგან, რომელიც წიგნი მოგვივიდა, და ან ჩვენ იმისი მაგიერი ზარუხი მივჭსწყართ—ორნივე წიგნი მოგვიერთმევიეს უმაღლესსა კარსა.

დაიწერა ქალაქსა გორს. 1770 წელსა, ნოემბერს 30 დღეს.

47. Д. I. 2 Декабря 1770 г. Письмо царя Ираклия къ нн. Заалу Орбелиани.

ქ. ჩვენ მაგოვრად ჩვენს დიდს იმედსა და აზრადეს არ დასავიწყარსა, ჟამ და ნიადგ დაუვიწყრად სახსოვარსა საგონებელსა ბრწყინვალეს კნიაზს ორბელიანს ზაალს მრავალი მათის კაის თავს საკადრი მოკითხვა ეუწყო. მერმე შენ ხომ ჩვეუნი ქვეყნისა დიად კარგი ბელადი ხართ და აქაური ჭამბავი დიად კარგად იცით: ჭაბრელნი და უუბა, თუმიცა არ ერთობენ, მაგრამ არცაჲსა კი მტერობენ; რითაც გზით

და გვარით იუოს და შეიძლება იუოს უნდა პირველს მინისტრს მოხსენდეს შენგან, რომ რომელითაც გვარით იუოს უუბახსნას და ჩვენს შუა დოსტობის სიმტკიცე მოახდინოს და ჩვენთან განამტკიცონ. ეს საქმე დიად უცხო იქნება და ჯარელთ ამ მიზეზით მაშველი დაუძვირდებათ, და ძალი მოაგდებათ, და ჩვენ რომ მტერზედ ღთით გავიღაშქრებთ, ისინი ჩვენის ქვეყნის მტერობაზედ მოსუსტდებიან.

აქტილერიის საქმეზედ ამ კაპიტანმა წიგნი მოიწერა მაღალს კარზედ და შენც დიდად ეტადე რატი შეიძლო და სიტყვა გაიყვანო მის მაღალს ღრფობის ბრწეინგაღებასთან, რომ აქტილერია დროზედ მალე ამავე სამთარსვე წამოვიდეს, და დიდროანები იუოს ციხისა და გაღანის დასანგრევად, რჩეული აქტილერია იუოს.

დაგაგედრებთ და გამცნებთ კარგსა და რჩეულს ქადაღლსა და ღაქას საყოფა ნაღლსა და კმსაყოფელსა.

მეფე ქართლისა და კახეთისა

ი რ ა კ ლ ი.

აღიწერა ქალაქსა გორს. წელს 1770, დეკემბრის 2 თთვესასა.

ქ. პირველად არ გვინდოდა ამისთანა სმწუხროს ჭამბის მოწერა და შენი შეწუხება, მაგრამ სხვათა წიგნებისგან შეიტყუებდი და ჩვენც იმისთვის მოგწერეთ: ღთან შენს მტერს მისცეს (რომ) ჩვენ მწუხარება მოგვევლინა,—ჩემი საყვარელი და ჩემი სასურველი მამუკა მიმტაცა სოფელმან, ჩემის ცოდვით, და ჩემი გული უთმინოს და გამოუთქმელს მწუხარებას მისცა.

48. Д. VII. Февраль 1771 г. Представление отъ царя Соломона имп. Екатеринѣ II. Пер. т. I. № 124.

უყოფლადესსა და უუყოფლად დიდებულსა აღუსტასა უვბით ვრცელისა რომ სიისსა, დედასა უოველთა მართლმადიდებელთა შორიელმანსლობელსა ქრისტიანთასა, უოვლად უმოწყალებსა კელმწიფესა იმპერატრიცა კატარინასა აღექსიასა.

გამკაცრებით მოვასხენებთ—უმიდაბლესი მონა მათი აფსაზიმერთა მეფე სოლომონ:

რომ ბრწეინგაღე დენკად მაიორი ტოტლებენ გაემართა ძლიერისა და მგნუ შემმართებულისა ჯარითა ფოთის ციხის დასამსობელად და დასაპურობელად, რაჲს დენიმე დაუგეს სასლცხის შემომზღუდველთა და, რომ მტირედი ჟამი გავიდა, დადიანმა, ჩვენმა კნიაზმა, და გურიელმა ოსმანთ პირი მისცეს, და ჯარი მოიხმეს კელაფანის ჯარის საგნებელად, და დაივიწყეს აღთქმა და ფიცი უდ ძლიერის კელმწიფის

წინაშე! რას ეს მათი ხენეში და უქმში ძმაცულება (?) სრულებით ვსცან, და ოსმანთ ჯარის შემოსვლად გურიის ქვეყანას დაფიქრებ, მივმართე სწრაფით ჩემს ჯარითა, და ველარ გეწივე მათს ბრძოლასა, უკუნქტეულ იყვნენ მათსავე მამულსა და საზღვარსა კდებულნი; და გურიის ქვეყანა, რომელთაცა ფიცი და აღთქმა დაესხნათ, დაფიქრებ მაგრიად და დაფიქრებ, და მტკიცე წიგნი გამოვართვი ერთობით ყოველთა, რომელთაცა დიდებულის კელმწიფის წინაშე გამოცხადდება, და გურიელობა უპირველესს ძმას მიუთვალე, და განვაცრძალებ, და უკუმოვიქტე თქვენის მოწყალეობის საფარველით დაცული მშვიდობით.

აჲ ეს ჩვენი გედება განთენილი მიიუწყოს მათმა ედ ვრცელმა მოწყალებამ: პირველითგან დადანი ჩვენი თავადი ყოფილა, გვარით სადიძე, და ჩვენთა მამა-პაპათა, მეფეთათვის, გულისთადად და ერთგულად უმსახურებიათ. მათცა ერთგულად მსახურებისათვის აღუმაღლებიათ და ოდიშის დადანიობა მიუციათ, ესე იგი არს მანდატურთ-უხრეტობა ეშიკადასებაშობისა. ამ ჟამში ღვთის მოძაგებულნი ოსმანნი განძლიერებულან და სამცხესათაბაგო და აფხაზიშქრთა სამეფოელსა პირველი ქალაქი ნიკოფისი, რომელ არს ანაკოფია, და აფხაზეთი მძლავრებით დაუშურიათ და ქრისტიანობა შეუფიქრებიათ. ამავჟამს, შფოთსა და შერევნაში, ეს ჩვენგან გაკეთებული დადანი გაგვდგომია, ახალციხით ოსმანის ჯარი მოუყვანია და თვითაც თავისის ძალით შესწყევნია იმერეთის აღსახრებლად და დაცუეფებად. მაშინ პაპაჩვენი მეფე ალექსანდრე სრულ ერთობით იმერეთის ჯარითა იმ ხსენებულს დადანს და ოსმანის ჯარს წინაგასწყობია და ქრისტეს ღვთისა შეწყევნითა გაუქტევიან, და მოუწყევლიათ თვითონ ის დადანი შვილებით და სახლისგანებით, ორგულნი მთლად დაუჭირავთ და დაუგონიანთ, რომ ერთი არა-ცოლთან შობილის მეტი იმათგანი აღარავინ ტარდარჩენილან; და ის არა-ცოლთან ნაყოფიც მეფე არჩილს რუსეთს წაუყვანია, და მათგანი აწცა ყოვლად მოწყალის კელმწიფის საიმპერიაში იყოფება. ამის შემდობად იმავე მეფის ალექსანდრეს თანაგამზახნი და ერთგული დაბალი აზნაურშვილი ყოფილა გვარით ჩიქოვანი კატია, და ამ კატიათვის მიუცია დადანიობა ეშიკადასებაშობისა. მისა შემდგომად მისის შვილისავე გიორგისათვის მიუცია დადანიობა ეშიკადასებაშობისა, და ჩიქოანისთვის ჩამომავლობით სახსოვს და საუფლისწულოს ლეჩხუმის მოურაობაცა. მცირეს ხანს უკან, მიშეებითა ღვთისათა ცოდვათა ჩვენთა სიმრავლისაგან, განძლიერებულან ოსმანნი და ღალატით იმერეთის მეფე ალექსანდრეც მოუკლავთ, და დიდის ჭირითა, მოწყევლითა და იწროებითა იმერეთის მეფობა და სამეფო დაუმაღლებიათ; ამასჟამსა გიორგი დადანსა და ლეჩხუმის მოურავსა ოსმანნი შესწყევან და ოსმანთ ზურგითა და იმედითა ისიც გაგვდგომია, და ჩვენგან მიცემული სახელი დადანიობა და ლეჩხუმის მოურაობა თვით თავის თავისათვის დაუჭირავს, და ოსმანთა შეწყევნითა თავის თავად განთავისუფლებით უცხრავრია; ვინადგან ოსმანთ, ჩვენის მტერობით, საიმერეთოს გაგლეჯა უნდოდათ და დასუსტება, ამისთვის დადანთ ზურგი მოაბეს, რომ თავისუფლებით ყოფილიყო ჩვენი წინა-

ადმდეგი. ხვანთქარმა რომ ჩვენი შერიგება მოინდომა და ფარმანი ებოძა, იმასაც მოკითხული ექნა, და ძველითგან ჩამომავლობით რომ ჩვენი იყო, იმასაც ისევ ებოძა, ხომ ის ფარმანიც უოვლად მოწყალის კემწითვის წინაშე გამოცხადდა.

აწ ამას გედრებასა ფრიად დიდითა შიშითა და მოკრძალებით ვკადრებთ, და მუხლდადგმით მრავლითა გედრებითა შეუვრდებით მათის უოვლად უდიდებულესის იმპერატორობის წინაშე, რომ სათნო იყოს მათმან დედობრივმან უოვლად მოწყალებაში,—და, როგორათაც ძველითგან ჩვენი უმა და მოხელე უოფილა დიდანი, ისევ გვიწყოლობოს და გვიბოძოს, და ჩვენი სახსრო მამული ლეჩხუმი რომ სამოჟო რაოდ ჭკონება, ისიც ისევ სახსროდ გვიბოძოს,—ამის მეტი განდგომილი და მამოფოთელი მტერი ჩვენს სამეფოს არავინა ჭეაფს. და ამის წყალობაც რომ დაგვემართება, უოვლად მოწყალის კემწითვის შეწევნითა და ძალის მიცემითა, ჩვენც უფრო შინაურის მტრისაგან მოცალე შევიქმნებით და რაც ერთგულება პირველ უოვლად მოწყალის კელმწითვისათვის ფიცით მოგვიხსენებია უმეტესად ანთებულის გულისთა უმეტეფალესად განვემზადებით სიკვდილად და სისხლთა დათხევებად თავიან, შვილიან, ძმან, სამეფოიან,—სადაც უოვლად ძლიერი კელმწითე გვიბრძანებს მისს მტერს ზედშეგავდებით მათი საუკუნოდ მგვიდრი მონას-სამშვიდონი.

ამ შემოსენებულის გურიელების დაპყრობასა და დამძევლაშიდ ჩვენთან დაქსნა ივანე ლავრენტისი, კაპიტანი, რომელიც ბრწყინვალე ღრათს და ნიკოლა კაპიტანს წარმოეცაყნათ ჩვენთან ფოთით თათრის ჯარის ჩამოსვლა რომ შეეტოჟოთ, და გჭკონებ, რომ უოველივე ნათლად გამოაბრწყინვოს მათის დიდებულების წინაშე.

თებერვალს, ხოლო წელსა 1771.

49. Д. VII. 17 Июня 1771 г. Записка царя Соломона къ неизвѣстному.

ქ. ეს სიტუცა წინაშე დ'თისა და თქვენისა აღსარებად გამიცხადებია: თუ რომ ჩვენის დადიანის წყალობა ისევ ჩვენვე დაგვემართება და გვებოძება დიდებულის კელმწითვისაგან, ას ქისას ჩვენებურს თუთრს ვისაც მიბძანებ მას მივბარებ თქვენთვის, და დიდად გვეგდრები, რომ საიდუმლოდ დაჭთაოთ, და არ გეწუონოს. ივნისს 17, წელსა 1771.

(სოლომონის ბეჭედი უზის).

50. Д. III. 1771 г. Письмо Давида Сахлтъ-хуцеса (министра-двора) царя Соломона къ нн. А. Р. Моуравову.

მის მადლ კეთილშობილებას ესრეთ ეუწუო: თქვენი მადლ კეთილშობილებას და უფალი იფან ლავრენტინი, კაპიტან ჰორუნიკი, რომ აქ იყავით, მაშინ იფან ლავრენტინი ასე ამბობდა, რომ თეთრს მოფიტანო და ჰური უნდა დაჰყადეს. ახლა მისმა სიმაღლემ (სოლომონმა) ბძანება გასცა და ჰური მზადდება, და თეთროკი არსად ჩანს, რომ ჰურის პატრონებს მიეცეს; და მისმა სიმაღლემ მე მიბაძანა, რომ თქვენ მოგწერო, რომ ამ თეთრს გზა როგორ მიეცემა—გვაცნობოთ.

დავით.

მარტის 17, ქეს აქეთ 1771 წ.

51. Д. VII. 17 Июня 1771 г. Письмо царя Соломона къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 130.

მეფე სრულად იმერთა სოლომონ დაფითიანი ალექსანდრეს ძე მრავალკეცად შეკონილსა სიუფარულისა კონასა ცისა ეპიტანიისკებრ გავრცელებულად მოგიძღვანებ.

ჩა თქვენის დაზენაებულის ბრწყინვალეობის წიგნი მოგგერთო, ვარსკვლავისა ებრ გამობრწყინდა, და რომელიცა გეძახათ გამოწვლილვით მოვისმინე, არა მტორედი მადლობა მოგიძღვანე: ჭეშმარიტს ვიტყვი, უეჭველად ირწმუნეთ, რომ რომელიც უფრად მოწაღესის გელმწიფის ბრძანება გამობრწყინდება, ჩვენი დამაკნინებელიც რომ იყო, რადგან უდღიდ. ხელმწ. ერთგულობასზედ გელი მომიწერია და ფიცით დამიმტკიცებია, მაინც მადლობით და სისარულით მივიღებ. დადიანის შერიგება, და შემდგომად სამართალი რომ გამოგეცხადებინათ—ჩვენი სიტუვა ამას წინათაც დ. ხ. წინაშე განგაცხადეთ და რადენსაშე შდ სამართალში გამოვაცხადებთ ნათლად; მარა ამას ახლაც ვითხოვ თქვენის წარმატებულის ბრწყინვალეობას, რომ ოდეს უდ დ. ხ. ჩვენი ბჭობასამართალი გრცლად იუწუოთ, და თანაშემწე გვექმნეთ სამართლით, და გვტონებტა, რომ პირველითგანვე ნათლად უწუოდეთ, და ახლა თქვენის ბრწყინვალის წიგნით ვუწუით, მადლობით მიმიღია და უფლითურთ მოჩნილ ვარ, აღსრულებას ვეცდები სრულის ტონებით. მეორედ ამას გვედრები: თუტა ჩვენსა და ოსმანთ შუა შერიგება ინებოთ, უმჯობესისთვის, ვითხოვ ვედრებით უდ დ. ხ., რომ როგორადაც უტყუელის და ჭეშმარიტის

უკანით გამოცხადებული გვაჩვენებს, ჩვენიც თანშერიგება და განთავისუფლება სრულყოფით, რომ ჩვენსა და ოსმანთ შუა სამტრო საქმე აღარაფერი იყოს. დიდად გვედრები ღმობიერებით, რომ ეს აღგვისრულოთ, და არ დაგვიფიქროთ. სოლო დასასრულს ჩემი უოგელი ვედრება ეს არის, რომ დაუფიქრებელ და სუგუნო ჭეო ჩვენი მეგობრობა, და ნილოსისებ ჩემს ტონებას მარად მორწმუნედ დაუფიქრად თქვენის ამოაბედიერის ამბის სმენითა, სოლო უოგელთა დღეთა შინა მშვიდობით და სიმთვლითა მივი უგუნისამდე.

თვეს ივნისა 17, წელს 1771.

52. Д. VIII. 3 Июля 1771 г. Письмо царя Ираклия къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 142.

რომელიც მისის დიდებულების უკანით თქვენის მაღალ ღრფობის ბრწყინვალეების წიგნი მოგვიფიდა, და ვითარცა ბრძანებული იყო დიდის მონარხის უკანსა შინა ეგრეთვე და წიგნისაგან თქვენისა გამოგვეცხადა: წათამბა წარმოვიდეს აქეთ მეოთხე კორპუსი რუსეთადგე აქაურთა უნაყოფოებათათვის და ურთიერ თადმი შეუერთებლობისა, და უოგელთა ქრისტიანეთა საზოგადოსა მტერთა მიმართ უბრძოლველობისათვის, და მხოლოდ ოდენ თავთა ჩვენთა გამოჩენისა და სასელისა მოხვეჭისათვის, და ამისებრთა საქმეთათვის, და კორპუსისა ამას მტყაფობასა შინა შევეწივნეთმცა; — და ბრძანებისაებრ იმჟ. დ. მათისა აღსრულდა, და ეგრეთ გამომგზავრდა იანარაღ მაიორი თავისის ჟარითა.

თქვენმან მაღალმან ღრფობის ბრწყინვალეებამ იცის და კვლადცა ჩემგან მდაბლად მოიხსენე: ეს საქმე ჩვენის და ჩვენი ქვეყნის ოკრება არის და არ არის სხვა რამ, — ასე მოკლედ მომიხსენებია.

მოიხსენოს მ. ბრ. ღრფობისა თქვენისამან: ორი იანარაღი მოსულა მ. ი. დ. თავიანთ კორპუსით ამ ქვეყნებისათვის წუალობად; პირველის იანარაღის საქმეებში გაუმართლებიერ პოლკოვნიკს იაზიკოვს, რომელიც აქაურის და ჩვენი საქმეები სათვის იყო ბრძანებით მოსული, და მეორეს იანარაღს საქმეებში ვარ გამართლუ ბული თვით სუხოტინის იანარაღისაგან; და თუ ჩემზე არ არის ეს ბრძანება და იმუ რეთის მფლობელებზე არის, რომ არ შეერთდნენ, რომელსაც შეერთებასა მათსა, ბრძანებისაებრ უოგლად დიდებულისა კელმწიფისა, ვეტადე რჩევითა და ხეყნითა და, ვინადგან ბრძანება არ მქონდა, ძალითი არ ვსცდილვარ, — მაგრამ არც ჩემი სიტუა ვა მიიღეს და არც იანარაღებისა, და არცავისი, რომლისათვის ამ საქმეებში უოგლითურთ უბრძოლა ვარ. აწ შემდგომი ჩემი სიტუა და სავედრებული ეს არის თქვენის მაღალ ღრფობის ბრწყინვალეებასთან: დუთისთვის და უოგლად მოწყალის კელმწიფის დღეთა სიგრძისათვის მე და ჩემს ქვეყანას სხვათ დანაშაული ნუ

გვეკითხება და უსჯულოთა წაწმართთა გულისებრ და წადილისებრ მათის ნუ
ახარებთ, დასატიწყლად მათდა ნუ დაჟიდებით; რომელიცა უწინარეს ამისაჲცა მოა
გართოთ ამ კოტუხის წარმოსვლის შეტუბაში წიგნი სავადრებელი, რომელიც
უწინარეს ჩემს ძმასთან და ჩემ ძესთან წარმოგზავნე, და ის აჩის ჩემი გედება
წინაჲ უოფლად დიდებულისა დიდისა მონარხისა და ეგრეთვე წინაჲ თქვენისა მა
ღალ ღრატობის ბრწყინვალეობისად.

იგან ლეოვისა აქ განწესებისათვის, რომელიც გებრძანათ, ჭაზრისებრ თქვე
ნისა, უოფლითურთ ჩვენგან შეძლებისებრ ჩვენისა შეუწუხებლად გებას გეცდებით,
და რომელიც ჩვენი თანამდებობა იქნება უოფელთვის ჟერისებრ გაუგონებთ.

უწუოდეს თქვენმან მაღალ ღრატ. ბრ. რომელიც ახლა კვალად ჩვენთა საქმე
თათვის გვესაჭიროება უმაღლესისა კარისად მოხსენება წერილით გამოუტყნადეთ ამ
იგან ლეოვს, რათამცა მოართვას უმაღლესისა კარსა, და კვალადცა მთხოველი ფართ
თქვენგან, რომ უმჯობესისა ჩვენისათვის, რომელიც მოგვინსენებიეს უოფლად მაღ
ლისა მონარხისა და ეგრეთვე თქვენთვისვე, ამა უოფელთათვის იზრუნო ამდენის
სულის ქრისტიანეთათვის.

შემდგომად შეგვედრებ ძმასა და ძეს ჩემსა, რათა მოწყალებით იზრუნოს
ბრწყინვალეობამან მაღლისა ღრატობისა თქვენისამან, ვითარცა მარადის შემოგედ
რებულ ფარ თავით და ქვეყნით ჩვენით.

დაიწკა ქალქსა ტფილისს. 1771 წელსა, იულისის 3 დღესა.

53. Д. VIII. 1771 г. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину.
Пер. т. I. № 137.

მათს მაღალ ღრატობის ბრწყინვალეობას ეს მდაბლად განეცხადოს: მრავალ
ჯერა მოგხსენებით როდესაც უოფლად დიდებულისა რუსეთის დიდის მონარხისა
ბრძანება საქართველოებში განეცხადნა, რომ თუჩქთა მიმართ ერთობით მტერობა
გვემოქმედებინა, უოფლის ჩვენის შეძლებით ვეცადე, და რომელიც ჩემის მხრიდამ
შემქმდო, არ დამიცადებია თუჩქთა მიმართ მტერობისა სხე, არათუ ჩემის ძალით
და არცა რომლისა შეძლებით უოფლად მოწყალისა ხელმწიფის ძალისა, და საბო
ლოდ შემწეობისა და წყალობის იმედით. ეს მეშვიდე თვე აჩის, რომ იანარაღი
სუხოტინი მოვიდა ჩვენს ქვეყნებში, რომელიც მათის იმპერატორობის დიდებუ
ლების ჟარის სამსახური გვირჩია და მეთხრობა ბარგის გარდმოტანა, თუ უჩემების
მოხმარება, ან პროვინტი ეჭირებოდა, ან არტილერიის ზიდვა, ან ცხენები
გვთხოვა, ეგრეთვე და მტრის მამულის დარბევა და ჟარების გასევა, — ყველა აღვა
სრულეთ. და როდესაც თვით სუხოტინი ალექსი ნიკოლაიჩი ფოთოჲდ წარვიდა,
ჩვენ კიდევ დაგვაპატივა ერთს ახალციხის მხარეზე გალაშქრება, რათა ახალციხიდან

ჟარკი ფოთის არ მიშველებოდა, და რომელნიც ჰაემანი დაგვიდგა კერეთ აღზუსრულეთ; ამავე დროს დადისტანის ჟარკი თუშეთს მოვიდა და ჩვენი ჟარკი ზოგი იქ გვეყვანდა მისაშველებლად გაგზავნილი, რომელთაც ღვთიანთა და ყოფილად მოწყალის სელმწიფის ბედნიერებით სასულაფნად გაემარჯვებო. ჩვენ თრიალეთს უოფაში მამინ სერთვისის ციხის და ქალაქის გამომცემი, ერთი იქაური ბეგი, საიდუმლოდ მაღვით მოვიდა თავის ნათესაგებთან ციციანოვთან და ფიცით პირიბა მოგვცა: ჩვენც ჩვენის ჟარკით ორმოცდა ათს ვერსამდის ჟარკით მივედით, და იქიდან ჟარკი გაგზავნეთ, და შევიდნენ ციხეში, და წარმოსტუვენეს, და დაწვეს, და ეს თუ ვითარ იქმნა ლეოვის კაპიტანის წიგნისაგან სცნობთ, რომელიც წიგნი ჩვენ მოგვიწერია.

უწყის უბრწყინვალესობამან მაღლისა ღრადობისა თქვენისამან—მრავალი წელიწადი არის საქართველოს აქვს ვედრება და მიმართება რუსეთის დიდის ხელმწიფისა, რათამცა ძალითა და საფარველითა მოწყალებისა თვისისათა შემოზღუდოს და დაითაროს, და განცხადებულად უგელასთან აღმოჩნდეს, რათამცა მიღებულ ვიქმნნეთ მოწყალებასა ქვეშე დიდებულებისა მისისა, და რადენ გვაქვს შეძლება სამსახურისა, და ვითარებაცა მისი აღთქმითა გამოგვიცხადებია, და კვლად აგრეთვე თხოვნა-ვედრებაცა ჩვენი მოგვისხელება ცალკე წერილით თვითოეულად თქვენის მაღალ ღრადობის ბრწყინვალეობასთან, რომელსაც მოგვართმევენ თვით ჩემი ძმა უწმიდესი და ძე ჩემი ლეონ, და ვითხოვთ თქვენის ჩემდამი საწმუნოს წყალობიანის გონებისაგან, რათამცა ღვთისათვის და მართლისა საწმუნოებისათვის წინაშე ყოფილად დიდებულისა მონაჩისა მეოხად აღიმართ ამით მართმეულისა მოხსენებულისა ჭაზრისა ჩვენისა, და აღგვისრულდეს შეწევნითა თქვენისა მაღალ ღრადობის ბრწყინვალეობისათა წადილთსათხოვნელნი იგი ჩვენნი, და დაგვადგათ ვალი ჩვენ და ჩვენსა სამეფოსა თქვენის სამსახურისა.

მეათექვსმეტე თვე არის, რომ უმაღლეს კარს ჩვენი აზნაურშვილი გამოგზავნეთ და ჟერ ვერ შეგვიტყვია—დასტური ბოძებია, თუ არა.

54. Д. IX. 1771 г. Письмо царя Ираклия къ Ст. Сов. Петру Васильевичу (?).

მაღალშობილს და მაღალ პატრიარქმულს უფალს სტატისკი სოფეტნიკს, ჩემს კეთილ სამეფო მეგობარს პეტრე ვასილიჩს.

მარადის თანამდებად ჩვენდა უწყით, რათამცა მათის იმშ. დ. უმაღლესის კარსა მოსახსენებელი ნუჟდა გვაქმნდეს რა, თქვენს მაღალშობილებას კეთილ მეგობრობისა სახით გამოუცხადოთ, და რადენ პატრიარქისა და ყოფილად მოწყალის კელმა-

წიფის თქვენს ერთგულებას შევნიდეს, კერძოდ შეწევნა ჭოთ ჩვენთვის, ვინათ-
გან ქრისტიანები ვართ და უერთგულებსნი მონანი უოგლად დიდებულისა მონაწი-
სანი.

აჭაუბრნი საქმენი რომ უოგელივე მოხსენებული გაქვსთ, და აწ წარმოიგ-
ზავენნეს ჩვენ მიერ უმაღლესს კაცსა მათის ი. დ. უოგლად მოწყალის კელმწიფისა
თაუფანისსაცემელად ძმა ჩემი, ამისი უწმიდესობა, და ძე ჩემი ლეონ, და ჩვენმიერნი
სათხოველნი და გვდრებანი ამით მიერ უოგელივე განტეცხადებისთ; და კვლად ამას
ვითხოვთ მაღალშობილებისგან, წათა ვითა ქშენის ღთის მსახურსა გონებასა,
კერძო შეგვეწიფნეთ, ჩვენის სათხოველისა კეთილწარმართებას ეცადნეთ და ჩვენ
და ჩვენს ქვეყანას დიდი ფალი დაგვსდვათ და გვიმსახუროთ. სხვა რომელნიც ჩემნი
აზრნი დაჭბარებოდეს თქვენს მაღალ კეთილშობილებისადმი ჩემს ძმასა და ძესა
ჩემსა—ის კეთილად მოისმინეთ, და ამას დიად გვეგდრები, და ჩემი ახლა ამ დროს
ეპში უოგელი საქმენი მომინდვია თქვენთვის.

**55. Д. VII. 27 Октября 1771 г. Письмо царя Соломона къ
имп. Екатеринѣ II. Пер. т. I. № 138.**

მათის ცაებრამადლებულის იმჟ — ის დიდ—ბის მონა, მეფე იმერტა სოლო-
მონ დავითიანი მრავალგზის სიმდაბლით თაუფანისცემას და ქებასმადლობას შევს-
წირავ! აწ ამას მოვასხენებ მათ დიდ—ის იმჟ—ს დიდის მოკრძალებით და გამგაც-
რებით: რა იაჩანაღმა ალექსი სუხატინიმი ქართლით იმერეთად გარდმოსვლად გამო-
მიცხდა, წაველ სწრაფით მზირულ ქმნილი, და რომელიც შეწევნა შემეძლო ხა-
რითა, ანუ ცხენითა დაუბრკოლებლად და უგნებელად ჩვენს ქვეყანაში გადმოვი-
უვანე; მერეთ, ჩაოდენისამე ჟამისა შემდეგ ინება ფოთით წასვლა, და მე დიდის
ქენებით და ხვეწნით მოუშალე და ვაუწყე: ზაფხული არის და ფოთი დიდით დამც-
დელი და ხაშმიანი ადგილი არის, როდესაც დრო იქნება და სრულების ჟამი დასრ-
ხრება, გაუწყებ, მეც თანგამოგუგები, მივიდეთ, მოვადგეთ და ჩისაც ღონის-
ძიებით იუოს ავიღოთ მეთქი. მან ასრე მიპასუხა: შენ რაც ცხენი და ხარი, ან
იარაღი დაგვჭირდეს მოგვეც, და სურსათით კელი მოგვიმართე, და მე იმასე
შეწევნას არავის გეხვეწები, და არც სიცხესა და ხაშმს დავეძებ, სამს, ანუ შეი-
დღეს დაგვდებო. რადგან ჩვენის დაშლით და ხვეწნით აღარფერი გაეწეო, რაც
გვთხოვა ცხენი, ან ხარი, ანუ სხვა საჭირო ნივთები კელი მოუმართეთ და სრუ-
ლებით მივეცით, და ჩვენც ჩვენის ჟარით ოსმანთ მოსასვლელს გზასეად დაგვე-
გით, და დაუმტკიცეთ, რომ თუ ოსმანნი თქვენზედ წამოვიდენ, ჩვენც მამინათვე
მოგტეველებით და თქვენთან მოვსწუდებით მეთქი. წავიდა, მოადგა ფოთის და მრავ-
ალი ჟარი მოსწვიდა გაუსინჯავად, დაუჟერებლობით; და როდეს მისი უგუმოქცევა
ვსტან, მეც დიდად აწად ვიუფვი, და ჩვენც გამოგებრუნდით. მან ჩვენი სიტყვის შე-

უწუნარებლობა და ჩვენი თანგუალობა ამისთვის არ ინება, გვინება, რომ მსოფლიო
თავის სახელის განდიდება უნდა, და უდ დიდ—ს კელმწიფის ჯარისა და ხაზინის
სათვის არაფერი ეძება. რა ვქნა, არ ვიცი ჭკუდ? ძლიერს დმერთს ვფიცავ და დიდუ
ბულს კელმწიფეს, რომ დიდად მრტხენიან, რომ ამდენი ხანი არის ამისთანა საკვირ
ველი ჯარი აქ არის და, ჩემის უბედურებით, ერთი კელმწიფისთან გამოსახენი
საქმე ვერაფერი ვქმენით; მარა თუ მათ დღბის იმპ—ს უკაზის ბრძანებას არ ისმუ
ნენ, და რომელიც უმჯობესის გზების ჩვენება და მისვლა გვბრძანებია არ დაგვი
ჟერებენ,—რა ვქნათ? ჩვენი ბრალი აღარ იქნება; თუ უდ მარწულის უკაზის ბრძა
ნებას არ ისმენენ, ჩვენ ვილა დაგვიჟერებს? მარა ეს უფროსად მიგვიჩნის, რომ
ბრალს ისევ ჩვენ გვადებენ და საგინებულსაფუგედრებელ წიგნებს ჩვენვე გვწერენ!
რადგან მათის ამაღლებულის კელმწიფისაგან მეფედ გამობილი ვარ,—ესე უსამართ
ლოდ გინება არა ხმის, თუკანება კელმწიფისა. სხვას ამას ვეგედრები უდ მარწუ
ლეს კელმწიფეს დიდის ვედრებით და ღმობიერის ქენებით, რომ წყალობა ჭურს
და ტუფიისა და წამლის ბოძება ინებოს: თუ ავიდე ფოთი ჩემის ქვეყნის კაცით,—
საქმე შემძლება და ხელმწიფის ერთგული ვყოფილვარ სრულის გონებით და არა
ცრუდ მოლაპარაკე, და თუ გერ ავიდე, ჩემი სიტყვას შესწუნარებელი აღარ იქნება,
და ვითა კენებოსთ, ეტყუთ ჭუფთ. ეს თხოვნა იარანაღსაც გამოუცხადე, მაგრ
ამაბრკოლა და არ ინება, და ახლა უდ დიდ—ს კელმწიფისთვის მოგვისენება,
და ნება მათი იყავნ უოველსა შინა. და სხვას ჩვენს სიტყვას უოველსავე მათის
დიდ—ს იმპ—ს წინაშე ჩვენი აზნაურშვილი იოსებ გამოაცხადებს.

აზის ბეჭედი წარწერთ:
სოლომონ, დავითის ნორჩი,
ჟვარით მტკის მოვრჩი.

ოკდომბერს 27, წელსა 1771.

56. Д. VII. 1771 г. Договоръ, заключенный владѣтельнымъ
кн. Гуріи Маміей и его подданными съ царемъ Соломономъ. Пер. т. I.
№ 125.

ქ. თავად დაუსაბამოსა ღთსა და უთა სათნოთა ღთსათა თავდებობითა ესე
უხერხო, უტუფელი, შეუცვალელებელი წიგნი ფიცი და საფიცარი მოგართვით თქვენ,
ჩვენს კელმწიფეს, ბატონს მეფეს სოლომონს ჩვენ გურიელმან მამიამ და შუ
მოქმედელ მიტრონელიტმან ნიკოლოზს, ერისთავმან დაფით, თავდგირიძემ
მამუკამ, მაჭუტაძემ იოსებმ, ნაკაშიძემ გიორგიმ, თანდარუს საყვარელმა,
გუგუნავიმ, ჩითან შადიკაშვილმა, როსტომ და კიდეც როსტომ, და ერთო
ბით ჟორდანიაშ, და ჭყონიაშ ერთობით, ჟაუელმა ზაალ, და ერთობით ლესხურს

ლებმა, ერთობით ასკანელებმა, ერთობით ჩასთლებმა, და ერთობით გუგუ-
ლებმა, — ასე და ამა პირსა ზედა, რომე დიდებულის უდ მოწყალის გელმწიფის
ჟარსედ უსჯულონნი აგარიანნი საბრძოლად წამოვიდნენ, თქვენც ჩვენ ქვეყანაშიდ
აგარიანთ სამხრათ ჟარითა მობრძანდით და ჩვენი ქვეყანა დიდ უთავდარიგოთ
ნახეთ, ამაზედ გაგვიწერით და დაგვიძეველეთ, და ყველანი დიდებულის უდ მო-
წყალის გელმწიფის ერთგულებაზედ შეტვიფიცეთ: ასე პირება მოგვიერთებოდა: თუ
წმინდის გულით თქვენი ერთგული არ ვიქნეთ, უსჯულოს მტერზედაც რაც შეგ-
გებდეს არ ვებტერათ, თუ გერ შევიძლოთ, თქვენ არ მოგასვენოთ, უდ მოწყა-
ლის გელმწიფის და მისის ჟარის რაც შეგვეძლოს არ გქნათ, — შეჩვენებული გი-
ჟოთ წმიდის სამებისგან, შვიდის კრებისგან, ოთხის პატრიარხისგან და თორ-
მეტ მოციქულთაგან, ჟერ უდ მოწყალის გელმწიფის ღალატად მან გელმწი-
ფემ მოგვითხოს და მერმეთ თქვენად სიყვდილად თქვენის ჩისხვით გაგვიკითხეთ.

გურიელი მამია, და ათამდინ ჟგარი უზის.

57. Д. VIII. 1771 г. Представление отъ царя Ираклія имп. Екаторинѣ II.

თქვენის უდ დიდებულებისა ჩემზე უდიდესი ზეგარდამოებრი წყალობა—რ-
დენი წმიდისა მოციქულისა ანდრია პირველ-წოდებულისა ბრილიანტისა უოფლად
მადლობით მივიღეთ, თუმიცაღა შესაბამ გერ შესძლებელ არს ჩქსნდა მადლობაჲ,
ვინაჲდგან ესოდენ მაღალ არს საიდუმლოჲ მოწყალებისა უდ დ. ი. თ. რომელ
მასლობელთა და შორიელთა სწორადრე განუყოფს მიფენასა ღვთაებრთა შანაჲსა-
დეთასა, და ამისადავი იწრა არს გონებაჲ შესაფერ მადლობად, ვინაჲცა ვმად-
ლობთ სიტყვით და გონებით, და, რადენსაც გერ შემძლებელ ვარ თქმად, ღუმი-
ლით ვმადლობთ საიდუმლოსა მას მოწყალებისა ღვთაებრისასა, რომელ უოფლად
აღსცაღდეგის გონებასა ძალი საიდუმლოჲსა მოწყალებისა უდ დ. ი. თ.

და ვინაჲდგან ბრძანებულ არს თ. ი. დ. რათამცა იმერეთის მეფისა და დედია-
ნისა და სხვათა ურთიერთას დაგებად, და ქრისტიანეთა მტერთა ზედა ერთკობით
მტერობად, — რადენ ჩვენგან შეიძლებოდა, ვეცადენით დაგებად და განმტკიცებად
მის მათდა, მაგრარ ინებეს დაგებად; კვლად ღენარად მაიორისა და ჩვენისა სუქამს
ერთად უოფასა შინა უწმიდეესი კათოლ. იმერეთისა მოვიდა. მისის სიტყვისა და
საქმისა გვარს, და იმერეთისა ჭამბავს სრულებით, რომელნიც თანამდებნი იუჟნენ
მოხსენებისა თქვენისა, უმადლესსა კარსა მოახსენებდნენ, და კვლადცა შეძლე-
ბისაებრ ურთიერთდა მიმართ მათსა დაგებასა თ. დ. სამსახურსა ზედა.

და კვლად ჩვენ და იარანალ მაიორი რაგვარადც მტერზედ წავედით, და
რაგვარიც მტეზაფრობა გვაქნენ, და ან მტრის ტიხეს აწეურს რომლის სახითაც
გებრძოლეთ, და ან იარანალ მაიორი რა დროს გამოგვეპარა ჩვენს შეუტუბობად,

და ან, ღვთით და თ. დ. ბედნიერობითა, როგორც მივედით მტრის ქვეყანაში — ესე უოგელთა ფრცხლად პირველს მინისტრის წიგნში განგვიცხადებია, რომლის დამსწრე არის თავადი მოურავოვი და სამდენიმე რუსნი, და ესაზნის თვით თვალთა თვისითა არიან მსილგებნი, და ესე არა თუ ძალითა ჩვენითა იქმნა, არამედ ღვთის საგან და დიდებულებისა თქვენისა ბედნიერობისაგან.

თ. ი. დ. შარშანდელიდან სამდენჯერმე აქეთმხრისა მოყოფათ ქრისტიანეთა გებრძანა მჭამადიანთა, ოსმანთა, მტერობა, რომელიც ზემოვის სატრფიალო საქმე არს: რომელიც შეძლება მაქვს სიმართლით მოგახსენებ კარსა, რომ არც თქვენის დიდებულების სამსახურისათვის ჩემი თავი და ქვეყანა დამიცავს, და არც შედგრიდებ თავსა ჩემსა თქვენს უოგლად სახლისათს სამსახურსა ზედა, და სამდენჯერმე მტერსა ზედა ეარსისაგან უოგლითურთ სრულიად მტერობა გამოგანინე, და ახლა რაც ახალციხის ქუჩაშია ღვთით რაც მოხმადიანთ სისხლი დაიქცა ჩვენგან ამ საქმეებით, რომელიც ჩვენნი მეზობელნი ჩვენგან ზოგნი კეთილის მოქმედებით და ზოგნი ძალით ჩვენთან დაკბუდნი იუვნენ, და როდესაც თქვენი უმაღლესი ბრძანება მოგვიფიცა მოკმადიანთა ზედა მტერობისა ღვთითა და თ. დ. ბედნიერობით საქმით აღვასრულეთ, და მათზედ ჩვენ უოგლად კელი ავიღეთ, და უოგელნი ამ საქმეების შემდგომად მესისხლად თვისად გუზადიან, და აღაწვიან გვეგულება ჩვენდა კეთილისმოქმედად შედგრიდისა ღვთისა და თ. დ. კიდე, და კმასაუოფელია ეს სასოება ჩვენდა, და უიჭველად გუჩნამს თ. ი. დ. ბრძანება, რომელიც შედგომიდა მოწყალებითა თქვენითა ჩვენდა სასოება გიბრძანებიათ, რომ მას რადის დაუგდებელნი ვიქმნებით უოგელსა დროსა.

58. Д. VIII. 19 Декабря 1771 г. Письмо царя Ираклия къ гр. Н. И. Панину.

თქვენს მ. დ. ბ. მოჭსენდეს თანამდებად ჩემდა მგონიერ, რათამცა დროსა შეხდომასა საქმისასა აქაურნი ჭამბაზნი უმაღლესსა კარსა, რომელიცა სათანადოდ ბოდი ჩემდა აღმოჩნდებოდეს, მოხსენება გჭყო: ხდოა წელსა, ივნისში იაზიკოვი რომ წარმოვიდა იანაჩად მაიორის სუბოტინისაგან, აქაურნი და ჩვენნი საქმენი სრულებით უმაღლესს კარს მამინ უიჭველად მოჭსენდა, და ამა შემოხსენებულს პოლკოვნიკს მ. ი. დ. ჩუჭნგან მოხსენება და ი. მ. დ. ბ. წიგნი გამოგატანეთ, მაგრამ ვეღარ მოჭსწოდა, და მასუგან მოზდოგის უფროსისაგან გამოგზავნილი იქმნა უმაღლესს კარსა. და აწ ახლანდელი ჭამბაზი ეს მოგხსენდეს: ამავე წელს, ოკტომბერში, სერთვისის ციხისა და ქალაქის ალება როგორც მოჭკა და იქაურნი ერნი როგორადაც წაგდნენ ჩვენის ჯარისაგან, ღვთითა და უოგლად დიდებულისა და უოგლად მოწყალის კელმწიფის ბედნიერობით, ეს მოკლედ იფან ღვოვის წიგნის პირით მდაბლად გუეწებათ. და გინათგან ჩემის სიუკმითგან მსუროდა უოგ-

ლად დიდებულის რუსეთის დიდის მონაწილის თაყვანისცემა და ჩემი და ჩემი სამეფოების შემოგედრება საფარქმლს შინა დიდებულების მათისას, მაგრამ ჩუქნის ქუჩუნის ვითარება და მეზობლების ჩემისა ზოგისა რომელისავე სიავემ და მიზეზმა ამისი თაყვისუფლება არ მომცა, ჩემად მაგიერად წარმოგზავნე ძმა ჩემი უწმიდესი და ძე ჩემი ლეონ, ყოვლად დიდებულისა მონაწილისა მონანი, და უოველნი აჭაურნი და ამა მკრის საქმენი, და წიგნიცა იგი, რომელიცა მოა ბუტა ლეონმა კაპიტანმა, უოველივე მოკრთმის უმაღლესსა კარსა დიდებულების მათისას, და ვითხოვ თქვენის ქრისტიანის სიმატლის მოყვარების და ჭეშმადრისა განმსჯელობითისა გონებისგან, რომ მოწყალებით ზედმიწევნით გასინჯოთ უოველნივე ჩემნი და აჭაურნი საქმენი.

და ამავე დროსა წარმოგზავნეთ ბეგიცა, ხერთვისის ციხის და ქალაქის ჩვენდა მომცემი, გინადგან თვითცა იწება სურვილით თაყვანისცემა უმაღლესისა კარისა, ლეონს ძესა ჩემსა გამოქუფა.

თქვენის მ. დ. ბ. თუმცა უმსახურონი ვართ, მაგრამ თქვენის ყოვლითურათის მართლმადიდებლობითის შემსტავსებულის მოქმედებისგან ვითხოვ, რომ როდესაც შემდგომად ჩემი გურიერი, ან წიგნი წარმოვიდოდეს, გზებზე დაუყოფნებლად თაყვისუფლება ქქონდეს უმაღლესსა კარსა მალე მოწყვისა.

დაიწკა ქალაქსა ტფილისს. 1771 წელსა, დეკემბერს 19 დღესა.

59. Д. VIII. 29 Декабря 1771 г. Список подарковъ отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ II. Пер. т. I. № 141.

მისის იმპერატორების დიდებულების მისაჩემვეი:

1. ინდის კელმწიფის მოღუფის ნაქონი სტეკე.
2. უნაგირი ოქროსი, მინაქარი, სპარსეთის კელმწიფისაგან ჩემთვის ნაბოძები.
3. რახტი ოქროსი, მინანქარი,—ესეც სპარსეთის კელმწიფისაგან ჩემთვის ნაბოძები.

ესენი მ. ი. დ. წინაშე დაა მტირე და კინი მისაჩემვეი არს, და ძნად გასაბედავი, მაგრამ, რადგან კელმწიფეთაგან ნაქონი იყო, მისთვის უმაღლესის გაბედვით მოგართვით.

ერეკლე.

60. Д. VIII. 29 Декабря 1771 г. Списокъ подарковъ отъ царя Ираклія гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 141.

თქუქსნის მადლის ღრატობის ბრწყინვალეზს ამა ღროს დიდის ბოდიშით მოკეთმის ჩუქსნიეკ კნიაზ არტემონ ანდრონიკოვის კელით: ორი ისპანის დიბა—აზიის ადლი თერმეტი, რომ თითო სუთსუთ ადლიანი და ნახევარი იქნება, და ორიც რასტი ვეტხლისა, ოქროთ დაფერილი, თავდაბეჭდილი ჩუქსნის ჰატარის ბეჭდით. მტირის მოსართმევისთვის გულს ნუ დაიკლებენ, ესენი სჩქაროდ გამოიგზავნენ, და ამასიქით თქუქსნის მადლის ღრატობის ბრწყინვალეზის მარადის თანამდებნი ფართ.

61. Д. VIII. 30 Декабря 1771 г. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ II. Пер. т. I № 144.

უმწუკრვალესის სიმდაბლით მოვასენებ, რომელიც აწ მყოფსა ღროს გვე-გულების კადნიერება აზრისა ჩუქსნისა მოხსენებად წინაშე დიდებულების თქვენისა:

აჲ თუ სამსახურსა ჟეროვანსა თანამდებსა, ან ყოვლად მოწუალების თქუქსნისა განგრცვლებულისა სკელმწიფოსა დიდსა შესამატსა რასმე გაჩვენებდეთ, გარნა ოდენ მართლმადიდებელის მონარხისა ქრისტიანობისათჳს გაუბედავთ ყოვლად მოწუალებასა თქვენსა.

ვინაჲდგან დედა ხარ ყოველთა ქრისტიანეთა, და გედრების კმითა და უერთ-გულესითა გულთა, და დამდაბლებულისა სულითა ვითხოვ, ყოვლად მოწუალო კელმწიფო, რომელიც წინაშართა ჩამომავლობათა ჩუქსნთა სუროდა, ვინაჲგან ვიმა ყოფებით იმ ღროს შინა, რომელიცა აქვს ყოველთა სჩქართჲელსა გამოხსნისა ღირსად დიდებითკსენებულთა დიდთა კელმწიფეთაგან მოცემული იმედი, და ჩუქსნცა უახლესი ბრძანება თქუქსნის დიდებულებისაგან უკაზით სრული სასოება გას მოხსნისა,—აჲ წარმოიგლინენ ჩემგან დიდებულების თქუქსნისა ჩემი ძმა კათალიკოზი და ძე ჩემი ლეონ, რათამცა მოართვან დიდებულებასა თქუქსნსა წერილით, რომელნიც ჩემგან და ჩემისა სამეფოს ქვეყნისაგან შეიძლება სამსახურისა აღთქმა, და კერეთვე თქუქსნის იმპერატორების დიდებულებისაგან ითხოონ წყალობა, რომელიცა მომიხსენებეს ჩემისა კელწერილისა წერილთა.

ისმინე, ისმინე, მოწუალო კელმწიფოვე, უმაღლესისა დიდებულების თქუქსნის დღეთა სიგრძისთვის, და უკეთუ, ეგრობისა და აზიურისა ჩვეულების სხვა და სხვაობისაგამო, შეუტუობარი რაჲმე ჩვენგან—დიდი, თუ მტირე დიდებულებასა

თქვენსა არა სათნოსწენადეს, ის ავასუე უოფლადლიერსა დ'თსა და უოფლად მოწალებასა დიდებულებისა თქვენისასა: ვითსოფთ უოფლითურთისა გედრებითა, ვითარცა ბრძანებული არს თქვენისა იმპერატორებისა დიდებულებისა უკანებით, აწვე ასეთის საფარველით დაგვიფაროს მოწალებამან დიდებულებისა თქვენისამან, რომ თვით მეც დიდებულისა რუსეთის საკელმწიფოსა კაცში აღმაცხილად დამინახონ მეტობართა და მტერთა, და ეტრეთვე სამეფოცა ჩემი რუსეთის საკელმწიფოდ გამოხნდეს, ვითარცა განმიცხადებდეს მდაბლად უმაღლესისა კარისათვის.

დაიწერა ქალაქს ტფილისის. დეკემბერს 30, წელსა 1771.

**62. Д. VIII. 1771 г. Представление отъ царя Ираклія имп. Ека-
теринѣ II. Пер. т. I. № 142.**

თქვენისა დიდებულებისა უკანა გვებოძა, რათამცა საქართველოებში გამოცხადებულა ჯარი წარმოვიდეს რუსეთადვე და გზასა ზედა შევეწიფოთ, რომელი აღვასრულეთ, და ჯარიც წარმოვიდა ბრძანებისაებრ დიდებულებისა თქვენისა. უბრძანებდეს კელმწიფობასა თქვენსა — რომელიც შეუერთებულა და საზოგადოა მტერსა ზედა განუმეგდრებლობამა, და უმოქმედობამ გარდავლო, და ერთმანეთს მტერობით, ბრძანებისაებრ თ. დ., ამ წინამდებარეს საქმეებში სიმართლით არავინ გაისაჩუქა, — და ამ მიზეზთათვის საჭა ამ ჯარის დაბარება დ. თ. თ. უგანთლებულებობისა და უოფლად მ. გ. ბრძანება ჭეშმარიტი არს, მაგრამ ჩემ მდაბლის მონის თქვენისაგანაც მოწალებით ისმინე უოფლად მ. გ.

ჩემი აწინდელი კადნიერება მწუსარებისაგან არის, — დღეს ჩვენზედ იმისი მსაგავის დღე მოწევნულ არს ჩვენთვის და ჩვენის ქვეყნისათვის, როგორცადაც სუელი და ზორცი განიწვალების: აქედამ ი. დ. გორპუსის წარმოსვლით იმისთანას სიმწარეს მივსცემულვართ, და არ გვაქვს თავისუფლებისა შეძლება, ვითარცა დაფიქრებთ. რაიცა ამასუწინდელნი უნაყოფო საქართველოებში მოქმდა თ. დ. ჯარის შეუერთებლობით დრ. ტოტლებენის დროს, ის ხომ თ. გ. ბრძანებით ჩატარებულ იქმნა, და გვრანებ, რომ პოლკოვნიკის ნიკოლა დანიილიჩის აჭაური იმ საქმეების განხილვით მე უბრალოდ ვიყო აღმოჩენილი. და ასლის იანარაღ მაილარის სუხოტინის მოსვლა ესრეთ იქმნა: მოსვლაში გზის ან ხარჯი, ან ბარჯის გადმოტანა და ან სხვა სამსახური დაგვდგა, და კიდევ რაც მტერზე მტერობა გვიჩნია სწორეთ და ჩვენის შეძლებით ეტრეთ აღვასრულეთ, და, რადგანც ვგზავნათ გამოაჩა და ფოთს მივიდოდა, ჩვენ მაშინაც უოფლითურთ ჩვენის შეძლებით ვცდილვართ უმჯობეს ჩჩვენსაც და თქვენის გორპუსის შეერთებასაც, და არ მოკდა, და გვრანებ, რომ თვით სუხოტინს უმაღლესის კარისათვის მაშინ ჩემი კეთილი მოესხენებინოს.

მოქსენებსა ი. დ. თ. იმერეთს სოლომონ მეფისათვის და სხვათა მეფეთა ბელთათვის რჩევითა და კაცის გზავნითა შეერთებისა მათისათვის უნამეტნაგვისის გარჯითა გეტადე, მაგრამ ჩემი რჩევა და მშვიდობითი სიტყვა არ მიიღეს და ძალით, რადგანც თ. დ. ბრძანება არ მქონდა, ძალს სომ გელარ ვიგმარებდი.

ახლა ამადრის ამ ედრებასა გუოფ წინაშე დ. თ.—რატა უწესონი საქმენი და შეუკრიბებლობანი მოკდა, რომლითაც სახითა და რომლისა გვამისაგანაც, უოგუ-ლიფე ამატიფე შენსა შემეგვარებელსა ქრისტესა, რომელმანცა გადიდა შენ, და ნუ მიგეტემ მოუთმენელსა მწუხარებასა და ქვეყნის აოკრებასა, და შენის საფარგელო-დამ ნუ წარსწემედ მართალსა დამნაშავესათანა დღეთა სიგრძისა თქვენისათვის, და მოგეტეც წუალობა, ვითარცა მომინსენებეის ჩემის ძმისა და ძის გამოტანებულისა არსებით, და კვრეთვე დაბარებულობითა.

ვითხოვ უოგლად მ. კ. რათა კანდიკებისათვის ფრინადის უგანთლებუელესი გონება დ. თ. არ წეენილ იქმნას, არამედ მიიღოს მოხსენებული ჩემი.

63. Д. IX. 30 Декабря 1771 г. Письмо царя Ираклия къ вице-канцлеру кн. Голицыну.

თქვენის ბრწეინჯალებისა მშვიდობის ამბის სმენა მაქად გვსურს და გვწად-სატა, რათა გვესმოდეს თქვენის ბედნიერად უოფისა და უჭირველად ცხოვრების ამბაენი. თუ თქვენნი ბრწეინჯალება აქეთმერის ამბავს იკითხვოთ, რომელნიც, ვჭტონებოთ, მოხსენებულნი გექმნებათ და რომელნიც აწ მოგსენებდებოთ: ჩვენ აწ დროსა ამას ამისი უწმიდესობა ჩვენნი ძმა და ძე ჩემი ლეონ წარმოგვფლინეთ უმაღლესს კარს უოგლად მოწუალის კელმწიფის თაყუანისსაცემელად, და ჩვენნი ვედრნი, რანიცა გუაქენდეს, უოგელიფე წერილითა და ზეპირ დაბარებულებით ამათგან განგეტყუებოთ.

და ვითხოვ თქვენისაგან ბრწეინჯალებისა, რათა რომელნიც სათხოველნი იუენენ ჩვენნი და ამათგან განგეტყუდოსოთ, ამაებუედ შეგვეწივნეთ, არათუ ჩვენგან რომლისაშე საგტებელისათვის, არამედ უფროსდა ქრისტესთვის, ვინათგან ქრის-ტიანენი ვართ, და ჩვენ ჩვენი ქმნუნას მაქად თქვენის ბრწეინჯალების სამსახურის თანამდებად იტოდეთ და გვიმსახუროთ.

დაიწერა ქალაქსა ტფილისს. დეკემბერს 30 დღეს, წელსა 1771.

64. Д. XV. 30 Декабря 1771 г. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Енаторинѣ II объ условіяхъ, на какихъ онъ желалъ бы поступить подъ покровительство Россіи. Пер. т. I. № 143.

ყოფლად უგანათლებულებსსა, უმზურობელებსსა, დიდსა კედმ-
წიფესა იმპერატრიცა კატარინა ალექსიევნას, თვთმზურობელსა
სრულიად რუსეთისასა, ყოფლად უმოწყალებსა კედმწიფესა.

რომელიც არის უკანებისა ყოფლად მოწყალობითა კედმწიფობისა თქვენისა
ბრძანებული მოწყალებით თ. დ. მფარველობასა შინა და ჩვენად განსაძლიერებუ-
ლად ჯარის ბოძება საქართველოებში—ამ ზემოხსენებულის მოწყალების სიმიდა-
ბლით მმადლობელნი ამასაც მთხოველ ვართ, რომ აწვე გამოგვეყვანოს მოწყალე-
ბამან დ. თ. წარმართთაგან:

და გვებოდოს ჯარი რიცხვით ოთხი ათასი განსწავლებული, და, თუ სულ განს-
წავლებული არ იუოს, ნახევარი გაუსწავლებელი იუოს და ნახევარი განსწავლებული,
საკუთრად ჩვენს მხარეს, რათამცა საერთოდ გებრძოდოთ ოსმალთა, რადგანაც
უწინდელს ჯარს ჩვენგერძო არა აქვს მოცალება, და ვინც ჯარის თავი იქნება
ჩვენს რჩევას მიიღებდეს და დაიჭრებდეს, ვინადგან ვართ აქაურთა საქმეთა შინა
მეოფნი და მეტნიერნი ამისთვის.

კჳხლად, ვითარცა ძველად ყოფილა ჩვენის ჩამომამელობის მეფობა, ვითხოვთ
თ. დ. მოწყალებისაგანა ეგრეთვე საუკუნოდ უტყალებელად ეკოს მორჩილებასა
ქმრზე დიდ—სა თქვე—სა იმ მსახურებითა, რომელიცა ქვემოთ აღიწერება.

მსგავსადვე კათოლიკოზიცა წესსავე თვისსა ეკოს მოუშლელად.

ვინაშთაგან ღვთითა და ბედნიერებითა თ. დ. უიკიმიდამ ეგოდენნი ჩუმრის
ქვეყნის კარნი გამოიხსენენ, წყალობას ვითხოვთ ყოფლად დ. თ. რათამცა იმათ
თავისუფლება მიეტყოს თავიანთ ქვეყანაში მოსულისა.

და როდესაც თ. ი. დ. ჯარი ამ ქვეყანაში მოვა, და ჩვენ და ისინი საერთოდ
მტერს წაქთმეულს ქვეყნებს რომ წაგართმევთ,—რაც კოჩხუსზედ ხაზინა დაიხარ-
ჯება ამ დატერილს ქვეყნებიდამ რამდენსამე წელიწადში ისევ უნდა ხაზინაში მო-
გართყათ; დადათუ ამასედა თავისწყენისათვის მოგერიდებით ყოფლად დ. გ. თ.,
მაგრამ რადგან ამ საქმეზედ რამდენჯერმე ჯარების შეურა მოგვისდა, ჩვენთვის
კმასყოფელი ხარჯები დაგვემართა, და კიდევ გზებზედ ჯარისა და ბარკის გარდ-
მოტანისთვის ბევრი დაიხარჯა, და თუ რამ დატუჭირდეს, რაქთიც ვითხოვთ
ვუდრებით, რომ ხაზინიდან სესხად ჩვენის ჯარისათვისაც თეთრი გვებოდოს, და
ისევ მიიწთვის ყოფლად დ. თ.

და ამ წყალობებისათვის, რომელიც ზემოთ აღიწერა, მივართმევთ ძესა
ჩვენსა რომელსამე და ეგრეთვე რადენსამე კნიაზსა თქვენს ყოფლად დ. გ. და
ახნაურთაცა შეძლებისაგან ჩვენისა.

დღეს ჩვენს ქვეყანაში რომლისაც ნიუთის მადანი არის, და ან გამოწნდება, იქიდან სარკებელი მოიპოება — ნახევარი თ. დ. ხაზინას მიერთებულად; და კიდევ რაც ჩვენს მოწინააღმდეგეებს ქვეშ კაცნი არიან უოგელწილად ამათგან გვამღებდ თოთხმეტი შაური საკლემწიფოთ აიღებოდეს და მოგვრთმეოდეს. რაც ამ ქვეყანაში რჩეული ცხენი იშლება — თოთხმეტი ცხენი ნიადაგ წელიწადს უოგელად დ. თ. მიერთებულად.

როდესაც სპარსთ რომ ვეჭოქენით მძლავრებით, და ხან ოსმალსა, სპარსნი ჩვენს სამეფოს ორს წელიწადში ერთხელ წაართმევდნენ ცხენს ტყვეს და გვამღებდ თოთხმეტს შაურს, და ამასაც იმ ტყვეების მოსახმარებელის ხარჯისათვის; და კიდევ ორმოცდა ათს სპარსენს რჩეულს ღვინოს თაფლისს ხარჯით თვით წაიღებდნენ საკლემწიფოთ, და ასლ ჩვენ ამ ღვინოს, რიტხვით ორი ათას გდრას, რომელიც ჩვენ ქვეყანაში რჩეული ღვინო იშლება, უიზლას ჩვენის ხარჯით მიფიტანთ საკლემწიფოთა.

როდესაც დ. გ. ჯარი მოგა ჩვენს ქვეყანაში იმათის შემწეობით სხვის ქვეყნების დაუფრობადის ჩვენის ქვეყნებიდან, რომელიც ქვეყანა დღეს გვიტოვებს, ეს ზემოხსენებულნი ადგილები (?) მიფარაკამთ უდიდებულესსა კლემწიფებასა თქვენსა, და როდესაც სხვებს ქვეყნებს დაუიპყრობთ თ. დ. ძალით, მაშინ იმ ადგილებიდან როგორც ქვემოთ მოიხსენება, იმსახით ვამსახურებთ.

როდესაც ძალითა და შეწეებითა თ. დ. გოზბუსისათა რაც ოსმალთაგან წართმეულს ადგილებს დაუიჭრთ ბედნიერებითა თ. დ. ამასაც, როგორც ზემოთ დაგვიწერია, იმსახით ვამსახურებთ: გომღზე თოთხმეტს შაურს წელიწადში, და იმავე ადგილებიდან წელიწადში აბრამშის ორას თუთსა იმ ქვეყნებიდან, და, თუ მეტი შეეძლება, მეტს მოგვართმევთ დ. თ.

გულად გვადრებით მოგახსენებთ თქვენს უოგელად მოწყალებასა, რათა ამავე გაზაფხულსა არ უტოვან დაუიპყრობელად ქვეყანა ახალციხისა, და უკეთუ შეჩიკება მოხდეს თ. დ. სულტანისა, მაშინც გარეთ არ დარჩეს ქვეყანა ახალციხისა, გინამდგან საქართველოსა შინა არის და ქართული ენა აქუსთ, და მრავალნი ქრისტიანნი არიან იმათში, და სხუნიც ახლნი გარდაქცეულნი არიან მაჰმადიანობაზედ.

როდესაც დ. გ. ბედნიერებით წარმართთაგან განთავისუფლდება და დამუგოდდება ჩვენი ქვეყანა, მაშინ ჩვენის ძველად ქონებულის სამეფოდამაც და ახლად დატყორილის ქვეყნებიდანაც მოგვართმევთ თ. ი. დ. რაც რუსეთის იმპერიაში სულზედ სალდათი აქვს — ჩვენ იმედენს გვამღებდ მიფარაკამთ სალდათს თ. დ.

უკეთუ ღვთითა და ბედნიერებითა თქვენითა — რომელიც სხვა მტერის ქვეყანა თ. დ. გოზბუსის ძალით დაუიჭირათ, იმისი სრულადი ნება თ. დ. არის.

ჩვენ რაც რამ სამსახურის აღთქმა შეგვეძლო და წყალობის ვეძრება გვეტოვებოდან — ის მოგახსენეთ თ. ი. დ. და როგორც თქვენ უოგელად მოწყალის კლემწიფის ნება იუოს, ეგრეთ დედობრივითა მოწყალებითა განაგოს უოგელად მოწყალებამან დ. თ.

დაიწერა ქალაქს ტფილისს. დეკემბერს 30 დღეს, წელს 1771.

65. Д. VIII. 21 Апрель 1772 г. Письмо царя Ираклия къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 151.

თქვენის მ. დ. ბ. წიგნი ჩვენის აზნაურების შსოვისაგან მივიღე, რა მელმანტა მრავლის ნუგეშინისცემით აღავსო გონება ჩემი, ამისგანა ვმადლობ თქვენს მაღალ ღრ. ბოწყინებას.

ამაზედ ქრისტიანობრივ დაგუქებით, რომელიც ახლა გებრძანეს, რათამც ანაზაღ მაიარს სუხოტინს შევერთდეთ, და რომელიც გვირჩიოს, დაუჭუროთ, რომელიც, თქვენის ბრძანებისაებრ, ყოველთვის ცდა არ დაგვიკლია და დამიჭუკება. თვით აქაურნი საქმენი ყოველივე სუხოტინს ანაზაღსავე უმაღლესის კარსათვის მოესენებინა. ამაზედ აღარ გავგერძელებ, რომ თქვენ თავი არ შეგწეინადესთ, მტრადი მოისვენეთ: რა პირველად მეფეს სოლომონს თქვენის მ. დ. ბ. წიგნი მოუვიდა და ჩემი სახელიც იმ წიგნში თქვენგან ნახსენები იყო, იმავე დროს ჩემის გონების შეძლება მოქმედებით ასეთის ჯეშმარტის ერთგულების სიმტკიცესა ზედა დამიმუარება და დამიმტკიცება, ვითარცა შექნის თავისისა სარწმუნოებისა ერთგულსა და ეგრეთვე თავისის სარწმუნოების კელმწიფის სიმართლით მონებრ სამსახურის მქონებელს გჭამს, და რომლისაც შემდეგელი ვიყავ მე და ჩემი ქვეყანა—შემწეობა არ დაგვიზოგავს. და ახლა ჩემი ძმა და შვილიც ზომ მ. ი. დ. და ყოვლად უგუნათლ. კელმწიფს წინაშე წარმოგზავნე, და ჩემის საქმეების ყოველი ნება ყოვლად მოწყალე კელმწიფს მივანდეგ. ახლა ამ კოტბუსში [ბრძანება] მოვიდა, რომ სახელმწიფოს ბრძანებით ესენი რომელიც საქართველოში განწესებული არიან, რათამც რუსეთსავე უკუმობრუნდნენ, და ეს საქმე, ყოვლის წინადადებით, საქართველოს აღმოცრებელია და ჩვენში ქრისტიანობის სახელის აღმომფხვრელია. ამაზედ შეგაწეენთ თავსა, რადგანც სარწმუნო ვართ, რომ ჩემი სრულიად მწყალობელი ბრძანდებით: თუ მე დანაშაული მაქვს რამე საკელმწიფოს საქმეებში, უწინ ჩემს ნათესავთაც ზომ მოურთმევიათ თავიანთი თავი და ქვეყანა რუსეთის ნეტარსენებულთ დიდთა კელმწიფეთათვის და ახლა მეც უნამეტნავსად ჩემი თავი რუსეთის დიდის მონახისათვის ყოვლითურთ დამორჩილებით მომირთმევია, მე გარდამეცეს, რომლისათვისცა მადლობით მიმღებულ ვიქმნები, როგორცადაც მ. ი. დ. ნება ჰქონდეს, და ამდენს მრავალათასს ქრისტიანებს ამ საქმით ნუ გაჭერის თავისის საფარველიდამ და მოწყალებიდამ, რომ სრულიად წარმართთაგან მიმოსატატნელნი და ამოსაწყვეტნი არ შეიქნენ.

ეს ასეთი ჟამი წარმოდგომილა, რომ დუმილის დრო აღარ გვაქვს, წინაშე ყოვლად ძლიერის შემოქმედისა ღვთისა და წინაშე მ. ი. დ. სიმართლით ვიკადნიერებთ და ვიტყვი ამას: სანამდის მ. ი. დ. ბრძანება მოგვივიდოდა თურქთ მტკრებისათვის—დასაგებით და მშვიდობით ვიყავით ხვანთქართან შეკრებულნი

და დაწინაურებულნი; და სპარსეთის მეფობელს სანებთან ასეთის საქმით გიუხუთ—
ზოგნი შეშინებულნი გვეყვანდენ და სარკის გვაძლევდენ, და ზოგნი მეტობრობით
დაზავებულნი გვეყვანდენ, და ზოგის შეშინებას ვცდილობდით, და ზოგნი ლეკნი
მათის შეძლებით გვეტერობდენ და ქვეყნებს გვიტანდენ, მაგრამ რამდენსამე
წელიწადში ჩვენის ქვეყნის საქმეები ღვთით წარმატებაში მიგვეყვანდა, — და ასეა ამ
საქმეებითა და ამისთანას წინადადებათაგან, რომელიც ზემოა დაგვიწერია, სა-
ქართველოში ქრისტიანობა მოისპობის და სრულებით აღმოკრდების, თუ ეს გო-
რხის აქეთგან შეუმოხრუნდების.

იუწყოს თ. მ. დ. ბ. — ღვთის და უოფლად მოწყალეს კელმწიფეს ჩამოღმა ჩემი
თაგი და ქვეყანა უოფლითურთ თქვენთვის შემომიგედრება, ღვთისთვის და უო-
ფლად მოწყალის კელმწიფის დღეთა სიგრიძისათვის ამაზედ მეოხად და შუამდგო-
მელად ადიძარით თქვენის მადლად მსედგელობით, და წინაშე უოფლად დიდებულის
კელმწიფის რომელიც გვიჯობდეს და ან მოგვეხსენებინოს — ამის წარმართებაზედ
ეცადენით, თქვენი უოფლითურთ ქრისტიანობრივი კეთილი ამდენს ქრისტიანე-
ბაზედ გამოატყუად და დემკრთთან და კაცთან თქვენი სიკეთე ადიდე, და მე, როგორც
გაპიანებოდა, ეგრე მიმსახურე. და მე იმ პირობას მოგართმევ უოფლად დ. გ.,
რომელიც ჩემის ძმის კათოლიკოსისათვის და ჩემის ძის ლეონისათვის მომი-
წერია, ეგრეთ ვჭეო, რომელიც წერილი უოფლად მოწყალის კელმწიფის წინაშე
უნდა მიართვას.

დაიწერა ქალაქს ტფილისს. აპრილს 21, წელსა 1772.

66. Д. VIII. 2 Июня 1772 г. Письмо царя Ираклия къ гр. 3. Г. Орлову.

თ. მ. დ. ბ. ამ დროს ეს მოგსენდეს ჩვენგან: როგორადაც მ. ი. დ. ბრძანება
მოვიდა, აქ მეოფე გოჩხუხი ეგრეთ წარმოვიდა, — ამისთვის ვაწყენთ თავს თქვენ მ.
დ. ბ. ვინადაც ეს ამ ქვეყნის უმეტესის ახორებისა ნიშანი არის. თუმცა ჩვენ
თქვენი უმსახურონი ვართ და კადნიერება არ გვაქვს თქვენის თავისუფლებისა,
მაგრამ ვინადაც უდ დიდებულის და მართლმადიდებელის კელმწიფის წინაშე
მეოხება ძალგირსთ, და ჩვენც მართლმადიდებელნი ქრისტიანენი ვართ, და ჩვენი
თაგი და ქვეყანა უოფლითურთ უდ მოწყალის კელმწიფის საფარველში ვართ შემო-
ვადრებულნი, ამისთვის გაცხადებთ:

აწ ვინადაც ამ გოჩხუხის წამოსვლით ამ სსოწარკვეთილებასა შინა არს
მიწვენილი უოფლითურთ საქმე ჩვენი, რომ მისის უოფლად დიდებულის საფარველ-
ადამ განგდომა არის, გვედრებით, რათა ჭეოთ შუამდგომელობა წინაშე დიდებუ-
ლისა და უოფლადმადლისა მონაწილსა, და ჭეოს წყალობა დედობრივი, და რომე-

დიდსა ძმისა ჩემისა და ძისა ჩემისა წარმოგდენასა მომესხენებინოს გედრებანი, ისმინოს უოფლად დიდებულებამან და უოფლად მოწყალებამან მისმან, და ამ მწუხარებისა და წარმართთაგან ნიადაგ ოკრებისა, და ახლანდელის კოჩხუსის წარმოსვლისთვის ყუედრებისაგან გამოგვისნას, რომ ამადროს უნამეტნავესისა სიხარულითა და სატინელისა საქმითა გვაყუედრიან და გვეუბნებინან: ვისგანაც სსოება გქონდათ — მიგუფართ და ნულარა [ხართ] სსოებით მათგანაო, — ამისებრითა სიტყვითა ნიშნს გვიტებს წარმართნი; და ამისთვის ილგაწოს ბრწვინვალებამან მ. დ. თ. ჩვენთვის და ჩვენის ქვეყნისთვის.

კვლად შეგვედრებ უწმინდესსა ძმასა ჩემსა და ძესა ჩემსა, რათა მოწყალებით ჭფარავდეთ უოველსა შინა საქმეთა მათთა.

წელსა ჩლობ, ივნისის ბ.

67. Д. Х. 13 Июня 1772 г. Письмо царя Ираклия къ капитану Ив. Лавр. Львову.

ვინათგან აქედამ კოჩხუსის წახსედელობისთვის უწინვე ჩემის ძმისა და ჩემის შვილისთვის ასეთი წიგნი მიმიწერია, რომ თვით მათის დიდებ-ის მოხსენებათ უნდა მოახსენონ და თავი აწეონ, და ეტრეთვე უბრწვინვალესს დრავება საც შეეხვეწნენ და გაასინჯონ აქაური საქმენი, და ახლა ეს არის თქვენს მადლად მსგელლობას უცხადებ ჩემს და ჩემის ქვეყნის საქმეს, რადგანც მისის დიდებულობისაგან ამ ქვეყანაში გვექილად წმუნებულნი ბძანდები, თვითვე მოგესხენება და იცო, რომ როგორის გულის ტკივილით გმართებთ ამდენის სულის შეწუხებულის და დადონებულის ქრისტიანების შეწევნა; უეჭველია, თუ არ უოფლის შემძლებელის და უოფლად ძლიერისა დთისაგან, თვარემ, რა ეს კოჩხუსი აქედამ რუსეთად წავა, და ან მაგიერი არ მოვა, საქართველოები, ჭკუის დანახვით, აოკრუბული არ დაჩება, და გაფიცებთ ღმერთსა და კელმწიფეს, რომ რაც შეგძლოა, ჩვენს უმსახურობას ნუ მისუდავ, და გაისარჯე, და რომელიც ქვემოთ დაიწერება ამასეად შეგვეწიე, თვარემ სხვა წამალი ჩვენს დიდის ხნის სნეულებას არა არა გებს რა. რომ ხედავს მადლშობილება ჩვენის ქვეყნის შეწუხებას და გლოვას, რას მწუხარებით გიმეოფებით და როგორი შოთი და ვაების გმა არის განთენილი. პირველად ესე, როგორადაც ჩემის ძმის და ჩემის შვილისთვის გამოიტანებია მოხსენებანი მისის დიდებულობის მიმართ, რომ უმად დაგვიჭიროს და დაგვაფაროს საფარველი თვისი, როგორადაც მოგვისხენებია, და ეს იქნება ჩვენი სრულიად დაფარვა, და მაშინ გავქმნებით უოფლითურთ გამოხსნილი მტერთაგან. მადლშობილებამან შენმან ესრეთ სცნას: რაც ეს ჩვენი საყუედრებელი დაიწერა, ჩვენ უოფლად დიდებულის და უოფლად მადლის მონარხის ნებისაებრ, ვითა

ხოვთ, და არც ჩვენ ვიკადრებთ ამ თხოვილის კადნიერებას, თუ არ ამისთვის, რომ ჩვენც სამსახური თანამდებობისაებრ ჩვენისა როგორადაც მოგვიხსენებია, იმ სხიით არ გვედვას, და კიდევაც თუ უშეტესი შეიძლებაოდეს, იმისიც აღმასრულებელნი არ ვიყვნეთ, მის დიდებულობას აღარ გაუბედავდით, მაგრამ მოხსენებულისა ჩვენისა და ფიცისაებრ ჩვენისა უოფლითურთ ღვთით ვართ აღმასრულებელნი.

წელს 1772, ივნისის 13 დღეს.

68. Д. IX. 24 Октября 1772 г. Письмо царевича Леона и католикоса Антонія къ гр. Н. И. Панину, Пер. т. I. № 160.

კადნიერ ვიქმნებით კვლად შეწუხებად თქვენისა მ. დ. ბ. მიზეზითა, რომელსაცა ქრწმლა განგაცხადებთ:

წარმოსრულნი საქართველოდ წელიწადსა 1772, იანვარსა 5 წინაშე მ. ი. დ. წარმოგზავნიდა საქართველოდსა და კახეთისა მეფის ირაკლისაგან სარტყელით სათჯს როსისიის მონარხისა და საჭიროებათათჯს რომელთაშე თჯსთა—მოგვდით ასტრახანს მარტს 6, და აქამომდე აქა მეოფნი არა მტრედსა შინა მწუხარებასა და სიმწარესა, რომელ ვითარცა ტუტწნი ვიუოფებით დაკლებულნი მამულისაგან ჩუტწნისა და ვერ მიწთომილნი სრულყოფად კომისიისა, რომელიც გერწმუნებოდა მეფისა ირაკლისაგან, მრავალნი საქმენი თანახმადენი ჩუტწნი მამულსა შინა ჩუტწნისა განსატეხულნი ჩუტწნისა, რომელიცა საჭიროდ თანაგუჰმს, მდგომარებენ ვერ მიწევნითა დასასრულისათა, და აქა ჩუტწნი უოფლითურთ მოცდილნი, უქმად მეოფნი მიგვცემულ ვართ, ჭკარისა სიმძიმითა ვერ შემწვნარებულნი უტხოხსა კლიმატისანი, სწეულებათა განგრძობილთა, რომელთაგამო იტუამდე სიკუდილისა ზედმოსრულსაცა გულის-ფსიტუჰვთ,—ამისთჯს თ. მ. დ. ბ. ცრემლთამდე გედრებით ვთხოვთ, რათა განგთავისუფლდეთ ჩუტწნი აქათგან და დიწს ვიქმნეთ წინაშე მ. ი. დ. წარდგომად,—არა რაჲმესა შეწუხენისა და წინააღმდეგობებისა სათხოფარისა მქარებულნი, თჯნიერ მ. ი. დ. შესამატისა და როსისიის იმპერატორისა სასარტყებლოდსა, და რომელთაშე საჭიროთა მეფის ირაკლისათა თხოვთა.

ვიცით, რომელ თ. ბ. თავისწუენის მრავალ კადნიერებაჲ არა გვივის ჩუტწნი, მაგრამ ვინმე იუოსმტა გარდა თ. მ. დ. ბ. სხვაჲ შემწე და ნუგეშინისმცემელი ჭირთა ამით შინა ჩუტწნითა, ანუ სხვაჲ ვინმე, რომელისაღმტა თანაგუტწდუჲ მოკსენებად საქმენი ჩუტწნი? და შესამედ, ვიცით, რომელ მეფესა ჩუტწნისა აქჲს მ. დ. ბ. მოწყალებისაგან იმედი სრული შესაბამთა საქმეთა თჯსთა წარმართებისა, ამისთჯს სიმდაბლით თხოვთა ესე ჩუტწნი მიღებულ იქმნას თ. მ. დ. ბ. კეთილმსახურებრ, რომელ საჭიროებისა ამისგან განგუთავისუფლენ უოფლად უმადლესისა მიმართ მონარხისაჲსა შუამდგომლობითა, რათა რომელიცა ნებასა შინა მ. ი. დ. არს,

რომლისაჲცა ღირს ვარო, ეგე ვითარცა თაფისუფლებითი ჩუზოლუცაი მივიღოთ არ გვიანდ.

და ჩუქნ უმწესტყუალებისა მმადლობულოფისა თქუქნისადმი მ. დ. ბ. თანამდეგებ ვიქმნეთ მარადის გებულნი ერთგულებასა შინა თქუქნისა ბრწყინებალებისასა.

ანტონ კათალიკოსი. მეფის ძე ლეონ.

ოკტომბერსა 24 დღესა, წელსა 1772.

69. Д. VIII. 16 Марта 1773 г. Письмо царя Ираклия кь гр. Н. И. Панину.

გადნიერება ესე თქვენდამო მიმალეზინა უმეტესმან მწუხარებაჲს, ვინადგან ძმა ჩემი კათალიკოსი ანტონი და ძე ჩემი ლეონ უმაღლესსა კაცს ედ უმდაბლესად გაასელ, რომლისა სასურველისა ჩემის მოხსენებულის უდიდებულესისა და უოვლად უგანათლებულესისა, და სრულიად აღუსტას ჩემის მოწყალის კელმწიფისად სიყვადრებელისა საქმისათვის, — და აქამომდესაც ვერ მივემთხვევე მოწყალების ჩუზოლუცისა, რომელისათვისცა კვალად მარადის ვარ მავედრებელი არა მე მხოლოდ, არამედ სრულიად ესე ჩვენი საქმისტიანო ქვეყანა წინაჲ თქვენის მაღლის დკათობის ბრწყინებალებისა დაუგვიანელობისათვის უმაღლესისა ბრძანებისა.

თუმცა ამის მაღალ კეთილშობილებას და გეჰილს საკელმწიფოსა საქმესა შინა იფანე ლეოვს ვგითხვით ხოლმე, — ეგების ამას უმაღლესისა კაცისაგან მოწყალებით მოსტუმოდეს ჩამე ჩუზოლუცა, მაგრამ ზსუნეს მაძღვეს, რომ ჯერ არაფერი მოხსენებულისა, თქვენის ბრწყინებალებისათვისა ბრძანება არა მომსვლია რა, — და არც უიმისრა, რომ სწუნეს. ამ ჟამებში ასტრახანიდამ ძმასა ჩემსა კათალიკოსს ანტონის და ძესა ჩემსა ლეონს ჩემთან თავისი კაცი გამოეკზანათ, და როდესაც გამოსუფიყო სამზღუარს ამა ქვეყანასა — არ მოეცაღნა თანწამოსაუოლნი კაცნი, რათა წარმოეყვანათ ფთხილათ და მშვიდობით, თავის თავათ საჩქაროდ წამოსუფიყო ჩემთან, და გზაჲ დახვედროდნენ ახალციხიდან თავის საქმისთვის წარგზავნილნი დაღისტანში მცირე რაიმე ჭურდნი ლეკნი და დაეჭირათ, და შთავარდა მტრის კელში თავისის უოვლის წიგნებით, და აწცა არეცით მართლად საითკენ წაუყვანათ; და მხოლოდ ესე ვცანით იმ ქვეყნის კაცთაგან, რომელიც იმას ჩვენი ქვეყანა გამოეფლა, რომ ჩვენთან მომავალბუფიყო ის ჩემის ძმისა და ძის კაცი იმ ამბავით და წიგნებით, რომ ვითამ უმაღლესის კარიდამ მოსვლიყოთ მოწყალების ბრძანება, რათა ასტრახანიდამ ეგენი თვით ზეტეკბუკს ჩემს ედ მოწყალეს და სრულიად აღუსტას კელმწიფეს უმდაბლესად სლუბოდენ, და ჯერაც არ ვიცით მართლი, იმ კაცის მოუწევნელობისათვის, თუ სად იმყოფებიან ეგენი.

კვალად, რომელი ანათებს უოველსა ქვეყანასაზედა სრულიად, უმაღლესისა ჩუხეთის ტახტს და ჩემს უოვლად მოწყალეს, და სრულიად აღუსტას კელმწიფეს

შევედრებ თაჲს ჩემსა და ამ ქრისტიანეთა ქვეყანასაც, რათა მოწყალებით მიიღოს, და თქვენი უმაღლესი ღრაფობის ბრწყინვალეობა საქმესა შინა შუამდგომელ გავქმნას, რომელს ჰქმნაოტად უეტყუოდ კიდევ გსასოებით დაუგდებლობას უოგელსა კეთილსა საქმესა შინა თქვენგან, და გგონებთ არა უმეტნიერნი იქმნებით, ვითარ ჟამითა ჟამად გვემეტების ბარბაროზთა თესლთაგანნი ქრისტიანეთა ნათესაობის მტერნი და მარადის გვაუგედრებენ უგუნურობითა თვისითა წარმართნი, მესობელნი ჩვენნი, რომ დაგდებულნი ვიქმნებით რომელი ანათებს უოგელსა ქვეყანასა რუსეთის ტახტისაგან, და წარმოგზავნილნი ჩემგან ძმა და ძე ჩემი იმუოფებსა აქამომადისაც ასტრახანს და შეწენარებულიცა არ იქმნებიანო — ერთბაშთ ხედვენ ვითამ კბ იფოს მის ნიშანი.

ეგრეთვე აქაურნი ამბავნი, ჩვენ და ლეკო, და ახლცხელთაგან ურთიერთადმი მტრობა და ჩვენის ქვეყნის შეწუხება, და თუჩამ აქაურნი მოსახსენებულნი საქმენი არიან, გგონებ უოგლითერი უფალ ლეიბ ლვარდიის კაპიტანი იოანე ლვოვის მიერ წიგნით წვლილად უმდაბლესად მოგხსენდესთ.

სხვა კვალადცა უმეტესის სიმაბლეს ვედრებით თაჲს გაწვენი ჩვენის მოახსენებულის წარმართებას: თქვენი მაღალი ღრაფობის ბრწყინვალეობა ნებისაებრ უფალ ღმერთის და ჩემის სრულად აღსტან მოწყალის კელმწიფისა ეცადოს, ჩვენ და ჩვენის ქვეყნის ამდენი სულნი ქრისტიანენი ბარბაროზთა უფლისაგან გამოიხსნას, და გაიმუოფოს უმდაბლესი ვემა და მოსამსახურე, მოახსენებულისა მოწყალებით რეზოლუცია დაგვმართოს, და რომელიც წარმოგზავნილნი ძმა და ძე ჩემი არიან, კებნი მიიღონ, და რაც მაგათაც ჩვენი დაბარებული საქმე ქქონდესთ მოწყალებით ჩამოართონ და მიიღონ.

16 მარტის დღეს, ჩლოგ წვლიწადს. ტფილისის ქალაქი.

70. Д. IX. 27 Апрель 1773 г. Представленный гр. Н. И. Панину царевичемъ Леономъ и катол. Антоніемъ условія, на какихъ царь Ираклій желалъ поступить подъ покровительство Россіи. Пер. т. I. № 143.

ბრძანებული ჩვენდა მეფისა ჩვენისა ირაკლისაგან მოხსენებად თქვენის მაღალის ღრაფობის ბრწყინვალეობისა მიმართ, რომელიცა ქვემოწერილთა ამათ პუნქტთა შინა ცხად იქმნების:

მისის იმპერატორობის დიდებულებისგან უფალ უქვემოყსად ითხოვს მეფე ჩვენი, რომელ განვითარდეს აწვე წარმართთაგან, და როგორც უკანთა ებრძანა მეფესა ჩვენსა საქართველოსი მფარველობას შინა თვისისა დიდებულუბისასა მიღება, რომ ბრძანებული ესე აღესრულებს.

მოეტყოს ჟარი კაცო რიცხვით ოთხი ათასი რეკუდარნი და, თუ სულ რეკუ-

ღარნი არ იქნებოდეს, ნახევარი რეგულარნი და ნახევარი ურეგულარ, საკუთრად ჩვენს მხარეზედ, რათა ებრძოდნენ ესენი და მეფე ჩვენი ზოგად ჩვენის მხრიდან რისმართა, და როგორც მეფე ჩვენი ისმენდეს ამა თქმულის კორპუსის კამანდირის სის, ეგრევე კორპუსის კამანდირიც ისმენდეს ჩვენის მეფისას, ვითარცა იქაურთა საქმეთა გამოცდილისას.

რათა ეგოს მეფობაჲ ქართლისა და კახეთისა უცვალებელად, ვითარცა პირველ უოფილა და აწ არს, მაგრა მორჩილებასა ქვეშე და მსახურებასა მისის იმპერატორ რაბის დ. რუსეთის მონარხისასა — ესე ვითარისა მსახურებითა, რომელიცა ქვემო აღიწერება.

ეგრეთ კათოლიკოზიცა ეგოს განწყებასაჲ შინა თვისსა უცვალებელად.

რადგან შეწყვენიითა დთისათა და ბედნიერებითა მ. დ. ეგოდენ ტყვენი განთავისუფლდნენ უიკიმიტგან ქართველნი, რომელ იმათ თავისუფლებაჲ მიეცეს საქართველოდგე წარსვლისა.

როდესაც მისის დ. კორპუსი, საქართველოში მისული, და მეფე ჩვენი ზოგად ბრძოლობით მტერს ჩვენი სამეფოს ნაწილს, რომელიც დღეს წართმეულა, კვალად წართმევენ, რაც კორპუსზე ხაზინა დაიხარჯება ამ დაჯერების ქვეყანიდამ რამდენსაჲ წელიწადს უკან ისევე საკლემწიფოს ხაზინაში უკუიზღვის.

თუმცა მ. დ. თავისწყენის გერ კანნიერ იქმნების მეფე ჩვენი, მაგრამ კორპუსის გარდმოსვლაში, ჯარის ბარგისა და არტილერიის გადმოტანაში თუთრი იხარჯებოდა, და თვითონ ჯარების შეურაში ჩვენს მეფეს კმასაუოფელი ხარჯები დაეძარათ, თუ რომ ახლა დაგვიჩიოდეს, როდესაც კორპუსი ჩვენს ქვეყანაში გარდა მოვა, ამისთვის ხაზინიდან თუთრი მიეცეს სესხათ, და ჩვენის ჯარისთვისაც სესხადვე, და ისევე ხაზინის მიმართ უკუიზღვიოს მეფისაგან ჩვენისა.

ესე ვითარისა წყალობაებისა ჩვენებისათვის, ნიშნად მადლობისა, მოაერთივეს დიდებულებასა მისსა მეფე ჩვენი ძესა თვისსა რომელსაჲ და ეგრეთვე რაოდენთაჲ კნიაზთა, და აზნაურთა შეძლებისაჲ მისისა.

რაც დღეს ჩვენს ქვეყანაში მეტალი არის და ან ამოერთგან იპოვება, და იქიდან სარგებელი მოიპოვება — ნახევარი მისისა დიდებულების ხაზინას მიერთმის.

როდენიცა ჩვენს ქვეყანაში მცხოვრებელნი არიან უოფელს წელიწადს ამათ გან თითოეს კომლზე თოთხმეტი შაური იმის დიდებულების ხაზინას მიერთმეოდეს.

როდენიცა ჩვენს ქვეყანაში რჩეული ცხენი იპოვება — ათოთხმეტი ცხენი უოფელს წელიწადს იმის დიდ — ებას მიერთმეოდეს.

როდესაც მძლავრებით სპარსნი ფლობდეს საქართველოს ზედა, ორს წელიწადში ერთჯერ, ცხრას ტყვეს წაართმევდიან და გლეხის თითოეს კომლზე ათოთხმეტს შაურს მოჭკრეფდიან ამაჲ ტყვეების სხმარისათვის, და კვალად ორმოც და ათს სპაღნეს რჩეულს ღვინოს თავიანთის ხარჯით წაიღებდნენ საკლემწიფოდ, და ახლა ჩვენ რიცხვით ორიათას ვედრას ჩვენის ქვეყნის რჩეულს ღვინოს უიზღარს საკლემწიფოდ უოფელს წელიწადს ჩვენის ხარჯით მოვიტანთ.

როდესაც იმისი დიდებულების გორბუსი გარდმოვა ჩვენს ქვეყანაში და იმათის შეწყვენით სხვის ადგილების დაპყრობამდენ [ესე იგი რამაღათაგან წართმეულის ჩვენი სამეფოს ნაწილებისა], რომელსაც დღეს ქვეყანასა ზედა უფლობს [შეფე ერკლე] აქათგან თქმული აღთქმულნი მიერთვას მ. იმჰ. დ., და როდესაც წართმეულს ადგილებს დაიპყრობს ძალითა მისის დიდებულებისათა, იქიდგან ქვე-მოწყრიდისაებრ ჭმსახურის მისის დიდებულებასა: შემდგომად დაპყრობისა რს-მაღათაგან ჩვენი წართმეულის ადგილებისა იმ ახალ დაპყრობილთა ადგილთაგან მიერთმეოდეს სარჯი საკელმწიფოდ ჩაოდესაც რუსეთში სოფლების პატრონუ-ბის გლეხნი აძლევენ—იმის ნახევარი.

თუ კახეთის მამულები, რომელიც წართმეული აქვს, დაიპყრობს ბედნიერებითა დიდებულებისა მისისათა, იმათგანაც თქმულისაებრ თვითონ გლეხის სახლითგან ათათხმეტი შაური საკელმწიფოდ მიერთმეოდეს უოგელს წელიწადს, და კვლად რასის ფუთი აბრეშუმი; და თუ ის მამულები მეტს შეიძლება, მეტი მოერთმის. კვლად დიდის უჭვეშაესის გედრებით ითხოვს იმის დიდებულებისაგან, რომ არ დაშთეს ამის უფრო გრძელად დაუპყრობელად ქვეყანაჲ ახალციხისა, რომელიც ჩვენი ადგილი იყო, და თუ შეიძლება იქნება, მაშინაც თურქის საკელმწიფოდ არ დაშთეს, არამედ გამოერთვას, რადგან საქართველოს მიწა არის და მრავალნი ქრისტიანენი არიან მას შინა, და უოგელს წელიწადს მძღაგრებით მახმადიანად მრავალს გარდააქცევენ.

როდესაც მისის დიდ. ბედნიერებით ჩვენი ქვეყანა წარმართათგან განთავის-უფლდება და დამშვიდდება, მაშინ ჩვენი მამულიდამ, ქონებულისა და ახალ დაპყ-რობილიდამ, მიაერთვამს იმის დიდებულებას გლეხის სახელზედ სჯლათს ჩაოდენს საც სულზე რუსეთი აძლევს.

თუ შეწყვენითა ღვთისათა და ძლიერითა საჭურველითა მისის დიდებულები-სათა სხვა და სხვა მტრის მამული დაიჭირება მისის დიდებულების გორბუსის და ზოგად ჩვენი მეფის ბრძოლითა,—ის დაპყრობილი ადგილები ნებასა შინა მისის დიდებულებისასა იქნების.

ან ტონ კათოლიკოსი საქართველოჲსა.

საქართველოს მეფის ირაკლის ძე ლეონ.

ხლოვ წელსა, აპრილის კზ. რიცხსა.

71. Д. VIII. 23 Июня 1773 г. Письмо царя Ираклия къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 162.

მე თქვენი გრძელად წერილით მარადის თავისწყენა უნამეტნავესად მეზა-რება, მაგრამ საქმენი მაძიებულებენ, და რაც საქართველოების უწინდელნი და ახლან-

დელნი გარემოებანი მოქმედებენ, და ცხადად ჩანან, ესენი თქვენდამი მოკსენებისა თანამდებობასა მძლევენ, და ესე არს მიზეზი.

აწ მოიხსენოს თქვენმა მად. ღრ. ბრწ., რომ ჩასაც დროს მათის უოგლად დიდებ. დიდის ჯღისტოს ნებისებრ ბძანება თქვენის პირველის წერილით გამოა გვეცხადა, რომელიცა უოგლთა საქართველოთა მუხატრონეთა სსსეთა მომართ გეპძანათ წვევა მტერობისა თურქთა მიმართ, გგონებთ, რომ, თუ ჩემს უბედურებას არ უმოქმედებია და ჩემს მტერს ვისმე სხუებრ არ გაუსინჯებიათ თქვენთვის, რომ კარგად მოკსენებულნი გქონდესთ, მასაქეთ თუ ვითარცა მტერობა არს ჩვენსა და თურქთა და დაღისტნელთა ლეკთა შორის. იუწყოს თქვენს მად. ღრ. ბრწ. ესენი უწინაჲს ამისა, რომ ჩემდამო მტერნი იუვნენ, მაგრამ თურქთა, თუ არ სპარსეთის აშლის მიზეზით, ჩვენთან მტერობა არა გქონებიათ მოქმედებითა, თუ არ გონებიათ. რა შანადიკმა ისინი საქართველოდამ ძალითა გაუარა, ეგების რომ ჩვენთვის ლეკებს ტუფე მოეპატრონა ქუჩდობით მტერეს კაცისა და ის ახალციხეს გაუდიდოს, ისიც დათარგმთა, თუარემ სხვა მტერობა არ გამოუჩენიათ ჩვენდა მომართ; მაგრამ ახლა განცხადებით და უოგლისთრით გამოჩენით, თავიანთ საწმუშოებისა და შჯულის შუროთ, გუმტერობენ, და ეგრეთვე ჩვენც ვმტერობთ, და რაც შეძლება გვაქჲს ვაწუხებთ; და ამ ჩვენის წუხებით აქეთის მკარისა თურქის სულთანის შემწედ ბეკი კაცი აღაჩინ მიდის, და რომ იბარებენ აქეთს კაცს მისაშველებლად, მიზეზად ჩვენ გუდებენ, და უმრავლესნი ამ მიზეზით აქეთვე რჩებიან; თუ რომ ისინი როგორც იბარებენ აქეთის მკარის ჯარსა სრულებით მიდიოდენ, უმეტეს მტერობას ვაჩვენებდით.

ეგრეთვე დაღისტნელნი ლეკნიცა ჩასაც შემდეგელნი არიან, უმეტეს შეძლებისა შეწევნას და ძალს აძლევენ თურქთა, და ჩვენ რომ იმ დაღისტნელს ლეკებს თან ზოგთან დაუსარჯუად გუქონდა შერიგება, და ზოგთან დახარჯვითა, და ზოგთა, რომელთა მიმართ გვაქჲს მტერობის რიგი, თუმცა მრავალნი იუვნენ იგინი, მაგრამ რითაც იუო ჩვენის საქმის წარმართებას ვცდილობდით; და რომელიც საქმის დაწყობილება გვაქჲს ან თურქთან, ან ლეკთან, ახლანდელის გარემოებით, რადგანც დაიხსნა, დადგა ახლა. ამის გამო უმეტეს უოგლითურთ ჩისაც შემდეგ ბელნი არიან ჩვენდა მომართ მტერობას მოქმედებენ. წარსრულსა წელიწადსა მ. იმშ. დიდ. არმიისა და თურქთ სულტანის ჯარს საშუალ რომ ბძოდა დაევენა დროდმდე შერიგებისა და შეურიგებულობისა გარდაწვევით, მასინ კიდევ ახალციხის მკრიდამ და უარსის მკრიდამ, თანშეერთებითა დაღისტნელთ ლეკთათა, დაუცხრომელი მტერობა გვაჩვენეს, და არ დაიდგეს პირობები დრომდი, რომეულიც ზემოჩე მოგვიხსენებია.

გვალადცა მოიხსენოს თქვენს მ. დ. ბ. პირველად სპარსთაგან და შემდგომ მად თურქთაგან ვითარ დაჩაგრულ არის საქართველო, ეგრეთვე მახლობელს დროებში დაღისტნელთა ლეკთაგან ძალდატანებული და შეწუხებული ვართ; მაგრამ რადგან ახლა მომატებული მტერობა აქჲსთ თურქთა და ლეკთა, როგორათაც

ზემორე ამავე წერტილში გაგვიცხადებია, აწ ამასუდ და ამისთვის, რადგანც მაღლის და უმაღლესის მონარქისაგან საფარულისა და წყალობის ნიშანი გუბოძებია, და ეგრეთვე თქვენგან მრავალჯერ იმედი აღგუთქმია, და თქვენის მეოხების სასოკო ბითა უიჭველად ვსასოკებთ, და წყალობითაც. არს ზედგან თქვენი ზემდამო, და უმეტესისა ვედრებითა გვედრებით, რომ არ დაგვაგდოთ და თქვენი ზემდამი კეთილ მოქმედებითისა სასოკებისაგან არ მოგვაგლოთ, და რომელიც მ. ი. დ. წინაშე სა ვედრებულნი და სათხოველნი ჩემს ძმას და ჩემს ძეს ლეონს გამოგატანე, და ეგრეთვე თქვენის მ. დ. ბ. მიმართაც მეოხებისა ვედრებანი მოგასწენე, — ესენი ყოვლად უგანათლებულად. დიდის მონარქისაგან მოწალებით უფროს ამისა აღარ დაგვიგვიანდეს, წყალობით სავსე რეზოლუცია გვებოძოს, და უდ მოწაულის დიდ. კელმწ. მოწალებითა და შუამდგომელობითა თქვენიითა ჩვენის მწუსარებისაგან განვთავისუფლდეთ. სხენი აჭურჭნი საქმენი და ჭამბზენი ძმისა ჩემისა და ძისა ჩემისა პირით წყალობით მოისმინეთ.

შე დამ წიგნების დაწერის უგანათლებულესი იმერეთის მეფეს სოლომონს და მე შეეწა მოგვიცა და ერთობის წერილი [დავსწერეთ], რომელიც დაგბეჭდეთ ორთავე და მოგაერთოთ. მე მაშინვე დადიანის და გურიელის შემოერთება ვურჩიე ბრძანებისაებრ მ. ი. დ., მაგრამ არ მოაგდინეს, და მე, რომელიც შეერთების წიგნი დამიბეჭდავს მეფე სოლომონთან საზოგადოდ მტერზე, ჩემის შეძლებით, უო ველთვის დაეიცავ იმის ძმობას, და რაოდენ შემიძლია ვიქმნევი აღმასრულებელი, და ეგრეთვე თვით მეფე სოლომონ მოვალე არის საზოგადოს მტერზედა, და ესენი ყოველი შეიძლება სასოკებითა ყოვლად უგანათლებულესობისა ყოვლად მოწაულისა კელმწიფისა ჩვენისა დედობრივისა მოწალებისა სასოკებითა; და თუ უნდა მეფე სოლომონ ჩემთან სწორეთაც არ დადგეს, მე კიდევ ჩემის შეძლებით, როგორც პირობა მომირთმევია, მტერზე არ დავშალო მტერობა. და შემდგომად მდაბლის მოხსენებითა კიდევ ვითხოვ ჩემის მოხსენებულის რეზოლუციას, ნებისაებრ მ. ი. დ. წინაშე, რომელიც ჩემს ძმას და ჩემს შვილს ლევანს გამოგატანე.

წელს ჩლოვ, ივნისის კვ.

72. Д. Х. 27 Июля 1773 г. Союзный договоръ, заключенный между царями Ираклиемъ и Соломономъ, и присланный ими къ гр. Н. И. Панину для представлениа имп. Енаторинъ II. Пер. т. I. № 170.

ვითარცა გვაქვს უმეტესი მორჩილება და უგულსმოდგინესი სდ უმობისა მოტემულობა სრულიად უგანათლებულესის დიდის კელმწიფისა ჩვენის იმპერ. კატერინას ალექსის ასულის და თავითმპერობელის სრულიად რუსეთისას, ჩვენ, სა

ქართველსა და კახეთის მეფე ირაკლი და სრულიად იმერეთის მეფე სოლომონ, ს'დ უკანათლებულულის მათის იმპ. დიდებ. დედობრივის ბძანებით ამ ვაღდებულთა ბისა ჩვენის გელწერილობით ურთიერთა შორის მეგობრობისა პირდაუთუერება ღობით დადგინებულბას ვაწესებთ: საერთოსა შურის შეძიებელის ქრისტიანეთა მტერთა ზედა მოქმედებად და ვაღდებულებისა მებრ ურთიერთა შორის გულის მოდგინებით შესაწევნელად, როგორც ამ ქვემოთე პუნქტებში ფრცულად აცხადებს:

ა) უოველნი, რომელნი ამას წინათ ურთიერთა შორის გულნაკლულეფანება ერთმანეთში გეჭიანდა, —საუგუნოდ დაუტევებთ.

ბ) პირდაპირ შურის შეძიებელის სრულიად რუსეთის იმპერიის და ს'დ ქრისტიანეთა მტერთა ზედა, რომელ არს ურუმისა და უოველთა, რომელნიც იმათა ნი შემწენი არიან, რაც უნდა ხალხი იუოს, რომელსაც ჩვენ მოვსწუდებოდეთ და შეიძლებოდეს უოვლისფრით ჩვენის შეძლებით და ძალით სწორეს ჩვენის სიმატოლით, —იმათზედ მტერობით ფიმაქმედოთ.

გ) გინიცობა არის რასაც დროს ჩვენს ქვეყანაში მტერი შემოფიდე, ერთმანეთს მსწაფლად ჯარით მივეშველნეთ და უოვლისფრით რაცკი შეიძლებოდეს გაფისარქნეთ.

დ) როდესაც ჯარი ვისმე ჩვენში ერთმანეთს სჭირდეს და რომელმანც მე პატრონემ ჯარი შესაწევნელად ერთმანეთს სთხოვოს, იმ დროს ვისიც ქვეყანა იუოს, იმ ქვეყნის მეპატრონემ იმ ჯარს სურსათი მისცეს და გააძლებინოს; და ვინიცობა არის ჩვენ ორნივე მეპატრონენი ჯარებით მტრის ქვეყანაში შევიდეთ, იმ ჟამს უოველმან მეპატრონემან თავათვის ჯარს სურსათით, თუ სხვით რითმე, თვითონ ჩვენ ჩვენის შეძლებით გააძლებინოთ.

ე) დღეის იქით დამნაშავე ჩვენზედა, რაც უნდა რიგი კაცი იუოს ჩვენნი უმანი თავადნი, თუ აზნაურნი ერთი ერთმანეთს, თვინიერ ნებით გარდასასლებულნი ორსავე მკრიდამ, გლეხი, თუ სხვა, დაუფოგნებლივ მივსცეთ.

ვ) გინიცობა არის, რომლისაგან მარადის ღმერთმან დაგვიცვას სწორედ, ჩვენსავე ქვეყანაში ერთი ერთმანეთისაგან შოთი ალიძრას, ვისგანც უნდა იუოს, მამა შინვე ერთმანეთს მივეშველნეთ, და რითაცკი შეიძლებოდეს ისე დავაწენაროთ, თუ გინდა ჩვენი ძმაცა და შვილიც იუოს, თუ უსამართლოთ იუოს, ისინიც დავაწენაროთ და ავად მოვეპურათ, ამისთვის, რომ ის უბედურება იმ ქვეყნისაგან ამოიგდოს და აღარ მოძრაობდეს.

ზ) დასასრულს ამისისა, გინათგან უოველივე საქმენი დროსა და სწორესა ჟამსა წინაშე საერთოსა მტრის ვაღდებულბასამებრ შემწეობით უნდა წინა უძღვეთ, ამისთვის რომ იმ დროს რიცხვით ჯარის განწესება ჟერ არ შეგვიძლიან, და ამა უოველსა დაუტევებთ მომავალსა მშვიდობისა და კეთილის დრომდის; და უნდა ვეცადნეთ, რათა ჟამითი ჟამად ერთი ერთმანეთს სიუვარულობით და ერთობით, სწორისა და პირდაუთუერობლობისა, კანს რიგით აღვასრულოთ, და მივსცეთ კეთილი რიგი; და სრულიად ესე ზემოხსენებულნი პუნქტები სწორესა ჩვენის

ქვეყნის მშვიდობისათვის, არათუ ჩვენს ამ ქვეყნის მოვლისა და მეპატრონებისა ჟამის შინა იმოქმედოს, არამედ ვამტკიცებთ, რათა ჩამომავლობამანცა ჩვენმან უთუოდ და უცვალვალად ეს პუნქტები კეთილად აღასრულოს, და არც უნდა ერთმანეთის ასე საქმე გაუჭირდეთ, რომ იმის მიზნებით ის პუნქტები დაირღვას, რამელსა შინა შეგვეწყვის ჩვენ ღმერთი უფალიც, და რათა ძალნი ესე მოქმედებანი, რომელნი დაგვიდგინებიათ ურთიერთთა მეგობრობის და სიყვარულობის შესაწყენელნი პუნქტები, ჩვენ უოგელმან და ჩამომავლობამანცა ჩვენმან უნდა უკეთესისა და სწორის საქმიითა უოგელს შინა დაურღვეველად დაიტყვან, და ან განწყისუბულობისა რიგითა გულისმოდგინებით იქცეოდნენ და ირჯებოდნენ.

უდ უმდაბლესად ვითხოვთ ჩვენ თქვენის მაღლის ღრადობის ბრწყინ., რომ ეს პუნქტები მის დროს მათს იმპ. დ. და ჩვენს დიდებულს მფარველს სრულიად უმაღლესის გასასინჯავად უმდაბლესის მიმართევიით ღირს გვეფთო, რომელი ჩვენ ეს ჟამისა აქ ჩვენთან გექილი მათის იმპ. დ. საქმესა შინა ლეიბ ღვარდიის უფლისა კაპიტანის ლეოვის უოფნასა შინა ჩვენის ბეჭდით დაგებულად და სწორად ჩვენი კელი მოგაწერეთ, და წარმოსატყვენელად თქვენის მაღლის ღრადობის ბრწყინვალეობის წინაშე მას მივართვიით. იფლისის დღესა გზ, ჩლოგ წელსა. სანგარსა შინა, სიასლავსა სოფლისა მავდარასა.

მეფე ქართლისა და კახეთისა

ერეკლე

(ბეჭდით)

სრულიად იმერეთის

მეფე სოლომონ.

(ბეჭდით)

73. Д. ХІ. 1 Сентября 1773 г. Представленіе отъ царей Ираклія и Соломона имп. Екаторинѣ II. Пер. т. I. № 176.

უდ მოწაფლის კელმწიფობისა თქვენისა მსასოებელნი მივიღებთ კადნიერებას და საჭიროცა არს ჩვენდა მოხსენებად აწინდელსა აქაურთა საქმეთა გარეშობისა, რათამცა მოგახსენნეთ თქვენის იმპ.—ს დიდ—ბასა, რომელიცა ორთავე ერთობა და სიყვარული ამაღროს, სამსახურისათვის და ბრძანებისათვის თქვენის იმპ.—ს დიდ., განგახსლეთ და დაფამტკიცეთ, რომელიც ღვარდიის კაპიტანის ლეოვის თანდასწრებით წარსულს აგვისტოში უმაღლესს კარს მოგახსენეთ, და მოხსენებულისა ჩვენისაებრ, რომდენ შეიძლებოდა ჩვენგან ჯარები გავიკეთეთ და ახალციხის ქვეყანაში შევედით, და, უდ ძლიერის ღმერთი და თქვენის ბედნიერობით, რაც მტერს დააკლდებოდა, სრულის ცდით ვეცადენით მათს აოხრებასა, და არა მცირედი მიიღეს ფნება. კვალადცა მოხსენდეს უდ უგან—ბასა იმპ.—ბისა დიდ—ბისა თქვენისასა: გინაიდგან უბედურობა ჩვენი გვეწია მიზნებითა უდიდესისა სრულებების გამო, მსწრაფლად უკუმოქცევა შეგვემთხვა, რომ მოხსენდება უმაღლესს კარსა უდ

მოწყალისა თქვენიასა, და უკეთუ ამა სამდიმოსა ჩვენსა მიზეზის ან მიგეგმულყო
უფით და მცირედსა დროსა მტრის მამულში დაგვცალებოდა, უდიდეს ფეხებსა და
ოხრებსა მიიღებდნენ, მაგრამ კვლადცა გვაქვს იმედი უნაღიერისა ბედნიერ
რობისა თქვენიასა უნაღიერად—გან, რომ თავთავის დროსა ჩაადენად შევიძლებთ
თქვენი მოწყალეობით მტრის მტერობა არც დაგვიკლავს და არც დაგვაცლებს. აწ
ვითხოვთ უდიდესისა და უმდაბლესისა გედრებით უნაღიერებისაგან თქვენიასა,
ვინადაცნა თქვენი იმპ—ბის დიდ—ბის ელვარე გონება ჩვენისა და ჩვენის ქვეყნე-
ბის გარემოთა სრული მცნებური ბძანდება, უოფლითურთ და უოგედისა შინა დაუგდე-
ბელნი და დაფარულნი [გოგენეთ].

1773 წ. დეკემბრისა ს. ტფილისისა ქალაქსა.

**74. Д. VII. 1 Декабря 1773 г. Письмо царей Ираклия и Соло-
мона къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 175.**

თქვენი მადლის ღრმობის ბრწყინვალეობისათვის მოგვიხსენებია წარსულ-
ელს აგვისტოს რომელიც ჩვენ შორის ერთობა და სიყვარული დამტკიცდა თან-
დასწრებით ღვარდიის უფლის კაპიტანის ჯგოფისათა, და როგორცდაც თქვენ-
დამი მოგვეხსენებინა ოსმალთა ზედა მტერობა, შეძლებისმეორ ჩვენისა გვემო-
ქმედებინა: ჩაადენ ჩვენგან შეიძლებოდა ომნივე გეცადენით ჯარის გაკეთებასა
და მიგედით ახალციხის ქვეყანასა და მამულსა შინა, და ჩაადენ იქ დაგვეცადა უნა-
ღიერის ღვთის იმედით და მათის იმპ. დიდ. კმასყოფელი ფეხა მიიღო მტერ-
მან და მათმა ადგილებმა წარმოტყუენით, და სიკუდილით, და დაწვით და დაქტე-
ვით, და უკეთუ უბედურობისაგამო სხეულებსა სწინააღმდეგოდ არ აღგვიჩნოდა,
მტრნი უდიდესსა ფეხებსა და ოხრებსა მიიღებდნენ, მაგრამ მტრის მამულში მცო-
რდნი დღენი დაგვჭავით, და ამ დროსა ამით გარდაჩნენ უმეტესსა უბედურობასა.
თუმცადა იმათაც მომშველენი აზრუმიდამ და უარსიდამ, და სხვას ადგილებიდანაც
ჭეხანდათ, და ჯეკიც უოგელთვის ჭეხვით, მაგრამ ჟერ ღვთის ძალისაგან და მასუკან
ჩვენის დიდებ. მონარხის ბედნიერებისაგან ჩვენთან პირდაპირობა გერ გაბედეს და
თუ ზათუხელი უოფლითურთ, თავიანთთვის მომშველებელს უმეტესსა იშოვიდნენ; და
სხვა აქაურნი გარემონი საქმენი უოფლითურთ ივან ჯგოფის უფლის კაპიტანისაგან
მოგვსენდებოდათ. ეს კუთვლად იუწყოს თქვენსა მადალ ღრმობის ბრწყინვალეობამ,
რომ ჩაადენ შეგვძლებია თავთავის ჟამზედ და დროზედ თურქთა მიმართ მტე-
რობა არ დაგვიკლავს და არც შეიძლება ჩვენის შეძლებით დაგვცებით მათის
მტერობისაგან.

შემდგომად შეგვედრებთ თავთა და ქვეყანთა ჩვენთა თქვენი მად ღრმ-
ბრწყ. მომართ, რათამცა დაუგდეზად გვაქნდეს შეიხება თქვენი მ. დ. იმპ. წი-

ნაშე, რათამცა მათმა უდ მოწყალებამან ამდენის სულის ქრისტიანებისთვის ხან-
გაუფელად ამავე დროს ინებოს ამათი მტრისაგან მოწმობა და თავისი უდ მოწყ-
ალების საფარველითა ამათი გულნი დაიფაროს და მშვიდობის განსვენებაში შეი-
ყვანოს თავისის დღეთა სიგძნისათვის. საქართველოთა და სამეგრეთა მეფენი
ერეკლე და სოლომონ.

1773 წელს, 1 დეკემბერს. ტფილისის ქალაქი.

**75. Д. VIII. 24 Августа 1774 г. Представленіе отъ царя
Ираклія имп. Екатеринѣ II.**

თ. ი. დ. მოწყალებით ჩემი ძმა კათალიკოსი და ძე ჩემი ლევან მშვიდობით
მოვიდნენ, რომლისათვისცა ვმადლობ უდ მოწყალებას თქვენსა. უდიდესო, უდ
მოწყალო კელმწიფე, კვალადცა ვსასოებ მოწყალებას თქვენსა, მაგრამ აწ-
მეოსა დროსა ვიმეოფები მგლოფარისა და მწუხარისა გონებითა მე, მონა თ. ი. დ.
შეგრძოებით გვედრები რომელიც ამ არსით თქვენის უდ უგანთლებულების
დიდის კელმწიფობისათვის მდაბლად მოგვესვენებინოს, მოწყალებით აღიძრათ
ჩვენდამო და წყალობით მოისმინათ:

უდ მოწყალო დიდო მონარხო, ამავე დროებში ვსასოებდით რომელნიც
ჩვენნი მოხსენებულნი ნუგდანი იუენენ თ. ი. დ. მიმართ—იმათს სრულს რეზოლუ-
ციას მივიღებდით და საუკუნოდ ჩვენს ჩამომაფლობას და ჩვენს ქვეყნებს უოფლის
მტრისაგან გამოგინსნიდით მტრისა რომლისავე მოწყალებით თქვენის უდ
უგანთლებულებისათა, რომელიცა ჩვენ ფრიად და დიდ-მიზეზ გვექმნებოდა
მტერთაგან თავისუფლების მიღებისა, რომლისაცა თ. ი. დ. სრულიად დაუსკდო-
სის საქმით აღგვისრულდებოდა, და ესეცა უიჭველად ვიცოდით, რომ თ. დ. სატახ-
ტოს არა მტრედნი შესამატნი გამოჩნდებოდენ და თქვენის უდ მოწყალის მტ-
რედის წყალობის ჩვენზედა გამობრწყინვებით ჩვენნი გარეშემონი მტერნი უო-
ფელნი შეშინდებოდნენ და დაიჩატრდნენ. მაგრამ ვინადაცა ამა დროსა ჩემმა უბე-
დურებამ დაგვიანა, ამაზედ კვალადცა ვმადლობთ უდ ძლიერსა ღმერთსა, —
ნება უოფლად დიდებულობის თქვენისა იუოს.

რომელიც იმედინი წყალობის უქაზი კათალიკოსისა და ძისა ჩემისა ლევან-
ისათვის გამოგეტანებინათ და ჩემ მონისა თქვენისათვის გებოძათ—მივიღე და ვსა-
სოებ მოწყალებითა თქვენითა არ დამავდოთ, და ჩემი უერთგულების გონების
თქვენის სამსახურის სურვილიცა და, თუ რამ მიმსახურის თქვენს უმადლესს კარს,
არ დამიკარგოთ. ამაზედ სრულის ვედრების ხმით ვევედრები თქვენს უდიდესსა
და უმადლესსა მონარხოებასა, და ეგრეთვე ოსმალთა პოტის სულთანის შერიგე-
ბაშიაც რავარდაც გიბძანებიათ, იმ რიგად დაუფიწრად იმ წყალობით გვიბ-

ურათ. შემდგომად კვლადცა მივიღებ მდაბლად კადნიერებას წინაშე თ. ი. დ. რომელნიცა სვედრებელნი უპირველესისა მინისტრისათვის გამოემეტნადებინარ, ის მოსწონებული თქვენს უმწვერვალესს ედ მოწალებით მშვიდობით მოისმინათ და რაც თქვენის უდიდესის კელმწიფობის ნება იყოს, იმ წყალობით აღგვი სრულდეთ, და ამისიტა მდაბლის გედრებით მთხოველ ვართ თქვენის დედობრივის ედ მოწალებისაგან ამ კადნიერებისათვის თქვენი უგანთლებულის გონება ჩვენს ზედ წყალობასაკლებად არ შესცდეთ.

დაიწერა ქალაქს ტფილისს. აგვისტოს 24 დღეს, 1774 წელს.

76. 24 Июля 1783 г. Договоръ, постановленный между Ея Императорскимъ Величествомъ [имп. Екатериной II] и царемъ Карталинскимъ и Нахетинскимъ Ираклиемъ Вторымъ. Пер. см. Полное Собр. Законовъ Росс. Имперіи. Т. XXI. Спб. 1831; стр. 1013 — 1017.

აქა ერთგვის მიურთმევით თხოვდა ტახტისადმი უოფლისა რუსეთის თვით მპყრობელთასა წინაშართა ჩქრნთა, მეფეთა ქართლისა და კახეთისათა; სოლო ჭმსგავსად მათსა ტახტისადმი აწ ბედნიერად მშეფობისა იმისის იმპერატორების დიდებულებისა ეკატერინა მეორისა, იმპერატრიცისა და თვითმპყრობელისა უოფლისა რუსეთისა: მოსკოვისა და სხვ. (როგორც ქვემოთ არის ჩამოთვლილი) მიფართით უმდაბლესი თხოვდა ჩქრნ, ირაკლი მეორემან, მეფემან ქართლისა და მეფემან კახეთისა და სხვ. (როგორც ქვემოთ არის ჩამოთვლილი) მიღებისათვრ ჩქრნისა და მონატრულეთა ჩქრნთასა მფარქმლობასა ქმრშე იმისის იმპერატორების დიდებულებისა, და აღსარებისათვრ ჩქრნკერძო უზენაესისა კელმწიფებისა მისისა და მენატრულეთა რუსეთის საიმპერატორო ტახტისათა ქართლისა და კახეთისა მფლობელთა ზედა, და უკანასკნელ მივიღეით იმისის იმპერატორების დიდებულებისაგან მოწალებითი ნებაჲ ამასზედა, რომელსადა დასამტკიცებლად ტნადითა და ორითვე კერძოეთა მსგავსითა განწესებითა აღფარჩიეთ და სრულისაძალისა მქონებელ ვჭყავით ჩქრნკერძო საუფარელნი და ერთგულნი უმანი ჩქრნნი: კნიაზი იოფანე კოსტანტინოვიჩი ბაკრატიონი, მხედრობისა ჩქრნისა მემარტხენე სპასი პეტო, რომელსადა აქენ ჭრწმუნებულ საქმენი ერეჩისანი, და კნიაზი გარსევან რევაზოვიჩი ჭავჭავაძე, ჩქრნი მანდატურთ-უხუცესი და ზედამხედველი უასახისა სამთაფრომას, რომელთათვრცა მიგვიცნა სრულიმინდობაჲ, რათა მისისა იმპერატორების დიდებულებისაგან განწესებულთა სრულისაძალისამქონებულთა თანა: რადგა განაწესონ, დაამტკიცონ და მოაწერონ ტრაქტატთა მფარველობისათვრ ჩქრნ ზედა მ—ს იმპ—ს დ—ს და მაღალთა მენატრულეთა მისთასა, და ჩემმიერ აღსარებისათვრ უზენაესისა კელმწიფებისა უოფლისა რუსეთის თვითმპყრობელთასა

ქართლისა და კახეთის მეფეთა ზედა აღვსტქვამ ჩუქნისა მეფობითისა სიტყვითა, რომ კეთილად მივიღებ და უიჭუჭლად აღვსტყულებ უოფელსა მას, რაჟღა კნიაზ იოანე ბაგრატიონისა და კნიაზ გარსევან ჭავჭავაძისაგან, ძალითა აწინდელისა სრულსა-ძაღისა-მქონებლობისათა, აღითქმან, განიწყებან და მოიწერებან,— ესრეთვე მიეცემისტა ამითზედა რატიფიკაციამ ჩუქნი განწყებულისა დროსა, რომლისადა დასაწყებულად ამას სრულსა-ძაღსა ჩუქნი საკუთრითა გელთა ჩუქნითა მოვარკეთ და უბრძანეთ დამტკიცებოდ სამეფო-მთა ბეჭდითა ჩუქნითა. მიეცათ სამეფოსა ქალაქსა ჩუქნისა ტფილისს, იუნისის 28 ღელსა, წელსა შობით-გან ქქსით 1783, ოცდა მეოცხრამეტესა წელსა მეფობისა ჩუქნისასა.

ერეკლე.

თავადი დავით ორბელიანი
თავადი ქაიხოსრო ჩოღაუაშვილი.

უდა უგანათლებულესი უთუთ-მზურობელესი დიდი კელმწიფე იმპერატრიცა ეკატერინა ალექსივნა, მზურობელი უოფლისა რუსეთისა: მოსკოვისა, კიევისა, დიმიტრისა, ნოვოღოროდისა, მეფა უაზანისა, მეფა ასტრახანისა, მეფა სიბირისა, კელმწიფა მსკოვისა და დიდი მთავრინა სმოლენსკისა, მთავრინა ესტლანდიისა, ლიფლანდიისა, კარკელისა, თვერისა, იუდოვსკისა, პერმსკისა, ვიატკისა, ბოლუ-დარისა და სხუთა, კელმწიფა და დიდი-მთავრინა ნოვოღოროდისა, ნიზოვისა ქუქუანთა, ჩერნიგოვისა, რეზანისა, როსტოვისა, იაროსლავისა, ბელაოზრისა, უდოვსკისა, ობდორისა, კონდიისა და უოფლისა ჩრდილოეთისა კერძოთა, მბრძანე-ბელი, და კელმწიფა ივერისა ქუქუანისა, ქართლისა და საქართველოსა თავადთა და უბანთოს ქუქუანისა, ჩეჩქუზთა და შთიუღთა თავადთა და სხუთა.

მემკვდრე კელმწიფე და მფლობელი ირაკლი მეორე წყალობითა ღთისათა და თქუქნის იმპერატორების დიდებულების კეთილანებობითა მეფე ქართლისა, ვლამეფე კახეთისა, მემკვდრე მფლობელი სამცხე-საათაბაგოსი, მთავარი უაზანისა, მთავარი ბოტჩინოსა, მთავარი შამშადილისა, მთავარი კაკისა, მთავარი შაქისა და მთავარი შირვანისა, მფლობელი და მბრძანებელი განჯისა და ერევნისა.

თქუქნმა იმპერატორებისა დიდებულებამან მიიღო უოფლად უმოწყაელსა-ბით თხოვა ჩუქნი უსამღჟდელოესისადმი საუდრისა თქუქნისა მორთმეული მიღუ-ბისათჳს ჩუქნისა და მონაცუჟეთა ჩუქნთასა უოფლითა სამეფოთა და სამფლო-ბელთა ჩუქნითა უოფლად უმაღლესისა მფარუქლბასა შინა თქუქნისა და მენაცუ-ჟეთა. საუდრისა თქუქნის იმპერატორებისათა აღსარებითა კერძო-მთ ჩუქნით უზენაესისა კელმწიფისა უოფლისა რუსეთისა იმპერატორთასა მეფეთა ზედა ქართ-ლისათა და უოფლთა ზედა სამფლობელოთა მათთა, მონაწილობითა თქუქნითა ჩუქნიდა-მო წყალობითა და მოწყალებითა ანუგოთ დამტკიცება ანდითა წინდითა,

რომელიც დამტკიცდა თქმულების იმპერატორების დიდებულების სრული-ძალის-
მჭონებლისაგან და ჩუქნიშვილთა სრული-ძალის-მჭონებელთაგან დღესასწაულთა
ბოლოთა პირობითა, რომელნიცა არიან აქა შემოხმულ ღეჭსითი ღეჭსად.

სახელითა ღმრთისა უფლისა შემძლებელისა, ერთისა, სამწმიდაობასა
შინა დიდებულისათა!

ადრათგან ერთმორწმუნეობამან უფლისა რუსეთისა იმპერიისათანა ქარ-
თქმულთამან ქმისაგან მფარველობითა, შემწეობითა და შესაყდრებლობითა მათ
ერთათა და უგანათლებულესთა მათთა მფლობელთათა წინააღმდეგად მაჭირკუ-
ბელთა, რომელთაცა ქვეშეშეგდომილ იუვენ იგანი მეზობელთაგან თვსთა; მფარ-
ველობამან უფლისა რუსეთისა თვთმფლობელთაგან მეფეთა მიმართ საქართუ-
ლთაჲსთა, ნათესავთა და ყმათა მათთადმი მინიჭებულმან გამოიუწნა მოკიდუ-
ლებად იგი უგანასკნელთა მათ პირქმულთა მათგან, რომელიცა უფროსდა ინტერ-
ნების რუსეთის საიმპერატორთაჲსა ტიტლოსაგან. აწ ბედნიერად მმეფობმან
იმპ—ბისა მ—სისა დიდ—მან ცხად უფო ერთა მათ ნამდვილითა სახითა მონარ-
ხობითი თჳსი კეთილნებობაჲ და დიდსუფლობითი მსურველობაჲ კეთილბოი-
სათჳს მათისა თჳსითა ძლიერითა მეტადინებობისა მართვითა განთავისუფლები-
სათჳს მათისა უფლისაგან მონებისა და საყვადრელისაგან ტყვედმიგდისა ფაჟთა და
ქალთასა, რომლისაჲცა რომელნიმე ერთი ამათგანნი მიცემად შეკრულ იუვენსე, და
განაგრძელებს თჳსსა მონარხობითსა მოხედუისა მფლობელთა მათდამი, — ჭაწრთაჲ
თა ამით სიმდაბლედ შთამოსრულმან თხოვასა ზედა უგანათლებულესისა მეფისა
ქართლისა და კახეთისა ირაკლი თეიმურაზოვიჩისა, რომელიცა მოღებულ
იქმნა ტახტისადმი მისისა დიდებულებისა მიღებისათჳს უფლითა მემკვიდრითა
და მენატრულითა თჳსითა და უფლითა სამეფოჲთა და სამფლობელოჲთა თჳსითა
მონარხობითსა მფლობელობასა ქვეშე მისისა დიდებულებისასა და მალაღთა მემკ-
ვიდრეთა მისთა და მოსუდრეთა უზენაესკელმწიფედ აღსარებითა უფლისა რუსე-
თის იმპერატორთა მეფეთაჲცა ქართულთა და კახეთისათა, უდ უმოწულებლობით
ინება ადდგინება და დამტკიცებაჲ მეგობრობითისა პირობისა ხსენებულისადმი
უგანათლებულესისა მეფისა, რომლისაჲცა ღონედ ერთკერძო უგანათლებულესობა
მისი სახელითა თჳსითა და თჳსთა მონატრულეთათა აღიარებს უზენაესსა კელმწი-
ფობასა და მფარველობას მისისა იმპ — ს დიდ — ისასა და მალაღთა მოსუდრეთა
მისთა მფლობელთა ზედა და ერთა სამეფოჲსა ქართლისა და კახეთისათა, და სხუთა
სამფლობელოთა შესაბამითა მათდამი, რათა დანიშნულ ქუთს დღესასწაულობითა
და ნამდვილითა ხატითა შეკრულებს თჳსი განსჯითა უფლისა რუსეთისა იმპერიისა
თანა; ხოლო მეორით კერძო დიდებულებად იმპ — ბისა მისისა ესრეთვე შემძლე-
ბულ არს, რათა დანიშნულ ქუთს დღესასწაულობით — თუ ვითარცა აღმატებულებად

და სარკებელი მიენიჭების მოწყობისა და ძლიერის მარჯულებისაგან მისის სხენუბულთა ერთა და უგანათლებულესთა მფლობელთა მათთა. დასამტკიცებლად ესე ვითარისა პირობისა იწება დიდებულებამან იმპ—სა მის—მან სრულისა ძალისა მქონებლად უგანათლებულესი კნიაზი იმპერიისა ქრომაულისა გრიგორი ალექსანდროვიჩი. პოტემკინი, მხედართა თჳსთა ღენერალ ანშეტი, მბრძანებელი სუბუქისა ტენოანისა განსწავლულისა და გაუსწავლულისა, და სხუთა მრავალთა სამხედროთა ძალთა, სენატორი, სასულმწიფოაჲსა სამხედროაჲსა კოლეჯილისა ვიცეპრეზიდენტი, ასტრახნისა და სარათოვისა, აზოვისა და ნოვოროსიისა მთავრად კელმწიფისა, ღენერალ-პოტანტი თჳსი და დეისტეიტელნი კამერლერი, კავალერ-ლაჲდიისა კოჩუისა პოროუნიკი, ლეიბლაჲდიისა პრეობრაჲენის პოლკის პოდპოლკოვნიკი, უბრჭჭლესი მთავარი პალატისა სამჭურჭლას კოლოფნებისა, კავალერი ორდენთა: წმიდისა მოციქულისა ანდრეასი, ალექსანდრე ნეესკისა, სამხედრო წმიდისა დიდისა მოწამისა გიორგისა და წმიდისა მოციქულთა სწორისა ვლადიმირისა დიდთა ჟუჳართა, კარალთა პრუსიისა შავისა და პოლშისა თეთრისა აწივისა, და წმიდისა სტანისლავისა, შვეციისა სერაფიმთა, დაცკისა სპილთაჲსა და ღოლსტინისა წმიდისა ანასი, — ესე ვითარითა კელმწიფებითა, რათა არუოვისა მუნ თჳსისა აღიარისმცა ნებითა თჳსითა სრულისა ძალისა მქონებლად ვისცა კეთილად განსჯო მან; რომელმან რომლისათჳს აღიარია და სრულთა ძალითა მქონებელ ჭეო მალაშისკული უფალი მისის იმპ—ის დ—ს არმიის ღენერალ-პოროუნიკი, ასტრახნის ღუბერნიის მხედრობისა მოკამანდე, მ—ს იმპ—ს დ—ს დეისტეიტელნი კამერლერი და ორდენთა რუსეთისთა წმიდისა ალექსანდრე ნეესკისა, სამხედრო დიდისა მოწამისა და ძლევაშემოსილისა გიორგისა და გოლსტინისა წმიდისა ანას კავალერი პავლე სერგეივიჩი პოტემკინი.

ხოლო უგ—მან ქართლისა და კახეთისა მეფისა ირაკლი თეიმურაზოვიჩი სამან აღიარია და სრულთა ძალითა ჭეჳნა კერძოთ თჳსით ბრწეინჳლენი: სამხედროსა თჳსისა მემარცხენე სპასპეტი კნიაზი თავადი იოანე გოლსტინოვიჩი ბაგრატიონი და მისის უგ—ბისა თავადი გარსევან ჭავჭავაძე, მანდატურთა უზურესი.

სხენებულთა მათ, სრულისა ძალისა მქონებულთა და შეწევნითა ღთსთა სამქმისა მიმართ მიწეწულთა, ნატულისამკებულთა სრულისა ძალისა მქონებულთა ბის მიერ, მეგრ ძალისა მათისა, დაადგინეს და დაამტკიცეს, და მოაწერეს შემდგომთა არტიკულთა, ანუ წევრთა:

არტიკული პირუტლი.

უგ—ბა მისი, მეფე ქართლისა და კახეთისა სახელითა თჳსითა, მემკვდრეთა და მენატრულთა თჳსთა დღესასწაულობით უკუნსთქჳმს ყოველსა ვალობასა, ანუ ვითარსამე ტიტლოსა ყოვლისაგან მოკიდებულებისა სპარსთასა, ანუ სხუთა

მპყრობელთასა და ამით ცხად ჭეოფს წინაშე შირსა უოფლისა სოფლისასა, ვითარცა მედ არა შერატხს იგი თვსზედა და შენატყაღეთა თვსთა ზედა სხუასა თვთმპყროს ბელსა თვნიერ უზენაესისა კელმწიფისა და მფარჭლობისა მ—ს იმპ—ს დ—სა და მაღალთა მისთა მემკვდრეთა და მონატყაღეთა სამღუთოაჲს ტახტისა უოფლისა რუსეთისათა, აღმთქმელი ტახტისა მის ერთგულებისა და მზაყოფისა შეწე-
ვნისათვს სარგებელისა საკელმწიფოაჲს უოფელსა შინა შემთხჭყასა და დროსა, სადაცა ესე ითხოვებოდეს მისდამი.

არტიკული მეორე.

დ—ბა იმპ—ისა მისისა მიმღებელი უბ—გან მისისა ესოდენისა უზატყმ-
ლისა აღთქმისა, აღსთქუმს თანასწორადვე და იმედუფ ჭეოფს იმპ—ბრითა სიტ-
უქითა თვსითა თავისა თვსისათვს და მოსუდრეთა თვსთათვს, ვითარმედ მოწ-
უაღებსა და მფარჭლობა თვსი უბ—სთა მეფეთა ქართლისა და კახეთისათა არ-
ოდეს მიეღების, რომლისცა დასმტკიცებულად დიდებულება მისი აძლევს იმპ—
ებრსა თავსმდებობასა თვსსა მთლად დაცუასა ზედა აწინდელთა სამფლობელოთა
მისისა უბ—სა მეფისა ირაკლი თეიმურაზოვიჩისათა და წინადასდებს განგრცუ-
ლებასა ესე ვითარისა თავსმდებობისასა ეს გუარსა ზედა სამფლობელოსა, რათა
რომელნიცა წარმდინარეობასა შინა დროთასა გაჩემოებითა და განჩეგვითითა
ხატითა შესაბამად სამფლობელოაჲს მისისა იპოვებიან, პოვნილნი იგი სამფლო-
ბელოაჲს მისისა მიმართ დაიმტკიცებიან.

არტიკული მესამე.

განცხადებასა შინა ამის უზატყვლობისასა ვითარითა ხატითა უბ—ბა მისი
მეფე ქართლისა და კახეთისა აღიარებს უზენაესსა კელმწიფებასა და მფარჭლო-
ბასა უოფლისა რუსეთისა იმპერატორათასა განიწესების: ვითარმედ ხსენებულნი იგი
მეფენი ოდეს იგი მიიწევიან მემკვდრეობით სამეფოსა ზედა მათსა, მსწრაფელ
აუწყებდენ ამისთვს კარსა საიმპ—როსა რუსეთისასა და ითხოვდენ დესპანთა თვსთა
მიერ სამეფოსა ზედა თვსსა იმპ—ებრსა დაიმტკიცებასა ინგლისტიტურისა წერი-
ლითა, ესე იგი არს ბოვრავი (?), ანუ დროშა უოფლისა რუსეთისა დერ-
ბითა, მქონებული საშუალ თვსსა ჭხსენებულთა სამეფოთა ღერბისა, კრმალი,
კუჭრთხი საბრძანებელი, მანტია, ანუ წარმოსახმელი ვარუშმისა. ნიშანნი ესე
ანუ დესპანთა ერწმუნების, ანუ მესამზღუდეთა მთავართა ძლით მიიწევის მეფი-
სადმი, რომელიცა მიღებასა ზედა მუნდასწრებითა რუსეთისა მინისტრისათა
თანამდებ არს, რათა იფიცოს. დღესასწაულობით ერთგულებისათვს და გულსმო-
გინებისა იმპერიისა რუსეთისა და უზენაეს შერატხისათვს კელმწიფებისა და
მფარჭლობისა უოფლისა რუსეთისა იმპერატორათასა ესე ვითარითა ხატითა ვი-
თარცა დადებულ არს ფიცი იგი არტიკულთა ამით თანა, წესი ესე თანა ამს აღ-
სრულებად უბ—ღესსა მეფესა ქართლისა და კახეთისა ირაკლის თეიმურაზიჩისა.

პრეკუდო მეთოდი.

დამტკიცებისათვის ვითარმედ ჭაზრი მისისა უგ—ბისა განსჯითა ესოდენ მჭირისა შეერთებისა უოფლისა რუსეთისა იმპერიისათანა და აღსარებისათვის უზენაესისა კელმწიფებისა უოფლად უუბრწყ—სის ამის იმპერიისა მფლობელთასა, ვითარმედ არიან უზაკუნლ, აღსთქმამს უგ—ბაჲ მისი, რათა უწინაჲს თანხმად ბისა უპირქლესისა მესამედურისა მთავრისა და მინისტრისა მ—სის იმპ—ის დიდებულების ქრწმუნებულისა არა აქუნდეს მიწემოწერაჲ გარემოთა მფლობელთა მიმართ, ხოლო რადეს იგი მოგაღწნ მათმიერ დესპანნი, ანუ წერილნი, ჭყოფს განზრახვას უპირქლესისა მიმართ მესამედურისა მთავრისა და მინისტრისა მ—სისა იმპ—ბის დ—სა უგჭქტევისათვის დესპანთასა და შესაფერისათვის სიტყვსკებისა მფლობელთა მათმიერ.

პრეკუდო მესუთე.

რათა ადგილად აქუნდესმცა უოფლივე იგი საჭიროჲ მიწემოწერაჲ და თანგებობაჲ რუსეთისა საიმპ—როჲსა კარისა თანა, ჭსურს ამისთვის უგ—სა მისისა მეფესა ირაკლის, რათა ჭეფისმცა წინაშე კარისა მის მინისტრი, ანუ რეზიდენტი; ხოლო დიდებულება იმპ—სა მისისა, მოწყალებით მიმღებელი მისი, აღსთქმამს, ვითარმედ იგი კარსა ზედა მისისა მიღებულ იქმნების რიცხვსა შინა სხუათა მფლობელთა მინისტრთა თანაჭსწოროთა ნიშნითა თვსითა, და გარდა ამისა ჭნებაჲს, რათა კერძოჲთცა თვსით ჭეჭსმცა მინისტრი რუსეთისა წინაშე მისისა უგ—ბისა.

პრეკუდო მეექვსე.

დ—ბა იმპ—სა მისისა მიმღებელი კეთილზნობით აღსარებისა უზენაესისა კელმწიფებისა და მფარქლდობისა სამეფოთა ზედა ქართლისა, კახეთისა და საქართველოჲსათა, აღჭსთქმამს სახელითა თვსითა და მოსუდრეთა თვსითათა: პირქლად, ერთა მის სამეფოჲსათა შერაცხს უოფლად მჭირისთა გავშიროთა სრულებითა თანახმად იმპერიისათანა თვსისა, მასსადაშე, მტერთაცა მათთა შეჭრაცხს მტრად თვსისა, რომლისთვისცა პორტის ათამანისათანა, ესე იგი ზონთქრისა, ანუ სპარსეთისა, ანუ სხუათა მპერობელთა და სამფლობელთათანა მშვიდობაჲ დამტკიცებული სათანადო არს, რათა განგრძელდეს დიდებულებისა მისისა და საფარქლთა ერთაცა ამათ ზედა; მეორედ, უგ—სისა მეფესა ირაკლის თეიმურაზოჲს და სახლისა მისისა შემკვდრეთა და შენატყალებთა და ტომთა ღაიცაჲს უცხუალებლად სამეფოთა ზედა ქართლისა და კახეთისათა; მესამედ, შინაგანსა კელმწიფებისა მმართველობასა თანაშეუფლითა მსჯავრსა და სამართალსა, და შეკრებასა მისაცემელისა ხარკისა დაანებებს მისისა უგ—სა მეფესა სრულსა შინა ნებასა და სარეგებლობასა მისისა, და დაჲენებს მთავართა სამხედროსა და სამოქალაქოსათა აღწევად ვითარისცა თუა განწესებაჲ ერთა მათ ხსენებულთა.

არტიკული მეშვიდე.

მისი იგი უგ — ბა მეფე, ღიწმინდანადგობითითა კრძალულებითა მიმღუ-
ბელი ესოდენ მოწუალებითისა მიეღოგნებისა მისისგან იმზ—ს დ—სა, აღჭრთა
ქრისთს თავის თვისისა და ტომთა თვსთათვს: შირქმწლად, რათა იუოს ნიადაგ
მზაჲ სამსახურსა ზედა მ—სა დ—სა მსედრობითა თვსითა; მეორედ, მთავართა
დმი რუსეთისათა, რათა იქცოდესმცა სამარადისოჲთა მიწერ-მოწერითა რაჲცაღა
თვსეფის მისისა იმზ—ის დ—ისა სამსახურსა, და ხმაჴეოდეს თხოვათა
მათთა, და უმათა მისის დ—ისათა სცვიდეს ყოველთაგან განსცდელთა და შეიწრო-
ებათა; მესამედ, განწყესებას შინა კაცთასა თვისისა სამოღობელოჲსათა ადგილთა
ზედა და აღუქანებასა ზედა მათსა ხარისხთა შინა, ანუ აღსავალთა რომელთაშე,
რათა უსაკუთრესად იწმინდესმცა უდიდესობაჲ მსახურებისათვს რუსეთის იმპე-
რიისა,—ესე ვითარსა პატივისცემასა ზედა მოკიდულ აჩს განსწმნება და ბედ-
ნიერება ქართლისა და კახეთისა სამეფოსაჲ.

არტიკული მერვე.

დასამტკიცებლად უსაკუთრესისა მონარხიულის კეთილგებობისა მისის
უგ —სა მეფისადმი და ერთა მიმართ მისთა, და უმეტესისა შეერთებისა რუსეთისა
თანა ამათ ერთმორწმუნეთა ერთა თანა, ინებებს მისი იგი დიდებულებაჲ, ვითარ-
მედ კათალიკოზსა, ანუ უმთავრესსა არხიეპისკოპოზსა მათსა, რათა აქუნდეს ად-
გილი რიცხუთა შორის მღჴედელმთავართასა მეტესა შინა ხარისხსა, ესე იგი აჩს
შემდგომად ტოპოლსკისა, და ყოვლად უმოწუალებით მიუბოძებს მას ნიადაგ
ტიტლასა უწმინდესისა სინოდის ჩვენობისასა, ხოლო მართებისათვს საქართველ-
ოჲსა ეკკლესიათასა და მიწერ-მოწერათასა, თუ ვითარსა სათანადო აჩს რუსეთისა
სინოდისადმი,—ამისთვს უგმწ დაიწერების სხუჲ არტიკული.

არტიკული მეცხრე.

განგრცლებითვს მოწუალებისა თვისისა უმათადმი მისისა უგ—სა მეფი-
სათა, თავადთა და აზნაურთათვს, განაწყესებს დ—ბა იმზ—სა მისისა, ვითარმედ
ყოველნი იგი ყოველსა შინა ყოვლისა რუსეთისა იმპერიასა იქმნებიან ესრეთ
მსარკებელელ ყოვლითა მით უზირქმწლესობითა და სარკებელითა, რომელნიცა
შეეფერებიან რუსეთისა კეთილშობილთა. ხოლო უგ —ბა მისი მიიღებს მაღლო-
ბათ ესოდენ მოწუალებითა უმათადმი მისთა სიმდაბლით შთამოსწლასა და შეიკრ-
ვის წარგზავნად კარისადმი მისისა დიდ—ბისა ნუსხასა კეთილშობილთა გუჴრ-
თასა, რათამცა მით შესაძლებელ იუოს ცნობად ნამდვილი ზედმიწევნილობაჲ—თუ
რომელსა ვითარიმე ეშესაბამების სამართალი.

არტიკული მეათე.

განიწყსების, ვითარმედ ყოველნი საზოგადოდ შობილნი ქართლისა და კა-
ხეთისანი შემდებელ არიან რუსეთსა შინა დასახლება და კვლად უგმწქცეფადმე

დაუყოვნებლად; ხოლო ტუშჩნი, უკეთუ საჭურჭელითა, ანუ გამოხსნითა რომელი-
თამე თურქთაგან და სპარსთა, ანუ სხუთა ერთაგან განთავისუფლდინ, რათა გან-
ტყუებულ იქმნენ ქუჩუანასა თჳსსა წადილისაებრ თჳსისა, მაგრა რაღა იგი წარ-
გებულ არს გამოხსნასა და მოუქანებასა ზედა მათსა, გარდაიხდონ იგი; თუთ
უკუჩქ ამასვე უბ — ბაჲცა მისი მეფე აღჰსთქუამს წმიდად აღსრულებად განჰს-
ჯილთა რუსთა ტუშჩთათჳს, რომელნიცა დატუშჩკებულ იქმნეს მეზობელთაგან.

არტიკული მეათერთმეტი.

ვაჭრობასა ქართლისა და კახეთისასა აქვს თავისუფლება, რათა განაგაჲ-
როს საგაჭრო თჳსი რუსეთსა შინა, და ისარგებლონ მითვე სამართლითა და
პატივისცემითა, რომლითაცა მკუდრნი რუსეთისანი სარგებლობენ; ნაცუღადვე
მისსა აღჰსთქუამს მეფეაცა განწყესებად თავთა მთავართა შესამზღჳრეთა, ანუ მი-
ნისტრთა მისის დ—სათა ყოფლითა ძალითა აღსუბუქებად ვაჭრობისა რუსთასა
საგაჭროთა შინა სამფლობელოთა შინა თჳსთა, ანუ მგზავრ-განმფლელთა რუსთა
ვაჭრობისათჳს სხუთა შინა ადგილთა, ამისთჳს რომელ გარდა ეს გუარისა ნამ-
დვილისა განწყესებისა და ზაფისა სარგებელთათჳს ვაჭრობისათა ადგილი ქონებად
შეუძლებელ არს, ესე იგი არს, სხუა გვარ ვაჭრობად შეუძლებელ არს.

არტიკული მეათორმეტი.

ზაფი უკუჩქ ესე, ანუ პირობა, იქმნების საუკუნოდ, მაგრა უკეთუ განხილულ
იქმნეს რამე საჭიროდ შეცულებად, ანუ დართულად ურთიერთისათჳს სარგე-
ლისა, აქუჩ მას ადგილი ორთავე კერძოთა თანახმობისა.

არტიკული მეათხამეტი.

ემაყოფისათჳს აწინდელისა ტრაქტატისა სათანადო არს ურთიერთ არს
შეცულებულ ყოფაჲ ექუჩსთა თთუშთა შინა კელისმოწერითა, ანუ უკეთუ უმს-
წრათეს შესაძლებელ არს.

რომლისა დასაწყმუნებლად ქვემოთმოწერელთა სრულისა ძალისა მქონებულ-
თა მეგრ ძალისა სრულძალმქონებლობისა მათისა მოაწერეს არტიკულოთა ამით
ზედა და ამასთანა თჳსნიცა დასხნეს ბეჰედნი. თუშსა იჴელისსა 24 დღესა, 1783
წელსა. გიორგის, ციხეში.

პაველ პოტემკინ.

თავადი იოანნე ბაგრატიონი.

თავადი გარსევან ჭავჭავაძე.

მე უკუშ ქვემოტხსენებული აღუსთქვამ და ვითაცაჲ ამას უოგლისა შემძლე-
ბელთა ღუთითა, წინაშე წმინდისა სსხარებისა მისისა, ვითარმედ მნებაჲს და თა-
ნამდებდა ვარ მისის იმჰ—ს დ—სა უოგლად უბრწ—ისა და უმპერობელესისა
დიდისა კელმწიფისა იმპერატორიკასა და თუთმპერობელისა უოგლისა რუსეთისა
ეკატერინა აღუქსიენასა, და მისისა უოგლადსაუფარელისა ძისა, ედ უბრწ—სა
კელმწ—სა ტესარევიჩისა და დიდისა კნიაზისა პაულე პეტროვიჩისა, უოგლისა რუ-
სეთისა საიმპერატორიკასა ტახტისა ქსჷუღიერისა მემკვიდრისა და უოგელთა
მადალთა მოსაუდრეთა მის ტახტისათა, რათა ვიუო ერთგულ, საწმუნო და კეთი-
ლისმწადნელ, —აღვიარებ სსხელთა ჩემთა სამეფოთა და სამეფობელთა ჩემთა
საუგუნოდ უმადლესა მფარქმლობასა და უსენასისა კელმწიფობასა მისის იმჰ—ს
დ—სა და უოგელთა მადალთა მოსაუდრეთა მისთასა ჩემზედა და მოსაუდრეთა
ჩემთა ქართლისა და კახეთისა მეფეთა ზედა, რომლისაჲ შედგომითა განგადებ
უოგელსა ჩემ ზედა და სამეფობელთა ჩემთა ზედა, ვითართამე მისაღუ-
ბელთა ტიტლოთა, ანუ წინადადებთა ვითარისაჲ უფლებისა, ანუ კელმწიფებისა
სხვათა კელმწიფეთა და მპერობელთასა, და უარყოფი მფარქმლობასა მათსა, შე-
ვიკრგი წმინდითა ქრისტიანებოთა სუნიდისითა ჩემითა, ვითარმედ მტერთა რუ-
სეთისა საკელმწიფოამათა ვარცხდე საკუთრად მტრად ჩემდა, ვითარმედ ვიუო
მორჩილ და შინა უოგელსა შინა დროსა სადაც სსხმარ ვიუო მსახურებასა შინა მი-
სის იმჰ—ის დ—ბისა და უოგლისა რუსეთისა საკელმწიფოამასა, და ამას შინა
უოგლითურთ არა შევიწყლო სიცოცხლე ჩემი ვიდრე უკანასკნელ წყობადმდე
სისხლისა. სახმედროთა და სამოქალაქოთა მისისა დ—სა მთავართა მიმართ
და მსახურთა ვიქცეოდე უმწესტყვალესითა თანახმობითა; და უკეთუ ვითარმე
საწყენი სარგებელისა და დიდებისა მისისა დ—ბისა და მისისა იმპერიისა ვსტნა
საქმეა, ანუ ჰაზრი, მეის განგაცხადო იგი. მოკლედ უკუშ ვიტყვი, ესრეთ ვიქცე-
ოდე, ვითარცა ერთმორწმუნე რუსეთისა ერთადმი და შეკრულებისა ძლით ჩემისა
განსჯითა მფარქმლობისა და უსენასისა კელმწიფებისა მისის იმჰ—ის დ—სათა
შესაბამ და თანამდებობით. ზოლო დასასრულ ჩემისა ამის თვტისა ამოხარს უუოფ
სიტუვასა და ჯუარსა მაცხოვრისა ჩემისასა, ამინ.

მსახურებს სსხე ესე უოფადთაჲ შინა შემდგომთა მეფეთა ქართლისა და
კახეთისათა უოფისთჲს თვტითისა აღთქმისა მეფობად მომავალთა, რადეს იგი
მიიღებენ დამტკიცებითა წიგნსა და ინგესტიტურთა, ბოძებულთა რუსეთისა
საიმპერატორიკასაგან კარისა, რომლისაჲ დასაწმუნებლად ქქმომომწერელთა
სრულისა ძალისა მქონებელთა მებრ ძალისა სრულძალმქონებლობითა მოგწე-
რეთ სსხესა ამას ზედა და დაგებდეთ ბეჭდითა ჩქმნითა. თქმსა იჟლისსა 24
დღესა, 1783 წელსა. გიორგის ტიხეში.

პაულე პეტროვიჩი.

თავადი იოანე ბატონიონი.

თავადი გარსევან ჭავჭავაძე.

ქედუგანაოღებულესი და სხვ. (იმპერატრიცა კატარინეს ტიტული...) და ირაკლი მეორე, წყალობითა ღმრთისა და თქვენის იმპ—ის დ—სა კეთილნებოთა მეთე ქართლისა, მეფე კახეთისა და სხვათა, მფლობელი და მბრძანებელი ზანჯისა და ერევნისა.

გითარცა განწყებსასა ზედა სრულისძალისმქონებულსა თქვენის იმპ—სა და ჩვენთა სრულისძალისმქონებულთაგან პირობისა მიღებისათჳს ჩვენისა სამეფოთ და სამფლობელოთ ჩვენით უმაღლესსა მფარველობასა ქვეშე თქვენის იმპ—სა დ—ბისასა და უზენაესისა კელმწიფებისა უმჯობესისათჳს სარკებელისა ჩვენისა დაიმტკიცენ რთხნი სეპარატისა აკრიკულნი, სახელით:

სეპარატისა არტიკული პირველი.

ჭაზრი მტკიცე მისისა იმპ—ის დ—ისა, რათა ერთმორწმუნენიმა ერისა მისისანი ესოდენ მჭირსითა საკრძნელთა შეერთებულნი მისისა თანა იმპერიისა ეგენ ურთიერთარს მეგობრობასა შინა და სრულსა თანგმობასა საშინაოდ მოაშურნეთა მეზობელთა მათთა და მოსაწყლტყლად შეერთებულთა ძალითა მათდა, რომელნიცა შეეხებიან გნებად თავისუფლებასა, განსწმენებასა და კეთილდღეობასა მათსა, რომლისათჳს უეჭვად დიდძალსა მისი მისისა უგანათა ლეზუ—სადმი მეფისა ქართლისა და კახეთისა ირაკლი თეიმურაზოვიანისა მიტყმად მეგობრობითისა ჭაზრისა და განზრახვასა (ესე იგი ჭრჩვევისა) დატყსათჳს მეგობრობისა და კეთილისა თანხმობისა უგანთლ—სისა მიმართ იმერთასა სოლომონისა განწყებისათჳს ყოვლისა მისი რაზმად შესაძლებელ არს ოდენ ღონიერყოფად, წინათქმსწრობად ყოვლისა გერგულისსაყოფელისა, აღჭრთა ქვეშს იმპერატ — რითა სიტყვითა თჳსითა არათუ ოდენ შეწყენად მეტადინოთა ბითა თჳსითა ყოფისათჳს ესოდენ სასარგებლომასა ამის საქმისა, არამედ ამას ესე გითარსა ზედა მშვიდობასა და თანხმობასა მისცემს თჳსსა თავსმდებობასა. უგან—ბა მისი მეფე ირაკლი, მიმღებელი თანამდებობითითა მადლობითა დიდსოფლობისა მისისა დ—სა ჭზრუნვისასა დატყსათჳს მეგობრობისა ერთა შორის ერთგურობა და ერთგულთა, და უმაღლესსა თავმდებობასა მისსა, აღიარებს ამით, გითარმედ ურთიერთთა შინა საქმეთა მათთა უბ—სადმი მეფისა სოლომონისა აწ და შემდგომად შეჭრატხს მისისა იმპ—სა დ—სა სრულიად მეშუამფლედ და განაგდებს მისისა მიერ უზენაესისა განზრახვისა, ანუ განჩინისა გერგულისაგმისა საყოფელთა მფლობელთა შორის რათა ამით მფლობელთა, უფროს ყოვლისა მოაღობისა გამოსრულთა.

არტიკული მეორე სეპარატისა.

დატყსათჳს სამფლობელომასა ქართლისა და კახეთისათა ყოვლით კერძო შეხებისაგან მეზობელთასა და სიმტკიცისათჳს მხედრობისა მისისა უგანთლ—ბისა

მეფისა დ—ბა იმზ—ის მისისა აღჭსტაქჲმს შენახუად სამფლობელოთა შინა მეფისათა ორსა ჭსრულისა ბატალიონისა ქჲჭითისა ოთხითა ზარბაზნითა, რომელთაცა პრავიანტი და საჭმელი უსიტყუთა ხარისხისაებრ მსედრობისაგანთა მათ მიეცემის, და პრავიანტი იგი და საჭმელი უსიტყუთა სუიღულ იქმნების ნაყოფიურებისა ძლით ქჲჭყანასა თანხმობითა მისის უკ—სითა თავისა თანამესაზღვრეთა მთავართა დადებულთა ფასითა.

არტიკული მეხამე სეპარაციისა.

დროსა ბრძოლისასა უთავესი იგი მთავარი მესამედურე მისისა იმზ—ს დ—სა კერძოთ ნიადაგ სრულისა ძალისა ქონებად თანამდებ არს, რათა უკ—ბასა მისსა მეფესა ქართლისა და კახეთისასა ეთანხმოსმცა და დაჭსდჲს ჭარბი შეწყვიტისათჳს თქმულთა მათ ქჲჭყანათა და წინააღდგომისა მტერთასა მოქმედებითაჲს, რომელიცა არ ჭსრუბრ, არამედ ვითარცა საერთოდ მტრად შერაცხუად სათანადო არს. ამისთანა განიწყესების ესეცა, ვითარმედ უკეთუ რაოდენიმე მკედრობა ქართლისა და კახეთისა გმარებულ იქმნეს სამსახურისათჳს მისისა იმზ—ს დიდებულებისა. გარკვეან საზღვრათა მათთა, მაშინ განიჩინებეს. მათთჳს შესანახავი სრული, თანასწორობა მისისა დ—ბისა მკედართა.

არტიკული მეოთხე სეპარაციისა.

დ—ბა იმზ—ს მისისა აღჭსტაქჲმს, რათა დროსა ბრძოლისასა იგმაროსმცა უოველი შემძლებელობაჲ მეცადინობისა ღონითა საჭურჭელისათა, ხოლო დროსა მშჯდობისასა დაზავებისა მიერ უმოქცევისათჳს ქჲჭყანისა და ადგილთა მტერთაგან ქონებულთა და ძქვლადვე სამეფოჲსა მიმართ ქართლისა და კახეთისა შესაცხილთა—ესენი უკჲჭ დაჭმთეობიან სამფლობელოდ მუნებურთა მეფეთა საფუძქვლსა ზედა თქმულთა ჭარბთასა, რომელნიცა ითქმნენ მფარჭელობისათჳს და უზენაესისა კელმწიფებისა ყოფლისა რუსეთის იმპერატორთა.

ამათ სეპარაციისა არტიკულთა აქჲსთ ესე ვითარივე ძალი, ვითარცა თჳთ ზემოწერილნი იგი ტრაქტატნი ზემოწერილისაებრ ლექსითი ლექსად შემოყუანნილ ქმნილიუვნენ, რომლისათჳსცა სრულყოფასა ამისსა იგივე ჰაემანი აქჲს შეცნალებასა ზედა, ანუ დათქმასა.

სრულისა ძალისა მქონებულთა, მეგრ ძალისა სრულძალამქონებლობისა მათისა, მოაწერეს არტიკულთა მათ ზედა და ამისთანა თჳსნიცა დაჭსხნეს ბეჭდნი, გიორგის ციხეში, იწლის 24 დღესა, 1783 წელსა.

ჰაველე პოტემკინი (აზის ბეჭედი), თაყაღი იოანე ბაგრატიონი (ბჭ.), თაყაღი გარსევან ჭავჭავაძე.

ჩჲჭნ, მიმდებელნი ამათნი, თანამდებობითითა კრძალულებითა დამამტკიცებელნი ყოფლისა მის, რაჲცა ჩჲჭნთა სრულის ძალის მქონებულთაგან მუნ განი-

წესნენ, აღესთქმნათ მეფობითათა სიტყვითა ჩუქნითა ღონითა ამის მოქმედებო-
სათა, რომელიცა კელითა ჩუქნითა მოწერილ აქს და სამეფოთა ბეჭდითა ჩუქ-
ნითა განმტკიცებულ, წინაშე ღმრთისა და უსამღუდელოებისა თქუქნის იმპ—ბის
საყდრისა ჩუქნითა და შენატყალოთა ჩუქნითათა, და უოგლისა სამეფოსა, და სამ-
ფლობელოსა ჩუქნისათა წმიდად, მთლად და დაუკსნელად დატყად, და აღსრულებად.
დასასრულ ამის მოწყალებისა და კეთილნებობისა თქუქნის იმპ — ს დ — ბას მი-
ფაბარებთ თავსა ჩუქნსა და სამეფოსა სახლსა ჩუქნსა უოგლითა სამფლობელოთა
ჩუქნითა. სატახტოსა ქალაქსა შინა ჩუქნსა ტფილისს, თუქსა იანუარს 24, წელსა
შობითგან ქა 1784, მეფობისა ჩუქნისა მეორმოცესა წელსა.

ერეკლე.

თავადი ორბელაიანი დავით.

თავადი ქაიხოსრო ჩოლოყაი.

მიმცემელი დიქსთანადობითისა კრძალულებისა ესოდენთა — ს
იმპ—ს დ—ს მოწყალებათა ჩუქნსდამო, რომთა და ერთა ჩუქნთა ზედა ჩუქ-
ნებულთათა, ჩუქნ დღესასწაულობითათა ამით მოქმედებათა კელითა ჩუქნითა
მოწერილთა და სამეფოთა ბეჭდითა ჩუქნითა განმტკიცებულთა მიმცემელი და
დამამტკიცებელი უოგელთა ქმნილთა და განწყულთა ჩუქნთა სრულისძალისა
მქონებულთაგან აღიარებთ, ვითარმედ იგი კმა ჭეფოს სრულებით წადილსა ჩუქნ-
სა და იმედებულ გუფოს დროთა აწინდელთა და შემდგომთა სახლისა და მამუ-
ლისა ჩუქნისა განსუქნებათა და კეთილდღეობათა, რომლისათაგან აღესთქმნათ
მეფობითათა სიტყვითა ჩუქნითა წინაშე ღმრთისა უოგლისა შემძლებელისა, წინაშე
უსამღუდელოებისა თქუქნის იმპ—ის საყდრისა და წინაშე პირსა უოგლისა სოფ-
ლისასა ჩუქნითა და შენატყალოთა ჩუქნთა და უოგლისა სამეფოსა და სამფლობე-
ლოსა ჩუქნისათა, ვითარმედ უოგელი პირობასა ამას შინა აღთქმული ნამდვლსა
ძალსა და სწორესა გულისკებისყოფასა შინა იქმნების წმიდად, მთლად და დაუკ-
სნელად დატყადი და აღსრულებული. დასასრულ ამისა მოწყალებისა და კეთილ-
ნებობისა თქ—ს იმ—ს დიდ—ბას მიფაბარებთ თავსა ჩუქნსა და სამეფოსა სახლ-
სა ჩუქნსა უოგლითურთ სამფლობელოთ ჩუქნით. სატახტოსა ქალაქსა შინა
ჩუქნსა ტფილისს, თთუქსა იანუარს 24 დღესა, 1784 წელსა შობიდან ქრის-
ტესა, მეფობისა ჩუქნისა მეორმოცესა წელსა.

ერეკლე.

თავადი დავით ორბელაიანი.

თავადი ქაიხოსრო ჩოლოყაი.

77. Д. XXIII. 23 Мая 1784 г. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатѣринѣ II.

მომრთმელი წიგნისა ამის კნიაზ გარსეკან ჯაფჯავაძე თქვენის იმპერატორების დიდებულებისადმი წარმოგზავნეთ სამყოფელად უმაღლესა კარსა ზედა თქვ. იმპ. დიდ — ს, ძალითა ედ მოწყალებითისა ტრაკტატისათა, მესუთისა არტიკულისა, რომელსაცა შევედრებ მოწყალებითსა მფარველობასა თქვ. იმპ. დიდ — ს, ვითარცა შეიღსა წემსა და სარწმუნოსა უოველსა საქმესა შინა, რომელსაცა აქვს რწმუნებულ უოველნი საქმენი ჩვენნი მოსახსენებელნი უმაღლესისადმი კარისა თქვ. იმპ. დიდ — ს.

მამის კბ, წელსა ჩუბდ.

78. Д. XXIII. 23 Декабря 1786 г. Сообщение въ Иностр. Коллегію отъ кн. Гарсевана Ревазовича Чавчавадзе.

კნიაზ ციციანოვი, რომელიც წასულ იყო სპარსეთში თავის ნათესავების სანახავად, იმჟამად აღამადადხან, სარდალს, დაეჭირა ისპანი და მთელი ჭერანი, რომელსაც რომ ჭყავს თავის მონებაში ორმოცი ათასი ჯარი. ამ შემოხსენებულს სარდალს აღამაჭმადხანს გამოესტუმრებინა ეს კნიაზ ციციანოვი მათს სიმაღლეს მეფეს ერეკლესთან და ასრე დაეპარებინა: მე თქვენთან დიდის დოსტობისა და მეგობრობის მონდომე ვარ, მსუქს, რომ მე და შენს შუა სიყვარული და მეგობრობა იყოს. ამ პირობასაც აძლევს: ადრიბეჯანის ალაგები, რომელიც თქვენი მხარე-პრავინციები იყოს, თქვენთვის მიიღევით სამეგიდროდ, როგორც ერევანი გიჭირავსთ, და კიდევ ექვს რუსეთის ედ მოწყალის ხელმწიფის ერთგულოებას მეფე ირაკლის შუამდგომელობითა და სიტყვითა, და ჭპატიუბის მეფეს, რომ რუსეთსა და იმას შუა საქმის დამწყობი იყოს და თავის მხრიდამ ნებას აძლევს, — ესეები კნიაზ ციციანოვისთვის დაეპარებინა.

79. Д. XXIII. 2 Марта 1787 г. Письмо кн. Г. Р. Чавчавадзе къ гр. И. А. Остерману.

ჩემს პეტერბურს უოფნაში თქვენის ღრადობის ბრწენავლებისაგან ნასტავუენიე მეპანა, რომ მოსკოვიდამ ცოლშვილით მოდილევს მათს უგ — ს კნიაზ პოტემკინს ვსლებოდი. გზა დიას ავი შეგვხვდა და დიას შეგვაწუხა, და სხვა მიზნებით მოგვეცა, რომელიც გარჩევით მანდ რომ თათრულის მწერალი მირზა აბუ-

თუკა გახლავსთ იმისთვის მომიწერია, რომ თქვენს ბრწყინვალეობას თავი აღარ
ვაწუინო, მიხაილ მიტრონის პირით მოგხსენდებათ; ამ მიზეზის გამო ჩემი ცოლი
დიან ავით გახლავს, წასვლა ვეღარ შეიძლო და მე, თქვენის ბრძანების მოაზრებულ
ბის გამო, აღარც მე გაუშვი და აღარც წაველ; იმის უგანათლებულებლობის წიგნი
გახსელ და ყოველი ჩვენი თანამდებობა გამოუცხადე: მე აქიმის ბრძანების მაუწუ
რებელი ვარ, როგორც ბრძანება მომივა, ისე უნდა გქნა. მე ჩემ თანამდებობად ვი
ცოდე, რომ ესე ჩემი ვითარება თქვენის ბრწყინვალეობისათვისაც გამოემეტხადე
ბინა.

და ვითხოვ თქვენის ღრფობის ბრწყინვალეობისაგან დაუგდებელი ვიყო, და
მე მიგულებდეთ იმავე ერთგულებით თანშეგრძელს, როგორც ყოფილხარ და ვარ.

პოლნომაჩნი მინისტრი თავადი გარსევან ჭავჭავაძე.

მარტის 2, წელს 1787.

80. Д. XXIV. 17 Января 1793 г. Представление отъ цари Ираклія имп. Екаторинъ II.

ქ. ქრისტეანებრითა აღთქმითა მაქვს ყოველივე ძალი ჩემი გამზადებულ
ყოველსა დროსა და ადგილსა მონებრ მსახურებად უდიდებულესობისა თქვენისა
და მაქვს იმედოვნება ედ უმოწყალებლობისა თქვენისაგან, რათამცა დედობრივითა
უმოწყალებლობითა ბოძებული ეკატერინასდრადში დაშთომილი არტილერია გვე
ბოძოს თავისის გაწეობით, რომლითა დირსმეოს ღთნ მტერთა ზედა რუსეთის
იმპერიაისათა უღრმესითა ერთგულებითა მსახურებად.

იანვრის 17, წელს 1793.

81. Д. XXIV. 10 Февраля 1793 г. Представление имп. Ека- теринъ II о Союзномъ договорѣ, заключенномъ между царями и владѣте- лями Грузіи.

აღრთგანვე უმაღლესი კარს უდიდ—სა თქვენისა ყოფლითა წერილითა და
პირითა ელჩითათა ნიადაგ ვაღდებულ გვეოფდა ამასზედა, რათამცა შეერთებულ
ვიქმნეთ ჩვენ, მეუენი ყოფლისა ივერიისანი, რომლისათვისცა სუგუნათა ამით
ტრანსტატითა შეერთებულ იქმნა თანახმობა ჩვენ, მეუეთა და მთავართა ქართლისა,
კახეთისა, იმერთა, ოდოშისა და გურიისათა ესრეთ მტკიცედ, ვითარცა ესე ცხად არს
ტრანსტატის ამას შინა ერთგვარად შეერთებისა ჩვენისასა. ამიერიდგან ქრისტეა-
ნებრითა ერთგულებითა ყოფლისა ივერიისა მეუეთა და მთავართა გვისურს მოა

ნებრ მსახურება უდიდებულესობისა თქვენისა გითარცა ქრისტეანესა მონარქი-
ნისა, და გითარცა თანმორწმუნენი ესოდენი ქრისტეანენი გითხოვთ ვედრებით,
რათა არა განყოფილ იქმნას საუკუნოდ ერნი ქართლისა, კახეთისა, იმერეთა,
ოდიშისა და გურიისა რუსთა იმპერიასა ზედა მიწებითა, და რათა მზგავსად
საქართველომას მთელი ივერია იუოს მიწებრილ იმპერიასა ზედა რუსეთისა ტრანს-
კასიისა ამის ჩვენისაებრ მფარველობითა თქვენისა უფგუსტესისა კარისათა, და
თუ გითარც და რომელითა ღონითა იქმნების ესე, მოგანდობთ ამას უოგვლო ქრის-
ტიანეთა ზედა დედობრივსა კეთილმზრუნველობასა უდიდებულესობისა თქვენი-
სასა, და გითხოვთ გულისმოდგინედ, რათა იმპერიისათვისა როსისისა მონებრ მსა-
ხურებად შეერთებულნი ესე უოგვლისა ივერიისა მეფენი და მთავარნი უდ უმოწყა-
ლესითა საერთოთა მფარველობითა განგვათავისუფლოთ ხელთაგან მონაშადიანთა
მონარქთასა, რომლითა ვგებთ ნიადაგ.

მეფე ქართლისა, კახეთისა და სხვათა ერეკლე.
მეფე სრულიად იმერეთისა და სხვათა სოლომონ.
მთავარი ოდიშისა და სხვათა გრიგოლ.
მთავარი გურიისა გასტანგი.

(ქართულს დედანს არ უზის არც ბეჭედი, არც ჩიტიყი).

82. Д. XXIV. 25 Февраля 1793 г. Письмо царя Ираклія къ С. Л. Лашкареву.

კეთილმოქმედება თქვენი განმრავლებულ არს ჩვენდა მომართ, რომელსაცა
ცხად ჭეოფ ნიადაგ. ამასწინად ჩვენს სარწმუნოს მეგობარს მაღალკეთილშო-
ბილს დონტურს იაკობს ჩვენთვის წიგნი მოეწერა და თქვენის მაღალმსუფელო-
ბისაგან ჩვენდა მომართ ბოძებული ბევრის რიგის სწეულებისა სამკურნალო
წამლები წარმოგზავნა, რომ სრულებით მოგვივიდა, რომლისათვის დიდათ მაღ-
ლობელი გასლავარ და დაგადგენ თავსა ჩემსა უსარწმუნოესად მეგობრად და სამ-
სახურის მოწადინეთ მაღალმსუფელობისა თქვენისა, რათა ჩვენცა შემძლებელ
გიქმნეთ სიამოვნისა თქვენისა. ამ მეგობრობისა მწყალობლობითა გვაქვს იმე-
დოვნება, რომ კეთილნებობით შეიწყნაროთ ჩვენ მიერ წარმოგზავნილი ესე თა-
ვადი ბებუთოფი აგეტიკიჩი დარჩია, რომელიც ჩვენი ნამსახური არის, და ეს
გვარი ფიცხელი სენი ეკუთნა, რომ აქაურ მკურნალთა გამართლება გერ შეიძეს,
და როსიის იმპერიად წარმოგზავნეთ; გითხოვ გულმოდგინეთ მაღალმსუფელო-
ბისა თქვენისაგან, რომ ამასედა კეთილმზრუნველობით ბრძანდებოდეთ, რომელიც
უგეტესი პროფესორი იუოს მკურნალობისა ამის მოგლასედა გულმოდგინე
ჭეოთ.

წელს ჩღუბ, თებერვლის გე.

83. Д. XXVI. 12 Декабря 1793 г. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екаторинѣ II.

ვინადგან ედ უმოწყაღესობითმან მთარგელობამან უდიდებულესობისა თქვენისამან არა დაუტევა კეთილმზრუნველობა ჩვენი შერიგებასა შინა პარტიო სასა და ინება უმოწყაღესობამან თქვენმან უსახსროდ განთავისუფლება ტუფეთა საქართველოსათა,—ამასზედა ედ უმდაბლესად გმადლობთ უდიდებულესობასა თქვენსა, რომლისათვისცა ესოდენტა ქრისტიანეთა ნიფთად შუამდგომელობისა ჩვენისა გვაქვს სახელი ქრისტესი, და ესე კმაიუფნ მსხვერპლად შეწყალებისა ჩვეუნიას წინაშე უდიდებულესობისა თქვენისა, და რაფდენიცა აზრნი დამჭირნეობისა ჩვენისანი მდგომარესა ამას ჟამსა წერილით განგვიცხადებეს უმაღლესისა კარისადმი, ვითხოფთ უმდაბლესად, რათა კეთილმზრუნველობით მიიღოთ, ედ უმოწყაღესო ხელმწიფეო.

დეკემბერს იბ, წელსა ჩდგ.

84. Д. XXIII. 12 Декабря 1793 г. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екаторинѣ II.

ტრანსტატსა შა, ედ უმოწყაღესისა ბრძანებისამებრ უაღლესტესისა, მუხუთისა არტიულისა, გვაქვს თანამდებობა, რათამცა უმაღლესს კარზე იმუოფებოდეს კაცი საწმუნო ჩვენი, რომლისათვისცა მონებრითა ერთგულებითა წარმოგვზავნეთ უმაღლესისა კარისადმი პოლნამოშინი მინისტრი ჩვენი, ღენერალ ადიუტანტი და ნამესნიგი უაზახისა კიაზ ბაკსევან ჭავჭავაძე, უერთგულესი ძე მამულისა თვისისა, რომელსაცა შევედრებო ედ უმოწყაღესობასა უდიდებულესობისა თქვენისასა, ვითარცა უსარწმუნოესსა მისანდოსა ჩვენსა.

დეკემბერს 12, წელსა 1793.

85. Д. XXIV. 12 Декабря 1793 г. Письмо царя Ираклія къ гр. П. А. Зубову.

შეგრატნეთ საქებლად სიკეთე პატროსნებისა თქვენისა და სურს გონებასა ჩვენსა ნიადაგ პიტვიისცემა თქვენი, რათამცა განმრავლებულ იქმნას ჩვენ შორის ნიფთი უმტკიცესი სიუფარულისა, რომლისათვისცა მიზეზ განმავლიძებელ მექმნა მე წერილითა ამით განცხადება მეგობრობისა ჩემისა თქვენდა ჭიმარო. წიგნი უფლის პოლკოვნიკის იაკობ რეინილისა, რომელიცა ცხადჰყოფდა ფრანკსა კუ

თიღმწაღწელობასა თქვენსა ჩემდა მომართ, რომელ წარმოგეგლინესთ ჩვენთვის წამალნი სახელთარსება სიცოცხლისა, ვმადლობთ ფრად ბრწყინვალებასა თქვენსა და ვითხოვთ გულისმოდგინეთ, რათამცა ჩვენ მიერ უმადლესისა კარისადმი წარმოგზავნილი ესე პოლნამოქმნი მინისტრი ჩვენი, ღენერალ ადუტანტი და ნაა მესნიკი უაზასისა კნიაზ გარსევან ჭაგჭავაძე კეთილნებობით შეიწყნარეთ, რათამცა უდიდებულესობისა მათისაგან აზრთა თხოვილთა ჩვენთა ზედა, რომელიცა კნიაზ გარსევან ჭაგჭავაძისაგან განცხადების ბრწყინვალებასა თქვენსა, ჩვენდამომართ კეთილმზრუნველობითა თქვენითა მივიღეთ უდ უმოწყალესი რეზოლუცია.

დეკემბერს იბ, წელს ჩუგბ.

86. Д. XXII. 9 Апрель 1794 г. Письмо нияг. Маріи Чавчавадзе къ С. Л. Лашкареву.

უმდაბლესის პატრივისცემით მოკითხვას მოგახსენებ, თქვენს მშვიდობის ტოფრების ამბავს ვისურვებ, მაქადის მშვიდობით იმყოფებოდე თქვენის საუფარლის შეილებით. ვიცი მწყალობ—კადნიერებისათვის არ გამიწყებები, ამისათვის გაგებდე თქვენთან წიგნის მოწყობა: რასანია ჩემის კნიაზისა არა ვიცი რა, არცა რა ჩემის ძმის გიორგისა, მისთვის ვწყუხარ; აქ ხმა დაადეს ვითომ ჩემი კნიაზი წამოა სუფიფოს. თუ მართლა წამოსულ იფოს, მაგათთან მოწყრილი წიგნი თქვენთან ღარჩეს, თუ არა და, წყალობას ვითხოვ ეგ ისევ ჩემს კნიაზ უბოძო. ვითხოვ თქვენის მაღალმსვლელობისაგან: ვინცა ვინ ჩემნი იქ იმყოფებიან დაუგდებელნი იფენენ თქვენგან, და თუ მეც არ დამაგდებ, მაღლობელი ვიქმნები.

თქვენის მაღალ მსვლელობის მდა-
ბადი მოსამსახურა კნეინა მარია
ჭაგჭავაძე.

თქვენს საუფარელს შეილებს თავს დაუგრაფ, მოკითხვას მოგახსენებ; ალექსანდრემ თავი დაგიკრათ თქვენცა და თქვენს შეილებსაც.

87. Д. XXII. 19 Октября 1794 г. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ гр. А. А. Безбородно.

მათის მაღალმსვლელობის იფან ვასილიჩის ღუდოფიჩისაგან რომელნიც ჩემთან გამოტანებულნი რეფიტარნი იფენენ—ამათ თავისი თანამდებობა გულისმოდგინებით აღასრულეს და მაღლიერიცა ვარ, ახლა აქ ჩემთვისაც საჭირო აღარ არიან და თვითცა წასულა სურსთ, ვითხოვ, რომ გაისტუმროთ; და უმეტესად ჩემთან ყოფილმან პრისტავმან მაიარმან ასევედოვმან შეძლებისა მეზრ თვისისა

მისცა სისრულე თანამდებობასა თვისსა, და ამისათვის ვითხოვ თქვენის ღრადუაზის ბრწყინვალეობისაგან, რომ ამ მაიორს ახეყდოვს ებოძოს უიზლარის გარნიზონის პირველის ბატალიონის კამენდირობა, და ან მისვე უიზლარის პოგრანიზონის ტამოჟნის დირექტორობა, და ეგრეთვე ეს ორნი ოფიცარნი, პოდპორუჩიკი დუბინინი და პრპორუჩიკი როსთეჟანოვი, დაუბეძუდნენ ჭეოთ, რომლისათვისცა დიდათ ვაღდებულ მუოფთ.

საქარტველოს პოდნომოჩნი მინისტრი თავადი გარსევან ჭავჭავაძე.

ოკდომბრის ით, წელსა ჩღუდ.

88. Д. XXIV. 17 Января 1795 г. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатерінѣ II.

უერთგულესი შეკრულება ჩემი სამშეკარტოროსა უმაღლესისა კარისადმი ვაღდებულ მუოფს მე განცხადებად დამჭირებობისა ჩემისა წინაშე უდიდებულესობისა თქვენისა და საქმეთა ებე ვითართა მოხსენებად, რომელიცა სარგებელ ექმნების იმპერიასა დიდისა რუსეთისასა; აზრნი ესე ჩემნი წერილით განმიცხადებოეს მინისტრისა ჩემისა გნიაზ გარსევან ჭავჭავაძისადმი და ვითხოვ მონებრ უმაღლესად, რათამცა ღთის საკურთხეველსა მაგას გონებასა წმიდასა უდიდებულესობისა თქვენისასა დასდგათ მსხვერპლად შუამდგომელობისა ჩემისა სახელი ქრისტესი, რომელითაცა აზრთა თხოვილთა ჩემთა მისცეთ დაუგვიანებლად უმოწყალებითი რეზოლუტია.

იანვრის 17, წელსა 1795.

89. Д. XXIV. 27 Января 1795 г. Письмо царя Ираклія къ гр. А. А. Безбородно.

გიცი ნიდაგ კეთილის მოქმედება თქვენი ჩემდა მომავრთ და გმადლობ ესოა დენტა ქრისტიანეთათვის კეთილმზრუნველსა მამაკაცსა; ვითხოვ პირველად, რათამცა იყო მეგობარ ჩემდა საუგუნო, და მეორედ, რათამცა წერილით ზრახვს ჩემი კეთილმწადნელობით მიიღო და ჩემიერ უმაღლესისა კარისადმი უმაღლესად მოხსენებულთა აზრთაზედა, რომელიცა მინისტრისა ჩემისა გნიაზ გარსევან ჭავჭავაძისა მიერ განეცხადების ბრწყინვალეობასა თქვენსა, მისცეთ შეწევნა წინაშე უდიდებულესობისა მათისა, რათამცა მივიღოთ დაუგვიანებლად უდ უმოწყალებითი რეზოლუტია.

იანვრის 27, წელსა ჩღუდ.

90. Д. XXIV. 1795 г. Записка нн. Г. Чавчавадзе въ Иностр. Коллегію.

ოჯეს მიღებულ იქმნა საქართველო მფარველობას ქვეშე უმაღლესის რუსეთის იმპერიისსა, ტრანსტატიის ძალით, ებოძა ორი ბატალიონი, რომ უნდა უოფილ იუფენეს მათს უმაღლესობას მეფესთან და გერეთვე უოფილთა ერთა ნიშნად მფარველობისა, და რომ მტერთა ჩვენთა ნახეს ესრეთი მფარველობა, იწყეს პატივად და განგდებად თვისის ჩვეულებრივის ბოროტმოქმედებისა, და ერნი ჩვენნი, განმხნაბილნი ამით, აღავლენდნენ დთისადმი მადლობითსა ხმას ძლიერისა ამის მფარველობისათვის უღლისაგან აწმომწმუნეთა ქრისტესთა.

და როდისაც ათამანის პორტმა არა სამართლით გამოაცხადა ომი რუსეთის უმაღლესს კარს, მაშინ ჩვენ ვსასრებდით, რომ ამ ზემოხსენებულის ორის ბატალიონის სიმაგრისთვის მოემატება სხვა ჯარიც და გვსურდა, რომ ჩვენის მხრიდანაც მოჩურჩი სამსახური და ერთგულება გვეჩვენა საერთო მტერზე, და შდ წინააღმდეგ ამისა იქ მეოფი მინისტრი და ბატალიონებიც წამოვიდნენ თვით საჭიროს დროს, და დაგრძნით ჩვენ პორტო ჩვენის მტრების წინაშე და გაგატარეთ დრო შეკრიბებამდ ჩვენის მტრის ძალით რაოდენ ჩვენგან შეიძლება.

და შდ შეკვრისა თანა მშვიდობისა შორის უმაღლესის კარისა და ათამანის პორტისა მოხსენებულმან თვისისა ფიცისა და შეკრულებისა მეფემან ჩემმან უმაღლესისადმი კარისა ინება წამოვლინება ჩემი ძალისაგან ტრანსტატიისა, მეხუთისა აკტიკულისა, იმ წიგნებით, რომელიც თვით ჩემგან მიერთო, და მე მოწყალებით მიღებულ გიქმენ, და მებძანა, რომ პასუხი მეპრძანება, რომელსაც ჟერეთვე ველი მოსახსენებულად მეფისა ჩემისა.

გინადგან ცუდილებისაგან ჟამისა განძლიერდა აღა მაჭმადხან და დაუახლოვდა უკვე სამზღვართა ჩვენთა, რომელიც იმეოფება ახლა არდაველს, და აქვს განზრახვა, რათა საქართველო მოიუფანოს იმ მდგომარეობაში, გითარცა უოფილა ჟამისა სპარსეთის უაენებისასა მძლავრებით.

მეფესა ჩემსა აქვს უძლიერესი მფარველი ახლანდელის დროთმჩემებელისაგან, რომლისაგანცა ითხოვს უდ მოწყალებითს შეწევნას, რათა მიერეს შეწევნა 6 ანუ ხუთის პოლკის რეგულის ქვეითის ჯარისა, და უწინ ჯარის გასტუმრებისა საჭირო არის, რომ გაისტუმროთ პრავიანტმეისტრი მოსამზადებლად პურისა, და მეფე თავისის მხრიდან მისცემს ჭეშმარიტს ბრძანებას, რათა გასასყიდი პური იუოს ზომიერი ფასით რაოდენ შეიძლება; თუმცა თანამდებოდა აქვს მეფესაც და ერსა რათა სრულ ჭეოზ რუსეთის ჯარი სურსათით, მაგრამ რადგან ჭეოზს ახლანდელს დროებაში შეეკრილი სხვა და სხვა ხალხი ჯარათ, რომლისაც თანამდებოდა არის მიცემად მათდა უოფლისავე ჟამაგირისა, და ამ მიზეზით არღარ შემძლებულ არს თავისის ხარჯით განმზადებად სურსათის უმაღლესისა ხელმწიფის ჟარისათვის.

უკეთუ უმაღლესი მოწყალეა და მფარველობა ჩვენი განიწესების, საჭირო არს, რომ ამაჲ შემოდგომასჲ იქ ჯარმა მიაწიოს, რადგან იმ ადგილს არის უთბილესი ჭაერი და სამთარი არ დამაუენებელ ექმნება მოლაშქრეს, და თუ მეფეს და ერს არ ექმნებათ საფარველი, მიიწევინ დროთმჩემებელს განჯრახსულისადმი და უძკიანეს უბედურებაში ჩთავივიან, რომლისაგანცა დაიფაროს მაღალთა შა მუოფმა.

მეფე ითხოვს: რომელიც უწინდელის საკბასნების დარჩომილი არის, რომელიც უწინგე ებოძა, ის ებოძოს, და ერთი არტილერიის გასწავლებული აფიცერი უბოძოთ.

მოწყალებით მიიღოთ ეს სავედრებელი ამას უმაღლესად ფითხოვ თქვენის ბრწყინვალეობისაგან და მოესმანეთ თქვენის მსკიდაჲ შუამდგომელობათ წინაშე მონახინას ტახტისა, სათა გვებოძოს მოწყალებით რეზოლუტად, რომელთა თქვენ სრულებით მოგესენებათ თუ გითარი დამჭირნეობა აქვს მეფეს ჩემსა ადრე შეწევნისა, სათა ჭსტნას თვისი მდგომარეობა, რომელითაცა შეიძლოს უწინარეს მიღებად საჭიროთა ზომათა პირისპირ წინამდგომისა თვისისა.

91. Д. XXIII. 24 Марта 1795 г. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ графу А. А. Безбородно.

თუმცა მეფის ჩემისგან არ მიმიღია წერილით ბრძანება, მაგრამ ეს უწყება ერთს ჩემს საწმუნო მეგობრისგან მივიღე და ჯეროვნად გრატხ თქვენს ბრწყინვალეობას გამოუცხადო: ამ წარსულს შემოდგომას რაოდენიმე ათასი თურქის და ლეკის ჯარი ჩასულა ახალციხიდან იმერეთში მეფედ უოფილის პრინცის დავითის შემწედ, სათა ისიგ დაედგინად იმერეთის მეფედ.

იმერეთის მეფეს სოლომონს უთხოვია შეწევნა მეფის ირაკლისთვის, რომელსაც წარუგზავნია თავის შვილი არტილერიით და მსედრობით შემწედ მეფის სოლომონისა, და იმერეთში ჩასულს თურქის ჯარს შებიან, დ'თის შეწევნით ჩვენს ჯარს გაუმარჯვნია და რამთონიმე ათასიც დაუხოციათ, და დარჩომილი თურქის ჯარი დამარცხებული გაბრუნებულა, და პრინცი დავითიც თანგატყუალა ამ დამარცხებულს ჯარს, და ახლაც ახალციხეს იმეოფება.

მარტის 24, წელს 1795.

92. Д. XXIV. 1 Июня 1795 г. Письмо царя Ираклія къ гр. А. А. Безбородно.

ჩვენ მიერ წარმოვლინებულსა ამას კნიაზ გიორგი ივანის ავალოვს, ბაზო.

ეროვნულსა და კაბინეტ-სეკრეტარსა ჩვენსა შეგვადრებ ბრწვინებასა თქვენსა, რათა დაუგდებულ ჰქონთ კეთილმანადგობისა თქვენისაგან.

ივნისის 4, წელსა 1795.

93. Д. XXVI. 6 Июня 1795 г. Письмо царицы Дарин къ имп. Екаторинъ II.

დამჭირნობა ესოდენტა ქრისტიანეთა შაიხულებს მე გედრებად უდიდ—ისა თქვენისადმი, რათამცა აღთქმისაებრ უდ უმოწუაღესისა ტრანსტატისა ინებოთ შეწვენა ჩვენი აღამაჰმადსანს ზედა, რომელიცა მანდობელად ჩვენდა მდგომარე არს აწმითთა თვისითა და ცდილობს დაპურობასა ქვეუნიისა ჩვენისასა, რომლისა თვისცა ცრემლით გვედრები, უდიდებულესო ხელმწიფეო, შეიწუაღენ ესოდენნი ქრისტიანენი ბრძანებითა ანაშეფის ღუდოვინისათა, რათა მოგვცეს შეწვენა უძლეველითა მსჯდრობითა, რომლითა სხნილნი მტერთაგან მმადლობელნი დაფშოებით.

ივნისის 8, წელსა ჩღუე.

94. Д. XXIV. 22 Июня 1795 г. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ графу А. А. Безбородно.

ჩემის მოსულის შდ სერგეი დაზარჩის [ლაშქარევის] შიწით მებძანა, რომ თქვენი ბრწვინება დაზიბარებს და ჩემი მეფისაგან მოზარებულს გამისიასე მელაზარაკებით, — იმ ჟამის შემდგომად გელი თქვენს ბრწვინებას. აქამდინ მრავლის საქმის გამო ვერ შეგაწუხეთ, და ახლა უოგელთვის ჩემის მეფისაგან წიგნი მომდის და პასუხსა მთხოვს, რომ მიეწართო. წყალობას ვითხოვ ჟამი და მინიშნოთ და ინებოთ ჩემთან საქმეებზე დაზარაკი.

წელს 1795, ივნისის 22.

95. Д. XVIII. 3 Ноября 1795 г. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ С. Л. Лашкареву.

ნიკოლა პეტროვიჩი სკვარცოვი პორუჩიკი, რომელიც ივანე ვასილიჩიდან გამოტანებულა ჩემის ფამილიისათვის, ამ სენებულის რთვიტარისა დიას მადლო ბელნი გასლავან, რომ გზასედ დიას გარჯილა და კარტა უმსახურნია, და თუ წინამა ღებო არ იყოთ და შეიძლებოდეს, ვითხოვ ჩემის მეგობრობისათვის გაისარჯო.

და მათს ბრწყინვალეობას ღრად აღუქმანდრე ანდრეიზს [ბეზბროდკოს] სთხოთ
ჩემ მაგიერ ამის ერთის ხარისხის მომატება, რომელითაც მე გალდებულ მყოფ.

ნოემბრის 6, წელს ჩდგე.

**96. Д. XXIII. 3 Ноября 1795 г. Письмо кн. Г. Чавчавадзе
къ графу А. А. Безбородно.**

რომელიც ჩემზედ სახელმწიფო ბოძებული ხარჯი იუოს უოვლის რისამე
ვითხოვ ერთიანად გარდაჭრით თეთრად მეზოძებოდეს, რადგანაც ახლა ფაშადლით
ფცხოვრებ პეტრებურდს და ჟამიც განსხვავებულს მდგომარეობასს მთხოვს.

ნოემბრის 6, წელს ჩდგე.

97. Д. XXIII. 23 Ноября 1795 г. Записка кн. Г. Чавчавадзе въ Иностр. Коллегію.

თუმცა თბილისიდან გასულა აღმაშენებელს, მაგრამ შოკს არ არის, და მეს
მის, რომ დადისტანსაც ელამაკება და იწვევს კახეთზედ მრავლის თეთრის დაშო
რებით, თითონაც დაიხ საფიქრებელი არის, რომ არ დაუბრუნდეს, ამისათვის რომ
აქაური ჭკარი არ დააყენებს იმ დროს დაშრობას, და ამ სამთრობითვე იმათ
ასეთს ძვირს შეამთხვევს, რომ გაზაფხულზე თქვენგან მიშველება იმათთვის უსარ
გებლო იქნება, და ან სრულიად თავის ნებას და მოკრილეზსად მიიყვანს,—მე
ჩემს თანამდებად ვიცი, რომ ეს თქვენს ბრწყინვალეობას განუცხადო და მოგახსენო:
თუ ამ სამთრობით ასეთს ძალას არ ისტუმრებდეთ, რომ მევეს იმათზედ მისვლა
შეძლოს, მაშინ საჭირო არის და უმდაბლესად ვითხოვ ამ სამთრობისათვის, თუ უმე
ტესი არა, ორი პოლეი მაინც წარიგზავნოს თავისის პრავიანტით, რომ ეს ახლან
დელი შეწევნა უოვლის იჭვიდამ გამოიყვანს იქაურს ხალხს, და ამით განმხნო
ბილნი გაზაფხულამდინ თავიანთ თავს მშვიდობით დაიცვენ მანამდინ აქედამ
სრული შეწევნა გარდავა.

და თუ მთის მიზეზით ვინმე აბრკოლებდეს და გარწმუნებდეთ, რომ გარდა
სვლა და ან პრავიანტის გარდატანა შეუძლებელი იუოს, მე, როგორც პატიოსანი
კაცი და ერთგული ძე მამულისა, ისე მივიღებ ამ კამისას, რომ მთას აქეთ ჩვენს
გრანტიმდინ, რომელ არს პირველი შენობა სტეფან-წმიდა, იქ მომზადდეს ჯა
რიცა და რაც გარდასატანი არის—ისიც, იმას იქით ჩემი თანამდებობა იუოს იმათი
მთას მშვიდობით გარდაყვანა.

თქვენის ბრწყინვალეობის ჩემგან მოხსენებით დამძიმების მიზეზი პირველი
ეს არის: რომელიც აზიდა აღმაშენებელსა დიდს რუსეთს უფო საქართველოს

წახდენით, იმაში უმადლეს კაცსაც ვაჩვენო ჩემი მონუხი სამსახური და ჩემს მშობელს ქვეყანასაც, და მეორე, რომ ამ თანამდებობაში ვარ შეკრული, სიტუვას არტყრთის მხრიდან არა მომადგეს რა, და ნება თქვენის ბრწყინვალეობისა არის, რომელმაც განზომა საქმეთა უმჯობესად იტყით.

პოლნომაჩნი მინისტრი თავადი გარსეგან ჭავჭავაძე.

ნოემბრის 23, წელს 1795.

98. Д. XXIV. 31 Декабря 1795 г. Письмо царя Ираклия к г. А. А. Безбородно.

პატრიარქმელი წიგნი ბრწყინვალეობის თქვენისა, დ სკადემბერს დაწერილი, კზ რადომბერს ხელითა კაპიტნის ფილიპესითა მივიღე მადლობით, რომლითა სიმრავლე კეთილმოქმედებისა თქვენისა ჩემდა მომართ უოველთა დროთა შინა კეთილმწიდანელობით მიღებისათვის ვედრებისა ჩემისა ვაღდებულ მეოფეს მე მადლობად ღთისმსახურისა მაგის ბრწყინვალეობისა თქვენისა, რომლისათვისცა ამ მდგომარეს ჟამში მოწვენილისა ჩვენზედა განსაცდელისათვის დიდად დამჭირენი გვედრებით, რათაცა წინაშე მათის იმპ—ის დიდ—სა ინებოთ კუალად შეწევნა ჩვენი უმდაბლესად თხოვითა აზრთა ჩვენთა ზედა, რომელიცა მინისტრისა ჩვეუნიისა კნიაზ გარსეგან ჭავჭავაძისა მიერ განეცხადების ბრწყინვალეობას თქვენსა.

დეკემბერს 31, წელს 1795.

99. Д. XXIV. Январь 1796 г. Письмо царицы Дарии к имп. Екатерине II.

ნუკეშინისმცემელი უკაზი ედ უმოწყალესობისა თქვენისა, თვით ხელითა თვითმზერობელითა უმოწყალესობით დაწერილი, მივიღე უმდაბლესად თაყვანისცემით, რომელიცა წაწმოვანა ჩვენდამომართ კნიაზ გარსეგან რევაზოვიჩის ხელითა კაპიტნის ფილიპესითა, რომლისათვის მონებრ უმდაბლესად ვმადლობ უმადლესსა მფარველობასა უდიდებ. თქვენისასა; და განსაცდელისა ამის ჩვენზედა მოწვენილისათვის, ესოდენთა ტუვედ მიტყმულთა ერთათვის, უზომოსა მწუხარებასა შინა მეოფი, წინაშე დიდებ. თქვენისა უხილავად მუხლთა ზედა მდგომარე, ედ უმდაბლესად გვედრებით: ტუვეათათვის, ჩივილთა, მოხუცებულთა და ჭაბუკთა, რომელთა ტანჯვითა უწყალოთა და დაწვითა ეკკლესიებისათა განმწარებული გული ჩემი შეიწავლეთ, ედ უმოწყალესა ხელმწიფე, რათა მივიღოთ უმოწყალესი რევაზოვიჩის თხოვისა მის, რომელიცა მეფისა ჩვენისაგან მოხსენდების იმპ. თქვენისა

სასა, და თუ ამაგ სამთარს უყალი ღენარალ ღუდოფინი არ მოგვეშველა, ვითარცა გიბრძანებდით უმადლესითა უკანებითა, უთუოთ კიდევ წავსდებით, და იუფ ნება უოველსა შინა მოწყალებისა თქვენისა ჩვენდამო.

იანვარს, წელსა 1796.

100. Д. XXIV. Январь 1796 г. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екаторинѣ II.

მივიდე უკანა უფდუსტისის მფარველობისა უდ უმოწყალებისა თქვენისაგან, რომელიცა წარმოგზავნა ჩვენდამართ კნიაზ გარსევან ჭეფაზოფინს სულოთა კაპიტნის ფილიპსითა, რომლითა ნუგეშისცემულნი ვიქმნენით, რომ, თხოვისა ჩვენისაგან, უმადლესი ბრძანება მოეცა უფალს ღენერალს ანაშეთს ღუდოფინს შეწევნად ჩვენდა უძლეველითა მხედრობითა და არტილერიითა პირისპირ აღმაჭმადხანისა. უდიდისა ამის ჩვენდამართ მოწყალებითისა უკანისათვის ერთობით სჩაბრთველო, უდ უმდაბლესად მმადლობენი უდიდებ. თქვენისანი, გვეუდრებით, უდ უმოწყალესო სელმწიფეგ, კვალადცა შეიწყალეთ ქვეყანა ესე, მონდობილი მფარველობასა უდიდებ. თქვენისასა, რათა მივიღოთ უმდაბლესად თხოვისა ჩვენისა უდ უმოწყალესი რეზოლუცია.

იანვარს, წელსა 1796.

101. Д. XXIV. 8 Января 1796 г. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екаторинѣ II.

თქვენის დიდებ. ტრახტატის ბძანებით გვაქვნდა იმედი თქვენის უძლეველის მხედრობის მალე მოშველებისა, ვეღარ მოგვასწრო და წაგვანდინეს, როგორცა დაც გარსევან ჭეფაზაძისაგან მოგხსენდებათ; და აქამდინ რომ ვერ მოვასხენეთ დიდებ. თქვენსა, ბეგრის სხვასა და სხვას მიზეზებისაგან მოხდა. უმოწყალესო სელმწიფეგ, აღმაჭმადხან, თუმცა მალე და სჩაბროთ დაბრუნდა ჩვენის ქვეყნიდამ, მაგრამ შორს არ წასულა, მუდანი სსშვალს ადგილსა დგას, რომელიც ჩვენდამ იქამდინ სამსამდინ ვერსი იქმნება, და იქიდან კიდევ სათუოთ არ არის ჩვენსედ იმისი მოსვლა, თუ კიდევ თქვენი უძლეველი მხედრობა ღინიიდან მსწრაფლად არ მოგვეშველა და შიშმა არ დააყენა, იმას სხვა საქმე არ აქვსრა, თუ არ ჩვენ და შუშის იბრეი მხან. ამ დეკემბრის თთვეში თქვენის დიდებ. უძლეველი მხედრობა გვებოძა, — ამახედ ვმადლობთ უდ ძლიერსა ღმთსა და თქვენსა დედობრივსა ჩვენსედ მზრუნველობასა, და დავიცდს თავი ჩვენი თქვენის დიდებ. ერთგულობასა ზედა ესრეთ

გიდრე წვეთამდე სისხლისა. ხელმწიფეო ჩვენი, ღთს ქვეშეთ ჩვენი სასოება თქვენ
ზედ არის დადებული და ჩვენი ცხოვრებაც თქვენზედ. არის დამოკიდებული, თუ
აღგვადგენ ამაგ სამთარს და მოგვცემ ხელსა წყალობისასა, უოფლითურთ წარმარ
თებულ იქმნება ჩვენი საქმე, და თუ ამაგ სამთარ თქვენი უძლეველი და იმის მო-
პირდაპირე კმასყოფელი მსედრობა არ გვებოძება, უიჭოთ წაგვანდენს, და ჩვენ,
საქართველოს ხალხნი, დიდს განსაცდელში ვიქმნებით და ვართ; და სხვანი, რომე-
ლიც ქვეუნიები ჯერ არ დაუბურია, ზოგთ შიშით და ზოგთ ძალით დაიმორჩილებს;
იქმნება სხვანიც, რომელნიც დიდნი და ერთსარწმუნოებისანი არიან, ისინიც შე-
იიოგოს, და მასუკან უფრო დასამძიმებელი საქმეები გამოჩნდეს; ახლა კიდევ
ორი თავისი საზღარი სულეიმანხან და მუსტაფახან, და ნუხის სელიმხან თა-
ვის ქვეუნიის ხალხით აურდინი არიან და სიმაგრეში დგანან დახიზნულნი, რომელნიც
დროს მსუფრებელნი არიან, და თუ აღამაჭმადხანს, ან თქვენის რისხვით, და ან სხვა
განსაცდელი არა მიაღვა ჩა, შირვანსაც სრულად დაიჭერს; და იმ ჯარისგანაც
ჩვენს ქვეუნიას ნიადაგდელ შიში აქვს, რომელნიც ახლა ნუხას არიან, და ნუხის
გრანდიდამ ჩვენის ქვეუნიის, კახეთის, გრანდიდამინ ოცი, ანუ ოცდა ათი ვერსი იქ-
მნება, აწ, თქვენად სადღებრძელოდ, აღდეკ და კვალად ხელი წყალობისა აღგვიყარ,
და გვებოძე ამ სამუდამოს ჯარს გარდა ამაგ სამთარს, ვითარცა თქვენს დიდებ.
უბანებოც, იმის მოპირდაპირე ჯარი, რომ ჩვენს მტერთ ღთისა და თქვენი რის-
ხა მივაგოთ, და იმდენი სული ტუფე რომ ჭეუთ წაუყვანილნი, ღთით გამოვიხსნათ
თქვენად სადღებრძელოდ, და როდესაც თქვენს იმპ. დიდებ. ნებადეს, ის ჯარი
ისევ ბრძანებით წაიუყვნეთ ამ ორი ათასს ჯარს გარდა, და ესენი გი ჩემთან იყვნენ.

წელს 1796, ანტურის 8.

102. Д. XXIV. 8 Января 1796 г. Письмо царя Ираклия
къ гр. Остерману.

აზრი გვდრებისა ჩემისა ეს არის თქვენს ბრწეინვალებასთან, რომ უმაღლესის
კარისათვის კვლავაც მოგვიხსენებია: ორმოცდახუთი წელიწადი არის ერეკანი
ჩვენი იუო, და იმას უწინაც ბერჟერ სტერია ჩვენს ოქსის ერეკანი, და იმისის დიდებ.
მთარველობას ქვეშ განჯითა და ერეგნით შემოვედით; აღამაჭმადხანმა ორიგ წაგ-
ვართვა, და ახლა კიდევ ჩვენი სამფლობელო ფაშააკი, უაზანი და ბორჩალო
ფარმანით ერეგნის ხანისათვის მიუტია, რომ თვით ერეგნელებისგან უაზანათვის
მოწერილი წიგნი კნიაზ გარსეფან რევაზოვიჩისათვის გამოგვიგზავნია, იმისგან მოხ-
სენდება თქვენს ბრწეინვალებას. თუმცა ეს ჩვენი სამფლობელო ფაშააკი, უაზანი
და ბორჩალო შორს არიან აღამაჭმადხანის მორჩილებისგან, და არც უნდათ იმისი
მონებას ქვეშ შესვლა, მაგრამ, თუ ამაგ სამთარს უძლეველის მსედრობით გმა-
სყოფელი შეწევნა ვერ მივიღეთ, ესენიცა და სხვა ჩვენთან შემოერთებულნი მე-

ზოხლებიც, უილაჯობით, იმისნი შეიქმნებიან, რომლისთვისაც გედრებით ვითხოვთ კეთილმწიფადნობისა თქვენისაგან, რომ წინაშე მათის იმპ. დიდებ. ინკუბოთ შეწევნა ჩვენა, რომ ამავე სამთაჲს რვა ათასი რიტხვი მხედრობისა ედუმარწულებით გვებოძოს, რომლითაც აღამაჰმადხანისაგან მიტაცებული ზემო-სსენებული ადგილები ისევ დავიბურათ და იმოდენი რიტხვი ქრისტიანე-ტყეუნი, რომელნიცა განჯასა, ერევანსა და ნუხას იმყოფებიან, ისინი გამოვიხსნათ.

იანვარს 8, წელს 1796.

103. Д. XXIII. 7 Марта 1796 г. Представленіе отъ кн. Г. Чавчавадзе имп. Екатеринѣ II.

მის სიმაღლემან მეფემან იარაკლი, ხელმწიფემან ჩემან, მომიფლანა მე წერადლობითი ბრძანება თვისი, წათა თქვენის იმპ. დიდებ., უოვლად უმარწულებსა ხელმწიფესა, მფარველსა და შემწეს ქართლისა და კახეთისა და სხვათა ქვეყანათსა, რომელთაცა არს იგი მბრძანებულ, უოვლად შევებრივესად მოყასსენო, რომელნიცა არიან შემდგომნი:

პირველი, შემდგომად უმაღლესისა თქვენის იმპ. დიდ. ბრძანებისა, რომელიცა მიფლენილ არს უფლისა ღვწელსან-შეფ ღუდოვიჩისადმი შესწავნელად მეოფისა, ხელმწიფისა ჩემისა, მხედრობითა, არტილერიითა და სხვებითა პირისპირ მტრისა ჩვენისა აღამაჰმადხანისა, — ბრძანებითა მისის სიმაღლისათა, დაუკარგავად უამისა, დაწებულა კეთება გზათა თბილისით ვიდრე ჩვენს საზღვრამდე, ვა მთას აქეთ, ეტრეცა იქით გამართულ და გაკეთებულ არიან, არა თუ რდენ განსატარებელად მხედრობათა, ად, საიმედოთ, მხედრობათათვის, არტილერიისა, ბარკთა და უოვლათა სიმძიმეთა, რომელთაცა აწ გარდატანა ძალუფთ თვინიერ მცირისა შრომისა.

მეორე, მომზადებასა ძლევაშემოსილთა თქვენის იმპ. დიდ. მხედრობათათვის სურსათისათა, მეფე, ხელმწიფე ჩემი, წმიდად არწმუნებს, რომელ იგი მიღებისამებრ ზომისა დამზადებულ იქმნება არა თუ რდენ კმასუოფელი ათისა, ანუ თოთხმეტის ათასის მხედრობათათვის, არამედ, უკეთუ სახმარ იქნება, უმეტესიცა, მაშინ არა ექნება მათ ნაკლუფეანება და მხედრობა არა მოიჭირებეს სურსათისათვის.

მესამე, უფალს ღვწელსან-შეფს ღუდოვიჩს მიეწერა მეფისთვის, რომელ იგი ნებითა თქვენის იმპ. დიდებ. უფლინებს რჩი ათასსა მხედრობასა, რომელიცა უკვე მისულა, რომლისთვისაცა მისი სიმაღლე, მომღები თქვენის დიდებულებისადმი საწმუნო შემებრივისა მადლობისა, ედ უმწგერვალესად სთხოვს თქვენს იმპ. დიდებ., წათა უჩვენოთ მას აწინდელსა უბედურებითსა მდგომარეობასა შინა მისსა ედ-უმარწულისი შემწეობა მიფლენებითა მისდაში

განგძელებისავე სამთრისასა კ'დ რვა ათასისა ძღვეაშემოსილის მსედრობისა თქვენისათა უზრუნველობისათვის თვისისა და სამთვლობელისა მისისა მტრისა გან მისისა აღმამჭამდხანისა, და მოსაბრუნებელად მისგან მიტაცებულთა ტყვეთაჲ ქრისტიანეთა, რომელნიცა იმყოფებიან აწ განჯასა შინა და სხვათა მეზობელთა ალაგთა.

ადრბეჟანის ხანები ვაჲ ჰელ, ეგრეთცა აწ საუბართა შა თვისთა აცხადებენ, რ'ელ, უკეთუ გამსაყოფელი რიცხვი რუსეთის მსედრობათა შესაწყენელად საქართაველობისა არა იქმნება მოგვლილ, მაშა მათ, სუსტალობისამებრ თვისისა, არა ძალა უძისთ პირისპირ დგომა აღმამჭამდხანისა, რომელითაცა ჩვენ დაფუძნებით დათრუგვნილ, ად, უკეთუ მიიფლენება გამსაყოფი შეწყენა, მაშინ იგინი თანხმობენ ულათად მოაჩილებასა მეფისასა და აღსრულებასა ნებისა მისისასა.

ოღესცა შეუდგების ედ უმაღლესი ბრძანება მისაფლენად მეფისადმი მსედრობათა ამასვე სამთრისა, მაშინ შესაძლებელ არს დამოაჩილება უოფელთა მათ აღაგილთა, რომელნიცა მდებარებენ აქეთ კერძო აჩუკისა; დაღესტნის თავადებიცა, რომელთაცა ჟერეთ არ მიუღიანთ რუსეთის უმობა, იწყებენ ძიებასა შემთხვევისასა შესასვლელად მას შინა. თანასწორითავე ხატითა ელნიცა იგი ხალხნი, რომელნიცა აკრავან დარბანდს, შეერთდებიან ზოგად ჩვენთანა და აღელდებიან პირისპირ აღმამჭამდხანისა. ად, უკეთუ მოლოდინა ესე არა შეუდგეს, მაშინ აწ ჩვენთან თანხმანი ხანნი და დაღესტნის ხალხნი, სუსტალობისამებრ თვისისა, იძულებულ იქმნებიან აღსრულებად ბრძანებათა აღმამჭამდხანისათა. და ოღესცა დაასწრობს იგი დამოაჩილებასა ხანთა მათ და დაღესტნელთასა, მაშინ უკვე ადვილ ქზოგებს მეგობრობასა ოთამანის პოტრისათანაც; და ამით საქმენი ჩვენნი მიიღებენ ავსა სხესა, ვიდრეღა ვითარსაცა შა აწ იმყოფება, და საქართველო შთაფარდება თვით უბედურებითსა მდგომარეობასა შინა.

მეოთხე, შემთხვევისამებრ ვინაღდან იტვირთა საქართველომან აღმამჭამდხანისაგან უკიდურესი დაქტევა, უტილოდ სიჭირო არს გამტკიცება და განმართება მისი მოუფანად მისსა უმჯობესსა მდგომარეობასა შინა პირისპირ მტრისა მისისა, ამის სიმაღლე მეფე ედ-უფემესად სთხოვს თქვენს იმპერატორების დიდებულებსა, რათა უბოძოთ მას სესხად ერთი მილიონი რუბლისა, ყავლითა, ვითარსაცა ინებებთ დანიშვნად, თანასწორვე გარდახდაცა კერძოკერძად; და რათა უოფელი იგი აღსრულებულ იყოს ნამდვილათ, მეფე წინდად ზემოხსენებულისა ჟამისა წაადგენს სამთვლობელისა თვისსა, და შ'დ მისსა მემკვიდრეთა მისთასა.

მესხეთე, უვანებისამებრ მოხსენებისა ჩემისა მეფისადმი, რ'ელ თქვენის დიდებულებისაგან ნაბოძების მის სიმაღლისადმი არტილერიისა დანაშთომისა ნახევარსა, შედგომითა უმაღლესისა ბრძანებისა თქვენისათა, მიუტანენ მას, გარნა მეფესა იგი არა მისვლია, და უწყებაცა მისთვის რუსეთის მსედრობათაფრისაგან არა აქვს, მაშა არა სათნო იხენთა აბრძანებად, რათა ხსენებული არტილერია მეფეს მიუტანონ?

მეექვსე, წადილთა მეფისათა უმაღლესი თქვენის იმზე—ის დიდ. შეუდგება, რათა თავიანთი ღენერალი გუდოფინი შეეყაროს მის უმაღლესობას საჭიროთათვის საქმეთა პირისპირ; გარნა ჟამსან და გარემოებასან დააბრკოლა მისდამი; აწ მეფე ითხოვს, რელ შდ გასაფხულისა ნება ერეს მას, ანუ ვისდაც რწმუნებულ ექმნება სამხედრო საქმე კერძოთა მათ, რათა შეეყაროს მის სიმაღლეს საღაპარაკოთა.

უოგელთამებრ დანიშნულთა პუნკტთა მეფემან, ხელმწიფემან ჩემმან, სხელითა თვისითა მარწმუნა მე, ვა სარწმუნოსა ძესა მამულისასა, რათა დაესდგა უოგელი ქაღალდსა ზედა და წარუდგინო თქვენს იმზე. დიდ—ს, რელ ამით აღმასრულები, დაფამსო თავსა თვისსა უდუსამდედოესადმი თქვენთა თქვენის იმზე. დიდებ., და, სიმოკლისმებრ ჟამისა, მივიღებ კადნიერებასა უდუშუმეს თხოვად თქვენის დიდ—გან უმაღლესისა მასზედა ბრძანებისა, რელიცა აცხადებენ ვა მეფესა, ხელმწიფესა ჩემსა, კერძოთა უღთა ერთგულთა ერთა, უბედურებითა მდგომარეობასა შინა მყოფთა.

მარტის 8, წელსა ჩღჟგ.

104. Д. XXIII. 5 Апрель 1796 г. Записка кн. Г. Чавчавадзе въ Иностр. Коллегію.

რუსეთის საიმპერატოროს მინისტრების ამ წლის კთ მარტის ჩემდა ზიარ უოგელისა წერილისა ძლით, ჩემად სათანადოდ გრატხ მისდა უმაღლესად მახსუ ნებად.

განცხადებისათვის ჩემდა რუსეთის საიმპერატოროს მინისტრებისათაგან სხუ ნებულსა წერილსა შა მ. იმზე. დიდ. უმაღლესისა ნებობის შედგომისა შეეცნებითს ქმნულსა შა ჩემით წარდგინებულსა ნებისმებრ მეფისა, ხელმწიფისა ჩემისა, სხვათა და სხვათა აწმყოთა გარემოებითთა მოკთმეულთა თხოვითათვის, და ფამსო მე უდ უმარწყალებისა ხელმწიფისად ქვეშევრდომებისა ერთგულებითსა მადლობასა. შედგომასაგათანა უმაღლესისა ნებისა, მე, არა მცირედ დამუონებელი, სკანკებოთა გურიერთა მოფასენებ მეფესა, ჩემსა ხელმწიფესა; ვითარცა უმაღლესობა მისი, ესრეთვე უოგელი ქვეშევრდომნი მისნი იქმნებიან გამოუთქმელად მხარულნი დაუგდებლობისათვის მათისა უდ უმარწყალებითა შემწეობითა და ძლიერთა საფარველითა თვისითა, რელ რომლისათვისცა არიან უკვე მინიჭებული მისისა დიდებულებისმიერ სათანადოთა მიწერილობითა და მოძღვრებითა შემთავრენი რუსეთის საიმპერატოროს მხედრობათა საქართველოსა და მის დამი მდებარეთა ადგილთა შა, უფალნი ღენერალანშეო ღუდოფინი და ღენერალ პოტუჩიკი ღრადი ზუბოვი; მაშინ უფანებისმებრ ამისა ვიკადნიერებ რუსეთის

საიმპერატოროს მინისტრიათად ედ უმდაბლესად თხოვად მონიჭებისათვის ჩემდა უწყებისა შედგომილთა დანიშნულთა მოწყალებათა მ. იმპ. დიდ. მიწერილებათათვის, რამცა უძლო მე გარემოებათა მათთა მოხსენებად მისისა უმაღლესობისად და უფროს მისისა მით მხარულმყოფად.

უკეთუ კეთილსათნო იქმნეს მ. იმპ. დიდ. წარგზავნა ჩემი აქათ სამსახურისა ჩვენებისათვის რუსეთის საიმპერატოროს კარისა და მამულისა ჩემისა აწინდელთა გარემოებითა ჟამთამიერ დახმარებად საქმესა შა, მაშინ ვითხოვ მოამანდვით მე უმაღლესითა ნებობითითა უწყება აღსასრულებელად ერთმთაფრინაის ნებისა, რელსა თვით მეფე, ჩი ხელმწიფე, შეუდგებისცა.

თუმცა არა მქონან მე არცამცირედნი კანონნი თხოვად მონიჭებისა წარსვლისათვის ჩემისა და შენახვისათვის თავისა ჩემისა დროსა მათ ადგილთა შა უოგნისსა, გარნა უბედურებითისა შემთხვევისა თბილისის ქალაქისა და მოკლე-ბული მყოფი ელისა თვისისა ქონებისა ძლით, ვიკადნიერებ შემგრძელებად თავისა მადლისა ერთმთაფრინასა მოწყალებასა და კეთილნებობასა შა, და ვინაიდგან მეუღლე ჩემი შთებისა აქა, მაშინ არა კეთილსათნო იქნესა აწ ჩემდა წარმოებულისა ერთმთაფრინასა სიუხვისამიერ როჭიკისა მდგომარესა სტოლისა თეთრთა შა, ეტლთა, შებმათა და ორთა მსახურთასა მოქცევად საკრებელსა შა მისისა მის, და თვით თეთრთა მიტეებითა, რელითაცა ძაღვდება მას ჰურობა თავისა შეუწყუ-სებლად.

კუჩიერად წარმოგზავნილსა ჩემდა ხელმწიფისაგან ჩემისა კაპიტანს ფილიპ იაგოროვს უკუნაქტევ მე მისისა უმაღლესობისადმი სასიხარულოთა მოხსენებათა, რელსათვისცა ვითხოვ მინიჭებულყოთ კუჩიერებრითა პოდოროჟსითა თბილისისადმიდე.

ახრილის ე, წელს ჩდე.

105. Д. XXIII. 6 Февраля 1797 г. Письмо Ираклия къ гр. Безбородно.

თქვენს ბრწინვალებას რომელიც ჩვენი დესპანის კნიაზ ჯავჭავაძისგან ჩვენი საქმეები მოხსენდება, გთხოვ, ვითარცა საწმუნოსა მეგობარსა, რათა აჩვენოთ ამ საჭიროებითს დროს კეთილისმოქმედობა თქვენი ჩვენზე და სამუ-ფოქსა ჩვენსა ზედა, რომელსაც უსაკუთრესად მოგანდობ თქვენს ბრწინვალებასა უოგელსა სასარგებლოსა ჩვენსა, და დაგშთები უსრულესითა იმედოვნებითა.

ფებერვალს 3, 1797 წელს. თბილისი.

106. Д. XXIII. 3 Февраля 1797 г. Письмо царя Ираклія къ гр. Остерману.

თუმატა მტერებსან შეგვხდა ერთათ უოფნა, მაგრამ თვისის კეთილმოქმედუბით და პატრონისის უოფაქტევეთ მოვალედ შემქმნა უფალმა ღენერალ ალექსანდრე მიხაილიჩ რომისკოვსკოვმა, რომ თქვენს ბრწ—ას გამოუცხადო, და მსურს, თუ თქვენი ბრწ—ება აქაჲ ჩვენის მხრის თვისდაში წმუნებული კომისია კვალად ხსენებულსა ამას ღენერალსა ერწმუნოს, რომლისათვისდა შე ვადებულ მუოფ, და სხვებ უოფელსა მოგანდობ თქვენის ბრწ—ს ჩვენდამო კეთილმზრუნველობასა.

ფებერვალს 3, 1797 წელსა. თბილისი.

107. Д. XXIII. 3 Февраля 1797 г. Письмо царя Ираклія къ гр. Остерману.

შე, მიმღებელმან ედ უმაღლესისა შემაწახებელისა ხმისა და მასთანავე ნუგეშინისცემულმან, თანამდებობად ვრაცხე თქვენის ბრწ—დში განცხადება მხიარულებისა ჩემისა აღსვლისათვის საიმპერატოროსა უოფელისა რუსეთისა სამეგვიდროსა საუდარსაზედა ხელმწიფისა ჩვენისა პაფლე პირველისა, და წარმოგზავნეთ წინაშე მათის იმპ. დიდ. პოლზომოხნი მიხისტრი ჩვენი თავადი გარსევან ჭავჭავაძე, რომლისგანაც მიიღებთ წერილსა ამას, და ამისმიერვე სცნობთცა უოფელსა ჩემს მიერსა საჭიროებითსა თხოვასა, რომლისათვისდა ვითხოვ და ვსასაუბ, რომელ ექლსა შინა აჩუქნებთ შემწეობასა, ვითარცა მაქვს იმედოვნება; თქვენის ბრწ—გან. ბრწინებულყო ღრაფო, თქვენგან ჩვენთვის სასარგებლოდ მოაწერილი წერილი ზემოაჩესხენებულის თავადის გარსევან ჭავჭავაძისაგან მივიღე, რომლისათვისდა, უმაღლესად უმეტესისა მადლობისა მომართევი, დავებო თავსა ჩემსა თქვენ კერძო თანამდებად, ვინადგან ფართ თქვენ მიერ მარადის საქმესა შინა დაუფიქრებულ და ჩვენის სასარგებლობისათვის იღვწით მარადის.

ფებერვალს 3, 1797 წელსა. თბილისით.

108. Д. XXII. 3 Февраля 1798 г. Письмо царя Ираклія къ С. Л. Лашкареву.

თქვენის მსვლელობისაგან ჩვენს საქმეზედ გარჯა და თქვენმიერ ნიადაგ ჩვენთვის კეთილისმწადნელობა განცხადებული გვაქვს, და სარწმუნო ვართ, რად

განტ ამ ქვეყნის შვილი ხართ, ამის იქითაც ამ ქვეყნის ბედნიერობისათვის მოღვაწეობა გექმნებათ და გარჯას არ დააკლებთ, ამისთვის მადლობელი ვართ თქვენის მსგეულობისა.

ამჟამად პოლნომოჩნი მინისტრი, ჩვენი თავადი გარსევან ჭავჭავაძე, უმაღლესს კარზედ გამოგისტუმრეთ: ჩუწნს ანბავსა და ამ ქვეყნის ფითარებას უოგელსავე ამისა გან სცნობთ, და მოლოდება გვაქვს, რომ თქვენი მსგეულობა ჩვენი სარგებლო ბისათვის ჩვეულებრივ კეთილმოქმედებას არ დააკლებთ, და ჩვენ გეგებით სრულითა პატივისცემითა.

თებერვალს 3, 1797 წელს. თბილისი.

109. Д. XXIII. 3 Февраля 1797 г. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Павлу.

თქვენის იმპ. დიდ—ის მიერ სამკვიდროსა უოგლისა რუსეთის საიმპერატორს სუდარსაზედა აღსვლისათვის მოხარულ ქმნილთა, თანამდებობად ჩემდა ვრაცხავ წინაშე თქვენის დიდებულებისა ჩემგან სრულადამქონებელის დესპანის თავადის გარსევან ჭავჭავაძის ცხადუოფა, რომლისათვის, ედ უმდაბლესად მომლოცველი თქვენის იმპერატორების დიდებულებისადმი, შევავრდომებ უმაღლესსა საფარველსა თქვენსა თვით თავსა, სახლსა და სამეფოსა ჩემსა, და ესრეთვე უოგლისა რუსეთის უძლეველის მხედრობისმიერ განჯის დაპურობისა, და მისით შეამოზღუდვისათვის ჩვენი, უმდაბლესისა მადლობისა მომღები, დავშთები უერთგულესისა გრძნობითა. ედ უმოწყაელსა ხელმწიფევ, თქვენის იმპ. დიდ. წინაშე ჩემგან უოგელსა შინა რწმუნებულს დესპანს და ამის მიერ ჩვენი მოხსენების რეზოლუციის ბოძებას მოვანდობ ედ უმოწყაელსა ნებასა.

თებერვლის 3, 1797 წელს. თფილისი.

110. Д. XXIII. 3 Февраля 1797 г. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Павлу.

ვინათგან უოგლისა შემძლებელისა და ედ უმაღლესისა ნების მებრ ფრიად საუვარელსა მშობელსა თქვენსა და უოგლად უმოწყაელსა ხელმწიფასა ჩვენსა იმპერატრიცა დიდსა ეკატერინა მეორესა შეეცვალა ცხოვრება თვისი საუკუნოსა ცხოვრებისადმი, ამისათვის ჩვენცა, ქვეშევრდომებსა თანამდებობასა შინა მყოფ უაიდურესითა შეჭირვებითა ჩვენი, გვაგო უოგლით სახლეუდით და სამეფოათ

სემითურთ საგლოველს მწესარებას შინა, რომლისაჲ უმდაბლესად ცხადყოფს ნუგეშმცემს აღსვლა ჟოფლის რუსეთის საიმპერატოროს საუდარსა ზედა უდიდ. თქვენისა, რომლის მიერ დავითები მსასრუ ჟოფლად უმოწყაელისა ნებისა.

ფებერვლის 3, 1797 წელს. თბილისი.

111. Д. XXIII. 4 Февраля 1797 г. Письмо царицы Дарин къ имп. Маріи Θεодоровнѣ.

ვინადგან ელის შემძლებელმან ღთიან ედ უმოწყაელსი ხელმწიფე ჩვენი ზაფელ პეტროვინი თქვენის იმჲ. დიდ—თურთ აღიუფანს სამკვიდროს ელის რუსეთის საიმპერატოროს საუდარსა ზედა, ამისთვის, ედ უდიდებულესო იმპერატრიცაჲ, სათანადოთ ვრაცხე მოხარულის გულით ქვეშემგდომებრივი ერთსულთა ბითი მოლოცვა თქვენის იმპერატორებისადმი, რლის შემდგომად ედ კრძალულებით ვითხოვ, რომ შემწე ექმნათ მათისა იმჲ. დიდ—დმი მეფისა ჩვენის თხოვილსა, რლიცა ედ უმდაბლესად მოხსენდება მათს დიდებულებას მეფის მიერ წარმოგზავნილის დესპანისაგან.

ფებერვლის 4, 1797 წელს. თელავი.

112. Д. XXIII. 4 Февраля 1797 г. Письмо царицы Дарин къ имп. Павлу.

ვინადგან ნებისებერ ედ შემძლებელის ღთის ფდ საუფარელს მშობელს თქვენსა და ედ უმოწყაელსა ხელმწიფას ჩვენსა იმპერატრიცა დიდსა კატირინს მეორესა შეეცვალა ცხოვრება თვისი საუკონოსა ცხოვრებისადმი, ამისთვის მეცა, თანამდებობასა შა მეოფი, უმწვერვალესითა შეჭირვებითა მაგო საგლოველს მწესარებასა შა, რომლის მიერ გავბედე ედ უმდაბლესი მოხსენება ესე, და ამასთანავე განცხადება მსიარულებისა ჩვენის აღსვლისთვის ჟოფლის რუსეთის საიმპერატოროს საუდარსა ზედა უდიდებულესობის თქვენისა, და ამისთვის, უმდაბლესად მომლოცველი და მოთხოველი ღთისდა მიმართ განძლიერებისთვის თქვენისა, გვედრები, ედ უმოწყაელსო ხელმწიფეჲ, რათა მეფისა ჩვენის მოხსენებულს საჭიროებითა თხოვსა და წარმოგზავნილსა დესპანს მისცეთ მოხსენებულის ვედრების მოწყალებით აღსრულებისა რეზოლუცია, რომელსაჲ გვაიმედოვნებს ედ განმდიდრებული კეთილნებობა თქვენი.

ფებერვლის 4, 1797 წელს. თელავი.

**113. Д. XXIII. 16 Апрель 1797 г. Письмо царя Ираклия к
А. А. Безбородно.**

გითარდა მე, ეგრეთვე წინაპართა ჩემთა ჭქონდათ სურვილი და აღზრთვანვე ვართ შემოგედრებულ უმაღლესისა რუსეთის სამიშვრატოროს ტახტისა, რომელთა განთენილ და განცხადებულ არს უოგელსა ქვეყანასა ზედა, რომლისათვის ჩვენცა საწმუნოდ მოიბედენი ვართ, რომ მათი იმპერატორობის დიდებულება ჩვენ საფარველს არ მოგვაშოკებს, მაჲმ ახლა მესმა, რომ ჩადგანაც რუსეთის ძლევაშემოსილის მხედრობით სპასკეთში ამჟამად დაშქრობა დაეცნებულა, რაც ჩვენს მფარველად რუსეთის ჯარი იმუოფება—ამათაც წასვლა ეტულებათ, რომელმაც დიდსა შერეევაში და მწუხარებაში შეგვიყვანა.

მოკესენება თქვენს ბრწყინვალეობას თუ ვითარი დაქტევა შეამთხვია აღამადა ხანმა თბილისისა და მრავალი სული ქრისტიანე დაატევევა, ამისათვის რომელ იცოდა ჭტის ერთგულობითი უოფა საქათველოსი მათის იმპერატორობის დიდებულების საფარველსა ქვეშე, და ჩვენ, ჩადგანაც რუსეთის დიდებულის ტახტი სადმი უმეტესად მტკიცე შეკრულება გვქონდა, ღის მადლობის მიწთმევით, ეგელა მოფითმინეთ.

ბრწყინვალეო გრაფო, უმეტეს ჰიჩველისა ჩვენს სამტეროდ მოქადულ და განძვინებულ იქმნა აღამაჰმადხან, რომლისაცა მოწერილი მუქარის წიგნი აწ უმაღლესს კარს მოერთმევა, და ჩვენი მოხსენება ეს არის, რომ, თუ ახლა რუსეთის უმაღლესი საფარველი ახდელი ნახეს, რომელნიც აქამომდე ჩემს მეზობლებში მოკებულნი კაცნი მუფანდნენ, ისინიც მტერ მექნებიან, და უეჭველია, რომ საქართს ველო წახდება, კაკელსიები აოხრდება და ამდენი სული ქრისტიანე დატევევდება, ამისათვის უმაღლესად გთხოვ შეიწყალე უმაღლესის ტახტისა მაგის საფარველ ქვეშ მუოფი ქვეყანა ესე და ესოდენი მტერთა წარწყმედისაგან, და შეგვეწიენით მათის იმპერატორობის დიდებულების წინაშე, რომ მოწყალების მოიბედენი უნუგეშოდ არ დავჩქეთ, რომ თვით თავი და ქვეყანა ესე, სამეფო ჩემი, შდ ღისა, უსაკუთრესად მონდობილი არის ედ მოწყალის ჩვენის ხელმწიფის მოწყალება ზედ. და ახლა ჩვენი თხოვა ეს არის: მათმა უდიდებულესობამ ინებოს მფარველად ჩვენდა ორს, ანუ სამს წლამდე ოთხი ათასი კაცი, გიდრემდის ჩვენცა ძალი შევიმატოთ, და შემდგომად მისსა ნება მათის იმპერატორობის დიდებულებისა აღსრულდეს—რს ერთიც ინებოს, იმდონი დააყენოს; და რაოდენ ჩვენგან შესაძლო იყოს უმაღლესის კარისაგან სამსახური გამოგვეცხადოს, და ან ჩვენ გვებძნოს, რომ მოგასხენოთ, რომელითაც ჩვენი გონება უფრო მხიარული იქმნება და მოწყალება მივიღებთ. და სხვანიცა ჩვენი ვითარებანი უმაღლესად მოხსენდება უმაღლესსა კარსა ზოლნაოჩნი მინისტრის ჩემის კნიაზ გარსეფან ჭავჭავაძისაგან, რომელიცა უწინაჲს ამისა, თებერვლის 5, წარმოგზავნილ არს ჩემმიერ უმაღლესისა მოხსენებითა.

აპრილის 16, 1797 წელსა. თბილისი.

114. Д. XXIII. 16 Апрель 1797 г. Представление отъ царя Ираклія имп. Павлу.

ვითარცა მე, ეგრეთცა წინაპართა ჩემთა ჭქონდათ სურვილი და ადრითა განვე ვართ შემოგედრებულ უმაღლესისა რუსეთის საიმპერატოროს ტახტისა თქვენისა, რომელიც განუენილ და განცხადებულ არს უოგელსა ქვეუანასა ზა, რომლისათვის ჩვენც სარწმუნოდ მოიძევენი ვართ, რომ თქვენი უდიდებულეს სობა ჩვენ საფარველს არ მოგვაშორებს, მაგრამ ახლა მესმა, რომ რადგანაც რუსეთის ძლევაშემოსილის მხედრობით სპარსეთში ღაშქრობა ამჟამად დაუენებულა, რაც ჩვენს მფარველად თქვენის იმჟ. დიდ. ჟარი აქ იმყოფება, ამათაც წასვლა ეგულებათ, რომელმაც დიდსა შერეუვასა და მწუხარებაში შეგვიყვანა. მოესხენება თქვენს იმჟ. დიდ. თუ ვითარი დაქტევა შეამთხვია აღამაჰმადნისა თბილისისა, და მრავალი სული ქრისტიანე დატყვევა, ამისათვის, რომელ იტოდა საქართველოსი ჭეშმარიტის ერთგულობითი უოფა თქვენის იმჟ. დიდ. საფარველ ქვეშე, და ჩვენ, რადგანც თქვენის უმაღლესის ტახტისადმი უმეტესად მტკიცე შეკრულება გქონდა, ღის მადლობის მირთმევით, ეველა მოფითმინეთ. ედ უადვისტესო ხელ მწიფევე, უმეტეს ჰიკრეელისა ჩვენს სამტკროდ მოქაღულ და განძინებულ იქმნა აღამაჰმადნის, რომლისაც მოწერილი მუქარის წიგნი აწ თქვენს უდიდებულესობას მოერთმევა, და ჩვენი მოხსენება ეს არის, რომ, თუ ახლა თქვენი უმაღლესი საფარველი ჩვენსად ახდილად ნახეს, რომელნიც აქამომდე ჩემს მეზობლებში მოგებულნი კაცნი მუვანდნენ, ისინიც მტერ მექმნებიან, და უტყველია, რომ საქართველო წახდება, ეკვლისები ახრდება და ამდენი სული ქრისტიანე დატყვევდება, ამისათვის უმაღლესად გთხოვ და უმონებრიკად მუხლადგმით გვედრები, ედ უმოწყაღესო ხელმწიფევე, გარდმოხედე სიმაღლისაგან ტახტისა თქვენისათა და შეიწუალე თქვენს საფარველს ქვეშე მყოფი ქვეუანა ესე და ესოდენი ქრისტიანე მტერთა წარწყმენდისაგან, და ინებეთ მფარველად ჩვენდა ბოძება ეგოდენისა ძლევაშემოსილისა მხედრობისაგან ოთხი ათასი კაცი ორსა, ან სამს წლამდე, ვიდრემდის ჩვენცა ძალი შევიმატოთ, და შემდგომად მისსა თქვენის იმპერატორობის დიდებულების ნება აღსრულდეს, — რაკთიც ინებოს, იმდენი დაარჩინოს, და რადენ ჩვენგან შესაძლო იყოს თქვენგანაც სამსახური გამოგვეცხადოს, და ან ჩვენ გვებიძნოს, რომ მოგახსენოთ, რომლითაც ჩვენი გონება უფრო მხარულ იქმნება და მოწყალებად მივიღებთ. ნუ დაგვადებ თქვენის ედ მოწყალების მოიმედეთა, რომ თვით თავი და ქვეუანა ესე, სამეფო ჩემი, შემდგომად ღისა, უსაკუთრესად მონდობილ არის თქვენს მოწყალებასად. სხვანიცა ჩვენი ვითარებანი უმაღლესად მოხსენდება უმაღლესს კარსა დესპანისა ჩემის კნიაზ გარსევან ჭავჭავაძისაგან, რომელიც უწინარეს ამისა, თებერვლის 5, წარმოგზავნილ არს.

აპრილის 16, 1797 წელსა. თფილისით.

115. Д. XXIII. 16 Апрель 1797 г. Письмо царицы Даріи къ имп. Маріи Теодоровнѣ.

აწინდელს დროს შინა შეიწრებული მეოფობა ჩვენი კადნიერ მეოფს მე, რათა თვით თავით ჩემით მოგართო თქვენს დიდებულებას უმდაბლესი მოხსენება ესე, რომლისათვისცა ქვეშევრდომით გავბედავთ თქვენდა შიმატო უქვენაესს ვედრებასა, რათა უოფლადსაუფარელის ძეგბითურთ თქვენიო გვექნათ შემწე და შუამდგომელი წინაშე მათის იმპ—ის დიდ—სა თქვენს საფარველ ქვეშე მეოფთ ქრისტიანეთა ერსა ამას, რომელნიცა, მონდობილნი მხოლოდ თქვენის საფარველისა აწ უკუნქცევითა საქართუწლოათ რუსეთის უძლეველის მხედრობისათა, მოაუთმენელსა მწუხარებასა შა მეოფნი, მოგელით მტერთაგან წარწყმედასა, რომლი სათვისცა, უმდაბლესად მთხოველნი, ვსასოებთ განახლება და მტკიცების უმაღლესისა საფარველისასა, და მოგანდობ ვედრებასა ამას ჩემსა ედ უმოწყაელსა განმსინჯელობასა თქვენსა, რათა გვამეოფოთ მათის იმპ. დიდ. მფარველობასა ქვეშე სისრულის სასოებასა შინა რწმუნებულნი.

აპრილის 16, 1797 წელსა. თბილისით.

116. Д. XXIII. 28 Апрель 1797 г. Отношеніе отъ кн. Г. Р. Чавчавадзе къ кн. А. А. Безбородно.

ვინადგან ვხედავ, რომ ამჟამს მრავლის საქმისაგან პერობილ ხარ და წარსულელიც ხარ, ამისათვის აწ რომელიცა მეფისა ჩემის ხელმწიფისაგან თქვენთან გამოსაცხადებელნი საქმენი მქონან დაუიდუმებ და პეტრებუჩხს მივიღებ გამოცხადების პატივსა, და ახლა მხოლოდ ამას ვსთხოვ თქვენსა უგანათლებულესობას: თუ საქართველოში რუსეთის მხედრობის დარჩომის ბრძანება არ წასულ იუოს, ებძნოს ღინიაზე მეოფს მთაკარს, რომ იქიდამა ჯარის გარდმოუყანს არ დააშუროს მანამდის ჩემგან ჩემის მეფის დაბარებულობა მოგხსენდებათ, და შედროს გორც ინებებთ, ნება თქვენისა უგანათლებულესობისა არის.

აპრილის 28, წელსა 1797. მოსკოვი.

117. XXIII. 9 Іюня 1797 г. Грузинскій переводъ фирмана, полученнаго въ Тифлисѣ отъ Аги-Магомедъ-хана Персидскаго на имя царя Ираклія.

ჩვენის დიდებულების ბრძანება არის: უმაღლესო საქართველოს ვალი ერეკლე-ხან.

ღის წყალობის შდ ჩვენის ხელმწიფობის წყალობით შენი თავი ამაღლდეს! ასე იცოდე, რომ რუსეთის საქმე და ცხოვრება ყოველს ჟამს აღებმიცემა, ვაჭრობა ბაგრასტისა და მუდის სუიდეა არის, არას დროს იმათგან სრმლისა, შუბისა და ომის იარაღის მოხმარება არას კაცს არ უნახავს. გაბედეს და ჩვენის და ჰეროდის ქვეყნების სამზღვარში შემოვიდნენ, — მათი გარდასდეგინება და ამოწევეტა ჩვენს მაღალს გონებაში გამოვისახეთ და ჩვენი ბედნიერი დროშები აქეთს მხარეს გამოემართა. იმ რუსებმა რომ ჩვენის ბედნიერის დროშების ამ მხარეს წარმომართოთა გაიგონეს, თავიანთის საძაგელის ადგილებისაკენვე დაბრუნდნენ. და ახლა ჩვენის ხელმწიფობის თვალნი ამას მჭურჭეტელბენ, რომ რომელიც (?) გარდავსდეგინოთ და ამოვსწევიტოთ, ამისათვის ჩვენის ხელმწიფობის დიდებულების ნათელი ამ ადგილებს მოჟეინა და ამ მხარის ადგილებს მოჟეინა, და ამ მხარის ადგილების მიმდრევი ჩვენის ბედნიერის კარგების დასადგმელი ადგილი შეიქმნა. რადგან შენი სიმაღლე კანის ქვეყნებში დიდის გვარისა და ჭსტიბრისა პატრონი არის, შენის პატივის სიმძიმე ჩვენის მწუალობელის თავადთა წე დამტკიცებული არის, ამისათვის ამ წყალობის კალმით იწერება, რომ პირველს ჟამიდან აქამომდე წყალობა და სიკეთე შენს სიმაღლესეად ნიადაგ ჩუჭნის ხელმწიფობის გულში დამტკიცებულ იყო, და წყალობისა და სიკეთის გარდა ჩვენს გულში შენთვის არა იყო რა. ის საქმე, რომ მაშინ მოხდა, (თბილისის აოხრება) — ის შენგან დაიბადა. რადგან ჩვენი წყალობა ყოველგან მიიფენილი არის, ჩვენის სამართლიანის გონების საშუალ ეს არის დამტკიცებული, რომ შენმა სიმაღლემ და შენმა შეილებმა ჩუჭნის დიდებულების სიმდიდრისაგან წყალობის წილი მიიღოთ და დიდს ადგილს მიწეგნის წყალობა მოიპოოთ, ამიტომ ეს ჩუჭნი ფარმანი შენ მოგვედინება, რომ ჩუჭნის ხელმწიფობის კარები შენს საწადელს პირზედ ღია გვეგონოს, და როგორც ერთგულების რიგი და ჩვენის ხელმწიფობის წადილი არის, ამისმზგავსად სამსახურის გზაზედ უნდა დასდგე, — ან შენ და ან ერთი შენი შეილებიდან, დიად იმედინად და ხათრიჭამობით, ჩვენის ხელმწიფობის კარზედ მოხვიდეთ, და ჩვენგან ფერადი წყალობა მიიღოთ, და თუ რაც გვიბრძანებია იმას გარდასდი, და რომელიც გვიბრძანებია ასე არა ჰქმენ, — შენ იცი.

118. Д. XXIII. 10 Июня 1797 г. Письмо царя Ираклия къ кн. А. А. Безбородко.

ძლევაშემოსილისა სამხედროსათანა მათის იმშ. დიდ. თანამოგზაურო ამათი მაღალ ედ სამდგველოება იოსებ, არხივისკოპოზი რუსეთში მუოფთ ჭაოსანთა, კნიაზ დოღგოჩუკი-არდუთოვი მოვიდა აქა, საქართველოს შინა, ნუგეშინისმცემელად ქრისტიანეთა ერთა, და გამოამცხადი თვისისა ერთგულობის მათის იმშ. დიდ. უმაღლესის ტახტისადმი, და მექმნა მეცა ამას მწუხარესა ჟამსა

შინა ნუგეშინისმცემელ სამეფოთურთ ჩემით, რომელსაცა ადრე მოსწრათესა თაჟ-
ფანისსაცემელად მათის დიდ—ბის საიმშ. ტახტისსა ექმნა მიზეზი დამაყენებუ-
ლი, ვინათგან აქყოფა ამისი იუო სახმარი. აწ სურვილით მომავალი, რადესცა ღირს
იქმნება თაჟფანისცემასა წმიდისა და უმაღლესისა ტახტისსა, უკეთუ ინებებს
მათი იმშ. დიდ. მოწყალებით კითხვასა შეწუხებულისა ვითარებისა ჩემისა და ქვე-
უანისა ჩემისა, მაღალ უღსაღმდეგოსა ამას, თვით თვალთა თვისითა მხილველსა,
ძალუცს უმაღლესად მოხსენება და ეგრეთვე ჩემისა მსურვალე ერთგულობისა
ჭეშმარიტად ცხადყოფა. ჩვენ ამჟამად მათის იმშ. დიდ. პირისპირ მოხსენება
ამისათვის ვერ მოვართვი, ვინადგან პაღნომოჩნი მინისტრის ჩემის კნიაზ გარსე-
ვან ჭაგჯავაძის მიერ ჩემის მოხსენებისა ჟერ პასუხი არ მიმიღია, და ახლა კიდევ
მოხსენება გულარ ვიკადრე, და თქვენს უგან. მოვართვი წერილი ესე.

ივნისის 10, 1797 წელს. თბილისით.

119. Д. XXIII. 11 Июня 1797 г. Письмо Ираклия къ кн. Г. Р. Чавчавадзе.

ბრწენგალეო თავადო გარსევან ჭაგჯავაძე! თუმცა მსურდა მათის იმშ.
დიდ. ამჟამად წერილი მომერთმევიან, და რადგანც შენგან მათის დიდებულების
წინაშე უმაღლესად მირთმეულის ჩემის სათხოვრის პასუხი არ მიგიღია, ამისათ-
ვის გულარ ვიკადნიერე, და როგორც შენს შენის მამულისათვის მსრუნველობას
შეენადეს, ისე მსურვალის გულთ ეცადე ჩვენის საქმის წარმართებას და ჩვენის
ვითარების უმაღლეს კარზედ ცხადყოფასა. მართალია ახლა დიდად შესაწუხებელი
მდგომარეობა გვაქვს, რომ მტერი ჩვენს წასახდენად არის წამოსული, მაგრამ
ჩვენ უღ მოწყალის ხელმწიფის მოწყალებისა და საფარველის მსასოებელნი ვართ,
რომ დიდებულის ხელმწიფისაგან დაუცდებელნი ვართ; აქ მეოფის რუსეთის უძლე-
ველის მხედრობით და ჩვენის ჯარით მომავალს მტერს დავხვდებით, და ღვთის
მოწყალებით მოიმედენი ვართ, რომ პასუხი გავსცეთ. აქ თუმცა პური თბილისში
პუდი ორმილანთულ ხუთ შაურათ გაიყიდა რამდენსამე ხანს და ახლა კი ორ-
მილანთულად ისეიდება, მაგრამ რუსეთის მხედრობანი კი პუდს ისევ ცხრა
შაურათ უიდულობდნენ და უიდულობენ, ორის თვისაც ნასყიდი აქვსთ, და სხვაც
მრავალი მოსდით სასყიდელი პური, რ ღითაც კმანი არიან.

ერევნიდამ ალიყულიხანს ჯარი გამოეგზავნა ჩვენის ელების წასახდენათ,
რ ღთაც საქონელი მოიტაცეს, და ჩვენი შვილი ალექსანდრე მოსწოდდა რადენი-
სამე კაციოთ, საქონელიც წაერთმევიან, კიდევ დამარცხებინა და ორსამილან კაციც
მოკლათ.

დღეს რომ ამ თვის ცხრა იუო და ეს წიგნი დავსწერეთ, ჩვენი კაცი საფარა
მოვიდა განჯიდან და ეს ანბაფი მოგვითხანა: აღმაჰმადხანის ჯარი არეზის პირ-

ზედ რომ მოვიდაო, იბრეიშხან მაშინვე შუშის ციხიდან აიყარა, ცოლშვილით და ნათესავებით შირვანისაკენ წავიდა, და დადისტანში მივიდა, თუმცა ზოგიერთა თაყვის ჭამილია უწინვე გაქრუბრებინა, მაგრამ მანამდის აღამაჰმადხანის ჯარი არუზის პირზედ არ მოსულა, თითონ შუშის ციხიდან არ აყრილა, შდ ისიც ღამით გაქცეულა. იბრეიშხანის გაქცევის სამს დღეს უკან აღამაჰმადხან შუშის ციხეში შემოსულა, და არუზის გამოსვლაშია ცოცხათასი კაცი დაჩოხობა, და კიდევ განჯის ჯაფათხანიც აღამაჰმადხანის დაბრებული უოფილა, და წასულა. და უკანასკნელ წერილისა ამის აღამაჰმადხანის სიკვდილის ამბავიც მოგვივიდა, რომ ციხეში შემოსული მეხუთეს დღეს, ხუთს ივნისს, თავის მოსამსახურეთ მოუგლავთ, — სარწმუნო არის, რომელსედაც ეჭვის მიღება არა გმართებსო.

მათაღია აქ მეოფის რუსეთის მხედრობას ბძანება მოუვიდა აქვე მოცდის, მაგრამ მოქმედების ბძანება აქვსო, თუ არა, — არ ვიცო; ეცადე, რომ აქ მეოფის ჯარს ებძანოს საფარში ჩვენთან გამოყოლა, რომ ჩვენ ჩვენს საზღვრებში და ჩვენს შიშნაგანს ელოფის მამოთაბელს ჭარეთზე ვილაშქრებთ, და ესენიც თან გამოგვფენენ, და აგრეთვე ჩვენი ახლანდელი დაკარგული მამულები, რაღათაც რუსეთის უმაღლესს საფარველს ქვეშ შემოვიდით, ესე იგი განჯა ერევნითურთ, ჩვენთანვე უძლეველის საჭურველის ჩრდილის ქვეშ დაცვით მოვიბრუნოთ, და გარე საზღვრისა, თუ არა მათის იმჰ. დიდ. უმაღლესის ბძანებით, არსად მივსცე სხე წასვლისა, და არც ასეთს კერძოს შევეხო, რომ ან ხვანთქრის აშლა იუოს, და ან ჩეუნიის ედ უმაწალესის ხელმწიფის ნების წინააღმდეგად დასანახველი იუოს; და სხვებრ ჩვენი თხოვა ისიც არის, რლიც შენთვის ან წერილით, და ან სიტყვით გვირწმუნებია, და როგორც შეგიძლოს, ვისთანაც მართებული იუოს ჩვენს საქმეში მეოფის გვამებთან, — ეცადე, რომ მათის შუამავლობით დიდებულმა ხელმწიფემ, მტრის ხელთ გამომხსნელმა, ჩვენზედ თვისი უმაღლესი მოწყალეობა დაამჩნობლოს, და ჩვენი ზემოხსენებულნი სათხოვრები დაპყრობით დაგვიმტკიცოს. რაოდენ შენგან შეიძლება დეს ელის ჩვენის მოხსენებელის პასუხი ჟამზედ გვაცადინე, რადგანაც დიდად მარჯვე დრო გვაქვს, რომ ეს სასარგებლო და მარჯვე დრო არ დაგვარგოთ.

ივნისის ია, წელსა ჩღუზ. თბილისიდან.

120. Д. XXIII. 11 Июня 1797 г. Представление отъ кн. Г. Чавчавадзе имп. Павлу.

მათს იმპერატორების დიდებულებას საქართველოს მეფისაგან სრულადქმნილის დესპანის თავადის ჭავჭავაძისა მიერ ედ ქვეშემოვრდომებრი მოხსენება.

მათმა უმაღლესობამ მეფემ ირაკლიმ თეიმურაზოვიჩმან, ხელმწიფემან ჩემსან, წარმომგზავნა მე დასაგრდამელად უსამღრთოესისა თქვენის იმჰ. დიდებ.

ჭაჭრებს ბუკისა შიშით და მოსალოცად უფლუს ტეხის აღსვლისათვის თქვენისა
სსქესოსა სამეფიდროსა უფლისა რუსეთისა სამშეკრატროსა საუდარსა ზედა;
სრულადმქონებელ მუო მე, რათა წარუდგინო თქვენს იმჰ. დიდებ. რომელნიმე
სათხოვარნი კერძოსა მისისანი, გითარცა წერილსა შინა მისისა, ჩემ მიერ მდაბლად
მოკთმეულსა, მოხსენებულ არს მისთვის, რომლისათვისცა უდ ქვეშემდგომებრი
ვითა და თანამდებობითთა კეთილკერძალულებითა დიდისა იმშეკრატროსა ში
შათ ცხადეჭყოფ შემდგომთა:

ა. სათნო იყო უფლისა შემძლებელისა და შდ მისა სანატრელად სახსოვას
რისა მშობლისა თქვენისა დიდებულებისა ხელმწიფა იმშეკრატრიცა დიდისა ეკატი
რინასი მიღება საქართველოსა და კახეთის მეთვისა, ჩემისა ხელმწიფისა, უფლითა
მისითა თავადებითა, აზნაურებითა და ერითა უდ მოწყალებითა საფარველსა და
ქვეშემდგომობასა შა, დამტკიცება მისთანა მას ტრაკატისა შა სეპარატის არა
ტიულისასა ჩღჰკ წელსა, ივლისის კ დღესა, რლისა იმედოვნებისა ძლით მეფე,
ჩემი ხელმწიფე, და უფელი ერი მისი არა თუ რადენ აქამომდე იყო მოსვენებულ,
ად აწ უმეტესიცა მიიღო სასოება აღსვლით თქვენის იმჰ—ბის დიდებ. უფლისა
რუსეთის სამშეკრატროსა საუდარსა ზედა სახილველად მისა და ერისა მისისა
შესაძლებელთა ნიშნითა და თქვენის იმჰ. უდ ძლიერის ხელისაგან მფარველობათა
და უმაღლესთა მოწყალებათა, ვინაიდგან უფროს აწინდელი შესაბამებელი
და შეიწკბუელი, და დაქტუელი მდგომარეობა მისი განცხადებულ აქვს თქვენს დი
დებულებას.

ბ. მეფემან, ხელმწიფემან ჩემმან, და ერმან მისმან არა უწყიან და არცა საჭირო
არს ცნობა თუ ვითარათა მიზეზთათვის რუსეთის იმშეკრატროს მხედრობას
მიეცა ბრძანება, რათამცა გამოვიდნენ სპარსეთით და დაუტოონ საზღვარნი მისნი,
მარცხ მხოლოდ უმაღლესობა მისი და უფელი ერი მისი უდ ქვეშემდგომებრი
თხოვენ, რა მისცეთ უმაღლესი ბრძანება აწ საქართველოსა შინა მეოფისა რუსე
თის მხედრობის დასსა, რელ დაშთენ მუნ გდის აწინდელნი აღრეულნი გაკრეო
ებანი განფლიდნენ, და შდ მისსა, ძალისა მებრ სეპარატის არტიულისა, შესაძლე
ბელ არს დაშთენ მუნ რადენ ჩიცხენი იგი, გა ინებებს თქვენი იმჰ. დიდებ. მსგა
ფსად დანიშნულისა ტრაკატისა უდ მოწყალებით მუნ დაშთომის ბძანებას. ხ
მეფეცა, ჩემი ხელმწიფე, არ იკანდიერებს მასთან მეოფის რუსეთის მხედრობისას,
თუ არ უსაკუთრესის უმაღლესის ბძანებით, საქართველოს საზღვარს გაკრე ხმარე
ბას, და მეზობლებთა თვისთადმიცა იქმნების მქცეველ თვით უმეგობრესითა სა
ხითა მას ჟამადმდე გდის იქმნების იგი სათნო თქვენის იმჰ. დიდებ. და ებრძანე
ბის მას განგერძობა მისი, და თვითცა თავით თვისით არა რაჟსათვის და არა ვის
თან არა ვითარსამე საქმესა ზედა იწყებს შებედასა, თუ არ თქვენის მაღალმო
ნარსობითის მას ზედა ნებობით, და უფლით იქმნების მეძებელი ღონისა მე
ზობლებთა მისთადმი მშვიდად, სიუფარულით, მეგობრად და თანხმობით ცხოვრები
სათვის. მუნ უოფნა მხედრობისა ამის აძლეფს მეფესა და ერსა გა რლისამე საფარს

გელსა და დიდსა სიმხნესა განსვენებითისა და უშიშროებითისა ცხოვრებისათვის მათისა, და გარდა ამისადა იპურობს უოგელსა თანამდებობასა შინა თვისსა; და უკეთუ გინმე ქვეშეყმადობთა მისთაგანმან ვწითამე ბოროტანზრანთა მონა-დამოს დარღვევა ვეღ საზოგადოსა მშვიდობისა და განსვენებისა, მაშინ ესე გო-თარისა ჟამისათვის შემძლებელ იუგენ იგინი ბრძანების ქონებით მოსახმარებუ-ლად დამშვიდებისათვის მათისა. მხედრობასა მას უოფნასა მუნ თვისა თავისათვის საზრდოდ სახმარებელსა სუქსათსა და სხვათადა სთადაჩიკოთა ზოგათა შინა დღემდე არა ვწინამე დამჭინებანნი არა აქვს და შედგა არა ექმნებათ, გინადგან მეფე, ჩემი ხელმწიფე, მლითა თვისითა მზრუნველობითა გადამატებით შეჭკრებს, რელ უოგელთა იუოს კეთილ დროჲსათვის მზა, რომელიცა ახლა არს თვით მცო-რეს ფასად, რომლისათვისცა მუნ მუოფს ღენერალს და უოგელთა მთავრებთა ზოგათათა ძალუტთა მოწმობა. ესრეთუწ საჭართუწლოსა შინა ჭაკი არს უოგელს თათვის მრთელ და არა როგორმე მწეენელ აჭაურისა მხედრობისა, და ზირისპირ მისა არს უოგელთათვის ვა მშობელი ქვეყანა.

გ. მეფე, მხილველი თვისისა მოსუტებულებითსა წელსა, რომ სისურტენი მძლე ექმნებიან მას და დღენიცა ცხოვრებისა მისისანი ჭშეთებიან მცირენი, და აღმა-რჩენი და შედ თვისისა სჯულიერისა მემკვიდრის სამეფოსათვის ძისა თვისისა გო-ოარტისა, ვეღ უმდაბლესად სთხოვს თქვენს დიდებ., რათა გაგზავნათ თქვენის უმაღლესის კარდამ ერთი აჭაური უფალი, რომლისადა ნება იქმნეს უმაღლესის და სამტკიცებულად და ანუ განსამატებულად მემკვიდრისა ამის, და საცნობულად მისა ხალხისათვის მისისა, და წარსაცხანელითა ამით მისცეთ მეფესა და ერსა მას ჭსჯული უოგელისა რუსეთისა მმართველობისათვის სახელმწიფოსა მისისა, რთმცა მის ძლით აღმოითხვან რომელნიმე ძეგლადგე მიფარულნი აზიის უსა-მართლობითნი სამართლისა წარმოებანი, რელიცა მსახურებს საწყენად და წინა-აღმდეგად მართლსადადებულსა ქრისტიანებრსა აღსარებასა.

დ. ქართლსა და კახეთსა, რელიცა არს სიმაგრენი დღემდე უკეთესსა მდგო-მარეობასა შინა,—მათი უმაღლესობა და ერი მისი ითხოვენ მდაბლად, რათა მიიღოთ თქვენის იმჲ. ცნობასა შინა შესაბამად, რომლისათვისცა კერძოთ თვისით იგი და ერისად ერთი (ერთხელ და) მანადის მიუთხრობს, რელ იგინი მდგომარებენ ჩრდილსა და ხელმწიფობასა ქვეშე თქვენის იმჲ. დიდებ.—სათა;—დაწესებისათვის მათ სიმაგ-რეთა შინა მთავართა, ანუ კომენდანტთა სდებს უმაღლესსა ნებასა ზედა თქვენის იმჲ. დიდებ.—სასა.

ე. ქართლსა და კახეთს სხვათა და სხვათა ადგილთა შა არიან სხვა და სხვანი მადანნი, მომცენი უსფად რქროსსა, გეცნლისა და სხვათადა ნივთთა, უოგელთურთ სახმარნი და სასარკებლონი, და რადგანად მეფესა, ჩემსა ხელმწიფეს, არა აქვს შეძ-ლება, რომ ისარკებლოს მათით და არცა ჭეფანან მცოდნენი კაცნი, და გერცა მისა-ცემულად მათთა სხვის საწმუნებობის მექონთა ერწმუნების, გინათგან იმიშვის მის ძლით არა გამდიდრდენ ურწმუნონი და არა განმრავლდენ სამეფოსა შა თვისსა

მსმადიანნი, ედ ქვეშემგდომებრიგ წინა უდებს თქვენს იმჲ. დიდებ. და ჭსთხოვს, რა გაცხადნოთ ერთი, ანუ რაი მეცნიერი კაცი გასაჩხრეკელად მათდა, და მასვე დროსა მოწმობისათვის, რომელ მოხსენება მისი ამისთვის არის მართალ. რადესცა უმაღლესი ნება შეუდგების საწარმოებელად მისა, მოქმედებასა შა მისსა, მაშინ არიან რდენ საჭირო მცოდნენი მთაყარნი, და (ხოლო) მუშაკნი მტრისა სახელმწიფოსა შა მისსა იპოვიან ზომიერის სასუიდელოთ, რდლისათვის არ არს საჭიროება, რა გამოგზავნოს იგინი უშოკრისი ადგილით; და რადესცა უმაღლესი კარი იხილავს სარკებელსა მოხსენებულთა მადნებთაგან, მაშინ მეფე, ჩემი ხელმწიფე, სასოებს, რომ კობანების მას უმაღლესის მოწმობისათვის მოწმობისაგან ისარკებლას, რდლითავე მათ შემოსავალთა მიერ.

გ. ვინადგან საქართველოსა შა მარადის კეთდების უოგელი მონეთი რქრისი, ვერცხლისა და სპილენძისა ფრად მტრე რადენობა, ამისთვის მათი უმაღლეს სობა მეფე ითხოვს, რა ედ უმოწყალებით ღირს ჭეოთ იგი და ქვეშემგდომნი მისნი ბრძანებითა მით, რომ ერთ კერძოს გამოსახულ იუას პორტრეტი თქვენს იმჲ. დიდებ—სა, ანუ ასონი დამნიშვნელნი საღმთოსა თქვენის იმჲ. სახელისა, და მეორესა კერძოს ზედა ნიშანნი მეფისა და საქართველოჲსა, მოლოდ მისთვის, რათამცა ამის ძლით შესაძლებელ იუას ცნობა, რომ მონეთი იგი მოჭრილ არს საქართველოსა შინა: რქრა და ვერცხლი საქართველოსი არს გამოცდილებით უზირველესი, ვითარცა დასაბამიდან მარადის იუა.

ზ. მეფე, ჩემი ხელმწიფე, ედ ქვეშემგდომებრიგ სთხოვს თქვენს იმჲ. დიდებ—სა, უკეთუ ვინმე მეფის ჭამილიის მის ძეთა და შვილისშვილთაგანი სთხოვს მშობელსა, თვისსა ხელმწიფესა, რუსეთში შემოსვლას თქვენის იმჲ. სამსახურსა შინა შესვლისათვის და იგი იქმნების მეფისა მისგან ქმნილ საიმპერატორსა კა რის მდაბალს სასარკებლოდ, რომ მიიღონ იგინი თქვენის იმჲ. დიდებ. სამსახურსა შინა, და მიეტყვოს მესამეზღვრეს უზირველსმთაყარს ესე გრძი ბრძანება, რომ თავისუფლად აქეთ გამოუშვას, გამოცხადებითა მით თუ საღით ჯერ უჩნსთ მათ წარსვლა.

ტ. განსჯასა შინა წარსულთა დაგარგვათა და განსაჯდელებათა, რომელნიცა ღითმინა მას მეფემ და კრმან მისმან მოსვლითა აღმამადხანისათა და წარტაცუბისა ძლით ელთა მისთა ხაზინათა და სხვათა ქონებათა, ედ ქვეშემგდომებრიგ ითხოვს მეფე იგი ბოძებისათვის მისსა სესხის სახედ ჯამთა რაერთსაცა ინებებთ, ვა უოგლისათვის მტრეთა რიცხვთა საქართველოს მხედრობათასა, ესრეთვე განმართვისათვის საქმეთა თვისთა აწინდელთა გარემოებათა შა, რომელსაცა ჯამისა იქმნების იგი მომქცევველ დანიშნულთა დროთა, ანუ ჰაემანთა ზედა, და რდლისცა ძლეურს ალება მისგან მუნ საყოფელს აქაურს მინისტრს აქაურის შემოსავლიდამ.

ესე გრძის მათის უმაღლესობის ჩემის ხელმწიფის სათხოფრით მოსკოვს მოსვლასა ჩემსა ვერ ვიკადნიერე მე დამძიმება თქვენის იმჲ. დიდებ., ვინათგან არცა დრონი და არცა ჟამნი ედ მხიარულებითნი დაგვირგვინებანი თქვენის დიდუ

ბუღებისანი მაშინ ქმნას მისსა აზა მიბრძანებდნენ მე, და აწ, ღამრდღომი თავის თვისისა უსაღმრთოებისა თქვენის იმჟ. დიდებ. კვარცხლებკისა მიმართ, ედ ქვე შემეგრდომებრივ ფითხე ღირს ჭეოთ სათხარაზი იგი ჩემისა ხელმწიფისანი მაღალ მონარხოთისა სმენასა თქვენსა, და მამანიჭოთ მე ედ უმარწაღესობითნი რეზოლუცია, რამცა ფიქლო მე, რომ მათს უმაღლესობას, ხელმწიფეს ჩემსა, დღემდე უამბოთ დაშთომილს და თვის შს მფიქრებელს აწყოთა შემეგრდოთ ებუღთა და უღონოქმნილთა მდგომარეობათა მისთა ზიარ უოფითა თქვენის დიდებ. უმაღლესის რეზოლუციისთა განმწერტელს მწუხარებასა შინა მისსა ნუ გეშვსტე და მოხარულ ვჭეო, ანუ მდგომარეობამან მისმან გამომსახელებან სწო რედ მისსავე მოუწოდოს მას და ერსა მისსა გდ სახელისათვის თქვენისა ცხოვრებისა მიმართ.

თქვენის იმჟ. დიდებ. ედ ქვეშემეგრდომი, საქართულოს მეფის ჩემის სრულძალმქონებული დესპანი თავადი გარსევან ჭავჭავაძე.

იფნისის ია დღესა, წელსა ჩფშ.

121. Д. XXIII. 23 Июня 1797 г. Письмо царя Ираклія къ кн. А. А. Безбородко.

რომელიც მათის დიდებ. ედ მოწაღის ხელმწიფისათვის ჩვენი თხოვა მოგვისენებია, რათგანაც ჟერეთ ზასუხი აზა გებრძანებია, ამისათვის თქვენს უგანათლებულესობას სხვა საქმისათვის თავი აკ უნდა ვაწეინოთ, მაგრამ ქრისტიანებრივ მოგაღება აკ გვიტევენ, რომ ამ წინამდებარე აზრისათვის ჩვენი თანამდებობა აკ აღვასრულოთ და თქვენს უგან. აკ მოგვასენოთ: უარბახში მეოფნი სომხის მელიქები, რომელნიც წარმართთაგან დიდს შეიწროებასა და მწუხარებაში არიან მიტეულნი, ამათ აღვით ჟამითგანვე ქქონდათ სურვილი, რომ იმათის ხელითგან გამოხსნილიყვნენ და ქრისტიანობაში დიხსებოდათ უოფა და ცხოვრება, და აწ ამ დროს შესგდა ჟამი კნიაზ მელიქ შაჰნაზარისშვილს, მელიქ ჟიმშიტს და კნიაზ მელიქ ბეგლარისშვილს, მელიქ ფრიდონს, რომელნიც უარბადიდამ გამოქცეულნი აქ ჩვენთან თავანთის ამალით მოვიდნენ, და აქვსთ ამისი წადილი და ნდობა, რათა უარბახში მცხოვრებნი სომეხნი ქრისტიანობაში მოიყვანონ და დაეპევიდნენ, რომელთაც მოინდომეს უმაღლეს კარს წამოსვლა, და ვინათგან ამათი ედ უსამღგდელოებას ჭარსიანთ გვართ არქიებისკობისი იოსებ მხარა გრძელაჩდუთოვი უმაღლესის ბრძანებით რუსეთის უძლეველს მხედრობას თანა მოჭევა და აქ ჩვენთან იმყოფებოდა, და აწ რუსეთადვე წამოვიდა, ხსენებული კნიაზ მელიქები ამათს ედ უსამღგდელოებასთან გამოგატანეთ, რომელთაც რეკუმენდუციას მოგვასენებ თქვენს უგანათ—ს, რათა კნიაზ მელიქ ჟიმშიტ და კნიაზ მელიქ

ფრიდონ დაუგდებულნი იუენენ თქვენის მოწყალებისაგან, და უკეთუ ღირს იქმნეს
ზიან და მანდ მოაწვევენ, თავეთის საქმის ვითარებას თვით ესენი მოახსენებენ
თქვენს უგანათ—ს. მდაბლად ვითხოვ, რადგანაც ქრისტიანენი არიან და მათი შრომა
და ღვაწლი ქრისტიანეთ გამოსწისათვის არის, ამათ თხოვას მათს ღირსება. ედ
მოწყალეს ხელმწიფესთან შეწევნა მისცეთ.

წელსა 1797, ივნისის 23.

**122. Д. XXIII. 23 Июня 1797 г. Сообщение кн. Г. Р. Чавча-
вадзе въ Иностр. Коллегию.**

თუმცა ჩვენსაჲ იქ უოფენაშიც გვექონდა ეს გაგონილი, რომ აღმაჴმადხან გა-
ზაფხულზედ ჩვენის საზღვრისაკენ აზიკებდა წამოსვლას, და ახლაც მესმის გარკვე-
მცნობათგან, რომ სხენებული კაცი თავის ადგილიდან დაძრულა და ჩვენს საზღ-
ვრებს დაახლოებია, მაგრამ ჩემის მეფისაგან კი ამჟამად წერილი არ მომსვლია, რომ
მელსაც, ვგონებ, ეგების გზებზედ წახედავს სადმე ჩემის უბედურებით, და ახლა
უოვლად უმდაბლესად ვითხოვ, რომ რაც პასუხი ჩემგან მოერთმეულს წერილს
ეპოქებოდეს, მეუბნოს, რომ ჩემს მეფეს, ჩემგან ელთვის თვისის პასუხის მომ-
ლოდნეს, მსწრაფლად მოგახსენა, რომელმაც თავისი აწინდელი მდგომარეობის
ქრევა ჩემგან გაგზავნილის ამოვით სცნას, რა ეს უკანასკნელი საცთური უძვირეს
პირველისა არ მოუხდეს.

ივნისის კბ, წელსა ჩლუზ.

**123. Д. XXIII. 18 Сентября 1797 г. Сообщение кн. Г. Чавча-
вадзе кн. А. А. Безбородко.**

თუმცა უმაღლესობა მისი მეფე, ჩემი ხელმწიფე, წერილითა ამით თვისითა
ითხვს ურუმელთ მცხოვრებელთ საქართველოში მოუვანისათვის შეწევნასა, მაგ-
რამ ახლა რადგანაც ზამთარი არის წამომდგარი, ამისათვის გაზაფხულადმდე და-
შთების აღუსრულებლად. უკეთუ ნება იქმნების მოხედვად უოვლად უმოწყაღესითა
კეთილმეოფეობითა მეფესა ზედა ჩემსა და ერსა ზედა მისსა, ფიცით თქვენდამი
ჴვეშემდომსა, მაშინ მე უმდაბლესად მოგახსენებ: ახლა უპირველესი საჩუკებელი
მეფისა ჩემისა და უოვლისა სამეოფლისა მისისა მდგომარეობის მას შა, რომ დაჴამდა-
ლოთ ახლანი მტკრნი, მეზობელნი მისნი, ჴარს მცხოვრებელნი, რომლისათვისცა
საჭირო არის, რომ ებძნოსთ საქართველოში მეოფს რუსეთის იმპერატორის
მხედრობას დაშთენ დასათარკველად მეფისა ჩემისა და ერისა მისისა, და ამაჲ ზამ-

თარკ ერთათ საქართველოს მსედრობასთან ილაშქრან ჭარკელთა ზედა, გინათგან ჭარკელნი იგი გეშორევენ ჩვენ ოცდა ათის გერსით, სდაც ზამთარი არ არის ციფი და არცა ძალუძს დაბრკოლება ჟარისა საქმესა შინა, და დროსა ზაფხულისასა არა ესრეთ შეიძლება; ამისთვის სჯობს, რომ საზოგადოსა სარგებლობისთვის გიო მოქმედოთ მათზედ ზამთრით.

სეკდენბრის იმ, წელსა ჩღჟ. ს. პეტერბურს.

124. Д. XXIII. 30 Сентября 1797 г. Письмо кн. Г. Чавчавадзе кн. А. А. Безбородно.

რამთენიმე წერილი მოგართვი თქვენს უგანათლ. მათის მსგელობის სერკეი ლაზარჩის ლაშქარფის ხელით, რომლისაც პასუხი ჟერკეთა თქვენგან არ მბრძანებია რა და გერცა რა მე შიმიწერია მეუფის ჩემის ხელმწიფისათვის. ჩემგან ამდენს ხანს წიგნის მიურთმეელობისა და თვისის საქმის მოუხსენებლობისათვის მიწერების მეფე ჩემი და მომდის წერილი, რომ გარემონი მტერნი ჩვენნი არიან წარმომდგარნი მისზედა, და ითმენსცა, ჩემგან უპასუხო, მეზობელთაგან თვისთა უპირველესთა განსაცდელთა, ვიდრელა წარსრულთა; და აწ მე, რადგანაც აქამომდე თქვენის უგანათლ. საქმესა ზედა, ხილვით, გერ მივიდე პატიგი, ზემოხსენებულს ლაშქარფს გსთხოვ ხშირად, რომ თქვენის მხრით მანობოს რამე, და ის მარადის მეუბნების, რომ თქვენ თვით ინებებთ და მიბძანებთ თქვენთან ხლებას, და პასუხის თქმას პირისპირ ღირსყოფთ, და, რადგანაც საგანსაცდელი მდგომარეობა ჩვენნი გერ ითმენს დაგვიანებასა, ამისათვის უმდაბლესად გსთხოვ თქვენს უგანათლ., გითარცა კეთილმზრუნველსა ჩვენსა, რადგენცა შეიძლება ჩემის მოხსენებულის საქმეებისა, მიბრძანოთ რამე, რათა მეუფემან, ჩემმან ხელმწიფემან, და სამეფომან მისმან, განსაცდელსა შა მეოფთა, სტანა ძალი თვისისა უგანასკნელისა მდგომარეობისა, რ ლისათვის უღი საზოგადოება დაუშეობით უმდაბლესითა მადლობითა.

სეკდემბრის ლ, წელსა ქღჟ. ს. პეტერბურს.

125. Д. XXIII. 8 Декабря 1797 г. Письмо кн. Г. Чавчавадзе кн. А. А. Безбородно.

სახელითა ყოფლისა საქართველოს ერისთა ვიკადნიერებ სათხოვრითა ამით დამძიებასა თქვენისა უგანათლ—სა:

დროსა წამოსვლისა ჩემისა საქართველოთ ყოველთა მუნებურთა მცხოვრებთა დამდეკს მე ყოფლად უმდაბლესად გთხოვ თქვენ, უგანათლებულესო თავა

დო, მოწყალებიანი შემავლობა მათი მათს იმჟ. დიდებ. დაუგდებლობისათვის მათისა შდგთა შა.

წელსა ტიბ (312) შდ ქრისტეს შობისა, დროსა მეფის მიწიან ხოსროიან ხოსროიანისა, წმიდანინას მიერ მოტანილი ჟგარი მაცხოვრის ჩეენისა საქართ-
ველსა შა, რომელითაცა მოაქცივა უოველი მამული ჩეენი კერბთ-მსახურებითგა
მო მართლმადიდებლობასა შა, — ჟგარი იგი, შდ საქართველოთ წამოსვლისა რუ-
სეთსა შა ნეტარად სსხენებელის საქართველოს მეფის ფანტანგისა, საქართვე-
ლოს არქიელის რომანოზისაგან საიდუმლოდ წამოღებული აქეთ და მიტეპული
დის მისანა იეგოროვნას ბაქარ ტარევიჩის მეუღლისადმი, დღემდე არის სსხლსა
შა სსენებულის კნენისა შვილისშვილის, საქართველოს თავადის გიორგისასა,
რომლისათვისცა უოველნი მუნებურნი მცხოვრებნი, დამდებნი სსოებისა თვისისა
თქვენს უგანათლებულესობასა და მართლმსაჯულებასა შა მათს იმჟ. დიდებ—სსსა,
ჩემი მეგრისა ამით უდ უმდაბლესად გთხოვენ მიტეპვისათვის ჟგარისა მის უფლისა
საქართველოს ერისადმი, გა წმიდისა მთარველისა მისისა, და რომელიცა უოველ-
სა სიმართლესა შა ესთანადობის მას სამარადისოთ სამეგიდროდ მისა. მიღუ-
ბითა მისითა გული ერისა განმხნდების, მიიღებს ახალსა გრძნობასა და მზოგნელნი
თავისა თვისისათვის სსისხარულადსა კმაყოფისა, მით უმეტეს დაშთებთან მმად-
ლობელ თქვენისადმი უგანათლ—სა.

დეკემბერს 6, წელსა ჩღჟ. ს. პეტერბურღს.

126. Д. XXIII. 31 Декабря 1797 г. Представление отъ кн.
Г. Чавчавадзе имп. Павлу.

დღესასწაულებითისა დაარსებულისა შემაკავშირებელის დაზავების ძლისა
მებრ თქვენის იმჟ. დიდებ. იმპერიისა და საქართველოსა სამეფოისა შს მათმა
უმადლესობამ, მეფემან საქართველოსმან, უუმოწყაღესმან ხელმწიფემან ჩემმან,
და ჩემგან სრულშემძლებლობითა განმამხნობელმან წარმოამგზავნა უმადლესსა
კარისადმი თქვენისა, გა თქვენის იმჟ. დიდებ. სამეგიდროსა წინაპართა საუდრისა,
კეთილმიღებით მიღების მოლოცვისათვის, რლისაცა მაქენდა უგვე პატივი სრულ-
ყოფად.

ესრეთვე მოსსსენებულადცა თქვენის იმჟ. დიდებ., ძლისა მებრ მის ტრას-
ეტატისა, უდ უმდაბლესთა სათხოვართა მეფისა მის და ერისა მისისა, რლთა-
თვისცა არა დაურეგე მე წერილით ცხადყოფა უფალს კანცელარს უგანათლ. თა-
ვადს ბეზბოროდკას მოსართმეველად თქვენის იმჟ. დიდებ., გა, შდ ღისა, მხო-
ლოდ მთარველისა და მფლობელისა მეფეთა საქართველოსათა, — დდღემდე ულთა
სათხოვართა მეფისა ჩემისათა სათანადოთა პასუხითა კდ არა ვარ ღიქსქმნილ,
ნ მთქმიეს უგვე მე ლიტონის სიტყვით უფლის დეისტგ. სტ. სოგ. ღაშქაროვი

საგან, გ'დ სათხოვარნი მეფისა ჩემისანი არ ხელსაწიებულ არიან დღეს კმაყოფად, რომლისათვისცა, უკეთესესეთ სათნო იქმნებოდა უმაღლესისა კარისა, ჟუროიუმცა გვბრძანებოდა უწინარეს წლისა, მაშინ მეფესა, ჩემსა ხელმწიფესა, შეუძლო მიღება სხვათა საზომთა დასაცველად სამეფოაჲს თვისისა; და მეცა არა ხელმეწიფების უბრძანო თავსა თვისსა ფიქრცა, გ'დ თქვენო იმჲ. დიდებო, კეთილ მსახურო, ეჭვის რუსეთის საუდრის შემკვიდრეც, რ'დ საღმრთოთა მადლთა წინაპართა თქვენთა შეკრულებათა ხელმწიფებდით ეჭლსა რუსეთისადმი საუკუნოდ ქვეშემგრდომად მოსულის მეფის სქესტომითა და ერითა თვისითა ესე ვითართა პასუხთა მიცემასა, და დაუდნობილი სიწმიდეთა მათ ორისაჲ კერძოთ დღესასწაულებით შეკრულებათა მეფისა ჩემისა და სამეფოსა მისისა დაურღვეველად დაუცულთა ზა, ოდესცა არცა მან და არცა ერმან მისმან არა დაზოგეს სისხლი თვისი სხვერპლებად მათთვის, — მივიღებ ე'დ დამდაბლებულსა კადნიერებასა ეჭლთა მათ ხსენებულთა სათხოვართა მეფისა ჩემისათა უსაშვალათა ამით მოვარგონო თქვენს დიდებულებას და ე'დ ქვეშემგრდომებრივ გთხოვო: ინებებთა შენ, დიდო და თვით მშურობელო ხელმწიფეც, ზურობასა ტრახტატისასა მის ჰელისა მებრ ძალისა შა თვისსა და ინებებთა, მიცემასა მეფისა ჩემისა, ტრახტატისა მის შეკრულებათა გამო, შემჭიდრობულსა მდგომარსა შა მიუყვანებულისა, აღთქმისა მისებრ, შეწყვნასა? ანუ დროდმდე, რომელთამე მიხეცთა მიერ, ქმნა მისი შეუძლებელ არს?

დიდო ხელმწიფეც, ღირს ჭეუგ გამოყვანა ჩემი უტნობელობისა გამო, და მოლოდინა ეჭლისა საქართველოაჲს უმოწყალებითა ამას ზა პასუხითა, რათამცა მათი უმაღლესობა მეფე, ჩემი ხელმწიფე, და ერი მისი, დაშთომილნი მას უტნობელობასა შა, ვითარცა მე ვარ ამა დროდმდე დაშთომილი, აღთქმითა მით საღმრთოთა ტრახტატისათა და თქვენის დიდ — დმი ერთგულებითისა ფიცისა ქმნითა — არა იყვნენ მიუყვანილნი სრულსა წარწყმედასა შინა, და რათამცა მან, უფლებისა მქონემან საქმნელად ვისთანამე მცრობლებთა თვისთა ადებუყანისა მესაზღვრეთ, სპარსეთისა ხსენებთა და მთიურთა დაღისტნისა მფლობელებთადმი საჭიროთა დასაცველად სამეფოსა მისსა მეტობრულისა მიწერმოწერისა დასაკვირველისა, — ძალიდგას წარდგომა მეოფმან საუკუნოდ სულთ თვისით შენდამი ერთგულებითა და თანამგრდომობითა.

მეორესა სეპარატის არტიკულსა ზემოდანიშნულსა შემავსებლებელსა ტრახტატსა შა დაწესებულ არს მათის სიმაღლის მეფის, ჩემის ხელმწიფის, წინაშე ზურობა ორის სრულის ბატალიონის რუსეთის ქვეითის მხედრობისა ოთხითა ზარბაზნითა, რ'დნიცა აძლედა ქართველთა დიდთა სიმხნეთა და იმედოვნებათა, ხ' მეზობლებთაცა ღირსწმუნებულ ჭეოფდა მას შა, გ'დ ეჭლი სამეფო იგი მდგომარებსა საფარველსა ქვეშე ეჭლის რუსეთის უმაღლესისა კარისასა, და აუენებდაცა მათ უმოქმედობასა შა; და რადგანცა ბატალიონნი იგი არიან აქედამ გამოყვანილნი, მაშინ ე'დ უმდაბლესად გთხოვ უბრძანოთ მათ მიბრუნება მუნვე, მარწმუნებელი, გ'დ მეფე, ჩემი ხელმწიფე, თვინიერ უმაღლესისა თქვენის დიდებო. ნებისა, არასადმე

იკადნიერებს ხმაურებსა მათსა, და დააყენებს ქალაქსა შა თბილისს, მხოლოდ ში-
შისათვის მტერთა საქართველოსათა დასარწმუნებელად, ვა დადელი თქვენის იმჟ.
დიდ. საფარველი არს სამეფოსა შა მისსა აწცა, ვა ვლ.

და უკეთუ ჟერაქს, ვა ჟამადმდე სამეფო საქართველოჲსა უზენაესისა
მბრძანებელისა თვისისა და მფლობელისა გამო შეუბრძეს შეუწყენელად, და უკეთუ
ჟერაქს, ვა იგი საკუთარიითა, არა დიადითა, ძალითა თვისითა ქსცვიდეს თავსა
თვისსა მტერთა გამო, — უბრძანე მესაზღვრეთა მთავართა შენთა არა დაბრკოლონ
ხერქეზნი, პირველისა მებრ, ხარჯთა ჩვენთა ზედა ჩვენთვის აღელვებულნი, პი-
რისპირ მტერთა მსახურებად ჩვენდა, — ჩვენ, ნუ უკვე ვა ძლიერისა შეწყენასთანა,
ვიპოებით, ვა მდგომარეობასა შა მისაქცევად შიშთა მამულთაგან და წართმევად
მტერთა ჩა შა დასხმისა ხალისთა დამცველნი მდის ერთსარწმუნოებისა ძლით
საუდრისადმი შენისა, საუდრისა მართლსადადებელისა, უტუფელისა, ქრისტიანე-
ბრიფისა თანამგრძოლებრისა.

ვა უუმოწე. ხელმოწევე, შემგომად მათსა ბრძანე მიქცევა მამულსა შა ჩემსა
ჟვარისა უფლისა წა ს ნინას მიერ მუნ მოტანილისა და ს საქართველოს სამეფოს
კეპთმსახურებით გამო მართლსადადებელსა ქრისტიანებრსა აღმსარებლობასა შა
მოქცევისა. ჟვარი იგი უფლისა დროსა საქართველოდამ სანატრელად სახსენებუ-
ლის მეფის ვანტანტის გამოსვლისასა წლისამე მუნებურის არქიერისაგან საიდუმ-
ლოდ წამოღებულ იქმნა მუნით მონასტრით გამო, და შა რუსეთსა შინა მოტა-
ნისა მიერსა საქართველოს ბაქარ მეფის შვილის ცოლს, ტარვენას ანასა იეგოროფ-
ნას, და დღეს მუოფობს შვილის შვილის ძის, საქართველოს თავადის გიორგისას;
აწმეოთა მდგომარეობათაგამო უბედურნი ქართველნი, ვა ნიჭად თვისად მიმა-
ღებნი ჟვარისა მის, სიწმიდითა მისითა განმხნდებიან, დამამტკიცებელნი თავისა
თვისისანი სახარბიელსა იმედოვნებასა შა, და შა ესოდნეთა სასჯელთა და ვნე-
ბათა მტერთაგამო მათთა, შთამოგაღეს ვა მათშა საღმრთო მადლი, და შა დცა
მისსა სტობენ, ვა შენ, დიდო ხელმოწევე და იმპერატორო ყოფლის როსისისა,
და მფლობელო სამეფოთა მათ, არა უტუფებ მათ საფარველითა თვისითა.

ბრძანე ესრეთვე გაშვება საქართველოსა შა ზარზანებთა და უუმბარებთა
მათცა, მუნებურის ღერბით შთამოსხმულთა უმაღლესითა ბრძანებითა სანატრე-
ლისა და საუკუნოდ ხსოვნის ღირსის საუფარველის თქვენის დიდებულების მშობ-
ლისათა, წლნიცა უბოძა მან მეფესა, ჩემსა ხელმოწევისა, და რომელნიცა დღემდე
მუნით არ არიან გაშვებული, და არიან ღინიასა ზედა იეგორევის ციხესა შა. სა-
ქართველო, მხილველი მათისა თვისთანა, შერაცხს მასცა არა მცირედ ნუგეშად თვი-
სად და მიიღებს ვა წინდას მადლამონარზობისა თქვენისა მისდამი კეთილნებო-
ბისსა.

განსადადებულადვე მათის უმაღლესობის მეფის ჩემის უსაფარველისა ხელ-
მოწევის მოხრეცებისა, რელი რადენცა სიღრმეთაგამო წელთა თვისთათა და უფ-
როს მამულისათვის გულისა მისისა განმწერტელისა ჭირისაგან ნუ უკვე მდება-

რბდეს დღეს სასიკუდიანეს ცხედარსა ზა, ანუ, უკვე საგლოვლად ქალის სამეფოსა, მიცვალებულ არს, ღირს ჭეჟე წარგზავნა უმოწყაღესისა შენის იმპერატორების მანუკეშებელის წერილისა მისდამი, სამეფოსა, მემაგიდრისა და ერისადმი მისისა რადენტა წინდად მაღალმონარხობისა შენისა მათდამი კეთილნებობისა, კადენტა უფროს განმამხნობელად, ვდ მათ დაიცვან თავნი და სამეფო თვისი ძალისმებრ ზემოა დაწინაურებისა მუოფის ტრანსტატისა უზენაესისა ხელმწიფებასა და მფარველობასა შა შენსა, და ვდ უმოწყაღესობითა ბრძანე დღეს მუნიტ წარსულა ჩემი, ვა დამოწყებისათვის მის მეფის ჩემის უსაყვარელისა ხელმწიფის, შენისა მისდამი კეთილმდგომარობისა, უკეთუ დაგახელებ მას ცოცხლად, ანუ ვიქმნე მგლოველ სხვათა თანა სადრმოთისა გავმისა მისისა, ესრეთა მემაგიდრისა მის და ერისა მისათხოვრებულად შენთა მათდამი მაღალთმოწყალებათა, და ვდ ესრეთვე დავესწრა სამეფოსა ზა დამტკიცებასა თანა მისისა; და ამასთანა ვდ ქვეშევრდომებრივ გთხოვ რაჭიკისა ზა დასაშთომელთა აქა სახლეულობათა ჩემთა, ვა წარსრულესა ჩაფე წელსა, დროსა წასვლისა ჩემისა საჭართველოსა შინა ჩვენებულ იუა უმაღლესი მოწყალება,—განაგრძოთ წარმოება თვით რაჭიკისა მისგე, ვითა რითაა აქამომდე მაღალმონარხობის უხეობით გამო მაქვს ბედნიერება საჩვენებლობად.

შეხებასავე მისსა რდეს მამულსა შინა ჩემსა მიფიქტევი მე უკუნ—ვითარნი მხილებანი მივცნე მე მუნ მეფესა, ჩემსა ხელმწიფესა, დიდშემძლეთა მისთა და ერსა, და ვრნი მივცნე მათ რწმუნებანი, ვდ მდგომარებდენ მტკიცედ ფიცთა შა თვისთა, მათ მიერ ქალის რუსეთის საიმპერიოს საუდრის და მფლობელისა და მაღალთა მოსაუდრეთადმი მისთა მიცემულთა? ამისათვის მინისტრისა თვისი ღირს ჭეჟე ესრეთვე ბრძანებდ: განმამხნონ მე წერილობითთა მოძღვრებითა, ვდ შემძლებელი მე მამულისა ჩემისა სამსახურისა, არა განწყობარცა მაღალმონარხობისა ნებასა შენსა, ვა მხალასა ტრანსტატისა ძლით საჭართველოსა შა უზენაესისა ხელმწიფებისა მზერობელსა, და არა გსცოდოთ არცა ვდ ძლიერსა წე ღთისა და არცა წე შენის იმპ. დიდებ—სა. ვდ უუგანათლებულესა მონარხო, ვა ერთგული ქვეშევრდომი, დამვრდომი თქვენის იმპ. დიდებ. უსამღრთოესთა კვარცხლბეკთადმი, გთხოვ განმამხნოთ მე წერილისა ამის ძლით ადრეთვე მოლოდინებისა შასუხით, რათამცა კეთილდროთ უძლო მე მუნ მიტანა მისი.

დეკემბრის ღა დღეს, წელსა ჩაფე.

127. Д. XXVI. 5 Января 1798 г. Письмо царицы Дарии к имп. Павлу.

უმაღლესი უკაზი თქვენის იმპ. დიდებ. გაქცეულის სალდათებისათვის, მოწყაილი მეფისა მიმართ ჩემისა, მივიღე თაყვანისცემითა, და უმდაბლესად მოგახსენე

ნებ თქვენს იმჟ. დიდებ., რომ მეფემან ჩემსან ვერ შეიძლო წაკითხვა თქვენის ბანებისა, ეგრეთვე პასუხის მოხსენება, რადგანც არის თვე ექვსი, რომ სწეულია, და ჟამს ამას უმეტესად შეწუხებული არის დიდათ, ამ მიზეზით გაგებდგე და მე მოგასხენებ, რომ არც ერთი სალდათი არ მიღებულ იყოს ჩემის მეფისაგან. რაღასაც მხედრობა თქვენის იმჟ. დიდებ. საქართველოდამ გამოიმეცაყრდა, მეფე ჩემი მაშინაც სწეული იყო, და ეგრეთვე იმჟამად ომარხანც დაღისტნის ჯარით ამ ქვეყანაზე ექვს ალაჟზე დადგა სამტრეოდ, და იქმნება მოხსენებულიც ბქონდესთ, კახეთში ექვსი დიდი სოფელი დაატყვევა და სრულებით დასწვა, სხვა სოფლებიც ყრილნი და სიმაგრეებში იუვნენ დახიზნულნი; და ამისთანას დროს რომ მოხდა ყურა და წამოსვლა თქვენის დიდებულების უძლეველის მხედრობისა, მოცალება დაჩა გვექონდა, რომ გაპარული სალდათები დატყევილ იუვნენ; და უფრო მრავალნი სხვას საბძანებელ ქვეყნებში გასულ იუვნენ. და ესეც გავიგონეთ, რომ იმათს უფროსსაც ურიგო უოფაქცევს ეხმარებინოს, რომ თუ ვისმე გზაზე შეხვედრია და გაქცეული სალდათი მიუყვანია, მიმიყვანს ავად მოპყრობია და დაუშინებია. შეუძლეუ ბელიიყო ჩვენგან და ჩვენს ერთგულთაგან, რომ თქვენის სალდათის მობიძება მომხდარ იყო, რადგანც გვსურს, რომ თვით ჩვენი შვილებიც თქვენს სამსახურში იმუოთებოდნენ და უოგელთვის ჩვენს დაფარვასაც თქვენის იმჟ. დიდებ. მოწყალებით მოგველით, ამისათვის გვედრები, რომ ჩვენი შეწუხებული მდგომარეობა შეიწყალეთ, და თქვენი უდ მოწყალე გული ჩვენზე არ შესცვალოთ. რომელნიც დამალულნი ამ სამეფოს სოფლებში იქმნებიან—იმათ ბეჟითად ვაძებნინებ, რომადუნიც კიდევ მომიყვანინებია დატყევილნი, რომ ახლა თქვენს ღენეაღს გრაფ გუდოვიჩს მიეპარება, და ამის გარდა რომდენისაც პოვნას შევიძლებთ, უკლებრად იმასაც საჩქაროდ გამოგვზავნით. ამასუდ თქვენს უდიდებ. გარწმუნებ, რომ აქ არც ერთი სალდათი არ დაჟაყუნებ, და ამასუდ კი ვსასტკებ, რომ რომელნიც ჩვენს ქვეყანაში არ არიან და არც ჩვენი ძალი იმათსუდ იმოქმედებს—იმათთვის არ გაგვიწერებით. უგან. კნიაზს ბეზობროდკასა ჩვენგან წერილით ერთი განცხადება მოერთმევს, და გვედრები ისიც მოწყალებით მოიხსენათ. შდ ღისა თქვენს საფარველს მოგებაარებ ძეთა ჩვენთა და საზოგადოსა ამას შეწუხებულთა ქრისტიანეთა.

ანგარს 5, წელს 1798. თელავით.

128. Д. XXIV. 5 Января 1798 г. Письмо царицы Дарин къ имп. Маріи Феодоровнѣ.

მათის იმჟ. დიდ. ჩვენს უდ მოწყალეს ხელმწიფესა უკაზი ებოძებინა ჩემის მეფისათვის, რომელიც გაქცეული სალდათებისათვის იყო მოწყვლილი, მაგრამ, რადგანც მეფე ჩემი ექვსი თვე არის, რომ სწეულია და უმეტესად ამაჟამად შეწუხებული იყო, ფერც წაკითხვა შეიძლო და ვერც პასუხის მოხსენება, ამისთვის მე,

მოგაწეობით დიდად შეწუხებულმა, გაგებდე და პასუხი მოგასხენე, და უოველი მის ზეზი თვით მათის იმჰ. დიდებ. წიგნით განმიტხადებია, რადგანაც უწინარეს ამის სანთ თქვენის დიდებულების შემოგადრებულნი ვართ, გულისმოდგინედ ვითხოვ და გვედრები, რომ ჩვენი შეწუხებული მდგომარეობა შეიწყალეთ და ჩვენს უოვლად მოწყალეს ხელმწიფესთან შეგვეწიგნეთ, რომ მატათის იმჰ. დიდ. უმაღლესი მთარგველობა და ნუტეში არ მოგვაკლდეს; უმეტესად გარწმუნებ თქვენს დიდებულებას, რომ ჩვენი სასოება მხოლოდ მათის იმჰ. დიდებ. უდ მოწყალების მონადობილია, — თქვენს შემწეობას შევედრებთ ძეთა ჩვენთა და საზოგადოებასა ამის შეწუხებულთა ქრისტიანთა.

იანვარს 5, წელს 1798. თელავით.

12. Д. XXIV. 5 Января 1798 г. Письмо царицы Даріи къ кн. А. А. Безбородно.

გაქტეულის სალდათებისათვის მოწერილი მათის იმჰ. დიდებ. უქაზი გამოგუზაზგანა გრათ ღენერალ ივან ვასილიჩსა. თუმცა ჩვენს მეფესთან იუო მოწერილი, მაგრამ ვერც წაკითხვა შეიძლო და ვერც პასუხის მოხსენება, რადგანაც ექვსი თვე არის, რომ სნეულია, და უმეტესად ამჟამად იუო შეწუხებული, ამისათვის მე, მოგაწეობით დიდად შეწუხებულმა, გაგებდე და მათის იმჰ. დიდებ. მოგასხენე პასუხი, და რაც მომიხსენებია, გიტი თქვენი უტ — ბა იუწეებს: ჩვენი თხოვა და გედრება ეს არის, რომ თქვენის ჩვეულებრივის კეთილმოქმედებით ჩვენი შემწე ბძანდებოდა, რომ მათის იმჰ. დიდებ. უმაღლესი მთარგველობა და ნუტეში არ მოგვაკლდეს, რომ მხოლოდ ჩვენის უდ მოწყალის ხელმწიფის საფარველისა და მოწყალების მონადობილი ვართ.

იანვრის 5, წელს 1798. თელავით.

130. Д. XXIV. 10 Марта 1798 г. Письмо царицы Даріи къ имп. Павлу.

უდესტესო ერთმთავრო,

უდ მოწყალესო ხელმწიფე!

კეთილწილგობით მონაწილეობისა მიღებითა სნეულებასა ზედა მეფის ჩვენისასა უმეტესად განეცხადა თქვენის იმჰ. დიდებ. ჩვენდამო აურაცხელი მოწყალება და სიბრალული, ვინადგან უდ უმოწყალებობით ინებეთ ბოძება გამოცდოლისა მეურნალისა საწამლებელად მეფისა ჩვენისა, კეროთვე მსახურისა თქვენისა, ძისა ჩვენისა მიტინისა, ათოთმეტ წელ ჩვენგან უნახვისა, სახილველად მისა დასა

ტურისა ბოძება, რომელსაც აქვდა წმუნებულ, რათა უმაღლესითა თქვენის იმპ. დიდებ. სახელითა ეწადა მისთვის მსწრაფელ განკურნება, გარნა სვემან ესრედ უბედური ქუთ სახლი მისი, რომელ მეფე ჩვენი, ვიდრე ზეცოებისა მოწყალებისა ამის თქვენისა მისდამო მოწევამდე, იანვრის 11 მიიცვალა, რომელმანცა დაგვადგო მე და შეიღწა ჩემნი დაბლებული და არა გვივის ჩვენ სხვა ნუგეშისმცემელი და შემწე, შემდგომ მღვთისა, გარდა თქვენის იმპერატორების დიდებულისა; და ვინადგან განსვენებულმანცა მეფემან ჩვენმან, დღეს აღსასრულისა თვისისა განმძიმდესა მე ჩვეულებრივი ბრძანება თვისი, რათა თავი ჩემი შეიღებოთ თვისით მარადის ვამყოფო უმაღლესსა საფარველსა ქვეშე და ერთგულობითა სამსახურსა შინა თქვენის იმპ. დიდებისა, ამისათვის დაფამხობ წინაშე უმაღლესისა ტახტისა თქვენისა თავსა და დაბლებულთა შეიღოთ ჩემთა, დიდებულთა ხელმწიფეთა, გარდმოხედეთ თქვენსა მოწყალებისა თვლით უბედურებისა ჩვენსა და ინებეთ, რათა უმაღლესი საფარველი თქვენი გვაქვანდეს ჩვენ ნუგეშად და მაცხოვრებად, და დიდებულ უმაღლესისა თქვენის დიდებულების სახელისა, რამეთუ მასზედა დამოკიდებულ არს უოველი სასოება ჩვენი. თქვენის იმპ. დიდებ. უდ უმოწყალესობით ბოძებულისა გუგონსა ღისა ღვრცოებისა ესდენ მუნ დაგვიანებისათვის უდ უმდაბლესად ვითხოვ, რათა არა განმირისხდეთ, ვინადგან აწ სწამლბის იგი რომელთავე ძნელთა სნეულთა სახლისა ჩვენისათა, გარნა მომავალს აზრისს უთუოთ გამოგისტუმრებ ჩემის ძის მიწიანითურთ; და მოსასაცა ამას თქვენსა, ძეს ჩემსა მიწიანს, შევედრებ თქვენს იმპ. დიდ. და ვითხოვ თქვად უმდაბლესად, რათა ჩვეულებრივი უმაღლესი მოწყალება თქვენი ამას არა მოაკლდეს, ვინადგან ბედნიერობა ამისი დამოკიდებულ არს თქვენის იმპ. დიდებ. სათნოოთაზედა, რომლითაცა არა მცირედ მიიღებს ნუგეშს განმწარებული მწუხარებითა გული ჩემი; და აწინდელი აჭარბი მდგომარეობა ამისივე წერილით მოხსენდება თქვენს იმპ. დიდ—ს.

მარტის 10, წელსა 1798. თელავით.

მეფისა გიორგისა, შვილისა ჩემისათვის აღარ დაუმძიმე თქვენს დიდებულსა, რადგან თითონ ამჟამებს კაცს დამტკიცებისათვის და ვედრებისა არზის მოკთმევით, რომელითაც უმდაბლესად გთხოვ მოწყალებით მიიღოთ ეს საბრძოლო ქვეყანა, ღთისგან თქვენდა მიზარებული.

131. Д. XXVI. 10 Марта 1798 г. Письмо царицы Дарии к имп. Марии Феодоровне.

უდ უაფლესტესო ერთმთავრინავ,

უდ უმოწყალესო ხელმწიფავ!

თვით თავით თვისით ვერ გავბედავდი, რომელ აწინდელისა მდგომარეობისა ჩემისა მოხსენებითა დამემძიმებინა თქვენი იმპ. დიდებ., უკეთუ უოველთა შეწეუ-

ბუღთა მოწუალე და შემხრალე გული თქვენი, სოფელს შინა განცხადებული, მიზეზად კანდიერებისა ამის არა მქონდა, რომელმანცა აღმისდა მე კრეტისბეული კრძალვის მოხსენებად დიდებულებისა თქვენისა.

თქვენს იმჟ. დიდებ. მოკესენება, რომელ დიდის რუსეთის საიმპერატორო ტახტისა მაღალი მთარგელობა მარადის ქქონია რუსისა ჩვენსა და უმეტესად აწინა დელთა დროთა შინა, და გინადგან სვემან ესრეთი მოიღო უწყალოება, რომელ მან გაგვაუბედურა და დაგვაობლა მე და შეიღნი ჩემნი მეფისა ჩვენისა გარდაცვალებითა, რომელთაცა არ გვაქვს სხვა გზა მაცხოვარებისადმი, შემდგომ ღთისა, გარდა დიდისა იმპერატორისა ჩვენისა; ამისათვის მუხლდადგმით შემდგომი გეგედრები უშამდგომელობასა, გინადგან მტირება სიტყვა დიდებულებისა თქვენისა დიდად შემწე მექმნება წინაშე მისა, რათა ღუთიებრ მოწყალებითა თვალთა მოხედონ მდგომარეობასა ჩვენსა და მაღალი საფარგელი თვისი მე და ნაშობთა ჩემთა არ მოგვაგლონ, გითარცა იმის იმჟ. დიდ. ერთგულთა მოსამსახურეთ.

მარტის 10, წელს 1798. თელავით.

132. Д. XXIV. Апрель 1798 г. Сообщение въ Иностр. Коллегію отъ Груз. посланника кн. Г. Чавчавадзе.

აპრილის 14 შტაფეტით წიგნები მივიღე მათის უმაღლესობის დედოფლისაგან, წელიც მათს მსგელობას უფალს სერგეი ლაზარიჩისთვის მიმირთმევია, რომ თაფთაფის აღაგს მიაწოდეს და მხოლოდ ამას მწერენ: შედ გარდაცვალებისა ნეტარად სახსრავარის მეფის ჩემის ირაკლისა მიუღია უფლობა სჯულიერს შემკვიდრეს მისსა გიორგის, წელიც თვითან ამჟამებს უმაღლესს კარზე გამოსაგზავნეს კაცს უფლის თვისის საქმეების გედრებით, და ამჟამად თითონ ამისთვის აღარას იწერება, რადგან მრავლის გარემოების საქმის გამო არა ქქონია მოცალება, როგორც თქვენც მოკესენებათ, არის ჩვეულება ამისთანა უბედურ შემთხვეულების დროსთვის.

აპრილს, წელს 1798.

133. Д. XXIV. 14 Мая 1798 г. Письмо царицы Даріи къ имп. Павлу.

შე უმაღლესისა მოხსენებასა ჩემსა ზედა განმეტხადა მე წერილით უფლისა დენკალ-ლეიტენანტისა გრაფ მარკოვისაგან თქვენის იმჟ. დიდ. საქართვლოს მეფის სახლისადმი კეთილმოაზრება და ტაგანროტის პოლკის პოლკოვნიკის სპეშნევისაგან პირისპირ უმაღლესთა მოხსენებულთა ჩემგან მუხლთა პასუხისა მოთხოვა, და, შემდგომად პოვისა მისისა, დამნაშავედ მიტყმად

იგი სამხედროსა მსჯავრსა ქვეშე, ხოლო მე მსმენელი ზემოხსენებულია ღთებრ მოწოდებისა თქვენისა, რომლისადაცა ნაცვლად არა ძალმიცს სხვისა რაისაჲ მოღუბად წინაშე უმაღლესისა ტახტისა, — მზავარ შეიღებითურთ ჩემით მარადის თქვენის იმჲ. დიდებ. სამსახურად ვიდრე სისხლთა ჩვენთა უკანასკნელ წვეთამდე. მსახურსა თქვენსა, ძეს ჩემსა მირიანს, თუმიცა ვისტუმრებდი მე სამსახურად, გარნა მოუვიდა მას უცრათ ბრძანება თქვენის იმჲ. დიდებ. სამხედროს კოლედიდამ, რომლისადაცა განეცნადა ნებითა თქვენის დიდებ. სამსახურიდამ განთავისუფლება, რომლისათა ვისცა ჭერეთ დავაუოგნეთ გამოსტუმრება, და ელის მწუხარე უმაღლესსა კეთილ ნებობასა.

1798 წელსა, 14 მაისს. ქალაქსა თელავს.

134. Д. XXIV. 18 Мая 1798 г. Письмо царицы Даріи къ имп. Павлу.

უმაღლესითა კეთილნებობითა დიდებ. თქვენისათა გამოცხადილი საწამლეუ ბელად განსვენებულისა მეფისა ჩვენისა დოხტური ღერტიუს, რომელიცა უგვე გამოგვისტუმრებია ადგილსა თვისსა მაისის 13, დიდად შეგვეწია გამოცდილუ ბითა სამკურნალოსა ხელოვნებისათა და კეთილმცდელობითა თვისითა სასტიკისა მწუხარებისაგამო შემთხვეულთა სენთა შინა ჩვენ და სახლისა ჩვენისათა, ეგრეთვე მოცემულმან მისგან რჩევამან ქალაქსა ჩვენსა ტფილისს მომსერელი სენი მწირათლ აღუმსუბუქა, რომლისათვისცა უმწგერვალესსა მადლობასა უდ უმდაბლესად მოვიღებ წინაშე უმაღლესისა ტახტისა თქვენისა; ხოლო ვინადაცა კეთილმზრუნველ მამად ქვეყნისა ამის ჩვენისა გესავთ დიდებ. თქვენსა, ამისგამო გავეადნიერდები მოხსენებად, რომელ საქართველო ფრიად ნაკლულეგან არს მკურნალობისა ხელოვნობითა, და მიზეზითა ამით არა მცირედი გვაკლდება უდროოდ კრი, რომლისათვისცა უდ უმაღლესად გვევდრები, რათა ზემოხსენებული დოხტური ღერტიუს სათნოიზინოთ ჩაოჯენსაჲ ხანს ბოძებად განხელოვნებად მკურნალობა ჩვენთა, რომლისაშიერცა ფრიადსა სასუიდელსა ჭეოფთ ერისადმი ჩვენისა.

1798 წელსა, 18 მაისს. ქალაქსა თელავს.

135. Д. XXIV. 30 Іюня 1798 г. Представленіе отъ царя Георгія имп. Павлу.

უოგელი სოფელი ამისა თანახმა არს, ფითარმედ დიდებსა და ჩინებულებასა თანასწორი აქვს ბრწუნივალება კეთილმოქმედისა გულისა თქვენისათანა. თუმცადა სიუკრით ჩემითგან მაქუნდა ნიადაგ წარმატება სურვილისა უფროს წინა-

ზარტა ჩემთა შემოსავრდომელად სამეფოთურთ ჩემით კალთისა ქვეშე ზორფის რისა თქვენისათა ჭეშმარიტითა ერთგულებითა, მაგრა დღესაჴამდითი მდგომარება ჩემი მაჴუნდა შუაჴედლად, რომელსაცა არ ძალმეფა სურვილისა ჩემისა შესრულებით აღმოჩენა, და ვინადგან ფარდა ესე აღძრველიაჴმნა, ამაღ, აღმხილული თვალისა, აღვიარებ ჩემად უადუსტეს მონარხსად და ჩემად ხელმწიფედ, და ვსასოკებ, რათამცა თქვენის იმჴ. დიდ—დმი განზერობილი ხელი ჩემი თქვენი დიდებულები საგან არ უგულებელაჴმნას და ჩემს ვედრებას ნიადაგ აჴუნდეს ადგილი თქვენს წინაშე, რომელ ესე, რათამცა თქვენის დიდებულებისაგან არ აღგვეძარცოს ის მოწყალება, რომელიცა რათიფიკაციაში ხელმწიფურის სიტყვით აღგვეთჴვა მე და კურთხეულს მამა ჩემს, და რაგვარადცა თქვენგან მე ვიყო დაუტყვებელ, ეგრეთვე შემეგვიდრე ჩემი დავით; და უკეთუ დიდებულებისა თქვენისა საფარველი მე და ჩემს სამეფოს აღხდელი გვექნება, მაშინ მეცა და სამეფოცა ჩემი ესე ვითარითა უბედურებითა განსაზღვრულ ვიქნებით, რომელ ყოველთვის თათართა მფლობელობისა შემაუურებელ უნდა ვიუენეთ ყოფლითურთ უღონაჴმნილი.—და შემდგომად, ოდესცა სჯულიერისა შემეგვიდრებითა მივიღე ტახტი ჩემი და ვიქმენ მეფედ, ის თავისავე ჟამში თქვენს დიდებულებას გრათ გუდოფიის ხელით მოვასხენე, რომელმანც წიგნმან ზემოხსენებულს გრათს ვერ მოუხწრა ღინიაზედ, და არ ვიცი თუ რა იქნა.

1798 წელს, ივნისის 30. თელავს.

136. Д. XXIV. 28 Июля 1798 г. Письмо изъ Тифлиса къ арм. архіеп. Іосифу (Аргутинскому) отъ царевича Давида Георгіевича.

აჴაურს ამბავს იკითხავ,—ზახახანი ურუმიას მოვიდა და აჴ ჩვენს ბატონთან იმისგან გამოგზავნილი უაჴარი ნასახჩიბაში მამადხან ვინმე მოვიდა და შვილსა სთხოვს, და ფარმანიც მოეწერა; მე ფარმანი ვსთარკმნე და ღრათს მარკოვს გამოა უგზავნე: «თუ შეიღეს არ მოგვცემ, რატ ბიძა ჩემმა გიყო—სამს იმოღენს მოელოდე ჩვენგანაო. და ახლა ამისმა უმაღლესობამ მეფემ გიბრძანა, რომ კნიაზ ბეზბოას როტკოსთან და კნიაზ გურაკინთან გამოაცხადო, რომ ჩვენი ახლანდელი მდგომარეობა დიდად საწუხარო არის ჩვენთვის: თუ მაგათზედ ხელი ავიღოთ, გერცხვენიან ჩვენის პირისა და ნამუსისა, რომ მაგათზედ ხელი როგორ უნდა ავიღოთ, და ჩვენ შორის მყოფისა ფიცისაჴ გვემინიან, და თუ ხელს ვერ ავიღებთ, როგორც მეფის ირაკლის დროს ოხრება მოუხდა საქართველოს, უმეტესი მოსდის ესლა, და ამისათვის დიდს იჭვში ფართ მიცემულნი. ეცადე, წყალობას ვითხოვოთ, რომ, თუ ჭაბუკი გინდათ და სხვაგვარად რაცნით ამ საქმეს, საქაროდ ერთი წამალი დაადვით რამე. და უფრო მეტი ჩემი სამწუხარო ეს არის, რომ, თუ ეს ჴვევანა მაგათის სა-

ფარგელადამ გავიდა, მე ჩემი პირობებმა მაგათ უნდა შევსწირო, ამისათვის, რომ ჩემის ხელმწიფის მუხანათი ვერ შევიქნები და მაგათს სამსახურში აღვრცხისათვის მეც არავინ დამინდობს. ჩვენ ხელმწიფესთან და ღვაწთან რომ წიგნები დავსწერეთ ხუთს დღეს უკან, მოხდა ეს ამბავი. ვითხოვ, რომ ეტადო და ამისი პასუხი საჩქაროთ გამომიტანო. სერგეი ლაზარინის რატო მოგეწერა—ისიც გაჟარიტე.

უსაკუთრესი მეფის ძე დავით.

ივან ლაზარინი და ეპატრინა ივანოვსა აგრაფინათი და წაიტოვები მოა მიკითხე.

ივლისის 28, 1798 წელს. თელავს.

137. Д. XXIV. 30 Августа 1798 г. Письмо неизвестного (С. Л. Лашкарева?) изъ С.Петербурга къ царю Георгію.

თქვენის სიმაღლის ბოძებული ღრამოტა მაღლობით მივიღე და მაღლობელი ვარ თქვენი წყალობისა, და ჩემის მხრიდან თქვენს სიმაღლეს ვაწმუნებ, რაც შემაძლებელაა მაჭეს თქვენი სამეფო სახლისა და სამეფოს ერთგული და შემატების მცდელი ვარ, და ღთსავეს აქამდინაც მოვაწეინეთ, რომელსაც თქვენის სიმაღლის დესპანი უფალი კნიაზ ჭავჭავაძე მიმოწმებს, და თუ კნიაზ გიორგი ავალოვი გამოგებრუნებინათ, ახლა საქმე სრულებით როგორც თქვენი სამეფო სახლის შესამატი იყო, ისე შესრულებული იქნებოდა. კიდევ ბრძანება არის ჩვენის ედ მოწყალის მისის იმპ. დიდ., რომა უი აღსრულდეს. სხვას არას მოველით, უფა ღათ მზათა ვართ, მარტო ავალოვის მოსვლას თქვენის სათხოვარის წიგნებითა.

წელს 1798, ავგუსტოს დ. ს. ტ პეტერბურღით.

138. Д. XXIII. 11 Октября 1798 г. Грамота царя Георгія князю Г. Чавчавадзе.

ჩვენს დესპანს თავადს გარსევანს ჭავჭავაძეს! სანატრელის მეფის მამის ჩვენისაგან რუსეთის უმაღლეს კარზედ სრულისანებისმქონებელ მინისტრად თქვენ იუავით გამოარჩეული. ახლაც თქვენთვისვე გვიბრძანებია, და როგორცა ნება გქონდათ, ისივე გქონდესთ, და მანდ იმეოფებოდეთ მეორეს ბრძანებამდე. სადაც ჯერ იყო ამ ჩვენის ბრძანებით იქ გამოცხადდით, ჩვენს წიგნებს შესაფერი აუდენცია უთხოვეთ და თქვენი თავი ჩვენს ელჩად გამოაცხადეთ. სხვებზე ჩვენ მარადის თქვენად კეთილისმყოფელად გვებოთ.

ოკდომბერს ია, წელს ჩიფტ. თელავი.

13. Д. XXII. 11 Октября 1798 г. Письмо царя Георгія къ С. Л. Лашкареву.

თქვენი მაღალმსგელობის წიგნი მოგვივიდა, დიდის პატივით მივიღე და რაც მოგეწერათ უველა ვსცანით, და გმადლობთ ესეოდენ კეთილმზრუნველობით სათვის. რომელთა ჩვენი სათხოველი მაგათის იმპ. დიდებ. წინაშე არის უოველივე ჩვენი სრული თხოვა რამდენისაჲმ პუნგტებით მოგვისენებია და იმ ჩვენის სათხოვრის პუნგტების პირი თქვენთვისაც გამოგვიგზავნია, და გთხოვთ თქვენი მაღალმსგელობა უოველს ალავს დიდის გულმოდგინებით გაისარჯოს ამ ჩვენს საქმეზედ და სრულება სცეთ თხოვისამებრ ჩვენისა, რომლითაცა უმეტეს ვაღდეუბულ გვეოფთ.

ოკდომბრის ია, წელს ჩღჟჱ. თელავს.

140. Д. XXIII. 11 Октября 1798 г. Письмо царя Георгія къ кн. А. А. Безбородно.

ჩემგან წარმოვლენილს თავადს გიორგი იოანეს ძეს ავალავს უოველითურთ შემოვავედრებთ თქვენს უგანათლებულესობას, რომლისათვისცა მე ვეცები უღრმესსა სამსახურისა წადილსა შინა.

ოკდომბრის ია, წელს ჩღჟჱ. თელავს.

141. Д. XXIII. 11 Октября 1798 г. Письмо царя Георгія къ кн. А. А. Безбородно.

პატივსაცემელმან თქვენმან წიგნმან თქვენი ჩვენზედ კეთილი განზრახვა და შეწყენის წადილი გვარწმუნა, რომლისათვის უმდაბლესად მრავალს მადლობას მოგახსენებთ. თქვენმა უგანათლებულესობამ იცის, როგორცის მეზობლებითა ვართ გარეშეცული, ან იმათ ჩვენზედ რაოდენის ხარისხით მეტი აქვსთ ძალი. ერთს მეზობლად ის სპარსნი არიან, რომელთაც წარსრულს წელიწადს ასე მოგვაოხრეს, რომ დღესაც ჩვენ და ჩვენს დაგლახებულს ხალხს ერთმანერთი ვეღარ გვიპოვნია, მეორედ ოსმალნი, რომელთაც წარსულს თვეს ლეკის ჯარი აიევანეს და მრავალს ტუევსთან ჩვენი დისწული თავადი ციციანოვი დაჭირეს და დღესაც ახალციხეს ტუევთა ჭეჟთ. მესამედ ლეკნი. მეორე საუუენო არის, რომ ჩვენად სასოებად რუსეთის უმაღლესი კარი გუაქქეს და ხსენებულს მეზობლებთან შეკრიგობასა და დაგებას გეკიდებით: პირველად, ქრისტეს სარწმუნოების გამო, და მეორეთ, უმაღლესს ტახტთან ფიცით შეკრულობის გამო. ჩვენ, ამისთანა მდგომარეოა

ბაში მუოფთ, აჩას დროს მაგ კარზედ შემწე და ჩვენთვის მზრუნველი აჩა გვეუ-
ლია. სანატრელს მამა ჩვენს ჭქონდა სასოება დადებული კნიაზ პატეკინზედ,
მაგრამ ის ჩვენ გვატუფებდა, ის მხოლოდ თავის სახელის განდიდებას ეძებდა და
აჩაგის სხვისთვის ზრუნევდა. დიდხანია მე თქვენი კაცთმოყვარება და მამულის-
მოყვარება ვიცი, და ამისათვის ჩვენს თავსა და ჩვენს სამეფოს თქვენს უგანათლე-
ბუდესობას შემოგაყვადებ: თქვენ უნდა იუოთ დღეისიქით ყდ მოწუალე ხელმწიფეს-
თან ჩვენი შუამდგომელი და შემწე. ახლა რამდენიმე პუნქტები დიდებულს ხელმ-
წიფეს მოვართვით, რომლისაგ ვირი აქა ძეგს; თქვენის მამებრივის ქველის გუ-
ლისაგან ამას ვითხვამ, რომ იფრმაღნის აჩასა და პუნქტებს სხვის სათხოვრი-
სას ჩვენი მინისტრი მოართმევს,—იმას თქვენის წინამძღოლობით უთხოოთ
აუდენცია.

ოკდომბერს ია, წელსა ჩფჳ. თელავი.

**142. Д. XXIII. 16 Октября 1798 г. Представленіе отъ ца-
рицы Маріи, супруги царя Георгія, имп. Маріи Θεοδоровнѣ.**

დედობრივი თქვენის იმპ. დიდებ. სიმდაბლით გარდამოხდომა ყოველ
თადმი ჩრდილსა ქვეშე შორფიროსა თქვენისა შემოფრდომილთა აჩა უსახო ჭეოფს
მათ წარმოდგომად წინაშე უმაღლესისა ტახტისა თქვენისა მოსახეებლად უმაღ-
ლესისა საფარველისა, რომელთაგანი მეტა ვიკადრებ უმონებრიესითა გედრებითა
თხოვასა, რათა თქვენმა დიდებულებამ დირს მუოს აღრიცხვად რიცხვსა შინა ერთ-
გულთა თქვენთასა და სიმაღლითგან ტახტისა თქვენისა მომმადლოთ ნება ყო-
ველთა შორის სადღესასწაულოდ სიქადულისა, ვითარმედ გვიე.

ოკდომბერს იე, წელსა ჩფჳ. თელავი.

**143. Д. XXIII. Октябрь 1798 г. Представленіе отъ царя
Георгія имп. Павлу.**

ითხოვს აღსრული ჭსჯულიერსა თვისსა სამეფოსა ტახტსა ზედა, შემდგო-
მად აღსასრულისა მამისა თვისისა მეფისა ირაკლი მეორისა, მეფე ქართლისა და
კახეთისა გიორგი მეათსამეტე, რომელსადა შეუდგებიან:

პუნქტი

ა.

წელსა ჩდბ გუქჳნდა ჩვენ აღთქმა, რომ საქართველოსა ტახტსა ზედა აღ-
სრულმან მოვახსენოთ იმპ. თქვენისა დიდებ—სა ჩვენი სამკვიდროსა და ჭსჯულიერსა
ტახტსა ზედა აღსდგა და თქვენის იმპ. დიდ—გან ვითხოვოთ ამის დამტკიცება.

ამ სათხოველს

ბ.

აწ, აღსრული ჭსუფიერისა და სამეციდროსა ჩემსა საქართველოსა და კახეთისა ტახტისა ზედა, უმდაბლესად ვითხოვ თქვენის იმპ. დიდ—გან ამისსა დამტკიცებასა და ჩემთანა პირმოხსნას ჩემისა შვილისა, იმპ. თქვენის დიდებუ. მაღალ-სახელგაფანსა სამსახურსა შინა მყოფისა ღენკალ-მაიორად, დავითის ჩემად შემკვიდრედ მიღებასა და დამტკიცებასა.

მეფე ქართლისა და კახეთისა და სსვთა გიორგი მეათნამეფე

ყოვლად მოწყალე ხელმწიფე, უმონებრივად ვითხოვ თქვენის იმპ. დიდ—საგან ამ ჩემს სათხოვარს სისრულე უბოძოთ. რადომბეკს, წელსა ჩღჟჟ.

ზედს ვაწერ.

144. Д. XXIII. Октябрь 1798 г. Представление отъ царя Георгія имп. Павлу.

მონარქულისა მოწყალეობითა აღვსილი თქვენის იმპ. დიდებუ. ღრამოტა გრამის მარგაფის ხელით გვებოძა, რომელმაცა აღმამაღლა უმეტეს თავისა ჩემისა და განადიდა ჩემ შორის გრძნობა ერთგულობისა უმაღლესისადმი ტახტისა თქვენისა, რომლისადმი წინაპართა ჩემთა მარადის აქუნდათ. მსურის წარმატება ერთგულთა ბისა მათგან და ღიცა შემეწოდეს ამა აზრსა შინა; გარნა მაქვს საგედრებელი თქვენისადმი დიდებულებისა, რომლისათვის უმონებრივად ვითხოვ, რათა განპყრობილი ხელი ჩემი თქვენდამი არა უტულებულსჭყოთ და ყოვლად მოწყალეობით სიმაღლიდგან ტახტისა მოხედოთ.

სანატრელსა მეფესა, მამასა ჩემსა, აქუნდა ჩვეულებად მოწყრა დამჭირნეობისა თვისისა მოსამზღუდრის მთავრისა მიმართ, და ამით ესოდენ გრძელდებოდა და გვიანდებოდა საქმე—რადენ აგრძნა თთილისმან ხელითა მტაცებელისა აღამაჭმადსნისათა, ამისათვის ვითხოვ, რათა მაქუნდეს ნება მოწყრად პირისპირ თქვენდა და მოგერთმეოდესთ ხელითა თქვენისა მინისტრისათა, რომელსა მოაართმევს ჩვენი მინისტრი.

მოუცილებელი ჩემი დამჭირნეობა ითხოვს, რომ ვითხოვო უმეტეს უოფლისა ესე, რათა საფარველი თქვენისა დიდებულებისა საუკუნოდ გვედვას, რომ აღარ ვიყო დამჭირნე სხვისა რომლისაჲ კარისა შეგრდამსა, ანუ შევედრებასა.

მსგავსად უმაღლესისა თქვენისა გრამოტისა დაამტკიცეთ ჩემი მეფობა და შემკვიდრეთ ჩემად შვილი ჩემი დავით, და ნუგინ შემომხედება სამეფოსა ჩემსა შინა განმგებასა შინა, და ნუგინ უპატიოე ჭყოფს თავადთა, აზნაურთა და გლეხთა ჩემთა თვინიერ ნებისა ჩემისა.

განმამხრევთ ამა ხელმწიფურის განმზნობითა, რათა შემეგვიდრესა და მო-
ნატყალებთა ჩვენთა აქუნდეს საუკუნოდ და შეურყეველად.

დასამტკიცებლად თქვენის ჩემზედ უხვის მოწყალებისა მეზომოს სამი ათა-
სი სალდათი თავისის ზარბაზნებით და ხარჯით უკვდავად და საუკუნოდ ვიდრე
აღსასრულამდე სოფლისა.

როდისაჲ საქართველოში ძლევას შემოსილი რუსეთის ჯარი ყოფილა ეო-
ფელთების ავს კაცებს იმ ჯარის კამანდირებთან ჩვენი ენა უტარებიათ, ამის გამო
ყოველთვის შფოთი და უთანხმოება გვექონია, — უმონებრესად ვითხოვ თქვენის იმჲ.
დიდ — გან, რომ ჩემთან მეოფის ჯარის კამანდირს ებძანოს, რომ მხოლოდ
ჩემთან ჰქონდეს საქმე და არა სხვას გუჟამთან, რომელსაჲ ჩემგან არა ჰქონდეს
ჰქრწმუნებული, რათა მონარხულისა მოწყალებისაგან არ დაგშორდეთ.

თუ რაღესმე საქმემ დაგვზავტიყოს და ჩვენ აქ მეოფის ჯარის კამანდირი
რომელსმე ჩვენს სამხლევარზედ მისყოლად მივიწვიოთ, ნუ დაგვეუჩნება, მოგ-
ვუვებოდეს ჯარითა, და თუ საზღვარს გარეთ დაგვჭირდება, მაშინ თქვენს დიდუ-
ბულებას მოვასხენებთ.

ვინადგან ქრისტიანებრითა ვართ შევრდომილ ნრდილსა ქვეშე პოროფირისა
თქვენისათა, მისთვის უმონებრესად ვითხოვ, თუ რაღესმე სპარსთა, ან სხვის
მძლავრს ჯარს ჩვენზედ მოსვლა ეგულებოდეს, ამისათვის ღინიასზედ მეოფს
ღენკალს ჰქონდეს ბრძანება მოუხსენებლად შვიდი ათასი სალდათი მოგვასვე-
ლოს და არა უმეტეს ამისა, ჩვენის პურით. უაგვისტოესო მონარხო, თქვენის
იმჲ. დიდ — გან უმონებრესად ვითხოვ აქ მოხსენებული აზრები კადნიერებად არ
შემეკაცხოს და თქვენი მონარხული ყოვლადმოწყალება ჩემზედ მიიღოთ, და
ამით დაამტკიცოთ თქვენი ჩემზედ სიუხვე, რომ მეზობლებთან შევიძლო სად-
ღესასწაულად და კადნიერად დაქალება.

ოქდომბერს, წელსა ჩუქს. თელავი.

145. Д. XXIV. 1798 г. Списокъ инвеституръ и подарковъ, полу-
ченныхъ царемъ Георгіемъ отъ имп. Павла.

სია მათის იმჲ. დიდებ. ყოვლად უმოწყალების ხელმწიფისა სრულიად რუ-
სეთისა, რომელნიც წყალობა-ინვესტიტურნი, სამეფონნი ნიშანნი და სხვა ნივთი
გვეზოძა ჩვენ, მეფეს სრულიად ქართლისა და კახეთისასა, და ფამილიას ჩვენსა უფ-
ლის მინისტრის სტ. სოფ. პეტრე ივანჩის კოვალენსკის მიერ.

სამეფო გვირგვინი ოქროსი, ჩაწეობილი ქვათა აზაზშირათა, სკიპტრა —
ეგრეთვე აზაზშირათა მოჭედილი.

ხმალი მოჭედილი ოქროთი, მდინარითა თელითა.

პოლონური სამეფო ხასიერების ხვედრისა, ქვეშადები უარეუმი კუდებიანი, რომელსა ზედა ნაკერი აქვს ღერბი რუსეთისა და საქართველოსი, ორის ფუნჯებით.

თეთრი ღრუშა ორთავის აწვივით შუაზედ, რომელშიც ღერბია საქართველოსი, ორის ოქროს დიდრქანის ფუნჯებით.

ტახტი ხასიერების ხვედრისა გარეშემოვლილი პოდზოროთა და მოკერებული განიერის ოქროს ბუზმენტითა.

აგრეთვე სამი ბაღიში, შიგნით ტახტი—ღერბი საქართველოსი, გარეშე მო—ღერბი რუსეთისა.

ტახტზედ ორი სტოლი დაბურკილია აგრეთვე ხვედრითა, ბუზმენტითა.

სტოლისათვის თითო ბაღიში.

სამი ორდენი აღმასებით შემკული წმიდის პირველ წოდებულისა მოციქულისა ანდრეასი, წმიდისა დიდისა კკატინისა და წმიდისა ანასი პირველი კლასისა.

მათს უმაღლესობას დედოფალს მარიაჲს გიორგის ასულს კონა ოქროსი, რომ ეწოდების «ბუკეთ», ბრილიანტითა და რუსული მდიდარი ტანსაცმელი გარეშე მოდებულის განიერის უარეუმი თავის კუდებით.

ჩვენს შვიდს შვილებს—ბეჟედი, და მერვეს—სათი ოქროსი მარგალიტითა.

ჩვენს ორს ასულთ, გაიანეს ოქროს სათი ბრილიანტითა და ოქროს ჯაჭვითა, თამარს—ბეჟედი ბრილიანტისა.

არხიმანდრიტს ეფთვიმეს—ჯვარი ოქროსი აქვამარინათი და ოქროს ჯაჭვითა.

ჩვენს სიძეს კნიაზ ბაგრატონს—ოქროს კოლოფი ემალთ და ღასტული სურათით, და ბრილიანტით ნაპირდებულითა.

ჩვენს სიმაჲს კნიაზ ციციონს—ბეჟედი დიდის ღრანტომბრეწულის ფერისა, მოჭედილი ბრილიანტითა.

გიორგი.

146. Д. XXIV. 12 Ноября 1798 г. Письмо царицы Даріи къ имп. Павлу.

შემდგომად გარდაცვალების მეფისა ჩვენისათა, გაუბედურების ჩემისა, ვაჟსა ზელ არზი დიდებულებასა თქვენსა წაწმენდისა მარტის 14, რომელითაცა შევედრეთ თავი ჩემი შვილებითურთ თვისით უმაღლესსა კეთილნებობასა, რომელსაცა ზედან უმოწყაულობითისა ზასუხის მიღებას ვერ გეღირსებნით. აჲ ვცან სხვათაგან, რომელ უმაღლესი ბრძანება დიდებულებისა თქვენისა, მოსვლია აწინდელსა მეფესა საქართველოსასა, რომელიცა მე არავისგან გამამცნადებია.

დიდებულებასა თქვენსა კმად მოეხსენება, რომელ განსვენებულსა მეფესა ჩვენსა აქვნდა მისამართად თვისდა მხოლოდ უმაღლესი ტახტი დიდებულებისა

თქვენისა, და სსმენელნიცა ჩვენნი არა ჩვეულ არიან სხვათა ხელმწიფეთა ბრძანებისა სმენასა, ამისთვის, მუხლდადგმით განმეორებული თხოვისა ჩემისა, გვეუდრები, უკეთილმსახურესო ხელმწიფეო, მოგვხედე მამობრივ მოწყალებათა თვალთა მე და შვილთა ჩემთა, ობლობით განმწარებულითა, და განგვამტკიცე უმაღლესითა საფარველთა თქვენითა, რათა ვერ ძალ ჰქონ მტერთა ჩვენთა დანაგერა ჩვენი, და დაუასრულეთ სიტოცხლე ჩვენი უმაღლესსა სამსახურსა შინა დიდებულებისა თქვენისასა, რომელსაცა შედა დამოკიდებულ არს მაცხოვარება ჩვენი.

1798 წელს, ნოემბერს 12. ანანურის ქალაქით.

147. Д. XXIV. 12 Ноября 1798 г. Письмо царицы Даріи къ кн. А. А. Безбородно.

თუმცა თქვენისა ჩემდამო ესდენ კეთილისმყოფლობის წილ ჩვენ ჟერეთ არა რაჟთ გვიმსახურია განათლებულებისა თქვენისათვის, რომლისაცა დამაბრკალებელ მიზეზად შეგვესწრენ სხვა და სხვა სახედ ცვლილებანი მდგომარეობათა ჩვენთანნი, რომელნიცა თქვენდა კმად საცნაურ არიან.

აწ მათს იმჟ. დიდ. მოვართვი მეორედ უმაღლესი წერილი ჩემი, რომლითაცა შევეუდრე უბედური თავი ჩემი შეილებითურთ თვისით და ერთი უმაღლესსა საფარველსა ქვეშე და მამობრივსა მოწყალებასა იმის იმჟ. დიდ., ამისთვის ფითხოვან განათლებულებისა თვენისაგან, რათა პირველი კეთილი გული თქვენი არ დაივიწყეთ და შეგვაბრძლოთ მოწყალებსა ხელმწიფესა, რომლითაცა გადდებულ მუოფთ მე მარადის შესაბამითა ჯეშმარიტითა პატივისცემითა პატივისცემასა თქვენსა.

1798 წელს, ნოემბერს 12. ანანურის ქალაქს.

148. Д. XXIII. 16 Декабря 1798 г. Сообщение кн. Г. И. Авалова въ Ин. Коллегію.

ოდესცა მიველ მე როსიით საქართველოსა შა და ვიუწუეტა, გდ სამეზოა მდოას შინა მისსა მყოფობს ერთის ლეკის მთაფრისს ტუვედ მოსამსახურე მათის იმჟ. დიდ. უნტერ-აფიცერი ანდრია ალექსევი, წაუვანილი მათგან ტუვედ დროს სპარსეთით როსიისადმი უოფლისა როსიის ძღვევამოსილის მხედრობის უკუქცევისასა, მაშინ განმადიდემან ქვეშემფრდომებრივისა დამოკიდულებისა მეფისა ჩემისა და ერდგულებრივისა მისის თანამფრდომობისა მათის დიდებულების ტახტისადმი, და ესრეთვეცა ერდგულებითისა გვაჯობისა ძლით ჩემისა — არა დაგჭა უოვნე მე გამოუიდავ მისი, და, მომქცევი ქართლით აქათადმი, უკუნმოუფანატა მისი

თვისთანა, რელიცა წარუყენე მე გიორგის კრებოსტსა შინა მის ბრწინებასს
 ღრთი ირავლი იფანიჩს მორკოვს, რელიცა, არა სათნო მოუფელმან აქ მოუყანისა
 მისისა, დაუტევა იგი კრებოსტსა მას შინა მძლეველმან ჩემდა მისთვის ხმარებუ-
 ლისა ჩემ მიერ მისად სასუიდელად თეთრისა, ხოლო ოდესცა უოფელივე ჰაზრი
 ჩემი მდგომარება მხოლოდ მის შორის, მით რელ დავემოწმო შემოუსაზღვრელსა
 ელთგულებასა ჩემსა მათის იმჟ. ტახტისადმი, და მოხარულმან სულითა, გდ მაქვ-
 ნდა მე ბედნიერება ჩვენებად ესდენ მტერისა სამსახურისა ჩემისა, ამისათვის არა
 მივიღე მე მის მიერ თეთრი იგი, რელისათვისცა უოფლად ქვეშემგდომებრივი
 გამომაცხადებელი და მომსენებელი მით, რამეთუ ჩემ მიერ მოსყიდულსა მას
 მიმღებულსა თვისისა თავისუფლებისა აქვს გვაჭიური სურვილი განგძობად მას-
 თის დიდებულების სამსახურისა, გიდრე უკანასკნელად მინურადმდე ცხოვრებისა
 თვისისა, უმდაბლესად ვსთხოვ მათის იმჟ. დიდ. განმადიდებელი ტყვეობასა შა
 დათმენილისა ალექსევისა მის მიერ არა დაგდოს იგი გადმოუთხეველად მას შა
 თვისისა უმაღლესისა მოწყალებისა.

თავადი გიორგი აგალოვი.

**149. Д. XXIV. 2 Января 1799 г. Сообщение въ Ин. Коллегію
 отъ Груз. посл. кн. Г. Чавчавадзе.**

ჩემ მაგიერ მიცემულითა მალელ დიდებულისა მინისტრისადმი წერილებითა
 და სხვათა და სხვათა დროთა შინა სიტუაციითა ცხადყოფითა არა ერთგზის
 მაქვნდა პატივი მინისტრისა მოხსენებად, ვითარმედ, ოსმალის პოტის ნებისა
 ქვეშე მოყოფი ახალციხის ფაშა, მტერ ქმნილი საქართველოსა შა, რათა უოფლის
 გზით ამიზეზოს მას ვნება, ინახავს მამულსა შინა თვისისა წარმტაცთა ლეკის ერთა
 და უშვებს მათ სადავსა, რელ მარადის ეგვეთებოდნენ საქართველოსა, რელიცა
 ითმენს მისგამო უმწვერვალესა დაქცევასა და აკლდების მრავალთა სახლეულობა-
 თადა, რელიცა ლეკთა მათ უოფელსა მომრბეველობასა თანამიჭყაფთ ტყვედ, ვითა-
 რითაცა სახითა წარუყვანეს მათ თავადი ციციანოვი და მიატოვეს მას, რომლისა-
 თვისცა ითხოვს მისთვის ნათესაფთაგან მისთა გამოსასხნელად მისა სამას თუმანს
 და დღემდე ლეკისა ერნი იგი, მარადის მქცეველნი მისნი, არ ძაღვენ არცა მცო-
 რესა მოსვენებასა. დღეს ვუწეით ჩვენ ვითარცა კავშირი არსებობს ორთა დიდთა
 იმპერიითა ჩვენის მფარველის უოფლის რუსეთის და ოსმალთა შორის, და ჩვენ-
 თვის წარმოდგომილის რუსეთის იმპერიასა არ ძაღვს არცა მტერისა მიზეზისა
 მიცემა დასარღვეველად ორისა იმპერიისა ამას შორის დაცულის თანხმობისა,
 მაშა ედ უმდაბლესად ვითხოვ, მაღალდიდებულ მინისტრიაგ, მიიღოთ განსად-
 ებულად ესე ვითარი მდგომარება ქვეშევრდომისა თქვენისა საქართუზლომსა, — მის-
 წერით გოსტანტინეპოლში მოყოფს აქაურს უფალს, რათამცა მან ხმარებულ ჰქონს

პოეტის თანადგომილება თვისი ფიტხელად მიწერისათვის ახალციხის ფაშა
სადმი, ვად. მან ზემოხსენებულნი ლეკნი მამულსა შა თვისსა აქა მიიღოს, და
ამიერიდგან სრულიად არ იუოლიოს იტინი; სოლო ქართველნი იგი ლეკთა მიერ
დღემდე ტყვედ წარყვანილნი იყვნენცა მოქცეულ ჩვენდა; და უკეთუ ესე ფაშის მის
მიერ აქა იქმნების ქმნილ, მაშინ მისა და საქართველოს შორის აქა ღდეს იქ
მნებისმ შეიძლება, და ესე ვითარსა ჟამის მომავალსა ღრისა შა აქა გერაცხდნენ
ჩვენ მიზეზად, რომლისათვისცა მაქვს პატივი მაღალადიდებულისა მინისტრისა
მისთვის მოხსენებად.

პოლნომოხნი მინისტრი თავადი გარსეგან ჯავჯავაძე.
იანვრის 2, წელს ჩდუთ.

**150. Д. XXIV. 8 Января 1799 г. Письмо къ кн. Безбо-
родко отъ кн. Г. Чавчавадзе.**

ღდეს ახალციხის ფაშა ვად იურის ჯარის ლეკისასა და ინახავს მათ თვისთანა,
რომლისა ძალითა საქართველოს, მამულსა ჩვენსა, ქმარტებს ქქონდეს დიდი განუ-
სვენებლობაი, რლისა მისეფასაცა შინა უმდაბლესად ვსთხოვ თქვენს უგანათლეს
სულესობას ბრძანებისათვის შუამავალობისა, რათამცა აწ რუსეთის კარიდამ ცარო-
გრადას შა წარსაგზავნელმან დესპანმან, ძალის მეტრ აწმულისა ოთამანის პოროთის
მშვიდობისა და მეტობრობისა დაწავებისათანა, წინადაუგოს მუნ ახალციხეს შუა
უკრებელბა ლეკის ჯარისა და გაუგანაცა მათი, რლნიცა აწ მოსანადირებულად და
შესამჭიდროებულად სამეფოელსა ჩვენისა ჭეუთი შეურილი. ესრეთვე ვად უმდაბლესად
გთხოვ, უგანათლებულესო თავადო, აქა ერთგვის მრავალთა ჩემიერ მართო
მეუღლთა საქმეთა წა წერილნი თქვენისა უგან—მი აჩ მისცეთ დავიწყებასა, ვინადა
გან მე, აქა მექონი მათთვის რეზოლუციისა, ვშეთები წინაშე მეფისა ჩემისა დღემ-
დე უმასუბებასა შა.

უფროს ვიკადნიერებ მოხსენებასა მდგომარეობისათვის ჩვენისა თქვენისა
უგან—დმი, რომელ ღდეს ადგილსა ზედა აღამაქმადსანისასა აჩს მეორე, რომე-
ლიცა ეტდება, ვად ჩვენკეძოთ აღვიაროთ ჩვენ იგი დიდებულს სელმწიფედ, ამისა-
თვის სჭირო აჩს, რათა გვამტნოთ ჩვენ რაიმე—თუ ამას წა ვითარისა პასუხისა
მიცემად შემძლებელ ვიქმნეთ, რომლითაცა აქა იწარმოოს პირისპირ თქვენსა
საწენი და ჩვენთვის შემარეველი სახე.

**151. Д. XXIII. 18 Января 1799 г. Записка отъ кн. Г. Чав-
чавадзе въ Ин. Коллегію.**

რადგანც ინება მათმან იმპ. დიდ. და ვად უმოწილესმან მფარველმან მეფისა
და უოფლისა სამეფოელსა მისისამან დიქსუოფა მაღალმოწილესათა განდიდებითა

თვისითა უდ ქვეშემგრდომებრთა თხრავითა მისთა, მაშინ მე, მჭანებელსა მეფისა მის ჩემისა წოდებისა და ჩემ წა მის მიერ დადებულია საკუთარისა ბრძანებისა, მაჰეს პიტრივი მოხსენებად შემდგომთა სათხოვართა მალლისა მინისტრკობისა:

ა. და, ვდ მისი უმაღლესობა მეფე, ხელმწიფე ჩემი, მიმღები სათანადოა ადმსარებლობითა მალაღმონარხიულისა მისის იმპ. დიდებ. მიერ განდიდებისა თხოვითადმი მისთა პირველადე მისაქცეველად ეთა უწყსობათა ფითარნიცა იშობებისა, უდ ქვეშემგრდომებრივ ითხოვს, რომ ამჟამად საქართველოსა შა მისის დიდებულების უმაღლესის ნებით რუსეთის გასაცანელს ჯარში არაფინ იფენენ ქართველთაგანნი მიმსვლელნი მუნ ძალთათანა, ხოლო უფროს პოლკოვნიკი თავადი დიმიტრი ორბელიანოვი, რომელიცა, უკეთუ აქაურთა ჯართა თანა იქმნების მუნ გაგზავნილ, შეუძლებელი არის, რომ ჩემის მეფის ხელმწიფის საჟგო და საწყენი არ იყოს.

ბ. ვა სამეფო საქართველოა მონღოლ არს ერთგვრძოთ კავკასიის მთებითა და ჭარქლთა ერთთა, ესრეთვე მეორე ადირბეიჯანის მხარეს თვით არეზით, მაშინ ამისთვის ითხოვს უდ ქვეშემგრდომებრივ მეფე, ჩემი ხელმწიფე, დროზედ, უკეთუ საჭიროება და აუცილებლობა მოითხოვს თვით მხედრობით წარსვლასა მისსა, ანუ რომელისამე მხედართმთავრისა თვისისა გაგზავნასა დამშვიდებისა თვის ზემოხსენებულთა, ოდესმე შემაწებულთა მისთა, მეზობლებთა წა, რომ მხედართმთავრს რუსეთის მხედრობისასა საქართველოსა შა დღეს და ერთგვის ჭქონდეს აქედამ მიცემული უმაღლესი ბრძანება წარვიდეს მშვიდობით თვისთა ერთად საქართველოა მხედრობისათანა ოდესცა მას ებრძანების მეფისა გერძოთ თვისით აღმთქმელისა და ფიცით მარწმუნებულისაგან, რომ თუ არ გაჭირვებულია საქმით, რუსეთის მხედრობათა მათ არა იხმარებს არაოდეს, ხოლო ოდენ ჭსურს ჭეფანდეს იგინი მხედრობათა თანა თვისთა შესმინებლად მტერთა და განსაფენელად ხმისა, რომ რუსეთის მისის იმპ. დიდებ. მხედრობას საქართველოსა შა მეფისა აქვს ბრძანება ერთად ქართლის ჯართათანა იმოქმედონ პირისპირ მტერთა შინაგან საზღვრებისა ამის, რომ თვით ამ საქმით შეიზერობს ულთა მეზობლებთა ერთა მათ მეფე, ხელმწიფე ჩემი, სფეროთა შორის თვისთა, და გარკვეან საზღვართა ამათ არა იკადრებს, თვინიერ უმაღლესისა მისის დიდებულების კარის მოხსენებისა, დააშვროს ძლევა მოსილი მხედრობა ყლისა რუსეთისა, რომლისათვისიცა, თანამდებობისამებრ ჩემისა გამომაცხადებული, უმდაბლესად ფითხოვ ზემოცხადქმნილთა ნიშნებთათვის შდ არღა უმეტეს დამაშვროთ და მოხლოთ უმაღლესი მისის იმპ. დიდებ. ბრძანება.

152. Д. XXIII. 29 Января 1799 г. Письмо кн. Г. Чавчавадзе к кн. Георгию Александровичу Баграτιону.

ბრძანებითა მეფისა, ხელმწიფისა ჩემისა, და უოველთა სამეფოსა შა მისსა

ქვეშემდგომთა მისთა თხოვითა, ვსთხოვ თქვენს ბრწინებას, რომ განუხლოთ მშობელსა ქვეყანასა თქვენსა წინაპართა თქვენთა სიყვარული და დასდგათ საუკუნოა ვაღი ვითარცა მეფესა, ესრეთვე მუნებურთა მცხოვრებთა და ეპკლესიათა, მუნით წარმოდებულის წმიდის ნინას ჟგარის მუნვე წარგზავნითა, რომელიცა გაქვსთ დღეს თქვენ, და რომლისადა ძალი აქს შემძლებელ, კეთილ სასოებისამებრ თქვენისა, მუნითცა გუარგიდეს თქვენ და საუყარელთა სახელულებათა თქვენთა.

ხოლო მე კერძოთ ჩემით დიხსრწმუნებულ გჭეოთ თქვენს ბრწინებას, რომ აღადგენთ მათ შორის დიდსა თქვენდა მომართსა განდიდებასა და შეჭკვავთა სამმადლობელისა ნაცვლისა საუოთელად, რომელთაგანი ერთი მეცა ვეგები დღემდე ცხოვრებისა ჩემისა.

ს. პეტერბურგით.

153. Д. XXIII. 15 Февраля 1799 г. Письмо кн. Чавчавадзе въ Ин. Коллегию.

მე, მიმღებელი ადრითვე მოლოდებულისა ჩემ მიერ სასიხარულოა ამის ნოტისა მათის იმჟ. დიდებ. მადლისა მინისტრისაგან და მცნობელი მის ძლით მაღალმონარხულისა მოწყალებისა მისისა სამეფოსა ზედა მეფისა ჩემისა ხელმწიფისასა, მოგიღებ თქვენ მადლისა მინისტრისადმი ერთსულობითა მადლობასა კეთილმზრუნველობით მოპოვნებისათვის ჩვენდა უზენაესისა მის კეთილნებობისა, და ვითხოვთა კგაღად უმდაბლესად განახლებასა მისსა თავსადა ზედა ჩემსა, რათა მიიხრთ ვითარცა მამამან შეიღესა და გამოითხოვოთ მათის იმჟ — ის დიდ. დიდის ხელმწიფისგან უმადლესი ნება წარვლინებისათვის ჩემისა ხელმწიფისადმი სათანადოა სახითა ჭამილითურთ ჩემით, ვითარცა მოწმად დასწრებისა მუნ მათდა ჩემისა, ვინააღგან დამიუვიეს აქა რაოდენიმე ჟამი და მიმიდიესცა მცირედი ცნობა შესაბამად მიღებისათვის მის მოწყალებისა, რომელიცა შეუდგების უმაღლესითა მით მონარხულთა კეთილნებობითა, ესრეთვე ესე ვითართა განმაცხოვრებელთა მადლისა საფარველისა და სიუხვისა მიმღებლებთა ძეთათანა საქართველოა მათა დღესასწაულებად და პირისპირ მოხსენებად მეფისა, ხელმწიფისა ჩემისა, ზოგად მათისა ამის სასიხარულოა მოწყალებისა და თქვენისადა ეგე ვითარისა მისდამი კეთილმადრკეილებისა, რომელი ვითარცა ვჭტონებ მე, დაუკარგავად დროა სა უმადლესითა ჟერჩინებითა თვისითა ცხადჭეოთ თქვენდაცა უზავევლსა მზგავსსა უმადლესისა მოწყალებისა ამის მადლობასა; ხოლო მე კერძოთ თვისით დამაუენებთ მაჩადის მოგაუედ განსადიდებულისა მის სახისა თქვენისა, რომლისადმიცა დღემდე უდრმესითა პატივისცემლობითა ვჭტებ.

154. Д. XXIII. 22 Марта 1799 г. Выдержки из письма царевича Давида Георгиевича, представленныя княземъ Г. Чавчавадзе въ Ин. Коллегію.

გადმოწერილი ჩდგთ წელსა, თებერვლის გ რიცხუსა, მათის უგანათლებულეს სობის საქართველოს შემგვიდრის მეფის ძის დაგითის მოწერილის წერილით ბრძანებითა მშობლის მისისა, მათისა უმაღლესობის მეფის გიორგისათა, სრულა შემძლებელ დესპანს თავადს ჭავჭავაძესთან.

ა. «არი თქვენი წერილი მივიღეთ, რომელშიც იწერებით, რომ უდ უმაწაღესა სელმწიფემ გვიწყოლობა ჯარი და ღინიასედ დარჩომილი არტილერია. უწეით თქვენ არაკი ქართული: ჯერაჲს, რათა იყოს საქმე თვისსა დროსა შა ხმარებულ, სოლო სხვას ჟამს არცადათუ მსახურებს უყრადმძებლობასა; და არცა მოუხდების სამეფოს ჩვენსა საქმე უწინებულად უფრებით.

ბ. დღეს, გ რიცხვს ამ თვისსა, მოვიდა ერევნიდამ მოსაქმე ჩვენი ჯალათა შვილი: ერევნის ხანი გვწერს წერილითა თვისითა, ვდ დღევანდელი სპარსეთის სარდალი ბაბახან ითხოვს მისგან ოცდაათი ათასს თუმანს და თორმეტს ჩინეა ბუღთა სსხლათგან მსეველთ, — თვითცა ხსენებული ბაბახან ახლანდელს გაზაფხულად განიზრახავს მოსვლას გოგჩად წოდებულს ტბაზედ, რცა არის მდებარე ქართლისა და ერევნის სამეფოებელსა შორის.

გ. გარდა ამისა წერილებით გამოგზავნილი ელჩი მათს უმაღლეს—ბას მეფესთან მოვიდა სამეფოსა შა ჩვენსა, მაგრამ დღემდე არ უნახავს მეფე, რცა თვისცა არა ძალმიცს თვითოეულად მოწერა თქვენდა ხსენებულთა წერილთა შს მშუკრობილთა ძალთა.

დ. უარბადის იბრეიმ-ხანმან მისწერა ბაბახანს სარდალს, ვდ «მეფე საქარს თველომას და სდ საქართველო ითხოვენ უმაღლესისა უოფლისა რუსეთის ტახტი საგან სათარგელსა შენგან განსარჩინებულად თავისა და სამეფოსა თვისისა», რომლითაცა მისცა მიზეზი საქართველოს ზედა დაახლოვებისა დასამოწმებულად მისა; ჩვენცა, უმაღლესისა დიდისა ხელმწიფისა კეთილნებობისა მოლოდინასა შა მუოფნი, ფაქლებით უოველთა შესძლებულთა დონეთა.

ე. აუცილებელი მოსვლა სპარსეთის ხანისა ამის საქართველოსა შა გვამილუებს ჩვენ ვითხოვთ შენგან ვითარიმე ამას შა სსარტებელი რჩევა, — ვითარ ჭკონებ შენ, რაი თანაგვაცს ჩვენ უოფად მიღებადმდე ჩვენგან მისივე ხვედრისა, ვითარნიცა მივიღენით ჩვენ დასხმისა ძლით აღამაჭმად ხანისა? მეწმუნე მე, უკეთუ ძალი შემძლებელი უოფლისა რუსეთის მხედრობისა წინაბრძოლად განზრახვისა მისისა მსწრაფლსა დროსა არა განცხადებისა საქართველოსა შა, საუჭველია, რომ ჭაზრი მისი არა დაგვირგვინდეს მისგამო მოლოდინითა წარმართებითა.

ვ. მათმა უმაღლესობამ მეფემ, მშობელმან ხელმწიფემან ჩემმან, მიბრძანა

მე გაუწყო შენ ამისთვის: რაიღა შეუდგეს ცხადსაყოფელს ამას—ისწრაფე უაზროდ შიშობებულობითა მოხსენებად ჩვენდა თვინიერ ყოფელისა ბრკოლობისა».

ხოლო მე (გ. ჭავჭავაძე), ყოფილად უმდაბლესი იგი, ვგადნიერობ მოკრულად წერილით გადმოწერილის ამისა, რომელმანცა არა ერთგვის მოყვასსენე ყოფელისა რუსეთის უმაღლესს კაცს შემოცხადქმნილთა გარემოებათათვის, და ამისთვის გითხროვ დღეს ოდენ, რათა განუგრძელებულად დროჲს დიხსმურობ მე გითარცა ამას ზედა, ესრეთვე თანასწორ ყოფილად ქვეშემგრდომებრივ მოკრთმეულთა ჩემ მიერ სხვათაცა სასარგებლოთათვის ნებასა მადლმონარსულისა დიდისა იმპერატორისა კეთილნებობისას—გითარცა ინებებთ.—რომლისა მიღებისა შემდგომად უძღოთმცა მიღება ზომათა დატვისათვის არა თუ ოდენ სამეფოისა წიგნისა, ან სხვათა მეზობელთა ქვეშემგრდომთა ჩვენთა შეუჭირველობისთვისცა.

სრულშემძღებელი დესპანი,
თავადი გაცხადებთ ჭავჭავაძე.

მარტის კბ დღეს, წელს ჩვეთ.

155. Д. XXIV. 26 Апрель 1799 г. Письмо царевича Давида къ кн. Г. Чавчавадзе изъ Тифлиса.

ამათმა სიმაღლემ მიბრძანა თქვენთან გამოცხადებად ყარსისა და ჩვენის სამეფოებისა—მისეში და გითარება რომდესაც სცნა ოსმალთაგან საჩივარი:

თუმცადა თქვენ ეს საქმე განყოფილად იცით, რომ აღამამდხანს უწინაც ნიჟარაგ [ოთომანის] კარისა და [ახალციხის] ფაშის შეუკითხავად აღიბეგ ჩვენს ელებს გვიბიძგებდა და მიჭყვდა თაფისთან, და იქილამ აჭურდებდა და აგვარებდა, და უმეტეს მასშინ დაამტკიცა, რომდესაც აღამამდხანისაგან ნახა ეს ქვეყანა დასუსტებული, რომელმაც არა თუ მხოლოდ ჩვენნი ელნი გარდაგვიბიძგა, შესაზნულთაცა არღარ მისცა ნება წამოხლად თაფის მშობელს ქვეყანაში და მუნით ათარეშებს და სამეფოებს უბედებს ჩვენთ უმათ ჩვენში. ეს საქმე უსუფ ფაშასაც მისწერა ამათმა სიმაღლემ, რომელიც ახლა ვეზირად წაიყვანეს აზრუმიდამ, მაგრამ არც იმის ბრძანება შეიწინარეს და არც ჩვენი უმა დაგვანებეს, და არც ავასტაგობისაგან დასცხრენ.

ოდეს ჯაფარუფლისან თაფის ძმას მოადგა ხოის, მასშინ ერევნის წახდენაცა სწადა, და მამადხანს რადგან ჯარი ეთხოვნა, და შესწევნელად ერევნისათვის და დასაცველად სარდალი და მოურავი ტიტოშვილი გიორგი რომ მიაშველა ჯარით, რომელსაც დრო ითხოვდა ამა პოლიტიკასა, ეს ჯარიც დასაცველად იმ ჯარისა წაყვანა შორაგლისაგან ამათმა სიმაღლემ. თუმცადა სახე ესე აჭენდა ამას აღიბეგისად ელებისა თხოვნისა, მაგრამ აზრი შემოხსენებული იყო, მაგრამ ოსმალთ თაფის განუხანგელობით ველარ გასინჯეს საქმე, მოფიდნენ და შემოგებნენ, და მასშინ დამარცხება ჩვენის ჯარისა პოლიტიკისაგან უცხო იქმნებოდა, და თუ სამტრე-

რომ ამათის სიმაღლისაგან წარგზავნილ ეგოფილ-ფიუფიოთ, მაშინ ზიანი რამე ეტეა მოდით მათ, და ახათუ მხოლოდ ზიანი, ცხეებიც აიღებოდა ბაშმოკაგლისა, უზუნქილისისა და უიზილჩახახისისა, და უმეტეს მაშინ არ შეიძლება ამათის სიმაღლისაგან ოსმალთ წყენა, როდესაც კოსტანტინეპოლეს უძლეველი მხედრობა რუსეთის იმპერიისა მიმშველებლად არის, გინადგან საქართველოც რუსეთზედ არის მოკიდებული.

ამათმა სიმაღლემ მომცა მე ბრძანება, რომ გამოაცხადოთ თქვენცა შესაბამისად აღგიღოს დაუნაშევებლობა ჩვენი და ესრეთ მართლად აღმოჩნით უბრალეობა ჩვენი ამით.

დავითი.

ტფილისი. 1899 წ. აპრილის 26.

დღესაც ხვანთქკის ფარვანები შინ უწყევით, რომელიც ამ ახლოს ხანში მოუფიქრათ უარის ფაშას და ალიბეს, მაგრამ ჩვენს ელეს კიდევ მაინც არ გვაძლევენ, და თუ კი მაგათთან ოსმალნი შეკრიგებულნი არიან, ამას რატომ ასე შერკებოდა? ხელმწიფემ ერთი აფიცარი გამოგზავნოს, რომ ჩვენი ელი მოგვცენ.

დავით.

156. Д. XXIII. 12 Мая 1799 г. Письмо кн. Г. Чавчавадзе кь гр. Остерману.

უკანასკნელს წამს ჩემს თქვენის ბრწყინვალეობის ნახვასთან მინდა მომესხუებინა თქვენთვის, მაგრამ მოუხსენებლობის მიზეზად დაგიწყება მექმნა: იქნება ჯერ უმაღლესის კაბიდამ ჩემი წამოსვლა მეფეს, ჩემს ხელმწიფეს, არ მოხსენებოდეს, და ამისათვის, თუ ჩემს სახელზედ პაკეთი მოვიდეს, ვითხოვ მათს მაღალ მსგეულობას უფალს ტაინი სოფეტნიკს სერგეი ჯაფარიჩს ლაშქარავს უბრძანოთ იმან გახსნას, და თუ საჭირო იქოს რამე, მაღალადიდებულს მინისტრების მოგზავნოს, რომლისათვისცა მეც საუთარის წერილით მითხოვნია. სხვებზე გსარკებ, რომ თქვენი ბრწყინვალეობა თავის კეთილმზრუნველობას მარადის გვიჩვენებს ვითარცა მეფესა, ხელმწიფესა ჩემსა, ესრეთვე სამეფოსაცა მისსა.

მაისის იბ, წელსა ჩდუთ. მოსკოვით.

157. Д. XXIII. 12 Мая 1799 г. Письмо кн. Г. Чавчавадзе изъ Москвы кь С. Л. Лашкареву.

ამ თვის ათს აქ მოსკოვს მოვიღე და ღვთის მოწყალებით გსასოებ აქედამაც მალე წავიდე, მაგრამ ვითხოვ თქვენის მეტობრობისაგან ჩემმაგიერი თანამდებობა

თქვენ აღსრულოთ, და თუ მათის უმაღლესობის მეფის, ჩემის ხელმწიფის, პაკეთი, ჩემთან წარმოგზავნილი, მოვიდეს მანდ, თქვენ გახსნათ, და რაც საჭირო იყოს მაღალადიდებულს მინისტრების მთავრობით, რომელზედაც მათის ბრწყინვალეობის ფიცრუკანტლერისათვისაც წერილით გამოგიცხადებია ესევე ჭაზრი.

მასის იბ, წელს ჩდუთ. მოსკოვით.

158. Д. XXIII. 11 Июня 1799 г. Письмо кн. Чавчавадзе изъ Моздона къ С. Л. Лашкареву.

ერთი წიგნი მოსკოვიდან მოგართვი, რომელიცა ადრითვე მოგერთმეოდათ, და გუშინ რომ ამ თვის ათი იყო აქ, მოზდოგს, გასულ და ღვთის მოწყალებით აქედამაც დაუგვიანებელივ წაგალ.

მე ხომ ჩემის სათანადებობს საქმის სრულყოფას გეცდები, მაგრამ რომელიც მაღალადიდებულის მინისტრებიდან ნოტა მეზობა და ან სიტყვა მეზობა ჟაზრისა, და ადრითვე ბოძებულის არტილერიისა ხელმეორეთ ბოძებისა და გაშვებისა, ჟერაც ამ ჟამამდინ მოქმედებაში არ შესულან: ჟარიც აქაუ არის, რომელსაც აქედამ დაძვრისა და საქართველოსადმი გზისშედეგობის ბრძანება არ ჭბოძებით, და ხსენებული არტილერიაც რუსეთისა სხვასა და სხვას პროვინციებში არის დასთანხმებული და დარიკებული; და ეს ჟარიც რომ გადავიდეს, ამათ თავიანთ არტილერიას გარდა არა გადმოჰყვებათარა სხვა არტილერია. მე ეს ჩემ თანამედებად ფიცრადი, რომ გამოგიცხადე, და ახლა შენი ნება არის სათანადოს ადგილს გამოცხადებაც და გამოუცხადებლობაც.

ფენისის ია, წელს ჩდუთ. მოზდოგს.

159. Д. XXIII. 16 Июня 1799 г. Письмо кн. Г. Чавчавадзе изъ Тифлиса къ С. Л. Лашкареву.

ფელისის ა აქ თბილისის ქალაქს, მოგელ, მათის უმაღლესობის მეფის, ჩემის ხელმწიფის, ნახვას დირსუიქმენ, რომელმაც დიდის მოწყალებით მიმიღო.

სხვა ამბავი ასე მოგხსენდეს: მე რომ უმაღლესის კარადამ გამოტანებული დრამოტა მქონდა ამის უმაღლესობის მეფის მისართმეველად, — დიდის მადლობით მიიღო, და რომლისაც პეტრე ივანჩი კავალინსკი და საჰარა ჟარი ჩვენს გრანდოში შემოვიღენ, და იმათს იქ მოსულას გსტრობთ, მაშინ ამათი უმაღლესობა მეფე, ხელმწიფე ჩემი, მიიღებს ხსენებულსა დრამატას სათანადოადა დღესასწაულებითათა სახითა, ხოლო საქმენიცა ორისავე კერძოსადმი სასარგებლონი სრულ

იუოფიან, მოფლენან რა იგინი აქა, და საქმით სრულსადა წეკილსა მიიღებთ მაშინ. სხვებრ ვითხრე, თუ აქედამ ჩემთან მოწერილი წიგნები მიტეღოსთ რამე, ნახული ზომ გეკნებათ, და მიბოძოთ, თუ სახმარო იუოს.

ფელისის იფ, წელსა ჩლუთ. თბილისს.

160. Д. XXII. 14 Января 1800 г. Объявление отъ царя Георгія Русскому посланнику при Груз. дворѣ ст. сов. П. И. Коваленскому.

ესრეთ განეტყვადოს: ამ ჟამად უმაღლესს კარსედ უმდაბლესის მაღლობის მოსახსენებლად ჩვენს ელჩებს რომ ვისტუმრებთ თქვენის მამაშვილობისაგან ამას მოველით: რომელიც ამით პატივი და ჩინი აქვსთ, ჩვენგან ბოძებული, თქვენც უმაღლესს კარსედ ამ პატივით და ჩინით გამოაცხადოთ — სრულშემძლეული დესპანო, დიდი პოროლი, სპასპეტი, თავადი გარსეგან ჭავჭავაძე, საიდუმლოდთანამშრომელ-მოქმედნი თავადი გიორგი ავალოფი, სამოქალაქო მჩხეველი მდივანთაუხუცესი თავადი ელიაზარ ფაღვანდოფი.

მეორე წიგნიც ამასედ მისწეროთ, რომ ჩვენმა უმამ მოქალაქე თოფლინაშვილმა ჩვენის უმის ბეითაღმანი საქონელი ინდოეთიდან გამოიტანა და აქ აღარ მოდის, და აღარც იმ ჩვენის უმის ბეითაღმანი საქონელი მოაქვს; ამის წიგნი რომ მისწეროთ თავის შესაფერ აღატყვას — ის ამ ჩვენს ელჩებს გაატანეთ, რომელიც ჩიგი არის ამით ისე მოქმედონ იმ საქონლის საქმესედ. ესეც მისწერეთ, რომ მოზადოგში კონსოლად სტეფანე აუშტროფი დაადგინონ, რომ ჩვენის ქვეყნიდან მისულის კატის პაშვართი და მისფლა იმან გასწიკიკოს ყოველთვის.

წელს ჩე, იანვრის იდ. თბილისს.

161. Д. XXVI. 27 Января 1800 г. Объявление отъ царя Георгія ст. сов. П. И. Коваленскому.

თქვენ რომ გვეითხრეთ ჩვენის ელჩების მისატანელი არზა რა არის, — თუმცა ამას წინათ ჩვენ სიტყვითაც გამოგიცხადეთ, ახლა წერილითაც გწერთ, რომ ჩვენი სათხოვრები ეს არის:

- ა. სამიათასი კაცი აქ საუგუნოდ სამეოფელად.
- ბ. პაპასანთან ჩვენისა და ადრიბეჟანის გრანდიცის დადება.
- გ. ახალციხის ფაშისაგან ლეკის ჯარის მოუყვანლობა და წაუხდენლობა ჩვენის ქვეყნისა.
- დ. ღაღისტნის ბეგებისაგან ჩვენსედ დიდროფანის ჯარებით მტეობით ხელისალება.

ე. არტილერიის რეგებობა—იმ არტილერიის დანაწილების ბოძება.

გ. საზოგადოებაში—როგორც ჩვენს ქვეყანაში პური ფასობდეს, ისე (რუსეთის) იმათმა ჯარმა იუიდას.

მეშვიდეთ და შეჩვედ, —ეს სეპირად დაჭბარებათ: მათს უწმიდესობას (ქათა-ლეოპოლს), ჩვენს ძმას, და ჩვენს ძმას ფასტანგს, და ჩვენს შვილს იოანეს კავალერია უთხოვან.

ეს შემოთქმული ექვსი ნოტები ჩვენს ელჩებს ინსტრუქციით მისცემით, რომ იმათ იხონ თაფიანთის კანონით.

ჩუ წელსა, იანვრის კზ.

162. Д. XXIV. 14 Марта 1800 г. Грамота царя Георгия арм. архієпископу Іосифу Мхаргрдзели (Аргут.-Долгорукому)

ჟდ სამღვდელეობას აჩნიესკოპოზს
უფალს იოსებს.

ჩვენგან მარჯვენს მთხვევან და მრავალი მოკითხვა მოგხსენდესთ. მეჩუ ბო-
ლოს ჩვენი სიტუვა და მოწეა ეს არის, რომ აღარ დაიგვიანოთ და წამოხდეთ.
თქვენ რომ მოტეწათ, ჩვენ ის საქმე ადრე გარიგებული გეჭონდა, მანამდის
თქვენი წიგნი მოგვივიდოდა გარიგებული იყო, და აღარ უნდა დაიგვიანოთ; ეს
არის რომ წამოხდეთ და აღარ შეიცადოთ, დაგვიანება უოგელს საქმეს მოშლის.
სწორე ეს არის, რომ ოცს აპრილამდის აქ უნდა მოხდებოდეს, ამ ვადას აღარ უნდა
გადაცილო და ამ ვადადის მოხდებოდეს; თუ დაიგვიანეთ, დაგვიანება უოგელს საქ-
მეს მოშლის. ოცს აპრილამდის უნდა რომ აქ მოხდებოდეს, სწორე ეს არის, ტფი-
ლისის ქალაქში უნდა ბრძანდებოდეს. წმინდა ღვთაისი აქა ბრძანდება, და მისმა
მადლმა და ძლიერებამ უოგელი სწულებს განაქარა და განსდევნა, და უნდოდით,
რომ წასვლებინათ, მაგრამ თქვენ მოტეწდით, რომ თქვენ წასვლენოთ და თქვენ
წაიღოთ, და ის ორი ეპისკოპოზი რომ გეთხოვნათ, ისინი მანამდის მანდ მოვი-
დოდნენ დიდი ხანი გამოვიდოდა, ისინი ფოშტით ხომ ვერ იფლიდნენ და ნელა
უნდა ევლოთ, და ამაში სამი თთვე (ან) ოთხი დაუგვიანდებოდით, და აბა როგორ იქმ-
ნებოდა? რომელიც მუჟალამა გეთხოვნა იქილამ, ის მუჟალამა გამოგვზავნეთ; ეპის-
კოპოზებისათვის, რომ მოგვეცადა და იმათის ხელით გამოგვეგზავნა, სამს
და ოთხს თთვეს დაიგვიანებდა, ის მუჟალამაც მოტეწთმეფა და აღარ დაიგვიანოთ და
მოხდებოდეს.

მეფე უოგლისა საქართველოჲსა და სხვათა გიორგი.

წელსა ჩუ, მარტის იდ. თბილისით.

163. Д. XXIV. 16 Июня 1800 г. Письмо царя Георгія къ ген. Кноррингу.

ამ თვის თ ბაბახანის გამოგზავნილი კაცი მოვიდა და ფარვანი მოეწერა; ჩვენ ამ კაცის მოსვლა და ფარვანის მოტანა მისს მაღალშობილებას სტატსკი სოფეტნიკს, მათის იმჰ. დიდებ. ხელმწიფის მინისტრს, პეტრ ივანჩის კოვალენსკის გამოეცხადა; ჩვენ და მინისტრი ერთად შევიყარებით და ის ბაბახანიდამ მოსული კაცი ისე მოვაყვანინეთ, და ერთად გნახეთ, და რაც ფარვანში ეწერა, ის სიტყვა ჭქონდა დაბაკებული, და ან ჩვენგან რაც ეთხოვნა—შევიტეევით. მასუკან ჩვენ და მათის იმჰ. დიდებ. ხელმწიფის მინისტრი ერთად შევიყარებით და რაც ჩვენს ქვეყანას უჭობს, და ან დაწეობა გაეწეობა, გარჩივით, და იმას მასუკან ეს ჩვენი საყვარელი უფალი მინისტრი პეტრე ივანჩი მოგწერს; და რომელიც ბაბახანია დამ და მისის შვილისა, და სარდლიდამ მოსული ფარვანები, და წიგნები იყო ისინი მანდ მოგატყვით, და რაც თხოვილი იყო იმათგან იმასაც ამისის მაღალშობილების უფლის მინისტრის მოწერილობით სცნობთ და იმ ფარვანებითაც მოგახსენებთ; ეს ფარვანები და ამბავი ტუფილი არ გეგონოსთ და ან საეჭოთ არა გქონდესთ, ეს მოწერილობა და ამბავი მართალი არის; ჩვენცა გვეყვს კაცნი გაგზავნილი ჟაშუშათა, რომ იმათგანაც ვიცით და შევიტეევით, რომ მართალი არის ეს ამბავი. ამას ვითხოვთ თქვენის მაღალმსვლელობისაგან, რომ რომელიც თქვენს საბაძნებელს ქვეშე მხედრობა იმყოფება რაერთიც შეიძლოთ სწრაფად შემწეობა გვიბოძოთ, რომ ეს ქვეყანა მეორედ არ წახდეს. ვითხოვთ და ვევედრებით თქვენს მაღალმსვლელობას, რომ არ დაგვიანოთ ჩვენი შემწეობის მხედრობანი, რომ ჩვენზედ მომსვლელები მტერნი მრავლობით არიან, დაუგვიანებლად მოგვას შეელოთ.

ჩე წელსა, ივნისის იზ. თთილისს.

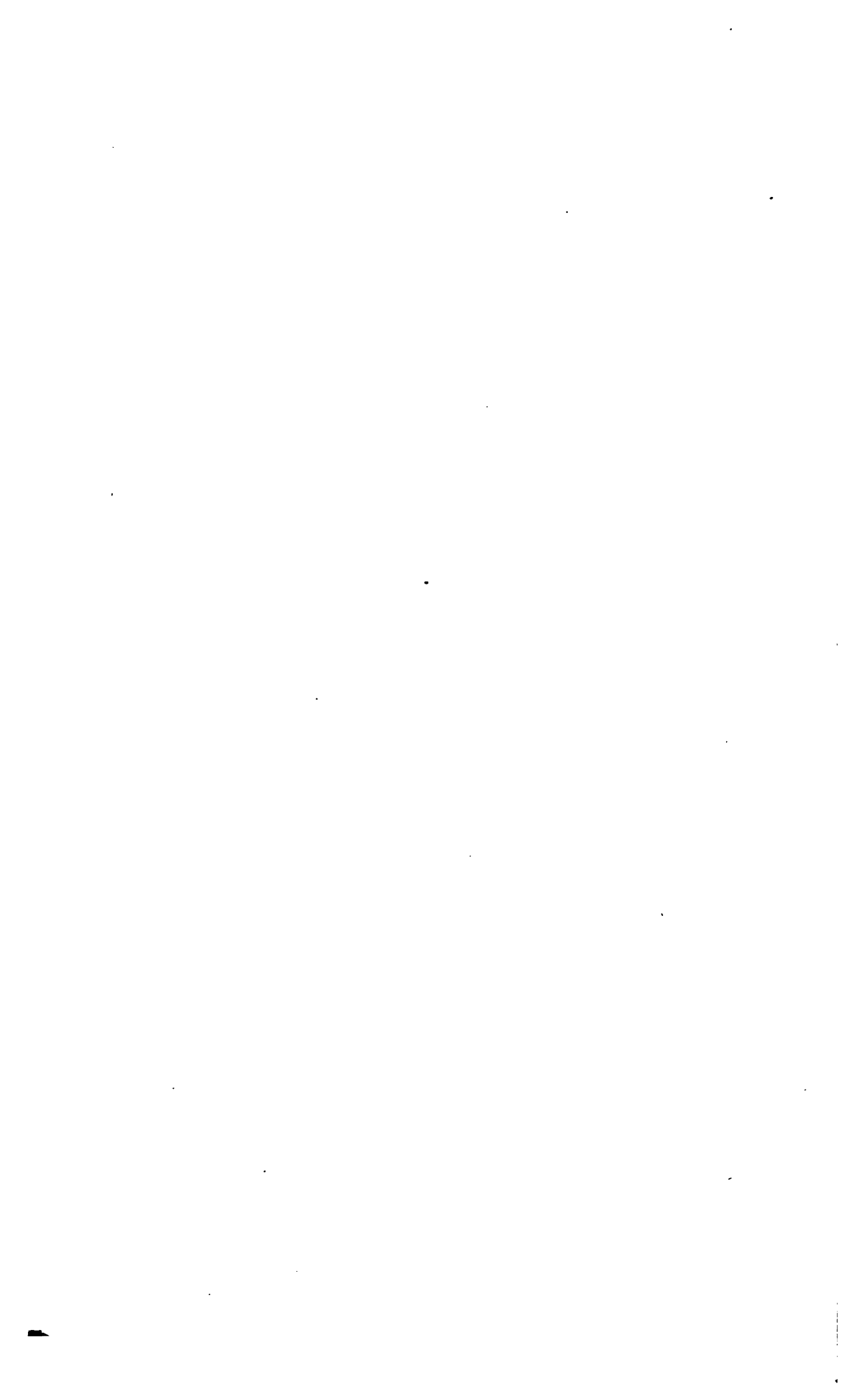
164. Д. XXIV. 1800 г. Письмо царя Георгія къ кн. Г. Чавчавадзе

თქვენის კავკასიის ღვინიდან წასვლის შდ არც წერილი მიმიღია თქვენი და არცაა ამბავი მსმენია, რომლისათვისცა ახლა დრო არის, რომ მწერდე. თუმცა აჭაურის გარემოების უწინარეს ამისა კიდევ მოგწერე შენ, გარნა ჟერარს გამცნობდ სსარტებლონი იგი ჩვენნი, რწლითათვისსა ადრითვე გთქმია, რომ მეზობელნი ჩვენნი ჭარულნი გვაწუხებენ ჩვენ მარადის, და მეორედ, ადირბეყანელთ, ხოის პროვინციაში მცხოვრებელთ, ურუმელთაგან მოვიდა ჩვენთან კაცი ასორების წერილით, რწლიცა ერთხმობით ითხოვენ მოუფანას თვისსა საქართველოს სამეფოსა შა; ყოველნი იგი არიან ჯგ [15 ათასი] გვარი. ერი ესე დროსა სანატრელად

სახსოვნელის ჩემის მშობელის მეფობისას სთხოვდნენ მიღებას თვისსა, მაგრამ არა გეჭონდა დრო აღსასრულებელად სურვილისათვის მათისა; ამისათვის თანაგატს შენ მოახსენო უმაღლეს კარსა, და როგორც შეგეძლოს ეტადო, ამაღ უფრო, რომ აწინდელი გარემოება მწე გვეუფიან ჩვენ კეთილის ამისა საქმისა, უგანსა ცდულოდ და მეზობელთ უწეინად, აღმასრულებელად, და მათგან გამოგზავნილი კაცი დღემდე აქ ჩემთან მეოფობს, მომლოდნელი ამისთვის უმაღლესისა ნებობისა.

და შედ აქ მეოფი რუსეთის იმპერატორის მხედრობა, უკეთუ იქმნების ნება, რათამცა უფინ გამოგვენენ ჩვენ, და უკეთუ არა შეიძლებოდა ეს უოფლისა, მაშინ ნახევარს რიცხვს ქვეითისა უდ უმოწყალებით ებძანოს ჩვენთან გამოყოფა ზემომოხსენებულთ გვართ მისაღებულად. გსასოებთ ღთისაგან, რომ აწინდელის მუნებურის მდგომარეობის მიზეზის ძლით მოუყანა მათი იქმნების რიგანად და სსოგადოს სასარგებლოდ,—ერწი ესე არიან ბეკძენნი, ასსოარნი და სომახნი. მოახსენე ჩემს უდ მოწყალებს ხელმწიფესა და მფარველსა, რომ ესე ფითარი საქმე ჩემს მტირეს სამეფოს მოსტეშს რადენსამე სარგებელს. თანაგატს შენ მაქადის გარჯა სსენებულისა ჟარისათვის, რომ მოეცეს მას ბძანება, რათა გამოგვეყენ ჩვენ მუნით, სადითმცა ითხოვს დამტკინება. მრავალგზის მოგწერე მე, რომ მათის დიდებულების უმაღლესის კარის ხაზინიდან ვალის სახედ ითხოვო ოცი ათასი თუმანი, რადენისა ცდროს განწესებას ინებებენ, რომლის ჟამისასაც აღვსთქვავ დიდებულს დროზედ მოტანა აღვასრულო. უკეთუ მდბაღსა სასარგებლოსა ამას ჩვენსა—გა გამოყოფასა ჟარისასა, ესრეთვე უდ უმოწყალებით ვალის სახედ ჩვენთვის თეთრის ბოძებას არა შეუდგების მოწყალებითი კეთილნებობა და უმაღლესი მოხედვა, მაშინ ჩვენ დაფშობით შემტიდრობულსა და შესაბრალბელსა მდგომარეობასა შა, გა მოუხედველნი.

(ხელმოწერელია, უბეჭდო და ურიცხვო).

ДОПОЛНЕНІЯ.

165. Д. XXV. 10 Ноября 1774 г. Представление отъ царя Соломона имп. Екатеринѣ II.

უსაზოგადოესო დედაო უოგელთა მართლმკადმისარეთა აღმოსავლეთისა ძე-
თაო! ღმერთმან მამან, მრჩობლ-მარჯვენამან ცით მოგცა უწიაღკერძო ძალი, ვა
დიდსა გოსრტანტინეს, აეთესლთა მაჰმადიანთა დამამხობელად და მკვიდროანსა
ზედა უხგება, და ძლევაშემოსილთა ლაშკართა სიმრავლე, ხოლო შენმან დედო-
ბრიგმან და ღმერთებრიგმან მოწყალებამან ზღვა და გმელი სწორებით აღავსო, და
ერი ქრისტეს მოსახელეთა ქრისტიანეთა, მრავალს ქვეყანასა და ქალაქსოფელთა
შინს უცხოეთსლთაგან დაჩაგრულნი და დამონებულნი, ტყვეობისაგან განთავი-
სუფლდენ და შეგინებულთა მაჰმადიანთა ხელისაგან გამოიკსნენ.

აჲ მეცა, კინი მონა შენი, მეფე სოლომონ კჲდ და კჲდ მუხლდადგმით და
ცრემლით გვედრები—ნუ დაგვიოწეებ, ნუ დაგვაგდებ, ეჲდ უუმჯერობელსო
აღუსტესო: თათაროხმანთა მონებაში ტყვენი ვიყვენით, ამ ქვეყნის ეკკლესიანი
იმათგან იყო შეგინებული და დარღვეული, ხოლო რადეს სახიერებით ინებე და
თქვენი უძლეველი ხელი დასდევ ჩვენ ზედა, თქვენმან ღმერთებრიგმან მოწყალება-
მან და ძლევაშემოსილმან ჯარმან გამოგვიხსნა, დარღვეულნი ეკკლესიანი ისევ
აღუშენენ და ქრისტიანობა, შენის შეწყენითა და წყალობითა, კეთილმსახურებაზე
წარებათა. კჲდ მცირე მონა შენი მეფე სოლომონ და ამა ქვეყანისა ქრისტიანეთა
ერნი, დიდნი და მცირენი, სამღვდელთა თანა და მდაბიურთა უოგელნივე ერთ-
ხმობით მუხლმოდრეკით და ცრემლით ვვედრებით თქვენს მაღალს და ეჲდ უდი-
დებულესს იმპერატორობის ტახტსა, რომელიც რომ შირველ ინებე და აღგვით-
ქვი—ის წყალობა და აღთქმა აღგვისრულე და საუკუნოდ მონებად და მსახურებად
შენთა მკვიდრთა მონათა თანა აღგვრაცხე და დაგვაწესე. უოგლად უძლეველო კელ-
მწიფეო, თუმცა ჩვენის უბედურობითა და უმეცრებითა, უფროსდა უსწავლელო-
ბითა, თქვენს ძლევაშემოსილს ჯარსა მართებულად გერ განუსვენეთ, ანუ მონე-
ბრიგ მსახურება და მოჩხილება რომელიმე ჩვენის უცოდინრობით დაგაკელით,
შენის დედობრიგის სახიერებითა და მოწყალებითა ნუ მოიხსენებ, ამდენს ეკლე-
სიებსა და ქრისტიანობას ამატიფე და მოგვიტყვენ, ჩვენი სურვილი და წუურვილი
აღავსე, რომ უოგელთავე ერთობით თქვენი მსახურება და მონება გვსურის, და
მზა ვართ სახელისა შენისათვის დათხევად სისხლისა, სადაც ინებოს სიწმიდისა
ცამან და მოწყალებისა სამეარომან გონებამან შენმან—იქმენს, მტრებს შეგვახოცე
ვისმე, და ჩვენზე ხელს ნუოდეს აიდებ; შენი რაზონი ვართ, შენგან გამოხსნილნი
ვართ, შენი მდაბალი ერნი ვართ, ნუ მოგვიძულე, ეჲდ მოწყალე კელმწიფეო,
და ნუ მისცემ შენგან მოგებულსა და გამოხსნილსა ქრისტიანეთა ერსა უცხო-
ეთსლთა მაჰმადიანთა; უოგელთვის ბრძოლა აქვსო ჩვენ ზედა, და შენის სახელითა
და დოვლათითა ისინი იძლევიან და შეიმუხვრიან. უძლიერესო კელმწიფეო, ჩვენი
და თათრების მიკარება და შეკრიბება აროდეს არ იქნება, შუაში დიდი სისხლები

არის დათხუელი. ვითარ ინებებ და სადაცა ინებებ—შენი მონა ვარ, და სინამ ტოც-ხალ ვარ—შენ უნდა ზური მაჯამო და შენს მტერს შევაკვდე.

თვესა ნოემბერსა ი, წელსა ჩლოდ.

166. Д. XXV. 10 Ноября 1774 г. Письмо царя Соломона къ гр. Н. И. Панину.

ამას გეგედრები და განუტხადებ შენს ჩემდამოს მოწყალეს მეტობრობას, რომ არ დაგვადლო, ჩვენის უმსახურობისათვის არ უგულებელს გვეო, ეს ჩვენი ძლით ვედრება ისმინო და შემწე გვექმნა. ამას ფითხოვ და გეგედრები: თუმცა ოს-მანზე ბრძოლა დასტურეს და გარეგება მოხდეს, რომელიც მათის იმპ-ის დიდ-ს მოწყალებით უქაზით გვებრძანა—ჩვენც სრულიადი მოწყალებით ნათელი მოგვეფინოს და მათის ხელიდგან თავისუფალ ვიქმნეთ, მათის იმპ—ს დიდ—ს მარჯვენა გვეფარეიდეს, და მათს განძლიერებულს საიმპერიაში შეერთებულ და აღრატხილ ვიქმნეთ; ჩვენი თავი და ჩვენი ქვეყანა საუკუნოდ პოდნათ მოვართვიოთ. მოგახსენებთ, რომ ჩვენ და ოსმანთ შუა დიად დიდი ხანია ბძოლა იყო და მრავალი სისხლი დაიქტა, არას გზით ჩვენგან იმათი გარეგება და შეკრება არ იქნება. ჩვენ ჩვენის ედ მოწყალის კელმწიფის გარდა სხვა გზა არა გვაქვს.

მეორესა ამას გეგედრები: დიად გესურის და გვწუურის მათის დიდ—ის ხილვის დირსება, თუმც წინადმდეგი არ იყოს; დმეტოს დიად დიდი ხანია ვითხოვთ ჩვენის მადლის ედ მოწყალის კელმწიფის თავყანისცემა გვედირსოს. ვითხოვთ თქვენის მოწყალებისაგან ამ საქმის აღსრულებას.

მესამეს ამას გეგედრებით თქვენს მადლს ღრთობის მსვლელობას: ამ მათს დაფარულს ქვეყანაში ერთი კელმწიფის კაცი იმუოფოს ჩვენთან, აქაურს ამბავს სწორებით მოახსენებდეს მათს დიდ—ას.

მრავალი თავი გაწუინე, მაგრამ მწყალობელი ბძანდები, და ამისთვის გბედავ: არ იშოვება ჩვენს ქვეყანაში, ერთი აქიმი—გვიბოძოთ, იმუოფებოდეს.

სხვას ჩვენს მოსახსენებელს სიტყვებს ჩვენი კნიაზი დავით იაგორკევიჩი [კვეინიხიძე] მოგახსენებს.

ნოემბრის ი, ქგწ უახ.

167. Д. XXV. 30 Марта 1775 г. Письмо имеретинскаго посланника князя Давида Квинихидзе къ гр. Н. И. Панину.

მის მადლადღრთობის ბრწუინვალებას ამას მოგახსენებ: ედ უმადლესის ედ მოწყალის კელმწიფის კარზე რომ ჩვენმა მეფემ სოლომონ გამოგვგზავნა—სუთი თავადისა და აზნაურის შვილები თანგამომატანა, და მიბძანა, რომ უმდაბლესად

მიგატყვა: მის იმჟ. დიდ-ბას იმერეთის თავადის იაშვილის შვილები—ერთი ვაჟი, თორმეტის წლისა, და ერთი ქალი, თერთმეტის წლისა, ორნივე მოუნათლაზნი, დაძმანი არიან; მის იმჟ—ს სიმამლეს [ზაფლეს] კნიაზ ღოღაბერძის შვილი—ერთი ვაჟი, თორმეტის წლისა, და ერთი ქალი ბაქრაძის, აზნაურშვილის შვილი, ათის წლისა, ორნივე მონათლულნი არიან; და თქვენს მაღალღრავ-ს ბრწყ—ს ერთი ვაჟი აზნაურის შვილი, შვიდის წლისა, მოუნათლაზვი. ახლა თქვენს ღრავ-ს ბრწყ—ს მდაბლად ვეგედრები, რომ ჩემგან ზემოხსენებულნი თავადისა და აზნაურშვილების ვაჟნი და ქაღნი მიიღოთ.

მარტის კი, ქვს ჩლადი წელსა. კნიაზ დაგით კვინისიქე.

168. Д. VIII. 6 Мая 1875 г. Письмо царя Ираклія къ генераль-поручику П. С. Потемкину.

მართლისა და ჭეშმარიტის მოხსენებით იუწყე ჩემგან: ქრისტიანობის ერთგულობისგან ჩემს გონებას უმეტესი სურვილი ძალას აძლევს და მე ის მაღაზარაკებს, და კიდევ სხვანი მრავალნი მიზეუები მაქუნდა და, თუ თქვენთვისაც არ შემეტუობინებინა, არ იქნებოდა, და ამისთვის განგეტყვადებათ ჩვენგან ეს, რაა შელიც ქვემოთ ზუნკტებში გამოჩნდებთან:

რადგანაც თქვენი მაღალმსუფელლობა ასე ახლა მობძანდა ჯარით ამ ქვეუენებზე, რაც აქეთი ქრისტიანები არიან გონების თვალთ თქვენი მაურებელნი იმყოფებთან, სტამბოლს აქეთი ქრისტიანენი ვინც იმყოფებთან უოველს ჩემთან პირობა აქვს და ეს ექვსი წელიწადია სულ მესხეებთან, და დიად მრავალნი და უმრავლესნიც არიან, და კარგი ვაჟკაცნიც არიან, და რომელიც ამათი სავედრებელი არის—ეს იყო და ახლაც ეს არის: როდესაც რუსეთის ჯარი აქ იყო, სრულის გონებით შემოერთება უნდოდათ, მაგრამ ამათ უბედურობით იყო, თუ ჩემის უბედურობით—რამდენიც მოვინდომე—არ იქნა, და ჩემი თქმა და სიტყვა, რომელნიც ჯარის უფროსნი იყვნენ, არადად მიიღეს.

მაგრამ ჩემს თანამდებობად ვიცი, რომ ქრისტიანეთის უნდა გავისარჯო, და უფრო კიდევ ამისთვის გამოგიცხადე, რომ თქვენს მაღალმსუფელობას აქაური საქმენი სრულებით შეტუობილი ჭქონდეს, და შეტუობის შემდგომად დაჯერებით ვიცი: როდესაც ამჯობინებთ, და ან მათის იმპერატორობის დიდებულების ბძანება იქნება—თქვენც იმას იმოქმედებთ.

მე ამას ცუდის კადნიერებით არ მოგახსენებ,—ისე რჩევით მომიწერია თქვენთვის მე ესე. თუ უმადლესი კარის მოხსენებით და ბძანებით იქნებოდეს, და ან ეგების ჩემის უოვლადმოწადისა დიდისა მონარხისაგან ასეთი ნება გქონდესთ ბოძებული, რომ თქვენ შემძლებელი ბძანდებოდეთ და გაისარჯნეთ ჯარით, და ახალს

შამახის მობძანდე, მე ვგონებ, რომ სრული დადისტანი დაგემოწილებათ და ჩვენ ყოველნი აქეთ მყოფნი ქრისტიანნი მზას ვიქნებით, როგორც თქვენი ნება იქნება, ამ საქმით.

და სალიანიდამ ნაგები მტკვარში შემოვლენ, და კახეთში სამძღვრის აღსკებ-ზედ ას ვერსზედ სიახლოვეს შემოვლენ, და იქიდანაც იქნება მცირეს გარჯით უფრო მასლობელად მოვიდნენ. კიდევ ეს მოგხსენდესთ: როგორც თქვენი ნება იქნება იმ დროს—იმ მოქმედებაში შევალთ ჩვენის შეძლებით; და სალიანიდამ მშალსზედ მტკვრის ორისაგ ნაპირებიდამ სულ ვაკე აქვს ტფილისმდინ და კახეთამდინ,—ყოველისფრით მეგზაური სულ ვაკეზედ შეუწუხებულად ივლის.

და კიდევ ამას გარდა, რომელიც გილანს სპარსნი მოჭმადიანნი იმყოფებიან და ერთი მეორისაგან შეწუხებულნი არიან—უმრავლესნი სულ სიხარულით მოგენდობიან, და რასაც უბძანებ ყოველის მორჩილებით მიიღებენ, და ქრისტიანეთ რაღა თქმა უნდა—ყოველნი ღვთის მადლობით, როგორც უბძანებ, ისე გაიხსენებიან. თუ თქვენგანაც ისინი რომელითავე სახითა მიიღებინ, სრულის ერთგულებით დაადგრებიან ყოვლად მოწყალის ხელმწიფის სამსახურს.

მე ხვანთქრის ყმებზე არ მითქომს ესე, და ამ შერიგებაში არც ამ კადნიერებას მივიღებ, რომ ხონთქრის აშლა ვაჩნია და ან იმისი ყმების დაჭერა, თუმცა იმათაც დიდი სურვილი აქვსთ რუსეთისაგან თავიანთი დაზერობისა, მაგრამ როდესაც ღვთისა და კელმწიფის ნება იყოს, იმ დროისთვის იყოს დატეხული ის საქმე; და მე რჩევა თქვენს მაღალმსვლელობას მოხსენებით რომ გამოუცხადე, რომ რა მელსაც ქვეყანას პატრონი აღარ ჰყავსთ და კიდევ იხვეწებიან, იმათზე ვაჩნია რა მელიც ზემოთ დაიწერა, და ამ საქმეებზედ თქვენგან გამოგზანილს ეფრემს თქვენს მაღალმსვლელობასთან სიტყვა დაგზარე, და მათის იმპერატორობის დიდებულების არზაც და პირფელის მოქმედის პანინის წიგნიც, და კერეთვე მეორე წიგნი მოგატოვით, და ესე ყოველივე ამისგან მოგერთმევით.

თქვენის მაღალმსვლელობისაგან ვითხვოვ, რომ თქვენის წიგნით დაუბდე-ბელ ვიყვნეთ.

მაისის 6, წელს 1775.

169. Д. VII. 29 Мая 1775 г. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину.

ჟდ მაღლის მათის იმზ—ბის ნებითა ოსმალთ შერიგებაში რომ ჩვენ და ჩვენს საქართველოში მყოფნი ერნი დიდის რუსეთის იმპერიასთან საერთოთ გა-ნუწესებიათ და საბოლოოთ თურქთაგან ჩვენის ქვეყნისათვის ყოველითურთ უფიქრელობა უზრუნველია—ამისთვის ჟდ მოწყალისა დიდისა კელმწიფისა, ვითაც ჩემს ერთგულებას შევინს, ესეთისა უმეტესისა მადლობისა მომესვენებელი ვარ:

ჟღ ძლიერმან ღთნ დღეთა სიგრძითა ადიდოს მაგათის იმჰ—ბის სახელი! ვართ მარადის მაგათის იმჰ—ბის დიდ—ბის საფარველსა იმედსა ქვეშე მყოფნი, და, რადგანაც თქვენი მადლის ღრძობის ბრწ—ბაც ამ საქმეზედ გარჯილა,—უოფლითურთ მმადლობელნი ვართ. ღთნ ჟღ მოწყალის მადლის კელმწიფის წყალობა ნუ მოგაკლავს!

თქვენის მადლის გასინჯულობით ეს მოწყალებით გასინჯე: რადგანაც მათის იმჰ—ს დიდ—ბის ნებით და თქვენის მოწყონილი წიგნებით თურქთ ავეშაღენით, რომლისაც თვით თავით ჩვენით შემძლებელნი არ გიყუებით და არც ისინი გვაძლევდნენ აშლის მიზეზსა, მაგრამ რადგან ჩვენ ავეშაღენით და საფიქრებლად გავიხადეთ ჩვენი საქმე, და ახლა შერიგებაში რუსეთის საკელმწიფოში საერთოთ დაფთარულვართ,—ამისთვის უმეტესის მადლობის მომკესნებელი ვიმყოფებით. მოკესნება თქვენს მადლს ღრძობ. ბრწე—ს, რომ ნიადაგ ჩვენის ჟღ მოწყალის რუსეთის დიდის მონარხის და დიდის რუსეთის იმპერიის სრულის ერთგულობის მქონებული ვყოფილვართ და ვართ, ამისგანა ჩემის უერთგულესის გონებისაგან მართალი რომ მოგხსენდესთ, კადნიერება ნუ გეგონებათ, რომ ჩვეულება არის ერთგულის გულისაგან მართლის თქმა, ჭეშმარიტებით განცხადება. თქვენმა მადლმა გონებამ მოიგონოს: ამ რამდენსავე წელიწადში როგორათაც მათის მადლის კელმწიფ—ბის ნება იყო, და თქვენგან მოწყონით გამოგვეცხადა და გვებრძანა თურქთ აშლა, და ჩვენ თუ რომლის უმეტესის სურვილით მივიღეთ და სიკვდილამდინ მე და უოველმა ჩემის ქვეყნის კაცმა თავი დავდევით, და გერეთვე დახარჯვითაც უოფლითურთ დაუზოგავთ დავხარჯენით. ამაგ ხარჯის რაერთობაც უმაღლესს კარს ჭეშმარიტის გამოცხადებით მოვახსენეთ და ვერ მივიღეთ მაგიერი პასუხი. წარსულს წელიწადებში ჩემი ძმა კათალიკოსი და ძე ჩემი ლეონ, რომელსა ნიც ფიდის წიგნით წარმოგვსაგნე მათის იმჰ—ბის დიდ—ბის წინაშე და უოფლითურთ ჩემი თავი და ჩემი ქვეყანა მათის ჟღ მადლის კელმწიფობის ნებასა ზედან დაჰამტკიცე, რომლისაც ამ ზემოთ აღწერილს საქმეებზე თვით თქვენივე მოწყონილი წიგნები შემოწმების, და ამ ჩემის სასურველის საქმეებისა გარეგან დაფრწი და არცაა ამ საქმეებისა ვითარების მცირედისაც რისმე შემტურობელ ვიქმენ.

მრავალჯერ მოვახსენე თქვენის მადლის ღრძობ—ბის ბრწ—ბას აქეთის მხრის ქრისტიანეთათვის—რას წადიერებით იუვენენ მრავლისათსის ჯარით ჩვენთან შემოაერთებისათვის რომელსაც რუსეთის გარბუსი ამ ქვეყანაში იყო, თუ როგორ დიდის ფედრებით იხვეწებოდნენ, რომ დღესაც აქაგ არიან იმაგ წადილით; აპირებდნენ კიდევ უმაღლეს კარს წამოსვლას, მაგრამ რადგანაც შერიგება შეიტვეს, ამისთვის ფელარ გაბედეს. ამისთანა საქმეებით ესენიც და ამ მხარეს მყოფნი ქრისტიანენიც უმეტესს იმედის გარდაწყვეტაში ჩადვიდნენ. ახლა დარბანდისაგან რამდენიმეათასის რუსეთის ჯარის გამოსვლა რომ მოგვესმა და მათის იმჰ—ს დიდ—ბის ბედნიერობით ლეკებიც მრავალი დახატვილა იმათგან, და რამდენიმე ლეკის სოფლებიც წაუხდენიათ, რაც ან ლეკები არიან და ან აქეთის მხრის კაცნი მაჭმადიანნი—

ასეთი შეშინებულნი არიან, რომ რაც ახლა დარბანდის მხარეს რუსეთის ჯარი იმყოფება—იმათი არათუ შებმა შეიძლოს ვინმე, არამედ სარწმუნოთ იცოდეთ, რომ რაც დარბანდსა და ჩვენ შუა ქრისტიანენი არიან, თუ მაჰმადიანნი—ყველანი მათის იმჴს—ს დიდ—ბის სრულის მოაწილების მქონებულნი შეიქნებიან. თუ ის ჯარი საბოლოოთ იმ მხარეს დგომას გააგებებს, ამ მხარეს ქრისტიანეთათვის დიდი ნუგეშისნიცმა იქნების, და უოფლითურთ ძაღსა და სიმტკიცესა მიიღებენ; და თუ ის რუსეთის ჯარი ან წინ არ წამოდება, და ან იქ დგომას არ გააგრძელებს,—ამ მხრის ქრისტიანეთათვის დიდი სამწუხარი და საფიქრებელი შეიქნება. — მე ეს თქვენ ღრატ—ს ბრწ—ბას ამბათ მოგასხსენე.

შემდგომად ამისსა შემოგვედრებ თავსა ჩემსა და ქვეყანასა ჩემსა, რომ თქვენის მადლის ღრატ—ს ბრწ—საგან დაუგდებელი ვიყოთ და გახსოვდეთ, და რომელიც ზემოთ ჩვენი აზრები და ნუჟდა დაგვეწეროს — იმისი მაგიერის სიტუვისა და საქმისა მიმღებელ გვამოფოთო.

დაიწერა ქალაქსა ტფილისს. მაისის 29 დღესა, წელსა 1775.

170. Д. XXV. Май, 1784 г. Представленіе отъ имеретинскаго царя Давида имп. Екатеринѣ II.

სულისა ტრფიალებითა ძლით, უსაცუროდ სსოებისა დამდებელი უდ უმდაბლესითა კრძალულებითა გამოუთქმელისა ტახტისა წინაშე თავგანისცემასა განვატყდა, და უდ უმოწაღესისა იმპერატორობისა ქვეშე ფერკთა შევრდომით, ჩვენისაცა აღმართებისა და აღდგინებისა უმკურვალესსა ვედრებასა განვიგენ.

უდ უდიდებულესო კელმწიფეგ, მონარხოებითა შეწყალებისა ჩვენისა და მეორედ აღმართებისა, გამოხსნისა რა ნუგეშისნიცემის დრონი და ჟამნი არიან, და ვინაიდგან თქვენის მოწაღლებით გამოხსნილი არის ეს ქვეყნები, და ჩვენ უსაჟულოთა მათ ოსმანიანთაგან მრავალი ხანი არის, რომ განვთავისუფლებულ ვართ და ვესაფთ დიდებულსა კელმწიფობასა თქვენსა, და ვადიდებთ, აურაცხელსა მოწაღლებასა თქვენსა. აწ უმეტესად საზრუნავი არის იმერეთის შეწყალება, როდესაცა თქვენი ერთგული მონა და კურთხეული მეფე ჩვენი სოლომონ უწყალომან სიკვადილისა მახვილმან მიწასა შინა დაამკვიდრა, და ამისნი მსმენელნი, უდ ბოროტნი მტერნი ჩვენი, ოსმალნი გარემოს ქვეყნებისა ჩვენისა საზღვრებთა ზედა დადაგენ და მარადდღე წარტეფენისა და აოხრების მუქარას გვწევენ, და ფრადის ღაშქრებით ჩვენზედ მახლობელ არიან, ვითარცა თვით მათგან მოწყრილის წიგნებით და ბეჭდებით, და თვით ზვანთქრის გამოგზავნილის ფარვანით განეცხადება უდ დიდებულსა კელმწიფეებსა თქვენსა. ჩვენ თუნდა მზა ვართ ქრისტიანობისათვის სისხლთა ჩვენთა დათხევად, და ჩვენის შეძლებისაებრ თავსა ჩვენსა აღარ მიჭვსცემთ მონად და არცაღა ჩვენგან მათი უმობა იქნება, და დიერთმან ნუ ჰქოს, მაგა

რამ უმეტესის ჯარებით და შეძლებით მოვიდნენ, და მასობურად აჩიან ჩვენზედ, ესრეთ, რომელ უოგელ ჟამ ომისა და შებმის ფიქრით მზა ვართ სისხლთა დათხევად და არღარა დამორჩილებად სატყვინოსა უფლებისა მათისა. ამისთვის სწრაფის მტყაფრობით გვიასხლებია დიდი უფალი და მწყემსთ-მთავარი ჩვენი, ამისი უწმინდესობა კათოლიკოსი უოგლისა საიმერეთოჲსა და აფხაზეთისა მატყსიმე, და ამასთანა ჩვენი ქვეყნის უზინატყსი სატყალი და სახლთუხუცესი, და სიძე ჩემი კნიაზი წერეთელი ზუტაბ, და ამასთანა მდივანბეგი ჩვენი კნიაზი დავით, რომელნიცა ერთობით თანაგანზრხვითა ჩვენითა, დიდთა და მცირეთა, ერთბამად აღვარჩიეთ, და დაგვიწმუნებია უოგელი სათხოველი ვედრება ჩვენი, და ესენი განაცხადებენ თითოეულად საზრუნველსა ჩვენსა, მოხსენებითა უგანათლუბუღესისა დიდისა ფელდმარშალისა და უწარჩინებულებისა დიდისა თავადის გრიგორი აღუქსანდროვიჩისათა, ზოლო სქესით ვიდრემე პოტემკინისათა, რომლისა მომართ გურთხეულსა ძმასა ჩემსა, მეფესა სოლომონს, ბრძანებული იმედი ჭქონდა თქვენი უმოწყუ—ის კელმწ—ისა მიერ.

აჲ ჩვენცა ფრადის ვედრებით ვთხოვთ მასვე მოწყალებას, რათა კელთა ქვეშე მაგისტარ დატული ვიქმნეთ და უოგელი საქმე ჩვენი მაგისტარ უგანათლებ — ბას მოხსენებდებოდეს, და კეთილად განაგებდეს უოგელსა ქვეყანისა ჩვენი საჭიროსა საქმესა, რომლისა მიმართ უოგლის ჩემის მინდობით მეცა ესრეთ იმედუელ ვარ, და მორჩილებითა უოგლისავე შეძლებისა ჩემისაებრ, და აწცა ჩემმიერი საწადელი სავედრებელი საქმეები მაგისტარ უგან — სს მიერ უნაკლულად განაცხადდება, და საერსოთად დამტყიცებული კელითწერილი ბეჭდებისა სიმტკიცითა და აღთქმითა მოერთმევს ღვთის-მოუფარებასა თქვენსა.

დავით.

171. Д. XXV. 15 Сентября 1784 г. Представление от имперетинскаго царя Давида, духовенства и вельможъ имп. Екаторинѣ II.

ურიცხვთა ბრალთა და ცოდვთა ჩვენთა ძლით მიწაქმნილნი და ეჲდ დამდაბლებულნი, სრულისა საიმერეთოჲსა მკვიდრნი, ესე იგი უწმინდესი ქათალიკოზი, ეჲდ სამღუდელონი მიტროპოლიტნი და ეპისკოპოსნი, და უოგელნი სამღუდელონი წესნი, და ამათთანა ერთობით ქვემოჲსა ივერიისა მთავარ-ერისთავნი, სპასპეტნი, თავადნი, აზნაურნი და უოგელი საერო მხედრობა და წესნი — ერთბამად ერთურსთისა თანახმანებითა ვიკადრებთ თავყანისცემად უმაღლესისა ტახტისა წინაშე და მღუღარითა ცრემლითა ვვედრებულნი განგაცხადებთ ჭირთა ჩვენთა, რომელთაცა ძლიერად მოღვაწე, ჩვენი გამოუმსნელი კელმწიფე, მეფე სოლომონ უწყალოსა სიკვდილისა მიერ მიგვედო და ჩვენ ერთობით ობლად დატყვებულ ვართ, მისთვის უოგელნივე მისისა დამიწებისა მგლოვარენი და მარადის სულთქმით მომხსენებულნი მისნი, რომლისა სახელი იყავნ საუკუნოდ გურთხეულ უფლისა მიერ.

აწ უდ მოწყალების თქვენისა და ღთს მოყვარისა კელმწიფობისა შინდოა ბილთა ამათ შემდგომად აღსრულებისა მისისა ერთობით ყოველთა აღვირნიეთ მეუფედ და პატრონად ჩვენდა, ანდერძისა მისისაებრ, შემკვიდრე იმერეთისა ბაგრატიონი, უხუცესი ურმათა შორის, ძე მეფისძისა გიორგისა — დავით, და დავა წაღეთ სამეფოსა სახლსა შინა თვისსა და ყოველსა ამას სამკვიდროსა ზედა ამისსა, რომლისათანა ჩვენ ყოველნი ერთობით მეფითურთ ჩვენით, პირველისა მის მეფის ანდერძისა მეზრ, განცხადებულად აღვსთქვამთ და აღვიარებთ კელმწიფობისა თქვენისა და საუკუნოდ ერთგულად უმად შემკვიდრეთათვის რუსეთისათა, ვითარცა ერთგულ და დამორჩილებულ არიან მკვიდრნი დიდისა რუსეთის იმპერიისანი, რათამცა ვიუვნეთ ერთგულად მონებად და უმობად კელმწიფობისა თქვენისა, და უმაღლესთა შემდგომთა შემკვიდრეთა რუსეთისათა, რომლისათვისცა ყოველით სიტყვით და საქმით ჩვენით უარგვიყოფიეს სხვანი კელმწიფენი და თვითმზერა ბელნი, და უცხო ვყოფთ თაფთა ჩვენთა და ყოველსა ამას ქვეყანასა მათგან, და არა რაჲ გვენებას სხვა მფლობელთა თვინიერ უზენაესისა მფარველობისა და კელმწიფობისა თქვენისა; და ამიერიტგან მეფე ესე ჩვენი დავით და შემკვიდრენი ამის ქვეყნისანი, და ჩვენ ყოველნი, საღმთონი და საერონი, შეუვრდებით გამოუთქმელსა და უზენაესსა ტახტსა ქვეშე და ვითხოფთ, პირველად, რათამცა გსენებულსა ამას უგანათლებულესსა მეფესა ჩვენსა ზედა მოაფლინოთ თქვენის უდ მოწყალების ფარგნი, და ჩვენდა პატრონად და მეფედ დამტკიცოს მოწყალებსა კელმან თქვენმან, და მეფობისა ნიშანი, ვითარცა ქართლისა და კახეთისა მეფეს ზედა მოაფლინა, მის მსგავსის მოწყალებით ამისი ახლგანი სიჭაბუკე და მეფობაც განანათლეთ, რომელსაცა ყოველივე სასოება თქვენის უდიდმოწყალებობისადმი დაუცს, და მზა არს სისხლით თვისით მსახურებად კელმწიფობისა თქვენისა, და ჩვენ ქრისტიანეთათვისცა ილწვის და ზრუნავს ყოველის შემძლებით თვისით, და განაცხადებს ყოველთა მახლობელთა და შორიელთა შორის დიდის რუსეთის კელმწიფისა და შემკვიდრეთა მისთასა უმობასა, და უშიშრად აღვიარებს თქვენის დიდებულების ერთგულებასა.

უდ დიდბულა კელმწიფევე, თქვენის უძლეველის ძალით გამოკნინდეს ქვეყანას გარემოადგენ და ოხერყოფასა ეკლესიასა და წარტუვენასა გვეუქადიან უდ ბორტნი თათარ-ოსმანნი, რომელთაცა დიდად უხარისთ კურთხეულის ჩვენის მეფის სოლომონის სიკვდილი, და ჟარებით ჩვენის ქვეყნების სამზღვრება ზედ მოვიდნენ, და, პირველისა მის მსგავსად, საძაგელსა საქმესა აპირებენ და ამ ქვეყნის აოხრებას. მოგვხედოს და იზრუნოს ნეტარმან დრომან თქვენმან, და იზრუნოს კად გამოხსნას ჩვენი დიდებულებამან თქვენმან, და მოეცეს უხვად მოწყალებითი საფარველი ესეოდენტა წმთა ეკლესიასა და მონასტერთა, ესეოდენტა სამღთოსა დასთა და ქრისტესმოყვარეთა მსედრობათა, და ერთა, რომელნიცა ერთობით პირმიწა დადებით და სულთქმით ვედრებას განვფენთ წინაშე უმაღლესისა ტახტისა.

დიდებული კელმწიფე, მოწყალის თვალთ შთამოგვხედეთ და ისმინეთ მოხსენება უმდაბლესი უგანათლებულისა მეფისა ჩვენისა მიერ და ჩვენ, უდაბლესთა ამათ ქრისტეს სამწყსოთა, ნუ დაგვიტყევათ პირთა შინა მძინვარეთა ბეჭელთა, და მონარხობითი შეწყალება მოაფლანეთ ჩვენზედაცა და უოგელსა ამას ქვეყანასა ზედა, რომლისა შესავადრებელად ერთითა პირითა და ერთითა კმითა და სიტყვითა აღვირჩიეთ და გაახელეთ თქვენს დიდებულს კელმწიფობასა, და თქვენსა ღმრთის მოუფარესა იმჟამასა, დიდი უფალი და მწყემსთმთავარი ჩვენი აფხაზ-იმერთა კათალიკოსი მაქსიმე, რომელსა უოგელნივე ზოგად მონდობილ ვართ სულთ ჩვენთ და გორცთ, და ამასთანა უოგლისა ქვეყანისა და მეფისა ჩვენისა ერთგული თავადი წერეთელი და სარდალსახლთუხუცესი ზურაბ, და ამასთანა ერთგულებით მარადის თანამზრუნველი და ნამსახური მეფეთ ჩვენთა კნიაზი მდივანბეგი დავით [კვინიხიძე], რომელთა თანა დასამტკიცებელად თვით ამისი უგან—ბა მეფე მოაწერს კელსა და დაბეჭდვს ბეჭდითა სამეფოთა, და ჩვენცა ესრეთ მოაწერეთ და ესრეთ დავამტკიცებთ საუკუნოთა სიმტკიცითა და აღთქმითა. თვეს სეკადებერსა ათხუთმეტსა დღესა, კვირიაკესა, ქეს აქეთ ჩაბდ.

მე უოგლისა საიმერეთოჲსა უფლისწული დავით.

აზის ბეჭდები: მეფე დავითისა, იმერეთის ბატონიშვილის არჩილის შვილის ალექსანდრესი, ქათალიკოსის მაქსიმესი, ქუთაისის მიტროპოლიტის დოსითეოსისა, გელათის მიტროპოლიტის ევთიმესი, ხონის არქიეპისკოპოსის ანტონისა, თავადი გრიგოლ წულუკიძისა, ქსნის ერისთავის ელიზბარისა, თ. ჰაპუნა წერეთლისა, თ. ბერი წულუკიძისა.

172. 1790 г. Союзный договор Грузинскихъ царей и владѣтельныхъ князей *).

1.

ტრაქტატი, ივერიელთა მეფეთა და მთავართაგან დამტკიცებული, ქართლისა, კახეთისა, იმერთა, ოდიშისა და გურიისა, აღწერილი სამეფოსა ქალაქსა თბილისს 1790 წელსა.

გინაიდან უოგელთავე ივერიელთა მსახლობელთა სამეფოსა შინა ქართლისა, კახეთისა, ოდიშისა და გურიისათა აქვსთ ერთ-მორწმუნება, არიან ძენი ერთის,

*) Приимѣчаніе П. И. Иоселиани: ესე ვჰპოვე ალექსანდრე ონიკოვისა ქალაქებში, რომლისცა შამა ნიკოლოზ, კიკოლა ღიავენად წოდებული, ახლად მწერლად მეფესა გიორგის, იყო მერეთ ღებუტყად რუსეთშიაც და აღწერაცა მოგზაურობა თვისი, არა მოწვევული დროთა ჩვენთაღმ.

კათოლიკე ეპიკლეისისგან შობილნი და ერთისა ენისა მქონებელნი, აქვსთ მავა-
სხებლობითიცა სიუფარული ვითარცა სისხლით ნათესაფთა და მოუფრობით შეკრულ-
თა ურთიერთთა შორის, ამისთვის ჩვენ წემოსხეებულნი ქვეყანათა ივერიისათა
მეფენი და მთავარნი, დამამტკიცებელნი საუკუნოსა ამის პირობისა, სახელითა
ჟოფლად ძლიერისა ღვთისათა აღუვსოქვამთ მტკიცესა ამას ერთობასა, რომელიცა
თვითოკულებად შემდგომთა შინა ჰაჴრთა ცხად იქმნების:

უფლისა იესო ქრისტეს მონა, მეფე ქართლისა, კახეთისა და სხვათა, ირაკლი
მეორე ქრისტიანებრითა თანამდებობითა გარწმუნებთ ჟოფლისა საიმერეთოსა
მეფესა, შვილის-შვილსა ჩემსა სოლომონს და მთავარსა ოდიშისა და სხვათა
სამთავროთა დადიანს გრიგოლს, და მთავარსა გურიისას სვიმონს, და ერთობით
თავადთა, აზნაურთა და ერთა ქვემოისა ივერიისა ესრეთ:

მუნდო პირველი.

შეგრაცხო ჟოფელი მტერი თქვენი მტერად ჩემდა და ჟოფელისა სამეფოისა
ჩემისა, და ვიჟო მტერი მტერისა თქვენისა და მოუვარე მოუვარისა.

მუნდო მეორე.

მაქენდეს ზრუნვა დამშვიდებისათვის ქვეყნისა, და ჟოფლისა შეძლებისა ჩემი
საებრ ვიჟო შემწე თქვენდა წინააღდგომად მტერთა თქვენთა.

მუნდო მესამე.

ვიჟო მწადნელი ბედნიერებისა თქვენისათვის და დაცვად ძეთა იმერეთისათა
ვითარცა მამა საზოგადო მათი.

მუნდო მეოთხე.

უკეთუ აღდგეს მტერი ვინმე თქვენზედა, დიდი, ანუ მცირე, მხედრობითა
ჩემითა, ანუ სხვითა ძალითა, სიტყვითა და საქმითა შეძლებისა ჩემისაებრ მზა
ვიჟო შემწედ თქვენდა.

მუნდო მესხუთე.

უზენაესისა მიმართ მთარგელობისა საიმპერატოროსა უმაღლესისა კარ-
ისადმი, ვითარცა მაქენდეს შეკრულობა, ვიჟო მწადნელი თქვენდაცა უბედნიერესა
შინა მდგომარეობასა მოუყვანებად მთარგელობითა ერთბამად ერთისა უაფლუსტე-
ლისა კარისათა.

მუნდო მეექვსე.

აღთქმათა ამათ შინა ჩემთა ქრისტიანებრითა შევიგვრი თანამდებობითა:

თვით ძეთა ჩემთა, თავადთა საქრთველსათა და საზოგადოდ ერთა ქსჯულ უდებ
საუგუნოდ ერთგვამად შეერთებასა ამას ქვემოთის ივერისათანა და ვამცნებ უოველ-
თავე, რათა მტკიცედ ეგნენ ზემო აღწერილთა აღთქმათა შინა, ვითარცა ქსჯულთა
ზედა ეკვლევიურთა, — იუფენ ესრეთ. ვიცი ვითარია თანამდებობა ჩემი და ვცტიე
მტკიცედ ხელ-მოწერისა ამის ჩემისა-ებრ:

მეფე ქართლისა, კახეთისა და სხვათა ერეკლე.
დედოფალი ქართლისა, კახეთისა და სხვათა დედოფალი.
საქართველოს კათალიკოზი ანტონი.
ვიცე-კანცლერი სოლომონ ლომიძე.

2.

უფლისა იესო ქრისტეს მონა, მეფე უოვლისა სამეფოთისა, შვილის-შვილი
თქვენი სოლომონ ქრისტიანებრითა აღთქმითა გაწმენებით უმაღლესსა მეფესა
ქართლისა, კახეთისა და სხვათა, მეორესა ირაკლის, უგანათლებულესთა ძეთა
თქვენთა, თავადთა, კეთილშობილთა და ერთა ზემოთის ივერისათა ესრეთ... СЛЕ-
дуетъ повтореніе всѣхъ 6 приведенныхъ пунктовъ договора; далѣе имѣются
такіе же два списка этого договора, подписанные Григоріемъ Дадіани и Си-
мономъ Гуріели.

173. Д. XXIV. 1 Мая 1799 г. Собственноручное письмо
С. Л. Лашнарева къ царевичу Давиду Георгіевичу.

უგანათლებულესო მეფის ძეო,

ჩემო მოწვევ კელმწიფე!

ამ ჟამად წამოვიდა მანდ ელხი იმისის უმაღლესობისა, თქვენი მამისა, თ-
ვადი გარსევან ჭავჭავაძე თავისის სახლობით, და ამ ბედნიერობის შემთხვევისათჳს
საჭიროდ აღრიცხულ არს, წლ ესეცა მანდ იპოებოდეს, და უოველსავე თუთოეუ-
ლად ესე პირისპირ მოგახსენებსთ.

უფალი მინისტრი კოფალინცკი უოვლის სამეფოს ნიშნებით, რაგვარადცა
გვირგვინით, ეგრეთვე ეითა შესაბამითა ნიფთებითა, რაჲცა თჳსევეიან მეფისა
თჳსებასა, ამ ხუთს დღეზედ გამოადგება ამაებით, და უოველი ესე ამისის იმპერა-
ტორების დიდებულებისაგან შესრულებულია და კელმოწერილი.

ეგრეთვე უფალი მედიქები ამ ერთს კვირაზედ გამოადგებიან ამისის დიდუ-

ბულების წიგნით, რელიგიაზის უმაღლესობასთან არის, და მაშინ იხილავთ რისაც საფუძველით ესენი წარმოიგზავნენ.

კიდ უსაკუთრესად შეგვედრებ ამ ელჩისათვის შინაუღალ გამოტანებულს ინოსტრანის კოლეგიაში პრეზიდენტს იაკოვს, რელიგიაზის სახმარის საჭიროებით წარმოგვადინე.

და ეტრეთვე ვჭებო უოველთვს მონებრითა სხითა თქვენის უგანათლებულესობის უმდაბლესი მონა

სერგია ლაშქაროვი.

174. 1799 г. Представленіе отъ царя Георгіа имп. Павлу.

უდ უფლესტესო მონარხო,

უდ უუმოწაულესო კელმწიფე!

მივიღე უდ მოწალებით აღსილი გრამატა დიდებულებისა თქვენისა სამეფოს ტახტსა მეფედ დამამტკიცებელი ჩემი უმაღლესისა კარიდამ წარმოგზავნილის ჩვენისა თავადის მინისტრის გარსევან ჭავჭავაძის კელით, და მასთანავე ვსცან რა სხვადა იგი მოწალება მოწალებით წარმოგვადინილი საკუთრის თქვენის მინისტრის კელით სამეფოთა ნიშანნი, და მხედრობანიტა თქვენის დიდებულებისანი დასაცვლად მტრისა სამეფოთა ჩემისა,—მე უწინარეს წარმოგვადინილი მოწალებისა ამის ხილვისა და მიღებისა, მხოლოდ წმინტებულმან უოველსა შინა თქვენის დიდებულების საკუთრის გრამატას ზედა კელმოწერით წარმოგზავნე ელჩად თავადნი ჩემნი გიორგი ავალოვი და რევაზ ფალავანდოვი მოსახსენებლად უმდაბლესისა მადლობისა მოწალებათა ამითვს.

ტარნა, უდ უუმოწაულესო კელმწიფე, ინებე კვალად უმეტეს მოწალებით მოხედვა საფარველსა ქვეშე თქვენსა შემოგვადინილისა სამეფოსა ზედა ჩემსა და დადგინე აქა ექვსი ათასი მხედრობა თქვენის დიდებულებისა მისაქცევლად და განსაქარებლად მტრისა ჩვენისა, ჩვენთა მავნებელთა თქმთა, იუოფებოდეს მარად ჩვენ შორის თვინიერ უოვლისა უკუნქცევისა.

ხოლო სხვებრ დღეინდელი გარემოება ჩვენი ითხოვს, რომ თქვენს აქ მეოფეს მინისტრს ებრძანოს ჩვენი და ადრიბეჟანის გრანიტის გაჭრა, რადგანაც დღესაც იმათ ელჩი შინ გვიზის და შვილსა გვთხოვს, და თუ სხვა თქვენი უმეტესი მოწალება ადრე არ მოგვეშველება, ეს მტირე ჯარი ჩვენთვის უხმარი იქნება და შვილსაც გამოგვართმევს, რომლისაც ახლა შვილი და სარდალი გამარჯვებულნი ხოის დგანან, და მარადდღე კაცი მომდის და გველხმარაგებიან, და თუ თქვენი საფარველი ადრე არ შეგვეწევა, მაშ რეგოტ იქნება, რომ იმათ შვილი არ მივსცეთ, და თუ ჯარი არ მოგვემეტება, ისე მტირეს ჯარით არც გრანიტის გაჭრა იქნება

და არც ჩვენი საქმის სიმტკიცე, და რადგანაც ჟარის მომატება არ იქნება და არც ადრე შემწეობა მოგვიყვას, ესენი შვილსაც გამოგვართმევენ და სხვას პირობასაც, და მაშინ სრულად განშორებულნი ვიქნებით თქვენის მოკიდებულებიდან. სანა-ტრელს პაპას ჩვენს მეფეს თეიმურაზს ერთის შვილის მეტი არა ჭეყანდა (ე. ი. ერეკლე) და ქვეყნის ხსენისათვის მისცა იმათ (ნადირშაჰს), და მე ამდენის ჩემის შვილებიდან რომ ერთი, ამდენის ჩემის ქვეყნის ხსენისათვის, მივსცე—რა იქნება, თუ თქვენი მოწყალება ადრე არ შეგვეწევას?! მაგრამ, რომელიც ჩემი პირმო შვილი არის და თქვენს სამსახურსა შინა შუთფი ღენერალ-მაიორი (დავით) იმას მთხოვენ, და ჩემის შვილობით რომ გამოვიმეტო და მივსცე, თქვენს სამსახურში შუთფის ღენერალ-მაიორის მიცემა როგორ ძალმიცნ? და ან ამის უმცროსს ჩემს შვილს რომელსავე რომ დამჭერდნენ და მივსცე, მაშინ აბა როგორ იქნება, რომ თქვენს სამსახურშიდაც მუყანდეს შვილი და იმათ სამსახურშიდაც? და თქვენმან იმპერატორების დიდებულებამ გასინჯოს და ნება თქვენის დიდებულებისა არის; და შემდგომად ვითხოვ, რომ ეს ჩემი ვედრებაები უტულებელს არა ჭეოთ და პასუხი ადრე გვებრძანოს მოწყალებით, არა თუ უწყალობით,—ნუ იყოფინ.

175. 7 Сентября 1799 г. Полномочіе, данное царемъ Георгіемъ посланникамъ своимъ, отправленнымъ имъ въ С.-Петербургъ.

წელს ჩღუთ, სეკდემბრის 6. ჩვენ მიერ მოცემულნი წინაშე მათის იმპერატორების დიდებულების წასაყენებელნი აზრი-მოხსენებანი, რომელიცა ჩვენგან წარვლინებულთა ჩვენს ერთგულთ ვმათ უფალთ დესპანთ მოგვცათ:

უმსხვერპლეთ უოგელი სამეფო და სამფლობელოა ჩემი უსაგველითა და ქრისტიანებრითა ჭეშმარიტებითა მსხვერპლებითა, და დაუდევით არა თუ მფარველობასა ქვეშე უდიდებულესსა დიდსა რუსეთისა საიმპერატოროსა ტახტსა, არაა მედღანებეთ სრულსა ნებასა და მზრუნველობასა მათსა, რათა ამიერიდგან დაიდვას სამეფო ქართლისიანთა საიმპერიოდ რუსეთისად წესითა მით ვითარცა სხვანი იგი რუსეთსა შინა პერობილნი პრავინციანი სარგებლობენ.

შემდგომად მსხვერპლებისა უოგლად უმდაბლესად წარუდგინეთ იმპერატორსა დიდისა რუსეთისასა, რათა ჟამსა მისგან საქართველოსა სამეფოს სრულსა ძალსა და ნებასა შინა თვისისა მიღებისასა განამხროს პუნქტსა ამას თხოვლი ჩემი უოგლად უმოწყაღესითა აღთქმითითა წერილითა, ვითარმედ სახლსა შინა ჩემსა არა აღაყენოს მეფენი, გარნა ოდენ ამეფოს მემკვიდრითი-მემკვიდრედ ვითარცა წინაპარნი ჩემნი.

ეგრეთვე ითხოვთ უდ მოწყალისა კელმწიფისაგან უდ უმდაბლესად თქვენ მიერ მირთმეულთა წერილითა უოგლისა რუსეთისა იმპერიასა შინა საშესაბამო

აგარაკნი ჩემთვის და ძეთა ჩემთათვის საბალოდ და სამკვიდროდ, რომლისადაც ბოძება იქმნების ჩემთვის უმწვერვალესისა შეკრულებისა ნიშნად.

მეფე სრულიად საქართველომისა გიორგი.

ესრეთვე ითხოვეთ ჟამაგირიცა შესაბამისა სახითა შემდგომად სრულყოფისა ზემოაჲ მოხსენებულთა აზრთასა.

მეფე სრულიად საქართველომისი გიორგი.

თავადი გარსევან ჭავჭავაძე.

176. 10 Декабря 1800 г. Представление царю Георгию отъ графа Ап. Ап. Мусина-Пушкина и резолюція этого царя.

წინამოსწრაფებითნი მაგალითებრივნი მუხლნი საფუძველთათვის, რომელთა ზედა მადანთა საქარდელოთა ძალუძთ განახლებად და წარმართვად რუსეთის მიერ, უკეთუ ესესაბამების თანამდებელობა იმისისა იმპერატორებრივისა დიდებულებისა, რათა დამტკიცებულ იქმნას მათზედა ჭირმალნი პირობა მისისა უმაღლესობისა საქართველომისა მეფისათანა.

ვინათგან მადანნი საქართველომისი, თუმცა მრავალნი მათგან ჭპირდებიან, რომელ მიგონ სასუიდელო მუშაობათა მათშინა სახმართ, გარნა უფროს წილობით, ვითარცა გაოხრებისაგან ომარხანის მიერ, ეგრეთვე საბრალობისაგან მუშაკთა ბერძენთა, არიან სრულსა დაფრდომასა და გაურციებლობასა შინა, და არა სხვაებრ ძალუძთ წარმართვად, ვიდრე ოდენ არა მტკიცდისა ხარჯისა მოხმარებითა და საკმარისა რიცხვითა კაცთათა, ხოლო რომლისათანა ჟერარს მიმატება დასაცველად მადანთა,—ამისთვის არა ვკადნიერებ დაწეებად ესოდენ მძიმისა საქმისათვის პირობისდებასა, ვიდრე არა პირველ სრულიად წმუენებულ ვიქმნები თქვენის უმაღლესობისა მიერ, რომელ თქვენგერძოდ მოცემულ იქმნებიან რუსეთისადმი კმაყოფიერნი სარკებელნი, რომლითაცა ძალედვასთ ნაცვალეოფად ვითარცა ხარჯთა, ეგრეთვე შრომათა მისთა მოუყანებისათვის მადანთა მათ აღუყვანილებულსა მდგომარეობასა შინა; და მასთანაცა ჟერარს მტკიცედ დარწმუნება, რომელ გერძოდ რუსეთისა ესრეთი შემწეობა მოაპურობს იმპერიას საუკუნოსა წინდსა, კმაყოფიერებასა შინა მადანთასა მეოფსა, ხოლო ამისთვისცა მივთა პატივი, რათა წინააწარგიდგინო თქვენ ქვემოაჲნი მუხლნი დასამტკიცებლად, რომლისა შემდგომად შესაძლებელ იქმნების უკვე შემდგომ წინამოსწრაფებითსა მოხსენებისა იმისისა იმპერატორებრივის დიდებულებისადმი პასუხისა თქვენისა, რათა ვიწყოთ ჭირმალნი პირობა საქმისა ამისთვის.

Пункты соглашения:

ა. ნაგვალ შემწეობათა, რომელთაცა რუსეთის მიერ ძალუძსთ მოცემულა, რათა მოყვანებულ იქმნან მადანნი საქართველოსნი აღუკავიან ლებულისა მდგომარეობასა შინა თანხმად აჩსას უმაღლესობა თქვენი, რომელ (მადანნი ესენი და მათთანა მდებარენი სოფელნი, ქარხანები გარბეულნი და კულაჲ გასარბეულნი, ტყენი, წყალნი, აღსასრულელად მოქმედებათა მათთა საჭირონი, და საკმარი რიცხვი კაცთა გარეშე მახლობელ მდებარეთა სოფელთა კმაყოფილ იყვნენ ქარხანები ესე ფითარცა სხვათა და სხვათა მუშაობათათვის ქარხანათა მატერიალთა, გარნა არა ფითარცე წარსოცგილ იქმნას სამართალი საკუთარებითის მიწასა ზედა აღგილთა მათ, ქარხანებთა ქონება) მიჩნეულ იქმნან თქვენ წილად და შემკვიდრეთა თქვენთა საუკუნოსა ჟამსა სრული წინდად მშეობელობისადმი რუსეთისა არა შუამდგომელობითა ვითსა მოფლობელობასა შინა, მიცემულად მას ჟამადმდე ვიდრე ქარხნები ესენი იქმნებიან არსებად.

ბ. მიტაჩნიათა სწორზომად, ეგრეთა ცაჲე წინდად და მასჲე ჟამადმდე ესრეთნი გამატრებანი, რომელნიცა საჭიროდ მიღებულ იპატიბან უშიშრობისათვის ქარხანათა მათ საჭიროსა რადენობისათურთ მიწისასა სახნაჲად და სათიბათ მაცხრომებელთათვის ციხეთა მათ შინა.

Резолюция царя Георгія:

პირველის მუხლის პასუხი.

დანიშნულის მუხლების სრულებით თანახმა ვარ და კვლავაც გამომიტანდებიან მათის იმპერატორების დიდებულთა მისათვის, და ვაძლეე საუკუნოდ რაც მოუნდებათ მიწა, და აგრევე მსახლობელნი ერნი მოსახმარებლად, და აგრევე ტყეთა.

პასუხი მუხლისა მეორისა.

ეგრეთჲე კიდევ თანახმა ვარ, რომ ციხეების გასაკეთებლად ვაძლეე ადგილსა სახნავისასა, სათესავისასა და სათიბისასა მსახლობელთა ერთთვის.

ჰასუხი მუხლისა მესამისა.

გ. თანახმა იქნებითა ეგრეთვე, რომელ რომელნიცა კვლავ იპოებიან მადანნი სამფლობელოსა შინა თქვენსა იქმნენ იგინიცა ამასემოთა წერილთა რითა მუხლთა ქვეშე.

ამისიცა თანახმაყვარ, რომ სარცა ახალი მადანი გამოჩნდეს ეგრეთვე საფუძველს ზედ მდგომარეობდეს, როგორცადაც ძველი მადნები.

ჰასუხი მუხლისა მეოთხისა.

დ. ვითარისა შემწეობისა მოცემასანუ ბებთ ჟამსა დასასვლებისასა მადანთა და ქარხანათა თანა ახლთა მუშათა, ვითარცა მონათა რუსეთისათა, ეგრეთვე უცხო ქვეყნის კაცთა, და უსაკუთრეს ბერძენთა, რომელთაც ძალუძსთ მანდ გარდმოასხლება.

შევიძლებ რომ იმეკეთილად, რაჴა რომ არის, მუშა მოვიყვანო, აგრევე ქართლიდამ, კახეთიდან, ჩვენის უმის ოსებიდან, უაზანიდან, ბორჩხლოდან, და ჩვენის მეზობლების ქვეყნებიდან თავისის ფასით; დასასახლებელთაც მივსცემთ ალაგსა და შემწეობასა რომ გოგონად შევინს ახლსა დასახლებულსა ერსა.

ჰასუხი მეხუთის მუხლისა.

ე. რათა შეუწყუხარ იქმნებოდეს პირველსა ხუთთა წელთა, რომელთაცა შინა ვერ ეწიფების ქარხანისა გააჩიგებლობას მოსვლად სრულებასა შინა პრაფიანტისა მათთვის.

შევიძლებთ, რომ ჰური ფიშოგნოთ ქართლიდამ, კახეთიდან, უაზანიდან, ბორჩხლოდან და ჩვენის უმის ოსებიდან თავისის ფასითა, ოდესცა რომ გოგონა ფასობდეს.

ჰასუხი მუხლისა მეექვსისა.

ვ. უკეთუ ჩიცხესა და გვარისათვის მხედრობათა საჭიროთ უშიშრობისათვის შენობათა მათ მაშინ ჟუ-რარს წინადადებად ოდესცა დაწეუბულ იქმნება ფორმალნი პირობა, გარნა საწადელ არს ცოდნა წინა მოსწავთებით მაგალითებრივად მაინც, რაოდენი ჩიცხეი გგონიესთ საქმისა ამისთვის საჭიროდ?

რაც ტფილისში ჟარი არის ამას გარდა საჭირო არის, რომ დასაცველად მადნებისათვის იუო სკიდევ სამათასი სამხედრო ჟარი.

პასუხი მეშვიდისა მუხლისა.

ზ. ხოლო რა უოგელთა ამათ შენობათა-
გან ჟერ არს, რათა მდინარეობ-
დეს უმაღლესობისადა თქვენისათვის
სარგებელი, მაშა ვითარსა ნაწილსა
სარგებლისა ქარხნათასა, უოგლის
ხარჯისა გმორიცხვის გარდა, წინა-
შუტეგებთ თქვენთვის?

უკეთუ წინამოსწრათებიანი მა-
გალითებრივნი წინადადებულბანი
ესენი მიდებულ იქმნებიან უმაღ-
ლესობისა თქვენისა მიერ, კეთილ
ინებირეთ დამტკიცება თვითოუ-
ულსა მუხლსა კელმოწერით, ანუ წე-
რილით უარყოფა მისი წინააღმ-
დეგ თვითოულსა მათგანისა რამ-
იცა მიიზნით დირსუოფად გა-
მოცვლისა.

დასასრულებად, უკეთუ ესრეთნი
წინამოსწრათებიანი დებულებანი
დამტკიცებულ იქმნებიან, საჭირო
არს, რათა ბერძენი ანასტასი და
მოენე, რომელიც იუო ჩემთან ჟამსა
მგზავრობისა ჩემისასა, წარმოგზაფ-
ნილ იუენენ ჩემთანა აქა, დიორდი-
ევსკს; უმაღლესობამან თქვენმან
კეთილ ინებიროს, რათა მუხლთა
მათზედა დირსმეოს პასუხსა ვი-
თარ მსწრთულ შეიძლებოდეს და ჩა-
აბაროთ დიტტენტელვარტელს
ეიხტელდს, რომელ ძალმედვას მე
უმსწრთულესად მოხსენება იმისის
იმპერატორებრივის დიდებულები-
სადმი. ხოლო უმდაბლესად ვითხოფ,
რათა პასუხისათანა თქვენისა და
დამტკიცებისა, ანუ რომლისამე

რაც იმისისი იმპერატორების დი-
დებულების ნება იქმნება—მეც თანახმა-
ვარ და ვაძლეე ამ ჩემის ქვეყნის საუნ-
ჟეს, რომელიცა არის მადნები, ჩემდა
დასაცვლად, და თუ ჩემთვის მოწალება
ენებება თავისის ხაზინიდანაც მიზო-
ძებს, და ნება იმისის დიდებულებისა
იუოს—რასაც განმიწესებს. თავადისა
და აზნაურისა მამულში რაც მად-
ნები გამოჩნდეს—იმისიც კელმოწიფის
ნება არის—რსაც უბოძებს.

ამას წინათაც ჩემი უოგელი საქმე
იმისის დიდებულებისათვის მიმართ-
მეფია ჩემის მინისტრის ჯაგჯავაძის გე-
ლით და ახლაც ეს არის თქვენის გე-
ლით მიგვიერთმეფია: იმისის დიდებუ-
ლების ნება არის, როგორც ენებებოდ-
ეს, ისე ბძანოს. ჩემი მოხსენება გარდა-
წუგეტილი ეს არის: იმისი დიდებუ-
ლების ნება არის, როგორც არის იმა-
ზედა დაფიცებულნიცა ვართ და კელს
მოწერილნიცა,—როგორც იმისის დი-
დებულების ნება არის, რასაკურფელია,
უოგელიცე ისე უნდა აღსრულდეს.

უარისყოფასა წინამოსწრათებითა
მუხლებთა ჩემგნით წინადადებულთ-
ზედა, იუოს თარგმანიცა რუსულად,
რომლისა სიმაართლესა და წარმარ-
თულობასა ზედა ძალმეფვას მე სრუ-
ლიად იმედუფუფობად.

დეისტვიტელნი კამერლერი ღრაფ აპოლონ მუსინ-პუშკინი.

ეს ღრაფისაგან მოწერილიდამ გარდმოვსწერე. შეიდის მუხლის პასუხებიც
მათმან უმაღლესობამ მეფემან გიორგიმ მე, მათს მონას თუმანიშვილს მდი-
ვანს ეგნატის, დამაწერინა წელსა ჩუ, დეკემბერს.

177. 28 Декабря 1800 г. Циркуляръ ген.-м. Лазарева къ жителямъ Кахетіи. Переводъ съ Русскаго.

ერთობით კახეთის საზღალო, თაფადო, აზნაურთ და გლეხთ, ქიზიუელთ და
ერთობით სხვათ.

უშინაგანესისა მწუხარებითა ჩემითა მმართვეს მე გამოცხადებად წინაშე
თქვენისა მათის უმაღლესობისა მეფისა თქვენისა მიცვალება, და ამასთანვე ვრატ-
მე ვალად გამოცხადებასა მისის იმპერატორების დიდებულების უმაღლესის ნებო-
სასა: მანამდისინ იმისი ბრძანება არ მოვიდეს, საქართველოს მეფობის მიმღები
არავინ იუოს, და მანამდისინ უფელანი უნდა დაშთებოდნენ პატივისცემასა შინა
მეფის გვარისასა, რომელიც უნდა იმყოფებოდეს ამავე მდგომარეობასა შინა, და
ხალხნი მოკრძალებასა შინა, და ყოველი ბრძანებათ დაიბეჭდებთან პატონის შვი-
ლის იოანეს ბეჭდით და მდივნის ეგნატის ბეჭდით, და ჩემის ბეჭდით.

დეკემბერს 6^ტ, წელსა ჩუ. ტფილისსა.

178. 3 Января 1801 г. Письмо ген.-м. Лазарева къ царевичу Давиду Георгиевичу. Переводъ съ Русскаго.

უგანათლებულესო მეფის ძევ,
მოწუალეუ გელმწიფეუ!

მე შესმის, რომ კახეთის სხვა და სხვა ხმანი მოქმედებენ მითომ ჩემი წიგნი
მისვლადესთ მათის უგანათლებულესობის მეფის ძის დავითის მეფედ დამკვიდ-
რებისა, ხოლო მე ვალად ვრატმე უწუებად თქვენდა, რომ წიგნსა შინა ჩემსა იუო-
ესე სიტყვანი: «მათის იმპერატორების დიდებულებისა, ჩემის მოწუალის გელმ-
წიფის ნება არს — მანამ მისი ბრძანება არ მოვიდეს, საქართველოს მეფედ არავინ
ადიკრზიოს, და მანამდინ ყოველნი დაშთნენ მეფეთ გვარის პატივისცემასა შინა, და

ხალხნიც განგების მოაჩილებასა შინა»,—და ამ მიზეზით ეგ ხმები იმ წიგნის დიად წინააღმდეგია, რომელიც მე თქვენს უგანათლებულესობას და კახეთის ხალხს მოგ-
წერეთ, და ამისთვის ფთხოვ თქვენს უგანათლ—ბას მაგისტთან ხმები დაახუმოთ.

იანვრის 3, წელსა 1801.

179. 3 Января 1801 г. Циркуляръ Грузинскихъ дворянъ къ жителямъ Ахмета и Тіанети.

ქ. მათს ბრწყინვალეხას ერთობით აღმეტაში და თიანეთში მეოფთ თა-
ვადთა და კეთილშობილთა, და მოხელეთა, და ერთობით ხალხსა!

თანამხანაი-ერნი სრულად ქართლისანი, — თავადნი, კეთილშობილნი და
სხვანი მრავალს სიყვარულით აღვსილს მოკითხვას მოგახსენებთ.

შემდგომად ესრეთ მოგხსენდესთ: ყველამ იტოო დიდმა და მცირემა სანატ-
რელს მეფეს ერეკლეს მთლად საქართველოზედ როგორი ღვაწლი დაამაგი აქვს,
აგრეთვე თუთოს და თუთოს ოჯახზედ, და აგრეთვე თუთოს და თუთოს კაცზედ;
მრავალჯერ თავიდაუდგია ჩვენის გულისათჳს, ვინც ვართ—მისგან აღზრდილნი და
კაცთა გამოყენებულნი ვართ, აგრევე რამდენი ტყვეობილნი არიან დახსნილნი. ესეც
კარგათ იტოოთ: ამრიგათ ღვაწლდადებულმან მეფემ ჩვენის ქვეყნის აურეგლობი-
სათჳს ანდერძი დაქსწერა, —ამაზედ ყველას კელი მოგვიწერია და ბეჭ-
დით დაგვიმტკიცებია. ესეც ხომ კარგათ მოგახსენებათ და გახსოვსთ—
თუთონ მეფემ გიორგიმ ამის დასამტკიცებელი წერილი თავის ძმებს
მოხცა, — დღეს კელში უჭირავსთ. გვგონია ესეც ყველამ იტოოდეთ: ჩვენის
უბედურებით ახლა მეფე გიორგი რომ გარდაიცვალა, — ნეტავი ეს არ მოგვსო-
ლოდა და იმის ჭირისსანაცვლოთ შეექმნილიყავით, მაგრამ რადგან მოხდა,
დგომის ნება არის, — ესე გვმართებს, ჩვენ ამაზედ ვდგევართ: რაც მეფეს ერეკ-
ლეს განუწყესებია—სსიკვდილოთ თავი უნდა მივცეთ, ჩვენგან ანდერძისა გარ-
დასვლა არ იქნება. ჩვენ ერთად შევიყარენით, ბატონისშვილს იულონს და ფარ-
ნაოზს (მეორე სახელი სხვა ხელით არის ჩართული) ვიასელით მეფის ერეკლეს
დადებულის «ანდერძით» და თითფან გიორგი მეფის მიტეხულის წერილით,—
მეფობა ახლა ამისი (იულონისა) არის, კიდევ შეგჭთიტეთ, მეფეთაც აღვიარეთ. ჩვენ-
ზედ ამის გარდა სხვისა არცაჳის მეფობა იქნება და ვერც მეფეს ერეკლეს «ანდერძს»
გარდავალოთ. მუჟღალამა გავიკეთებია, კელმწიფისათჳსაც მიგვირთმევია, ისპესტო-
რისათჳსაც და ქალაქში (თბილისში) მეოფის იარსნაღისათჳსაც; —არც ამაზედ გელის-
ალება იქნება, ვერც ავიღებთ. თქვენ ხომ ჩვენი ძმანი ხართ, და არც ეთმანეთის მო-
შორება იქნება. მეფის ერეკლეს ღვაწლი და ამაგი მოიგონეთ, თქვენც იმის «ან-
დერძის» გაუტყულობას შეუდგით; კიდევ გირჩეოთ თქვენ და კიდევ გვედრებით,
და უმჯგელი იმედით ხომ ასე გვაქვს, თქვენში სხვა ყრმა არამ იმუშაოს რა, ჩვენთან

უნდა შემოგვერთდეთ, თქვენადამ უფროს უფროსი კაცნი რომელნიც არიან აქ იახელით, მეფის ერეკლეს დადებული «ანდერძი» აღასრულებთ. დღევანდლამდის სისხლი ერთათ და ერთმანეთისათვის დაგვიქცევია, ახლაც ისე უნდა ვქმნათ: მეფეს ერეკლეს ჩვენსედ ღვაწლი და ამაგი იმისი «ანდერძის» მტკიცედ აღსრულებითა და გარდაუსრულებლობით უნდა გარდავიხადოთ. ჩვენ თვითონ ამგვარი წიგნი ქალაქში მუოფთ და იმ მხრის ხალხთა და მთლად კახეთისათვის უგელგან მოგვიწერია; თქვენც ამ საქმის დამტკიცებისათვის მუჟალამა უნდა გააკეთოთ გელმწიფესთან მისაწოდებელი, ისპექტორთანაც მისწერათ და ქალაქში მუოფს იარსანალსაც ამ საქმის შედგომა გამოუცხადოთ; აგრევე ქალაქის ხალხს და იმ მხრის თავადთა, იოანე სარდალს და სხვთ თავადთა და აზნაურთ მოსწერეთ ამ ჩვენის წიგნის მსგავსი წიგნი—რომ ჩვენ ძმანი ვართ, მეფის ერეკლეს სისხლით შეერთებულნი, უგელანი ერთხმა უნდა ვიქმნეთ, ამაზედ ჩვენი თავი სასიკვდილოთ გადავდოთ და მეფის ერეკლეს დადებული «ანდერძი» არავის გაფატეხინოთ, ჩვენის ქვეყნის დამშვიდება და აურევლობაც ამით იქნება, და საღმთოსა და კაცობრივის სჯულის აღსრულებაც.

ჩვენ ეს წიგნი მოგვიწერია: რომელმაც პირველად ნახოთ, თუ დამალათ, და ვისთანაც მოგვიწერია უგელას არ გამოუცხადოთ,—შეჩვენებულ იუფით და უდ წმიდის სამებისაგან სულით და ზოგით დაწვევულნი. ინფრის გ, ქგნ უპთ.

Слѣдуютъ 13 печатей и подписей, изъ которыхъ разбираются слѣдующія: ამილახვარი ოთარ, გიორგი, ნიკოლოზ; ამილახვარი ღუარსაბ, რევაზ; ერთობრივ ფაღვანდიანი, ბეცია მაჩაბელი, ამილახვარიშვილი იოვანე, ხერხეულიძე ჟამსპი, ფაფლენიშვილი რევაზ, თეიმურაზ; ავალიშვილი იესე, სოლომონ; ავალიშვილი ავალი და პეტრე, შადიკოვი იოსებ, ავალიშვილი ანტონ, ამილახვარიშვილი ავთანდილ, ციციშვილი ელიზბარ, აბაშიძე პავლე (?), ნათლისშვილი ფარემ-ბაში გარჟასპ (?), თუმანოვი იოსებ, თუმანოვი ზაზა (?), თუმანოვი იესე, ფრიდონ; თარხნისშვილი დიმიტრი, ფაფლენისშვილი არჩილ, თაქთაქიშვილი იასე (?), სულხან მდივნის ძე როსტომ ბეგთაბეგოვ, ხერხეულიძე ზაზა, კრასტი სარდალი.

180. 3 Января 1801 г. Такой же циркуляръ къ жителямъ Кахетіи.

ქ. მათს ბრწყინვალეობას ერთობით მადნაწილად მოკიდებული ნათარეულამდინ ვინცა ვინ თავადნი, ანუ კეთილშობილნი, და ერთობით ერნი, სამღუდლონი და საერონი, დიდნი და მცირენი!

თანამშანიერნი სრულიად ქართლისანი... და სხვ. Совершенно сходенъ съ предшествующимъ документомъ по содержанію, датѣ, почерку (მხედრული) и по бумагѣ (сѣровой, in folio); также точно скрепленъ печатами и подписями лицъ, подписавшихъ предшествующій циркуляръ.

181. Апрель, 1801 г. Нота, врученная министерству Грузинскими послами.

1.

პურობილებისამებრ ჭაზრისა პირველისა მის პუნქტისა, რომელიცა მოცე-
მულ იქმნა ჩვენგან ვიდრე სიკვდილამდე მისისა სიმაღლისა მეფისა საქართვე-
ლოსა, ხელმწიფისა ჩვენისა, სახელთავე მისითა მაღლისა მინისტრისადმი, რომე-
ლიცა პრძანებისამებრ მისისა *) იმპერატორობისა დიდებულებისაგან წარგზავნილ
იქმნა საქართველოსა შინა წიკილებითა. ამისთვის გვაჭგს ჩვენ პატივად ქვეშე-
გრდომით მოხსენება ამისა, რომელ დიდშემძლებელნი საქართველოსანი, სამე-
ფდელნი და საერონი ერნი, უოველნივე მოსწრაფე არიან და სურსთ უოფად ერთა
ამითა მოქმედებითა სამარადისოსა შინა მონებასა მაღალ განდიდებულისა იმპე-
როისა რუსეთისას, და შეკრულქუოფენ თავსა თვისსა ამით, რომელ წმინდათ
აღასრულონ უოველივე იგი, რაივესაცა აღასრულებენ მონანი მისნი, და არა უარ-
ჭუონ არა რომელიმე სჯული და ბრძანება რადენცა სამეფოსა მისგან იქმნების
შესაძლო, და მცნობელცა იუენენ უოფლისა რუსეთისა იმპერატოროისა თვისად
შთამომავლობითად ხელმწიფედ და თვითმპეროებლად; და ესრეთ ვინაიდგან
ზემო დანიშნულნი ნოტანი იგი და სხვანიცა პუნქტნი უოველნი მისის იმპერა-
ტორობისა დიდებულებისაგან პირველვე მაღალ-მნებულებობით განხილულ იქმნა,
და სამეფო იგი საუკუნო ჟამობით მონად უოფლისა რუსეთისა სამიპერატოროისა
ტახტისად მიდებულ-იქმნა, ამისთვის ამის შედგომილებისამებრ უოფლად უმონე-
ბრივესად ვითხოფთ მისის დიდებულებისა უოფლადმოწყალისა ხელმწიფისა ჩვე-
ნისაგან, რათა დამტკიცებულ-ჭუოს მიღება სამეფოსა მის დღესასწაულობითათა
დამტკიცებითა ორითავე მხრით სამიპერატოროისა აკტს შინა, რომელსაცა
შინა ჟამს იქმნენ იგინი იმედოფანად ამისა, რომელ ვითარცა თვით, ეგრეთვე შემდ-
გომნი ამისნი შემეფიდრენი იპურობენ მათ მაჩადის მამობრივის კეთილმეფე-
ლობასა შინა, და საკუთრად იქმნებიანცა მღვწელ კეთილ-დღეობათათვის მათ
ერთა, რომელთაცა ნებით თვისით მისცეს თავი თვისი საუკუნოსა მონებასა, და
ესრეთვე მიენიჭოსთ მათ უთველივე წესი, სარგებლობა და წინებულება ესე ვითა-
რი, რომელითაცა ძველნი უმანი მისის იმპერატოროებისა დიდებულებისანი სარგებ-
ლობენ, და დაცულ იქმნას, ვითარცა სამეფო, ეგრეთვე სამცდვარნი მისნი უოველთა
მეცობელთა მათ მტერთ თაფ-დასმისაგან, და გნებისა, და უოველთა მათთა წინა-
აღმდგომობათაგან, და განუწყესებს უოველსა მას მსახურებასა ესე გვარსა, რომელს-
საცა შემძლებელ იქმნენ ახლისამებრ მონებისა თვისისა ტვირთვად, დაცვად და
აღსრულებად.

*) Примѣчанія П. И. Юселиани: აქა თვით გარსევან ქავჭავაძეს ღაურთავს ლექსი: «ხანა ცრელიისა».

2.

ზუნეტს ამას შინა კვლადც აწ დაშტკიცებულ ვჭყოფთ, და უოფლითურთ განგრცულებით მივიღებთ ამას, რომელ რომელიცა კეთილ-ნებებულ იქმნას მისის იმპერატორებითის დიდებულებისაგან და დანიშნულ მმართველად საქართველოსა სამეფოსად ერთად რომელიმე მეფის-ძეთაგანი, იგი იწოდებოდეს იმპერატორისა მოადგილედ *), და იხსენიებოდეს მეფეთ საქართველოსად, და მიეტეს მას თანაშემწედ მარადის მუნ მეფეად ერთი რომელიმე დიდის რუსეთის დიდ-შემძლე-ბელთაგანი, რათა მან მმართველობასა შინა მისსა განუმარტოს მას მისდაში მიტე-მული იმპერატორებითი ქსჯულის, ბრძანებანი და სხვანიცა ესე გვარნი, და რათა თვინიერ თანახმობისა მისისა მან, იმპერატორის მოადგილემან და მუნ მეფედ წოდებულმან, არა რომელითავე სახითა თვით თავით თვისით არა კადნიერ იქმნეს განწყესად რომელისავე ქსჯულისა, ბრძანებისა და რიგთა, და რათა არა მოაწეროს ხელი მან მხოლოდ თვინიერ ხელმოწერისა მისდაში განწყესებულისა მის თანაშემწისა; ამისთვის ჟერაჲს, რათა თვითაუფლთა მათ ბრძანებთა, ანუთუ განწყესებას ზედა სჯულიერისა ძალისა შექონთას, პირველად მოაწეროს ხელი დიდის რუსეთის დიდ-შემძლეებულმან მან, რომელმანვე დააგდოს ზემოთ ადგილი ხელმოწერისათვის მეფისა მის. და ამას მოხსენებას ვიცადნიერებთ უოფლად უმეა-ნებრივეთითა სახითა ამისთვის, რომელ პირველსა ამას შესდომილებასა შინა მიუტეილებლად საჭირო არს, რათა ამით განმსიარულებულ და განმხნობილ იქმნეს ერნი იგი ვიდრე პირველ განჩევამდე. და ამას მეფესა აქვადეს მხოლოდ სახელი მეფობისა, და სხვებრ უოველს ჩვენ, ვითარცა სარწმუნონი მონანი, მი-განდობთ უდიდებულესობისა კეთილ-მნებებელობასა, და ვითარცა, რათა მოგვე-ტეოს, უკეთუ ჭეჟავთ მეტნი და უადგილონი წინადადებანი ვითარცა სხლად იმპე-რატორისა სრულიად რუსეთისა ტახტისა ქვეშევრდომილებისა ჩვენისათვის კად-ნიერ ქმნილთა.

ესე კვლადვე განხილვებასა შინა საჭიროდ იჩვენების, რათა სხვანიცა მუნე-ბურნი თავადნი და აზნაურნი მნებებელობითა უოფლად-უდიდებულესისათა განწყე-სებულ იქმნეს სხვადა-სხვათა სასამართლოთა შინა ადგილთა და მათ შორის იგია-ნი იუვენ პირველნი, და მეორენი შემდგომნი მათნი რუსეთის მოხელეთაგანი თანამდებობითითა ამით შეკრულებითა; და უოველსავე მას რაოდენ გზის სათანა-დო იქმნების მათ სასამართლოთა ადგილთაგან მოხსენებად,—არა ჟერაჲს, რათა მხოლოდ ერთისა იმპერატორისა მოადგილესა მას და მეფესა მოახსენებდენ, არა-მედ ორთავე ზემოთქმულთა მათ გვამთა, რომელთადმიცა ჟერაჲსვე, რათა უოა-

*) თანახმად ცრეკაცისა და წერილისაჲ მეფისა გიორგისა, დესპანთადმი მიწერილისა: «რათა სახლსა შინა ჩემსა არა აღაუენოს მეფობა» ე. ი. რათა არა გაუქმდეს მეფობა, ანუ მოადგილეობა ხელმწიფე იმპერატორისა მეფეთა გვარში. ესე უნებდა ამა წესითა, ვი-თარცა ძველადცა იწოდებოდა საქართველო «ვადლისცანად სპარსთა უაენებისა», და თვით მეფესა საქართველოსასა უწოდებდენ უაენი «ვადლი გურჯისტანისა».

ველსავე მოასვენებდენ უმცირესნი ადგილნი უპირველესთა, და ყოველნი თანამედბარიან მოსვენებად სრულდისადმი შეკრულებისა.

ხოლო სიმცირისათვის ადგილთა საქართველოსა დასდებთ ესრეთ, რომელ საკმაო იქმნების ხუთნი სასამართლონი ადგილნი, რომელთაგანიცა პირველი იწოდებოდა ესრეთ, ვითარცა კეთილმნებელ იქმნების, — სოფეტად, ანუ დეპარტამენტად სენატისა, სადაც ჟურაარს, რათა იმყოფებოდეს ზემოსწავნი იგი მოადგილე, ანუ მეფე, და შემდგომად მიტეხული მისდა თანამემწე დიდის რუსეთისა დიდშემძლებელთაგანი, და სამნი მუნებულთა თავადთა და აზნაურთაგანი. მუნვე სათანადო არს, რათა იმყოფებოდეს უპირველესი მეფე რუსეთის მუნ მყოფთაგანისა მხედრობისა, რომელიცა შეკრულ არს უფროჲ მათთა კეძოთა ღვწისადმი, და სხვანიცა მოსელენი ვითარცა ქართველნი, ეგრეთვე დიდისა რუსეთისაგანნი წესრიგთ მცოდნენი განწესებულ იქმნენ ეგოდენი, რადგენიცა განხილვისამებრ საჭირო იქმნების.

მეორე ადგილი, რომელიც სათანადო არს, რათა იყოს ბრძანებისა ქვეშე პირველისასა, ჟურაარს, რათა იწოდებოდეს სამეფოსა მართველობად, რომლისაგანცა სხვანი იგი სამთა მათ პროვინციათა შინა მეოფნი განიყოფებიან თვითოჲ ულად, და მათ ყოველთავე ეწოდებოდეს უიეზდნი, ანუთუ ვითარცა კეთილმნებელ იუვენეს, ვინაიდან სიმცირისათვის სამშურობელსა სამეფოსა მას საქართველოსა, ესენი ყოველითერთ საკმაო იქმნებიან, ამად რომელ, უკეთუ რომლისადა მიტა მცხოვრებელსა გარეგან სატასტოსა მის ქალაქისა მოუნდეს დამჭირნობა მიუტოლებად და წარმოვიდეს რომელთავე საჩივრითა სატასტოსა მას ქალაქსა შინა თფილისსა, — ამისთვის არააარს ადგილი ესე ვითარი, რომელიცა განშორებით მდებარე იყოს უფროს ოთხისა დღისა სავალისა.

3.

ქალაქსა შინა თფილისს ჟურაარს, რათა განწესდეს წესი პოლიციისა, და განიწესოს ერთი მუნებუროთა ჩინებულთაგანი ობერ-პოლიცმანისტად, და მას მიეცეს თანამემწედ ერთი დიდის რუსეთისა ხარისხისა მქონებული ვინმე, ამად რომელ მუნებუროთა მათ ერთათვის დიდად საჭირო არს ესე, რათა მით დარბნი მუნ მოსახლენი შემძლებელ იუვენენ ქალაქსა მას შინა განსვენებით ცხოვრებად, და რათა გლესთა მათ მაჟუნდესთ სახმარნი ნიფთნი ქალაქათვის თფინიერ ყოვლისა სხვათაგან შევიწროებისა, და რათავე იმოქმედონ თვითოჲულმან თავისუფლებით ხელაფნება თვისი, და არა ესრეთ ვითარცა არს აზიის ჩვეულება, რომელ რომელნიცა არს ძლიერ, მას აქვს სავაჭროსა მას შინა ყოველივე მძლავრება და მოსახლეთადმი ჭეუთეს შეიწროებასა.

თვით მასვე ქალაქსა შინა თფილისსა სათანადო არს, რათა განწესდეს კვადცა ერთი სასამართლო, და იწოდებოდეს სლოგესნად, სადაც ჟურაარს, რათა

იულის პირველად მსაჯულად ერთი ქართველთა აზნაურთაგანი და მეორე მუნე-
ბურთა ფაჭართაგანი, და მესამე ასნაფთაგანი ვინმე, რათა მათ ოდესაც შეხედეთ
საქმე სიტყვით საზიარო, მაშინ განაჩინონ, განსამართლონ და გარდასწვეტილთ
თვით მასვე დღესა, რომელსაცა შინა მოჩივარი მივაღეს საზიაროთა თვისითა, და
უკეთუ არ ექმნებინათ მათ ძალი, რათა განისამართლონ და სიყვარულითა შეარჩიონ,
მაშინ წარგზავნონ ორივე იგი სამეფოს მმართველობასა, ანუთუ პოლიტიკასა
შინა განხილვისამებრ საქმეთასა.

4.

მქონებელთა საქართველოს შინა გაჭრობისათა მცრობელთა მათ ერთადმი
განეწყის სახელმწიფოს შემოსავალთა სარგებლობისათვის ბაჟნი, რომელთაცა
შინა პირველ დელეტორად ჟერაქს, რათა იულის შთამომავლობით საქართველოს
თავადთაგანი, და ორნი შემდგომნი მისნი იუენენ ერთი მუნებურთა აზნაურთაგანი
და ერთი დიდის რუსეთისაგანი, და ესე საბაჟო იულის თბილისსა შინა; და მათთა-
გან სამზღვართა ზედა მთის ერთა, სპარსთა და თურქთასა დაინიშნოდეს სამეფო-
თად თვითოეული ქართველთა მოხელეთაგანი, და თვითოეული რუსთაგანი, და თუ
რომელთა სამზღვართა ზედა ჟერაქს დადგენა მათი, და აგრეთვე იმერეთის
მხრით. ვიდრემდისცა არ იქმნებინათ უკანასკნელის დესპანისა წარგზავნა პორტი-
სადმი და სახელობით განწყისება ფორმისტა, მანდამდის ჩვენ აწ თქმად არა ძალ-
გვიძრ მათ განწყისებათათვის. და ესრეთ ოდესცა მივიწვიეთ ჩვენ მუნ, სოანადო-
არს, რათა ესრეთგანს დამტკიცებით იქმნეს საუკუნოდ თანმობით განწყისება ად-
გილთა მათ, სადაცა ჟერაქს დაუენება, რათა არა გლონ მუნ ფაჭართა საქონლითა
თვისითა, და სადაცა ჟერაქს, რათა მუნ აქენდეს თავისუფლებითი სვლა, რომელ
ამით სახით მიეცნენ ერთგვის სამზღვართა ზედა ბაჟი, და მიიღონ ბილეთი, და
მიიტანონ იგი თბილისსა, ანუთუ რომელსამე უიეზდის სასამართლოს შინა, რომ
მელ მეორეთ აღარ გარდაინადონ ბაჟი იგი. ხოლო, უკეთუ როგორმე მოუღოს
დნელად და უმეტრებით გამოატარებეს რომელსამე საქონელსა მათ ადგილთა ზედა
და სამზღვართა ზედა, სადაცა დაუენებულ იქმნებინათ სვლა ფაჭართა, მაშინ ვიდრემ-
დისცა დაეჩეოდნენ, თუ რომელთა ადგილთა ჟერაქს სვლა საქონლითა ამის
პირველისა შესდომისამებრ, — არა მიადგეს მათ არა რომელიმე დასჯა და გამო-
ერთვას ბაჟი იგი თბილისსა შინა. ხოლო ვინაიდგან სამეფო საქართველოსი აწ
შეერთებულ იქმნა იმპერიისათანა უოფლისა რუსეთისა და მუნებრივნი მცხოვრებნი
იქმნენ უმათა უოფლად უაღუსტესისა მონაჩისად, მაშინსადაც ამის შედგომისა-
მებრ უბრძანოს ვისდამიცა ჟერაქს, რათა მომტანელთა საქონლისათა მოზღოკისა
შინა ქართველთა და სხვათაცა ფაჭართა საქართველოზე მოსულთა, და მუნ საქარ-
თველოს შინა გარდასდელთა განწყისებულისა ბაჟისათა, მეორედ მოზღოკისა შინა
არღა გამოერთვან, და აგრეთვე მოზღოკით საქართველოს შინა მისრულთა; ვი-

ნადგან თანამდებ არიან განსრულნი თბილისით, და ეგრეთვე მრავალნი ვაჭარნი მისის დიდებულებისა და აწ ჩვენის უოვლად მოწყალის ხელმწიფისა მონანი რუსნი, ქართველნი, სომეხნი და სხვანი, რომელნიცა გამოვლიან რა უიზღარსა, მოზადოკსა და სხვათაცა ადგილთა, და მოიწყვიან რა ორთა შორის, მაშინ არა თუ მხოლოდ აძლევენ მათ განწყესებულთა მათთა მისცემელთა საქონელთა ზედა, არამედ ესეცა ფრიად ხშირად იქმნების, რომელ ისინი მომწყურნობითა ნიფთ-მოყვარებისათა მოაკლდებიან მათ უოვლასავე ნაქონებსა თვისსა; და ამისთვის ფრატხთ თანამდებად ჩვენდა მოხსენებასა ამას, რომელ ჰირველსა ამასწინა მოსვლასა რა მელსამე დიდ-შემძლებულობისასა, რომელიცა რადენსამე ჟამსა დაინიშნვის სამ-უოვლად საქართველოსა შინა მუნებურთა განწყესებულებათათვის, მისდამი სახმარ არს, რათა მუნ განვლას შინა ჰქმნას მათდამი, ესე იგი თვისთადმი, მტკიცე განწყესებულება ამა საქმეთათვის, და შემდგომად ამის მტირესა შინა ჟამსა შესაძლო არს, რათა იგი მტირედ საკაცხნი ეკნინ, ძველთაგან დამონებულნი საქართველოთა მეფეთაგან, ფრიად სუბუქად მოყვანილ იქმნენ კვალადცა თანამდებობითა მორჩილებასა და მონებასა შინა; და რათავე საშვალ მოზადოკისა და საქართველოსა, სადაცა არს საჭირო, განწყედეს რადენიმე ფორპოსტნი და დაიყენოს სამეფონი კამანდნი.

არა მტირედრე ფრატხთ თანამდებობადვე ჩვენდა უოვლად ქვეშევრდომობითისა ამის მოხსენებისა: რომელ თვითოეულნი მეფის-ძეთაგანნი, თავადნი, აზნაურნი და სამღვდელონი ართმევენ გამოსაღებთა განმგეულთა მათ, რომელნიცა ვაჭარნი გაიფლიან სამფლობელოთა მათ ზედა, ანუ ადგილის ფასთა მსგავსად ბაჟთა, და ესე სათანადო არს, რათა იქმნეს დაეენებული, ამაღ რომელ ვაჭარი გადამხდელი ერთგვის ბაჟისა საქართველოსა შინა, შემდგომად სადაცა განგრცლეულ არს სამშეურობელო ჩვენის უოვლად უაღუსტესისა ხელმწიფისა სათანადო არს, რათა მუნ იყვნენ თავისუფლად მეორედ გამოსაღებთაგან ბაჟთასა. კვალად მათ სრულ-ჭეოფისათვის კადნიერ ვიქმნებით შეერთებად მოხსენებისა ამის, რომელ საზოგადოდ მობიკებისათვის ვითარცა ქართველთა, ეგრეთვე მეზობელთა მათთა ვაჭართაგან, განგრცლებისადმი ბაჟთასა და განმხნობისათვის მათისა—არა კეთილნებულ იქმნებისა განწყესება ამისა, რათა, დებულებათაებრ ათამანის პორტისათა, აღიღებოდეს სამი ასსა ზედა დაფასებისაებრ საქონლისა. და უკეთუ რომელიმე ვაჭართაგანი დაფარვისა სხითა იქმნების მომტანელ რომლისამე ნიფთისა საქართველოსა შინა, რომლისამე ნიფთისა დამფარველთა, მაშინ გადახდესთ ესრეთ, რამელ გამოერთვას მას ორი წილი ნაცვლად ერთისა, რათა ამით სუბუქითა დასჯითა უმეტეს ადრე მოიქცეს კრი, ახლად შემოსრული მადლისა მის იმპერატორებითისა დიდებულებისა მონებასა შინა; და თვით ესევე ჰქონს ამას შინა, რომელ მოიქცნენ მამულსავე შინა მოსასლეთადმი, და შესაძლო იქმნებისცა, რათა გამგონებლობითა თვისითა განაგრცონ ვაჭრობა თვისი ბასრას, ბადდადს და უშორეს ინდიასა შინა.

5.

აწ ჩვენ სუსტივით ჩვენივით განზრახვით კადნიერ ვიქმნებით უოფლად უმოა-
ნებრივსად წინაწამოდგინებად ამისა, რომელ ადგილნი, ანუ სამშურობილენი
საკუთარნი მეფის ძეთა, თავადთა და აზნაურთანი უოველივე იგი შემდგომად
მათდამი იქმნენ დაშთომილ ვითარცა ჭსჯუელიერნი მათი საკუთარი. ხოლო უკეთუ
რომელსამე მათგანსა ძაღვითა, ანუთუ სხვათა რომელთამე უჭროთა სახით, ად-
გილნი მიმძღაგრებისკებ [ეჭიროს], მაშინ იგი სამართლით სათანადო არს, რათა
განჩეულ იქმნეს და მიეცეს იგინი პატრონთა თვისთა, რომელთადმიცა ეშესაბა-
შების სწოკედრე მიტემა. და ესრედ მრავალნი ადგილნი, მდებარენი სამზღვართა
ზედა მთის ერთსა, სპარსეთისა, თურქთა და სხვათსა, რომელიცა არიან მზერო-
ბელობასა ქვეშე მეფის ძეთა, თავადთა და აზნაურთა, და სამღვდელოთა ერთსა,
გვეჩვენების ჩვენ, დაცვისათვის სახელმწიფოსათა უშიშრობასა შინა, უმჯობესად,
რათა ესე ვითარნი ადგილნი მათგან გამოერთმეულ იქმნენ და ნაცვლად მათსა მიე-
ცესთ მათ სხვა შინაგან საქართველოსა, ანუ რუსეთსა შინა, და იგი ადგილნი და-
შთეს სახელმწიფოდ სადაცა კეთილ განსილულებით იქმნეს აღშენებულ სიმაგრენი
გაბრთხილებისათვის მეზობელთასა, და ამითიცა განერებიან მრავალნი ტუუილსა
ცილისწამებასა და შესმენასა ვითამცადა მათ აქვნდესთ დაფარული შეერთებუ-
ლება ორგულთათანა. ხოლო რომელნიმე თქმულთა მათ ადგილთა მქონებულთა-
განი შესაძლო არს, რათა დაშთეს მასვე ადგილსა თვისსა ჩინებულისა მოქმედე-
ბისა მათისა, და შესაბამად დაფიცებისათვის, და დამოჩნილებისათვის თვისისა
ჭსჯუელიერისა ხელმწიფისადმი, და განეწესოსცა წელაწადობით ჟამაგირი, რათა
ამით მუოფნი მუნ, ვითარცა მცოდნენი ძაღვისა და მდგომარეობისა თვისთა მე-
ზობელთასა, შემძლებელ იყვნენ, რათა აჩვენონ სარგებლობა.

6.

ქვრივთა დედოფალთა, კბრეთვე ქვრივთაცა მეფის რძალთაცა და მეფის
ასულთა, რომელნიცა არ არიან გათხოვილ და წელთა თვისთა შემგზავსებით არა
ძალუძით განქორწინებად, უოფლად მოწყალებით ებოძოსთ შესაბამი გვარისა
თვისისა უფლება რუსეთს, ანუ ქვეყანასა შინა თვისსა, და მათნი საკუთარნი ად-
გილნი, ჩვეულებისად აქაურთა წესთასა, სოფელნი და სხვანიცა შემოსავალნი მი-
ღებულ იქმნეს სასარგებლოდ უდიდებულესისა კარისადმი; ხოლო მამაკაცთა მათ
მეფის-ძეთა, ძმისწულთა და ძმის-ძეთა მეფისა სახლისათა, უოველთა მათ, რომელ-
თაცა სურთ რა, თვისის სიმრთელის ძაღვით, ანუ მოხუცებულებისა გამო, დაშთე-
ბიან ქვეყანასა შინა თვისსა, ისარგებლონ საკუთარივით თვისითა ადგილითა.
ხოლო იგინი, რომელნიცა თვინიერ იჭვისა მიიღებენ სურვილსა და მოიწევიან, და
და შეუჭრდებიან ფერხთა ესე ვითარისა თვისისა უოფლადმოწყალისა ხელმწიფო-
სათა, მიღებულ იყვნენ მსახურებასა შინა, და ნაცვლად მუნებურთა მათ ნაქონებთა

თვისთა მიენიჭოსთ რაივეცა კეთილ-ნებებულ იქმნეს, და თქმულნი აღიარცხოს სსხემწიფოდ.

7.

სამღვდელოთათვის: ვითარცა არს უპირველესი აწ საქართველოს შინა სამღვდელოთა ერთა შორის ძე მეფისა იწაკლისა ანტონი, რომელსაცა აქვს ძველისა იქაურთა განწყობისაებრ ტიტულად კათოლიკოსობა, კურთხებულ არს ხელმწიფობასა შინა ნეტარსენებულისა იმპერატრიცასა პატრიცა შინა არხი-ეპისკოპოსისა ცარსკისელის, და მუნ წარგზავნილ იქმნა განრიგებისათვის მუნე-ბურთა სამღვდელოთა წესთასა, — ეგრეთვე დაშთეს იგი მასვე თანამდებობასა, და სახელსა შინა; თანასწორადვე სხვანიცა ეპარხიათა შინა თვისთა მყოფნი მიტროპოლიტნი, არხიეპისკოპოსნი და ილუმენნი, პროტოპოზნი, მღვდელნი და დიაკონნი, და სხვანიცა ეკკლესიისა მოსამსახურენი თვითთაჲსნი წოდებისაებრ თვისისა და ადგილთა მათთა სახელდობით. თუ ვითარნი და რადენი არიან იგინი, მიუტოლებულად მუნ მიწეგნისა ჩვენისაებრ — ყოვლად მონებრივითა სახითა ქვეყნით მოხსენებასა.

და გინადგან განსვენებული იგი უგანათლებულესი მეფე და სამეფო მისი ითხოვდენ, რათა მიეღოთ სამოქალაქონი და პოლიტიკებრნი ქსჷრულნი, ამისთვის ჩვენცა მივიღებთ კადნიერებასა, და ამისთვისვე ვითხოვთ დიდისა ჩვენისა ხელმწიფისაგან, რათა მიეცეს ბრძანება უდიდებულესსა უწმინდესსა სინოდსა, რომელ წარმოგზავნოს ჩვენთანა, ანუ შემდგომად ჩვენსა ერთი სამღვდელო გინმე რუსეთისა სამიპერატორობისგან მცირეს ჟამობით არხიმანდრიტი, ანუ ილუმენი, კაცი მდაბალი და მუდრო, რათა აჩვენოს მათ განწყობულებანი აქაურნი საკუთარნი დღესასწაულობათათვის საუქმოთა და სხვათაცა სახელმწიფოთა დღესასწაულთა ბითთა დღეთა.

ხოლო მიტროპოლიტნი, არხიეპისკოპოსნი და ეპისკოპოსნი, არა მქონებულნი ეპარხიისანი, უკეთუ გამოჩნდეს ადგილი მათთვის, არამედ დაშთომილად და უქმად, მაშინ მოხსენებისაებრ მუნებულთა მათ სამღვდელოთა და ჩვენგან, — კეთილნებებულ იქმნების, რათა იგი დაიდგინოს მუნ, ეგრეთვე არხიმანდრიტი და ილუმენი, ოდესაცა მათგან თხოვილ იქმნების; ეგრეთვე მიტროპოლიტთა, არხი-ეპისკოპოსთა და ეპისკოპოსთა, რომელნიც ეგებიან უადგილოდ, ყოვლად მოწყა-ლებით ებოძოსთ მცირედი ულუფა საზრდო განსადიდებულად ყოვლად უაფლესტისა სახელისა. და ვითხოვთ, რომელ უოველნივე იგი სამღვდელოთა წესნი იფენენ შეწინაებულ, პატრიარქულ დირსებისაებრ ხარისხისა მათისა თანასწორად სხვათა ხარისხისა მექონთა რუსეთისათა, გინათგან ქვეშევრდომილ ქმნილი იგი სამეფო თვისისა ნებითა შეერთდა სამიპერატოროსა.

8.

და მათთანავე წინაწარმოვადგენთ ძველთა ჩვეულებათა საქართველოსათა, რომ-

მელიცა მუნ ჭგიეს თვით დაწეებითგან მათით: ესე რომელ უფროსდა თვითოეულთა მეფის ძეთა და თავადთა, უოფლადსმღვდელოთა საქართველოსათა ჭევს აზნაურნი საკუთრად, რომელთაგანთაც მათ აქვსთ მიწა მიცემული, რომელსაცა ზედა არიან გლეხნი დასახლებულნი და მუნ ჭცხოვრებენ იგინი, და არა რომელსაჲ შეიწროუა ბასა მიმღებლობენ მათთა ვადათაგან; ხოლო ჟამსა ბრძოლისასა წინააღმდეგად მტერთა უოფელივე სრულებით თვითოეულად მასთან წარგლეენ ბრძოლასა შინა, და ესრეთვე ჟამსა ნადირობისასა, და თუ ჟამსა მასპინძლობისასა მათთანავე იმყოფებოდნენ სრულებით, და სახლთა შინა მათთა, ვითარცა აზნაურნი, ერთბაშად მათთანა ერთსა ზედა ტრახეზსა განსცხრებიან, და ოდეს რომელიმე მათგანი არა ინებებს უმეტეს უოფად უფალთა მათთანა, მაშინ ვითარცა აზნაური დაუტყეებს მიწასა მათსა და სოფელსა, და წარგელს თვისით სახლეულობით სხვისადმი, რომელიცა თვინიერ უოფლისა ნაკლულევანებისა თვისადმი მიიღებს და მისცემს მასვე უპირაჲ ტესობასა, ვითარცადა აქვნდა პირველ მისა ჟამადმდე, — და ამისთვის უოფლად უმონებრივყსად წინწარმოდგომილ ვჭუოფთ მათ აზნაურთა, რომელიცა უოფლი სავე შინა საზოგადოდ გამოსადეგნი არიან და უფროსად სამხედროსა შინა სამსახურსა, რომელსაცა შინა არიან დახვეუდ, და ესე არა კეთილ ნებებულ იქმნებისა, რათა უოფელივე იგი ჩამოეკრთვათ უოფელთა მათ მეხატონეთა და აღიარცხენ იგინი საერთოა აზნაურთა წესთა შინა, ნაცვლად ჩამოკრთმეულთა მათ მიეცესთ თანასწორობე სამკვიდრებელი, იგინი ხმაკებულ იქმნენ ღვწასა შინა უდიდებულესისა მსახურებისასა.

9.

ხოლო რაივეცა შეეხების თქმად მაღანთათვის, საქართველოსა შინა მყოფთა რომელიცა არს, რომელ წინაწარუდგენთ ნებასა ჭვეშე მისის იმპერატორების დიდებულებისასა, რათა გამოცხადებით მუშაკობისთვის მათისა ებრძანოსთ წარმოსვლა განსწავლულთა კაცთა; და მუშანი გამოცდილნი იპოებიან სამეფოსა მას შინა საგმარო რიცხვნი, რომელიცა შესაძლო არს, რათა მოიხმარებოდენ სამუდამოდ თეთრის მიცემითა.

10.

ვითარცა მეოთხესა ჰუნკტსა შინა მორთმეულსა ჩვენგან სახელსა ზედა მეფისა და უოფლისა საქართველოსა სამეფოსა უმაღლესის მისის იმპერატორობის მინისტრისადმი ნოტიო იყო — ესე, რომელ ვითხოვეთ ჩვენ სამეფოდ საქართველოსა შინა ეკესი ათასი კაცი მაღალდიდებულის რუსეთის იმპერატორის მხედრობა, ესრეთვე აწესა კადნიერ ვიქმნებით უოფლადუმონებრივყსად მოხსენებად, რომელ აწინდელისა ამის მდგომარეობისამებრ პირველსა ამას შესდომილებასა შინა რიცხვი მხედრობისა საჭირო არს *) ვითარცა საზოგადოა განსვენებისა

*) იგივე, თუ უმეტესი, მიუწერია თვით გარსევან ჭავჭავაძეს.

თვის, ეგრეთვე დამუდრებისათვის აღშფოთებულებათა ჩვენთა მეზობელთასა. ხალხი შემდგომად ოდესცა განწესებულ იქმნების მუნ შესაბამი მუდრება, და ყოველივე მოიფანების შესაბამისსა შინა, მაშინ თუ ჩაადენიდა რიცხვი მხედრობათა ჟერას, ამას მივანდობთ სრულებით განხილულობას მისის იმპერატორების დიდებულებისას, რომელიცა შესაძლო იქმნებისცა, რათა სხედებით საიმპერატოროსა აქტის შინა დაინიშნოს, და უკეთუ კეთილნებებულ იქმნების, რათა ზემოხსენებულის ამის მდგომარეობისათვის აწ მოეფოს მას საქართველოს შინა მხედრობასა მოემატოს, მაშინ ყოვლად ქვემდგომობით ვითხოვთ, რათა, უკუნქტევისათვის სიძვირეთასა მოსუიფასა შინა პრაფიანტისას, ებრძნოს მუნ მოეფოს რუსეთისა მხედართმთავრისა განმზადება მათი კეთილშემიერად მუნ მოეფოს ბაზრის ფასისაებრ.

11.

ჩაადენიდა შეესების დაწევისა განწესდულის მხედრობისასა საქართველოს ერთსა, რომელიცა შეეკრებად შესაძლო არს, ესე არს, რომელ ჩვენ მოხსენებად არა და ძალგვიძრ, და ოდესცა წარგზავნების უდიდებულისა მისის იმპერატორების უმაღლესის კარისაგან რომელიმე გვამი საქართველოს შინა, და იგი ჭეოფს მუნებურისა ერისა სახედროსა აღწერას, მაშინ დროსა მას წოდებული მეფედ ითხოვს ჩაადენიდა სახმარ არს მოხმარებასა შინა მსახურებისასა ერთბამად რუსეთისა ძლევაშემოსილისა მხედრობისათა, და სადაცა იგინი თანამდებ იქმნებიან წარსვლად და მსახურებად მისის იმპერატორების დიდებულებისა, თვისისა ყოვლადმოწყალისა, და შთამამაგლობით ხელმწიფისადმი უმწვერვალესითა ძალითა მსახურებისა თვისისათა; ეგრეთვე განწესებულისა ჯარისაგა შესაძლო არს ოდესმე აღმსუბუქებისათვის რუსეთის საიმპერატოროსა მხედრობისა მოხმარება მარტოდ; განხილულ იქმნების საკმაოდ აღსრულებისათვის საქმისა, და ეგრეთვე სამზღვართა ზედა მოსახლეთა არა ძვირად შესვლების თაფდასხმა და ოხრება მტერთაგან სხვა და სხვათა, და ამის დაუქნებისათვის არა კეთილნებებულ იქმნებისა, რათა მუნ უფროსად მოეფოდ დაინიშნულსა ებრძნოს, რომელ ყოველთა მათ, რომელთაცა ძალუძს მსახურება საჭურველითა, აძულდოსთ მათ, რათა იქონიონ იგინი, და ამით საკუთარად თვისთა თავისა დაცვათა იყვნენ შემძლებელ მარადის მზაყოფად.

აწ ჩვენ ჩვენითა სუსტითა განზრახვითა კადნიერ ვიქმნებით ყოვლად უმოკნებრივსად წინწარდგინებად ამისა, რომელ მოეფინი გლეხნი სხვა და სხვა სამფლობელოსა, ტყვედ წარუვანდინი, ანუ განშენებულნი სხვა და სხვა მიზეზით სპარსეთს, ანუ თუ თურქს, თვისსავე მამულსა მოქტეულ—არა სათნო იქმნებისა, რათა საკუთრითა მძღვის მონაწილობითისა მოწყალებისათა ებრძნოსთ სახალხოდ გამოსცხადება ამისა საქართველოსა, რომელ ყოველნი, რომელიცა მოიქტევიან პირველსავე თვისსა საიგვიდრებელსა, აქამდე განშორებულნი, იგინი დაშთენ თავისუფლად და აღირჩიონ წადილისებრ თვისისა საცხოვრებელი ადგილი, რომლისადა მიცა ენებოს აღრიცხვა თავისა თვისისა სახელსა ზედა სახელმწიფოსა, ანუ სხვისა

უფლებისა ქვეშე, და რომელიცა მსგავსიერითა სურვილითა თვისითა, სიდაცა იქმნების აღწერილი საცხოვრებელად იგინი, მუნ სამარადისოდ დაშთებინ; თვინიერ უცხოეს ქვეუნი კაცთა, რომელთადმიცა თავისუფლად მუოფობა ესე არა შეეხებათ, რომელნიცა დაშთებინ პირველთამებრ თავისუფლად, მას ჟამამდის უოგელთვე აღიწერებოდნენ, და ესე არა მიეხედებისთ ესე ვითარისა მოწყალებისათა, რომელ არცა ერთი მათგანი არ დაშთებინ, და უოგელთვე კვალადცა მოსურნე იქმნებინ, რათა მოიწივნეს სამკვიდრებელსა შინა თვისსა, და მისგან ექმნების სამეფოსა მას არა მტირე სარგებლობა.

ესრედვე უოვლად ქვეშევრდომობით წინადადებულ გეოთთ გლეხთათვის საქართველოსათა, რომელნიცა იმეოფებიან სამეფობებელსა შინა თვისსა მეხატონთასა, რომელთადმიცა გლეხნი იგი ძველადვე მუნებურითა სჯულთა ვერ განშორდებიან ესრეთ, რათა იგინი აიუარნენ მისგან და მივიდნენ მეორისადმი. და ეგრეთვე მეხატონი იგი ვერ მიიღებენ მათ, და გჭკონებთ ესე იქმნების შემსგავსებული წესთადმი მაღალდებულისა უოვლისა რუსეთისა სამშვიკატოროსათა, რათა ვითარცა აწ სამეფო საქართველოსი შეერთებულ იქმნება ამის იმპერატორსა, და ამისთვისცა კადნიერ ვიქმნებით უოვლადუმიდაბლესად თხოვნად ამისა, რომელ მიეტეო ბრძანება უდიდებულესობისა ვითარცა წადადემდე, ეგრეთვე შემდგომადცა იგი გლეხნი და გაჯარნი, რომელნიცა ირეუნიან მიწიერილად რომლისადმი მეხატონისად, ან თუ ქალაქისად, მუნვე სამეფოსა შინა დარჩეს, და დააყენოს, რათა მუნდგან არა წარსულ იქმნას თვისისა სურვილისამებრ სხვისადმი, და რათა არცა გადმოსახლებულად შემძლებელ იყვნენ რუსეთსა შინა; ესრეთვე მსგავსად ამისა დაუენებულ ექმნეს, რათა გლეხნი რუსეთისანიცა არა გიდოდნენ, და ესე დაქმალისთ მათ აღთქმითა საშინელისა და ფიცხელისა დაქსისათა.

ესრეთვე ვიდრე ამ დრომდე იუო საქართველოსა შინა ჩვეულება, რომელ მუნებურნი მეხატონი გლეხთათვის ჭეიდდნენ ვინ, როგორ, რადენისცა ინუბებდა, და ამისთვის არაკეთილ-ნებებულ იქმნებისა, რომ ესე ვითარი მსუიდეულობა აწ დაუენებულ იქმნეს, და ებრძანოსთ, რათა განვიდონ არა სხვა გვარ, არამედ ერთბამად სახელეულობით, და უძრავით მამულოთ თვისითა, უკეთუ აქვსთ მათ; და ეგრეთვე არა მიჭვიდოს, თუ არ ქართველთა და დიდის რუსეთის მეხატონთა, და ეგრეთვე ტყვენი, რომელთაცა თურქთა, სპარსთა და სხვათაგან ერთსა საჭურველითა სახელმწიფოსათა ბრძოლასა შინა გამოსხნილ იქმნებიან, მათადმი მოიჭტნენ ესრეთ, ვითარცა ეს გვარსა შემთხვევასა შინა იტყვიან რუსეთისა ტყვეთადმი; და რომელნიც ესე გვართაგან გამოსხნილ იქმნების ვისგანმე და პირველი იგი მეხატონე მისი ინებებს მის თვისადმი კვალად მიღებასა, მაშინ იგი თანამდებ იქმნების, რათა უგუნზდოს დახარჯული იგი თეთრი გამოსხნისა ზედა, და ამის წინააღმდეგომსა შემთხვევასა შინა სათანადო არს, რათა დაშთეს უფლებასა ქვეშე მისსა, რომელმანცა გამოიხსნა, და ექმნეს ნება მისუიდეად ამისა სხვათადმი შინაგან სამეფოსა შინა, და არა მეხოხებულთა უცხო ქვეუნი კაცთადმი.

13 (12?).

ვითარცა მეფის ძეთა და ძისძეთა მეფის ფაშილისათა, რომელნიცა მდგომარეობას შინა თვისსა პირველისა მეზრ დაშთებინან, ეგრეთვე თავაფადნი და აზნაურნი, ექმნესთ საჩუქებლობა უფლითა ამით პატივითა და ჩინებულობითა, რომელთაცა საჩუქებლობენ აზნაურნი რუსეთისა იმპერიისანი, და მიიღონ ეკეთილესა სახელსა ზედა თვისსა დრამატა და ღირსებისათვის დიპლომი, და იმპერატორისა მსახურებასა შინა მიღებულსა ჩინისათვის პატენტი; ეგრეთვე სამღვდელთა წესთა მექანთა ეპარხიისა და მონასტერთა აქვნდეს იგივე პატივი, ვითარცადა საჩუქებლობენ რუსეთისა სამღვდელთა იქანი.

14.

გაჭრთა, მეღუქნეთა და ხელისანთა ერთა აქვნდეს იგივე საჩუქებლობა კოპერტიასა შინა, ესე იგი სრულსა გაჭრებასა შინა, და შემატება მოძრავითა და უძრავითა საქანლითა თვისითა თვით, რაიცადა აქვსთ საჩუქებლობა მისი სხვათა ამით იმპერიასა შინა შეოფთა; ხალა ძველთაგან მოუვანილნი შეიწროებისაგან მტერთა მათ მეზობელთასა საღარიბესა შინა, რომელთაცა არა მცირედი მიუღიეს შეიწროება მათგან მათ პირველსა შეხდომილებასა შორის, აუმსუბუქოს რომელსავე განწყობულებასა პირისპირი ზემოხსენებულისა მის რუსეთისა შემევიდრეთა.

15.

უოგელივე სახელმწიფოთანი სათხოვარნი აწინდელნი, ანთუ შემდგომნი, და ეგრეთვე სხვათა მებატონეთა გლეხთა გამოსაღებნი სხვა და სხვანი სახელმწიფოდ, თვინიერ რომელისავე საჭიროსა სახმარისა მხედრობათსა, წარუდგენთ დიდსა მონაწირობასა განხილულობასა და უოგლადმოწყალებისა მნებებულობისა ჩვენისა ხელმწიფოსა იმპერატორებისასა, რათა მიეცესთ თავისუფლება, რაოდენცა დროსა კეთილნებებულ იქმნების, და ესრეთვე ებრძანოსთ მებატონეთა. უნებისაებრ უოგლისა რუსეთისა იმპერიისა ქსუფულთა ზედა განწყობების რიცხვი მათ მხედრობათა, რომელთაგანიცა შესაძლო არს, რათა განსწავლულთა აფიცართაგან და რიადოვოსაგანთა ისწავლონ სამხედრო ეგზერციტია, და დისციპლინი; გარსა ჩვენ კადნიერ ვიქმნებით თხოვნად მისისა იმპერატორების დიდებულებისაგან სახელსა ზედა უოგლისა საქართველოსა ერთასა, რომელთაცა თვისისა ნებით შთაგრდომილ ქუევეს თავი თვისი მონებასა მას, რათა უოგლადმოწყალებით თავისუფლად ეგნენ იგინი, მსუბუქ გონებობისაებრ მათისა, რეკრუტისა მოკრებისაგან, და ეგრეთვე არა იხმარებოდენ იგინი მსახურებასა შინა ამასამხარესა აქეთ კავკასიისა მთისასა, ესე იგი შეგებისა, პრუსიასა სამხედროთა ზედა, სადაცა დაუჩივეელისა ერის (ჰაერის?) ძლით თვინიერ დიდისა შრომისა იგინი მსახურებისა განგრძობად არა შემძლებელ არიან, და იხმარ

რებოდენ იგი მხედრობანი შეერთებით მათთან, რომელნიცა იმყოფებოდენ სა-
ქართველთა შინა რუსეთის ზოლგათა თანა უდიდებულესისა მსახურებასა შინა მხა-
რესა მას წინააღმდეგად უოველთა მეზობელთა მათ მტერთა თათართა, სპარსთა
და მთის ერთა, და ეგრეთვე გამოზრდათათვის შინაგან სამეფოსა პიკეტთა და უა-
რულთა; და ეგრეთვე უოვლად უმონებრივესად კანდიერ გიქმნებით თხოვად ამისა,
რომელ შემოსრულნი ამას ახლად მოკრებულსა მხედრობასა შინა თავადთა და აზ-
ნაურთა ძენი უოვლად მოწყალებით მიღებულ იქმნენ ობერ და უნტერ ოფიცრო-
ბის ჩინით, და უკეთუ რომელიმე მეფის ფაშისიგანი მამაკაცისა, ანუ დედათა-
განისა ძენი მასვე რიცხვსა შინა მსახურებისასა მოსურნე იქმნებიან შემოსვლად
და უიჭრატა ჭეოფენ ამას, მაშინ იგინი, უოვლადმოწყალებით პატივისცემისა-
თვის გვართა მათთანა, მიღებულ იქმნენ შტაბ-ოფიცრობისა ჩინითა; და მიღები-
საებრ შტაბ-ობერ-უნტერ-ოფიცრანი ქართველთაგანი, რომელნიცა მხედრობასა
შინა იქმნებიან მსახურად, მათ მოკმატებოდეს ჩინი განწყესებისაებრ იმპერიისა
ამისა. ხოლო ჯარის კაცთა უოვლად მაღლისა მონარხოებითისა მოწყალებისაგან
დაენიშნოს რაოდენიმე დრო მსახურებისა, რათა მათ კეთილ-ფიქრად იტოვებენ,
რომელ ჭმსახურონ რა 10, ანუ 15 წელსა მისის იმპერატორების დიდებულებასა
წინააღმდეგად მტერთა რუსეთისა და ქრისტიანობისა სახელისათა, ესე იგი, პი-
რის-პირ სპარსთა, თურქთა, ლეკთა და სხვათა ესე ვითართა, შემდგომ შემძლე-
ბელ იქმნებიან, რათა მოიქცნენ სახლად თვისად, და წინაშე ერთქვეუნიერთა ერთა
თვისთა თანა განადიდონ ქება მისის უმაღლესის დიდებულების მსახურებითა ერთ-
გულებისათა, და აღავსებენ მათ მონებრივისა ქვეშევრდომობითა ტახტისადმი
უოვლისა რუსეთისა; და ამით არა თუ მხოლოდ შემძლებელ იქმნებიან ჟამისაებრ,
რათა განამრავლონ რიცხვი კაცთა სამხედროთა, არამედ ესე დაადგინებენ მათ მზია-
რულებით წარსვლად, უკეთუ ებრძანების, თვით გიდრე სამხედრომდე ინდიისა.
ხოლო უკეთუ მდგომარეობა საქმისა მოითხოვს, რომელ შემდგომად მოკრებისა
საქართველთა რეგულისა ჯარისა, ანუ გვალადვე თუ შემდგომად დამჭირებობასა
გვალადცა შემოკრებისა რაოდენთავე ქართველთა განუსწავლელთა ჯარისა, მაშინ
შესაძლო არს, რათა მუნ მყოფიან მეფემან აუწყოს ესე ხელმწიფისა მოადგილესა
და სამღვდელთა, რათა ემსგავსონ ამას შინა დიდისა მონარხისა სიმდაბლით
მოქცევისა და სამზღვარ უდონ მოკრებასა მას თვისთაგან გამოსადებითა, და მუ-
შაკობასა მსახურებისა მათისა, რათა ამით მოწყალებითა მოუყვანებულ იქმნენ
იგინი სრულსა გლეხეცობის მდგომარეობასა შინა.

16.

უოველთა სასამართლოთა პირველთა და უგანასენელთა ჯგუფთა შინა განმ-
კეთა და მოხელეთა, ქართველთა და რუსთა, ღირსებისა და თანამდებობისა მათისა-
ებრ განეწყოსთ შესაბამი ულუფა მუნ მოკრეფილისა სახელმწიფოსა შემოსუფი-

საგან, ხოლო ესრეთვე უმცირესთა მოხელეოაცა მიეტეს ულუფა მისვე შემოსავლი საგან, განწყესბულისა სამეფოსა მისგან და განსრულთა სახელოს მისგან, და ნუ-
ბით თვისით მუნ დაშთომილთა.

17.

ვითაჲცა მრავალ გვარნი კნიაზნი და აზნაურთაგანი საქართველოსათა იმეო-
ფებოდენ აქამდე მსახურებასა შინა კართა ზედა მეფისათა და სხვათაცა ადგილსა
შინა სამეფოთასა, და აქენდათ სხვა და სხვანი ადგილნი სამოხელონი, რომელთაცა
სარგებლობენ თანამდებობითა პატივითა, და მსახურებდენ მეფესა და ქვეყანასა
თვისსა გულსმოადგინებით და ერთგულობით, ამისთვის, უკეთუ მათგანთა რა-
მელთა აწ მოხუცებისა გამო წელთასა, და ანუ სხვათაჲ მიზეზითა, კვალადცა მსა-
ხურებასა შინა არა ინიებონ შესულა, არა კეთილნებუელ იქმნებისა, რათა პატივი
ეტესთ პირველთა მათთა მსახურებათა და მოხუცებულებასა, და რათა დაშთენ პირ-
ველსავე მას პატივსა შინა, და მიეტესთ მათ პატივი თანადარწოვად მათ თავადთა
და აზნაურთადმი, რომელნიცა დიდებულებისა მისის იმპერატორების მსახურე-
ბასა შინა იმეოფებიან.

18.

მოყვანებისათვის მეოფთა მუნ უმიშოებისა მდგომარეობასა შინა პირველ
საქმედ ვრცნათ ამას, რათა მივიღოთ სახმარი გაბთხილება მეზობელთა მათ ჭა-
რელთაგან, რომელნიცა შთამამელობით თვისით არიან ძველნი კახეთისაგანნი, და
ადგილი იგი, რომელთაცა ზედა დაშენებულ არს, აწცა კახეთისა, გარნა მათ შეუ-
რაცნა-ქვეყს ქსეფული ქრისტიანობისა, და ემოწმილებიან მასმადის ქსეფულსა, და
საშვალ მათსა არს დასახლებულნი ლეკნიცა. ესე ერნი არცაღა მტირედ არიან სა-
შიში და არც რიცხვითა არიან უმეტეს საში ათასიდგან ვიდრე ოთხი ათას
სადმდე, გარნა ვნება მათგან არს ესე, პირველისა-მებრ, რომელ კახეთსა ზედა
არიან დიდად მასლობელ და ცხოვრებენ პირის-პირ თვით კახეთისა სამეფო-
ბოსა ქალაქისა ქისიუისა, და საშვალ მათსა არს მდინარე ალაზანი, რომელსაცა
შინა გამოდიან ცხენიანნი და ქვევითნი, მარადის მდგომარეობენ ერთი მეორისა-
გან ქვევითისაგან ერთის დღის საფალსა, და ადგილსა მას შინა თვინიერ მოხსენე-
ბულისა მის წელისა არა რომელიმე მთა და ბოტვი არ იპოვების ესრეთ, რომელ
თვით მძიმითა ურმითა მსუბუქად შეიძლების სვლა. ესე ჭარულნი არიან ესრეთნი
რა, იუონ (?) საშინელ საქართველოსათვის, არამედ წარმოადგომილ არიან შესავედრე-
ბულად და სადგურად ყოველთა ლეკთა ავაზაკთა, და თვით ომარხან ჭავჭავაძისა-
ცა ესრეთ, რომელ ოდესცა იგინი განიზრახავენ მოკბევასა საქართველოსა მიწათსა,
მაშინ მოიწევიან ჭარულთადმი და მიიღებენ თვისადმი მოსყიდვით მათგან საგ-
ძალთა, და ყოველივე სახმართთა ნიფთთა, და თვით მათცა თვისთანა შეიერთებენ,
და ამით განიმრავლებენ ჯარითა თვისთა, და წარიუვანენ მათგან გზის-მტოდნეთა,

და უგელა უზდენტა, რომელთაც, მახლობლად მოსახლეობითა უწყიან, სადა, ანუ თუ რომელსაც ადგილს სტოფრებენ ქართულნი, გაუფრთხილებულად და მოულოდებლად თავდასხმის მის მტერთას; და ესე არა უცნაურ არს, რომელ უკანასკნელი იგი შემოსულა ომარხანის საქართველოს შინა იყო იმათზედ გამოვლათ, და მხედრობაც მათი იყო მასთან. ესე თვით მტრე სამეფოვი ჭარულთა მოქმედებს უმეტეს ამასცა, რომელ შემწყნარებლობს ორგულთა ქართველთა, სა-მართლით სასიკვდილად დასასჯელთა და სხვათაც; და ეგრეთვე უოგელნი იგი ლეკნი, რომელნიცა წარმოგულენ საქართველოს შინა მორბევისა და ახრებისათვის ოსმალის მხარედგან, მაშინ იგინი პირველ მოიწევიან ჭარულთადმი და მუხნიტან სწორედ მივლენ ახალციხეს.

19.

სხნისათვის ამის სურსისა და უპატიოსა კრისაგან გითხრეთ უოგელდმოწეა-ლისაგან, რათა მოგვეცეს ნება ხეენ, რომელ წარვიდეთ სამეგიდროსა შინა მათთა და აუფართო იგინი, და დაგვეყო სხვათა და სხვათა შინა ადგილთა საქართველოსა მოსახლეთა შორის; და წმუნებულგეგეფათ, რომელ შეერთებით ერთად უძლეველთა იმისის იმპერატორების მხედრობათა თანა ამას აღვასრულებთ მსუბუქად, დროსა სამთრისასა, და ადგილთა მათთა დავასახლებთ ქრისტიანებთა, ნებით თვისით მოსურნეთა, რომელთაგანიცა თვინიერ იჭვისა მოიპოვების მრავალნი მოსურნენი, ამის მიზეზისათვის, რომელ ადგილი იგი არს ნაყოფიერ, სადაცა მოდის პური მრავალ გვარი და უმჯობესი სხვათაგან, და ბრინჯი, და ესრეთვე ხილი, და აბრეშუმის ხე, რომლისაგანაც ხელოსანი საკმაონი რიცხვით აკეთებენ აბრეშუმის; და ესეცა შესაძლო არს, რათა თვით მათ ჭარულთა აღვირესნათ და დაწუნარებულ იქმნენ, გარნა გინაიდგან დიდი ხნიდგან შთაცვიდენ მახმადის ჭს-ჯუღლსა შინა, ამისთვის ვრაცხთ უმჯობეს, გითარცა ზემო გსთქვით, რათა განიუფ-ნენ სხვა და სხვათა შინა ადგილთა, რომელ გნება რაიმე მათგან უოფად შესაძლო არა იყო. არა არს იჭვი ამას შინა, რომელ ოდესცა მიიწევის მათადმი სამთარისა დროსა შინა რუსეთისა და საქართველოსა მხედრობა, რადენიც წარიგდინების კეთილგანჯისამებრ, მაშინ იგი უოგელივე და თვით უპირატესნიცა მათნი არა დაუტევენ ამას, რომელ არა ჭეონ აღთქმა ფიცისა, ამისთვის რომელ იქმნენ იგინი მონად ქართველთა, უკეთუ მხოლოდ მიეცესთ მათ ნება, რათა დაშოენ იგინი ადგილთა შინა თვისთა; გარნა ესე პირობა, რომელიცა არა ერთგვის მათ-გან ქმნილ-არს, არამედ დიას მტრედ აღუსრულებათ, და უფროსდა უოგელთათვის გარდახდომილან, რჩევისამებრ ზემოთქმულთა მეზობელთასა თურქთასა, და ამის-თვის, გითარცა არა მისანდობელთა, არს საჭირო, რათა გამოუგანილ იქმნენ და დაესახლენ სხვა და სხვასა შინა ადგილსა; ხოლო რომელნიმე უმეტესნი მათ ერთა კეთილანებებულ იქმნეს წარმოგანადა უმაღლესისა კარისადმი, ესრეთ რომელ გამოგდონ მათ მოხდოკისა და უიზღარსა ყედა, და განიხილონ მდებარენი იგი

ადგილნი, და, უკეთუ მოეწონოსთ მათ იგი, ერთ თვისით დასახდენ მუნ; და ამას ზედა, უკეთუ თანახმა იქმნებიან ივინი, ჩვენ, ვითარცა მონანი იმისის იმპერატორების დიდებულებისანი, ნოტს ამას ვჭყოფთ მოხსენებასა, რომელ შემძლებელ იქმნებიან თრიად მტარესა ჟამსა, რათა ჭქმნან კეთილი ზაოდი აბრეშუმისა, ვინაიდგან ერი ესე ამის საქმისადმი უფროსდა გამოსადგეი აჩიან, გიდრელა სხვანი.

20.

ხოლო ჩვენ, ვითარცა ახლად შემოსრულნი დიდისა იმისის იმპერატორებითის დიდებულებისა მონებასა შინა, შესაძლო არს, რომელ უცნობელობითა რუსეთისა განწესებულებისა და ჩვეულებისათა, საგუთრად ქვეშევრდომობითა ჩვენითა ვსთქვით რაიმე ნამეტნავი და უშესაბამო, ამას უოგლად უმონებრივესად ვითხოვთ შთამომავლობათა (?) ჩვენის დიდისა ხელმწიფისა იმპერატორისაგან, რათა მოგვეტეოს ჩვენ, მისთა სარწმუნოთა მონათა, რომელნიც შემოსრულნი აღსრულებასა შინა უოგლადმოწყალებით აღთქმულისა მმართველობისა უდიდებულესისა ჭსჯულთა უოგლითურთ ვრაცხო საქმედ, რათა ვაჩვენოთ მოსწრაფება ჩვენი თვით საქმიით. ხოლო პირველსა ამას შესდომილებასა შინა აჩავისგან არს შესაძლო უოგელივე განჩევით გამოცხადებად, და უფროსდა ჩვენგან თქმად, თუ ვითარ არს სარგებლობა სახელმწიფოაჲსა, და ესე გვარივე უოგელთათვის სახმართა სამეფოსა საქართველოსათა აწ ქვეშე კურთხეულისა იმისის იმპერატორების დიდებულების მპყრობელობისა შეერთებული იმპერიასთან უოგლისა რუსეთისა. ხოლო ოდეს მივიწვევით ადგილთა მათ მისის დიდებულების კარისაგან წარმოგზავნილთურთ, მაშინ უცილებელად ნაკლულევანებას ჩვენგან მოხსენებულთასა შევასრულებთ, და შთომილისა მუნ ნამესნიკისა, ანუ მეფისათა რუსეთისა უფროსად მეოფისადმი არა დაუტეევთ უოგელთა მათ ნაკლულევანებათა, ვინაიდგან, მეოფნი ადგილთა მათ შინა, უფროს სუბუქად შესაძლო არს დანიშნად მისიცა, რაივეცა იქმნების ნაკლულევანება, და სხვებრ ვითხოვთ, რათა უოგელივე ესე ღირს იქმნეს მაღლისა მონარხობისა მისის იმპერატორობითის დიდებულებისაგან კეთილგანხილვისა.

Acme
Bookbinding Co., Inc.
300 State Street
Boston, Mass. 02110